

નામદાર મનુભાઈ નંદશંકર મહિતા
એમ એ એવ એવ બી

સમર્પણ.

શુભદેશ્વર શ્રીમન્ મહારાજ શ્રી સયાજીરાવ મહારાજ
ગાયકવાડના નિજ મત્રી, પ્રાચીન અર્વાચીન ભાષા
ઓના મહાન્ પડિત, સૌજન્ય સુધાસિંધુ

નામદાર મનુભાઈ નંદશંકર મહેતા. એમ, એ, એલએચ, બી.

એમને

પ્રાચીન ભાષા ઉપરના અપૂર્વ પ્રેમ અને મારા ઉપરની
મમતાની લાગણીથી લોભાઈ તેમની સ્નેહભરી પરવા-
નગીથી આ ચતુરાઈ ભર્યો પ્રાચીન લઘુ ગ્રંથ
અર્પણ કરી કૃતાર્થ થાઉં છું.

કૃપાભિલાષી

જગજીવન દયાળુ મોદી.

જેની કીર્તિ દિગંત સારી પ્રસરી સત્કાર્યસંધે કરી
કાઢ્યું નામ નરેશમાં જગનના આલાવડે આકરી
દીધું નામ જૂલાવો બોજ નૃપનું* વિદ્યા પ્રતાપી વરી
એવા બ્રૂપ સયાજીના સચિવની પદ્મી દોંપાવી ખરી. ૧

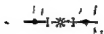
જાણ્યું ઇન્દ્રતણાચ મંત્રો પદને છે યોગ્ય રૂડી રીતે
નીતિ ન્યાય નિપૂણ શાસ્ત્ર સદ્ગુના જે મર્મ જાણી શકે
એવું યોગ્ય વિચારી વિશ્વપતિએ યોજ્યા મનુભાષને
શોભાવા પદ ગુર્જરેશ્વર તણા મંત્રી તણું આહીને. ૨

જે છે કાવ્ય રસઘ ને રસિકના ચૂડામણિ શોભિતા
છે પંડિત સમાજમાંદિ સદ્ગુના નેતા વિજેતા સદા
કીધી વસ્ત્ર વિધાવૃજ બહુ વિધે યત્ને કરીને ખરી
છે ના વાત અગમ્ય કો, ન મતિએ કુંડિત દીસે જરી. ૩

પાત્ર્યા જન્મ મહાન નંદકુળને રત્નાકરે રત્નશા
તેજસ્વી પ્રતિભાધી બાસ્કર સમી આભા પ્રસારી રણા
દીપાબ્યું નિજ નામ સમ્યચિતથી સોજન્ય સિંધુ મહા
ગંભીરાષ્ટ્ર અધિક ગૌરવ બરી આવી વસી છેજ ત્યાં. ૪

છે મંડિત સમસ્ત સદ્ગુણ ગણે, વાણી તણી માધુરી—
વેરીને પણ શક્ય વસ્ત્ર કરવા, પીયૂષની નિર્ઝરી.
પ્રેમે આર્દ્ર સદૈવ છે હૃદય ને સદ્ગર્ભમાં છે રતિ
રાકેન્દુ સમ શોભતા સ્વજનમાં નિત્યે મધુરાકૃતિ. ૫

પ્રસ્તાવના.

આ પ્રાચીન પુસ્તક પ્રગટ કરવાનો ઉદ્દેશ, લોકરંજનના કરતાં, ગુજરાતી ભાષાનું સ્વરૂપ જાણવાની જાણસા રાખનાગચોની સેવા બજાવવાનો વિશેષ રાખ્યો છે; તેથી ગુજરાતી ભાષાના ઇતિહાસમાં એ પુસ્તક કંઈક મહત્ત્વાગ્ર યથા પડશે અને એ વિષયના વિદ્વાનોના આદરને પામશે તો હું મારો શ્રમ સરળ થએલો માનીશ.

આ પુસ્તકમાં પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાનો એક પદ્યગ્રંથ અને એક ગદ્યગ્રંથ છે. “ કાન્દુડો પ્રબંધ ”, “ વિમલ પ્રબંધ ” વગેરે પ્રાચીન ગુજરાતીના પદ્યગ્રંથો પ્રગટ થયેલા છે; પરંતુ એવો એક પણ ગદ્યગ્રંથ અત્યાર સુધીમાં પ્રગટ થયો નથી; તેથી આ માટેનો ગદ્યગ્રંથ એ ભાષામાં આ પહેલોજ પ્રગટ થયો છે જે ગુજરાતી ભાષાના અભ્યાસીઓને વિશેષ ઉપયોગી યથા પડશે એમ આશા રાખવામાં આવે છે. આ ગ્રંથમાં પ્રાચીન ગુજરાતી પદ્ય તથા ગદ્ય, અને તેની સાથે તેજ પ્રાચીન ગદ્યનું હાલની ભાષામાં ગદ્ય આપ્યું છે, એટલે ભાષાનો વિકાસ જોનારાઓને સરખામણીને માટે એ ત્રણે સાથે જોવાનું બહુ ઉપયોગી અને રસુજી યથા પડશે. કેટલાક તરફથી એમ કહેવામાં આવતું કે પ્રાચીનકાળે-અથવા મધ્યકાળમાં-અથવા પદ્યમાંજ લખાતા, ગદ્યમાં કંઈ લખાતુંજ નહિ, પરંતુ આ આખો ગ્રંથ ગદ્યમાં લખાયેલો જોઈ તેઓને પોતાની માન્યતા બદલવી પડશે. આજની પેઢે પહેલાં પણ ગદ્ય લખાતું તેની એ પૂરતી સાબીતી છે, એટલુંજ નહિ પણ ખીજા પણ કેટલાક પ્રાચીન ગદ્યગ્રંથો હસ્તલિખિત મેં જોયેલા છે, જે પ્રજા કૃપાએ અતુલ્યતા મળશે તો હું પ્રગટ કરીશ, તે જોઈને એ બાબતની વિશેષ ખાતરી થશે. આમાં આપેલાં બે ગ્રંથો એકજ વાર્તાના છે, બંનેમાં વાર્તાઓ લગભગ સરખી છે, અને તે એકજ સંક્રાંતિ યોગે થયેલાં વરસને અતરે રચાયેલાં એટલે તેમની ભાષામાં ઘણું મળતાપણું છે.

લોકમાં બોલાતી ભાષા કરતાં ગ્રંથની ભાષા હમેશાં ઉંચા પ્રકારની હોય છે, અને તેમાં પણ ગદ્ય કરતાં પદ્યની ભાષા તો લુદ્ધાળ પ્રકારની

હોય છે એટલે તેના ઉપરથી અમુક કાળની બાબતો તોલ ખાંધવામાં ખરું જોતાં એક જાતની ભૂલ જ યામ છે. અમુક કાળે વપરાતી લોક બાબતો ખરું સ્વરૂપ સમજવાને માટે તો તે કાળની ગદ્ય લખાણમાં વપરાયેલી ભાષાજ વધારે ઉપયોગી થઈ પડે. તે કારણથી આ પુસ્તકમાંના ગદ્યગ્રંથ વધારે ઉપયોગી છે એમ મારું માનવું છે.

આ પુસ્તકમાંના પદ્યગ્રંથ—શ્રી વૈતાલ પંચવિંશી રાસ—સંવત ૧૬૧૯ માં રચાયેલો છે એટલે એની બાબા ૧૬ મા ૧૭ મા સૈકાની છે. અને વિમલ પ્રવંચ તથા કાન્હડદે પ્રવંચની બાબા સાથે તે ઘણી રીતે મળતી આવે છે. ગદ્યગ્રંથ રમ્યાની સાલ ગ્રંથને અતિ કે બીજા કોઈ ઠેકાણે આપેલી નથી; પરંતુ ગ્રંથારંભે લેખક પોતે પોતાને પં. શ્રી. હીરવિજયસૂરીના શિષ્ય જણાવે છે; અને પં. શ્રી હીરવિજયસૂરી મોગલ શહેનશાહ અકબરના વખતમાં થઈ ગયા છે. સં. ૧૬૨૯ માં અકબરનાં દરબારમાં તે પોતે હતા અને તેમણે અકબરને કેટલાક અમલકારો ખતાવેલા કહેવામાં આવે છે. એટલે કે ગદ્યગ્રંથ સં. ૧૬૨૯ પછી કે એ અરસામાંજ લખાયેલો છે તેથી એની બાબા પણ ૧૬ મા ૧૭ મા સૈકાની બાબાની છે. એ રીતે એ બંને ગ્રંથો ૧૬ મા ૧૭ મા સૈકાની બાબાનું સ્વરૂપ સમજવાને ઉપયોગી થઈ પડશે એમ મારું માનવું છે.

બંને ગ્રંથના રચયિતાનો ગ્રંથમાં સ્પષ્ટ નામનિર્દેશ નથી. ફક્ત વૈતાલ પંચવિંશી રાસના રચયિતા સંબંધે ગ્રંથાન્તે ઉલ્લેખ છે કે:—

તપગણ નાયક ભુવનદિગેહ, શ્રી શ્રી સોમાગ્યહર્પસુરિહ,
તસપટિ સોર્હિ ગુણગેહ, જયવંતા ચિહિરી જગમેહ.
ગુરુશ્રી સોમચિમલસૂરિયાય, પ્રણમું મહનિસિ તેહના પાય;
તસ પંડિતચર પ્રધાન, લક્ષ્મીમદ્ર નામિ સુવિહાણ.
સીસ સીરોમણિ પંડિતરાય, હૃદયશીલગણી પ્રણમું પાય;
ચારિત્રશીલ પંડિત તસ સીસ, સપરિવાર ઘંદુ નીસદીસ.
પ્રમોદશીલ પંડિત ગુરુગંધ, તે સહિ ગુરુના પ્રણમી પાય;
કરી ચોપાઈ નામ વૈતાલ, પચવીસેંઘ કથા રસાલ.

એમાં પ્રમોદશીલ પંડિત ગુરુરાય એમ લખ્યું છે તેથી પ્રમોદશીલના કોઈ શિષ્યે એ કાવ્ય લખેલું હોવું જોઈએ; અથવા પ્રમોદશીયે પોતે પોતાના ગુરુને પ્રણામ કરીને એ કાવ્ય લખ્યું હોય. આગળ ચાલતાં એમાં લખ્યું છે કે, વિનાંદ રસ રચિ દેવ સીલ, મળતાં ગુણતાં ઉપજે લીલ. તે ઉપરથી એના લેખક પ્રમોદશીલના શિષ્ય તે દેવશીલ હશે એમ પણ ધારી શકાય છે. પ્રમોદશીલ કે દેવશીલના જીવન સંબંધી કંઈ હકીકત મને ઉપલબ્ધ થઈ નથી.

૧. ધણી તપાસ કરવા છતાં ખતેની એક એકજ પ્રત મને મળી છે. પદ્યપ્રત ધણી શુદ્ધ હતી પણ ગદ્ય પ્રતમાં લેખક દોષો ધણી હતા. ખતે પ્રતમાં ફક્ત લેખક દોષો સુધાર્યા થિવાય મેં ખીજો કરો સુધારો કર્યો નથી.

પદ્ય ગ્રંથ રાસ મને રા. રા. ચિમનલાલ ડી દલાલ તરફથી વડોદરાના જૈન જ્ઞાનમંદિરમાંથી પ્રવર્તક મુનિશ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજના પુસ્તક સંગ્રહમાંથી મળ્યો છે, અને તેને માટે પૂજ્ય મુનિશ્રીનો તથા રા. ચિમનલાલનો હું અંતઃકરણથી ઉપકાર માનું છું. ગદ્ય ગ્રંથ વેળાછાના રા. રા. મોદી વ્રજલાલ સુંદરલાલને મળેલો જે તેમણે મને મોકલી આપ્યો હતો. જેને માટે એ ભાષકનો પણ હું અંતઃકરણથી ઉપકાર માનું છું. પદ્યગ્રંથ રાસ વડોદરાના જૈનજ્ઞાન મંદિરમાં મેં પાછો આપેલો છે અને ગદ્ય ગ્રંથ પ્રાચીન હસ્ત-લિખિત પુસ્તકોના સમૂહમાં વડોદરાની સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીમાં મૂકવાને આપ્યો છે. જેને અસલ ગ્રંથો જોવાની ઇચ્છા હોય તેણે ત્યાંથી જોઈ લેવા વિનંતિ છે.

વાચકને આ પુસ્તકનો ગ્રંથ પરિચય કરાવવાની કંઈ જરૂર નથી. કવિ શામળમદનની મહાપત્નીસીની વાતથી ગુજરાતમાં કોણ અજાણ્યું છે? તેજ વાતો મૂળ રૂપે જૂની ભાષામાં આમાં છે. વૈતાલ પત્નીસીનું મૂળ કથાસરિત્સાગર અને જૂહાકથામંજરી વગેરે સંસ્કૃત ગ્રંથોમાં છે. અને તેમાંથી હિંદી, મરાઠી, બંગાલી વગેરે અનેક ભાષાઓમાં તેનાં કંઈ કંઈ ફેરફાર અને વધારા સાથે ગદ્યમાં અથવા પદ્યમાં ભાષાન્તરો થયેલાં છે. બંગાલાના પંડિત જીવાનંદ બી. એ. પ્રકાશિત શ્રી જંબલહત પ્રોફેસર પણ સંસ્કૃતમાં એક વૈતાલપત્યવિંશી છે. એ બધામાં વાર્તાઓની ઘટનામાં કંઈ કંઈ ફેરફાર છે અને કોઈ કોઈમાં એક ખીજીથી જુદી જુદી વાર્તાઓ છે.

અધા પુસ્તકોની વાર્તાઓ જે મેળવવામાં આવે તો એકદરે ૨૫ કરતાં ૫૫ વાર્તાઓ વધી જાય બધી વાર્તાઓ કરતા સામગ્રીમાં વાર્તાની સરખામટી ગુરુ શિષ્યની સ્વતંત્ર કવિત્વ સમતકાગિક આખ્યાયિકા મુકી વાર્તાને વિશેષ રમિક બનાવી છે. એ આખ્યાયિકા અદિં આપવા કરતાં સામગ્રીમાં પુસ્તકમાં વાચી લેવાની વાચકને બહામણ કંઈ છે.

આ નાની પ્રસ્તાવનામાં પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાની ઘટના સબધી લખવાનું તથા વૈતાલ પચવીસીની વાર્તા ઉપર વિવેચન કરવાનું દરસ્ત ધાર્યું નથી. તેમ હાલ જગતમાં આવતા મહાન મુદ્દને લીધે યદ્ય પડેલા કાગળના દુષ્કાળને લીધે તેમ કરવું બની શકે એમ પણ નથી. પણ અન્યને અતે ભાષા સમજવા પુરતી થોડીક ટીકા આપી છે, અને ગદ્યનું તો મૂળને વળગી રહીને ગદ્યમાં ભાષાનંતર આપ્યું છે, એટલે અથ સમજવાને સામાન્ય વાચકને સુગમ પડશે. વિદ્વાનો તો આપોઆપ ભાષાની ઘટના સમજી શકશે.

પ્રાચીન ગુજરાતી ગ્રંથોનો સમુદાય કરવાને ગુર્જર નરેશ શ્રીમંત સંપાદક મહારાજ ગાયકવાડ મુકત દરે ઉદાર આશ્રય આપે છે; અને શ્રીમંતના તેવા આશ્રય વડે આ ગ્રંથ પ્રસિદ્ધિને પામે છે. નહિ તો આવા પ્રાચીન ભાષાના ગ્રંથો થોડાક ગણ્યા ગાળ્યા વિદ્વાનો શિવાય કોણ આવ પૂછે એવું હતું ? શ્રીમંતનો એ આશ્રય અપાવવામાં વડોદરા રાજ્યના નાયક દિવાન મે. મનુભાઈ નદશંકર મહેતા તથા વિદ્યાધિકારી મે. મસાણી સાહેબનો મારા ઉપર ધણો ઉપકાર થયો છે. તેમજ વખતો વખત જોઈતી મદદ આપવા માટે ગુજરાતના સમર્થ પદિત બીહુત હીંગલાવ મજબુખણદાસ શ્રી તથા મે હંગલલાલ દાકોરદાસ મોદી તથા રા. ગ. ગોહળદાસ મથુરાદાસ રાહ જી એ એલ એલ જી. અને 'કેળવણી' ના તંત્રી સાક્ષરશ્રી છોટાવાન નરભેરામ બંદનો અતંકરણથી ઉપકાર માનું છું. કાગળની અછત છતા કાળજીથી દુક મુદતમાં પુસ્તક છાપી આપવા માટે "લુહાણા મિત્ર" પ્રેસના મેનેજર ભાઈ વિદ્યદાસ આશારામનો પણ ઉપકાર માનું છું.

૨૦૫૫મી સ. ૧૯૭૨.

વડોદરા

જગજીવન દયાળજી મોદી,

श्री गोडीराय नमः

श्री वैताल पंचविंशीरास.

दूहा.

सरसती सामिण पय नमी, माणु उन्नित पसाय;	
कासमीर मुख मंडणी, वांणी दिउ मुझ माय.	१
ब्रह्मापुत्रीनि नमुं, कमल कमंडल साथ;	
एक करि वीणा धरी, पुस्तक यमणि हाथि.	२
हंसवाहनि हरखि रमिं, करि जगलील विलास;	
जे जग मूरख मानवी, तेहनी पूरे आस.	३
हीइं सुख दुखीआ नरा, सुखीआ संपति कोडि;	
मूरखनि विद्या दिइं, जुं समरे परहोडि.	४
होडि जीपिं सयलनग, जुं दिं सरसति सिद्धि;	
पणि जे मूरख मानवी, लहें अनंति बुद्धि.	५
बुद्ध दीउं मुझ माउली, हुं हुं तोरो दास;	
विनोद कथा हविं बोलवा, पूरिं मननी आस.	६
भगतिजन प्रतिपालिका, तुं त्रिमुवननी मात;	
कहुं कथा वैतालनी, जे छिं जगविख्यात.	७
कर जोडि छिं विनती, करुंजि मोरी माय;	
एहनी करतां चौपाईं, ठवज्यो अक्षर ठाय.	८
हविं हुं प्रणमं सहिगुरु, जे विद्यादातार;	
गुरु पय पुंजि पांमीईं, मनवंछित जयकार.	९

गुरु दीवो गुरु देवता, गुरु गंगा केदार;	१०
गुरु पुष्कर गुरु धर्मगुरु, गुरु छि विद्याधार.	१०
गुरु विण मोक्ष न पांमिइं, गुरु विण न हुइं बुद्धि;	११
गुरु तुठि सवि पांमिइं, विद्या धननी सिद्धि.	११
मूरख जंषि जेह वयण, ते गुरु तुं छि राय;	१२
वरण मात्र जिणिं शीखविउं, ते प्रणमं गुरु पाय.	१२
हविं बोलि सहुं गुणकथा, विक्रमराय संबंध;	१३
तेह विनोद जे जे हुआ, सुणज्यो तास प्रबंध.	१३
जंबुद्वीप मांहि अछें, मरते खेव सुविचार;	१४
तस मवें कहु देश छें, अंग बंग मलवार.	१४
ते सवि मांहि मूलगुं, बारु मालव देश;	१५
तिहां उजेणि वर नयर, सिप्रा बहिं सु विशेष.	१५

चवपाई.

गढ मढ मंदिर पोलि पगार, जिणहर सुंदर बहु विस्तार;	१६
घरघर नारि रंमाजिसी, जाणे अपछरनी उरवसी.	१६
ठामठाम नाटक नवरंग, विवहारिआ वसिं तिहां चंग;	१७
ब्राह्मण वेदशास्त्र अम्यासी ई, खित्री खांडे मन उल्लसीइं.	१७
वाडि वन नंदन अवतन्या, दुहुं दीप्ति सज्ज सरोवर भन्या;	१८
नगरमांहिं चुहुटानी उंलि, तलियातोरण पेखिं पोलि.	१८
राजमुवन ते सोहें अपार, सत्रल गढ कोठा विस्तार;	१९
मांहिं मंदिरनी मोटी वात, भूमि भली सोहावें सात.	१९
ठामिं ठामिं ढाल्या वलि कान, मूरख जाणे पाणि साच;	२०
मूरख जे नवि जाणि भेय, उत्तारी पग मोजां तेय.	२०

- कोसिसा सोवनमें धन्या, माणिक्य मोती हीरे जड्या;
अंते उरि पदमनी हम्ननी, रूप करी रंभा मोहनी. २१
- राज करें इहां विक्रमराय, परदुःख कातर जे कहेवाय;
इस्युं विरुद्ध जगमोहिं बहिं, जाण जाणसुं हुइं को लहे. २२
- साहसवंत प्रनापि धीर, कंदर्परूप समान सरीर;
मोटी कांति तेहनो धणी, प्रजापालनी विद्या घणी. २३
- गंधर्वसेन रायनो पुत्र, देसदेमाउर राखी सुत्र;
कुलदीपक कुलनो आधार, राजकुली रुखी परमार. २४
- यम जग राम जपिं सहु कोय, तिम विक्रमने वंछित लोय;
मूरवीर सैं सारें सेव, उलग करें सहु दाणवदेव. २५
- राजकुली सोहैं छत्रीस, राजापुरिं मनह जगीस;
कंदव मोरी यादव परमार, चंत पोदक छेद पडिहार. २६
- सकलबूक पोलिक मकुआण, द्विकंध डाभी चहुआण;
बागडीआ सरकट मणिर, राजपालक कछवा अदघेर. २७
- हरि संचत धान्यपाल गोहिल, करटक पाल सिलाखंडेदल;
कालंवरिक चोलुक्य सिंधुआ, पहिलो तव रुणं सोलंकी हुआ. २८
- इरकागवंशि अने डोडीआ, राठोट राज कुले जाणिआ;
ए राजकुली छत्रीसज सार, पालिं रादयसुं करतार. २९
- वर्णे प्रवाने घोरो राय, सेठ सेनापति महितां माय;
सभा पूरी बिठो एकवार, योगी एक आर्वीउ तिणवार. ३०
- फल एक मुंकी भेट्यो राय, क्षण एक बिंसी उंठी जाय;
दिन दिन प्रति फल आणें एक, राजा प्रणामि घरी विवेक. ३१
- एकवार योगी बरसंति, फल आणिं मूकें मन संति;
फल मूकें ते राउ संगि, मांकड एक रमें मनरांगि. ३२

मांकटनि राइं फल दीध, ते फल लेइं भक्षण कीध;
 फलमांहिथी रयण निमरे, राजा हईटि कौतिक घरे. ३३
 दिहाडिनां फल लावें जेह, राजा मार्गे सघलां तेह;
 ते फल राए आणाव्यां जांम, भंडार थकी लेट आव्यो तांम. ३४
 प्रधाने आणीने दीध, थाली मांहि ते कटका कीध;
 सघला मांहिथी रयण निमरे, पारख तेहुं राय उचरे. ३५
 आव्यो पारख जोइं रयण, राय अवधारो मांरुं वयण;
 मवालाख टका एक लहिं, अम्यो वयण पारख ते कहिं. ३६
 तव जोगिने पृछे इम्युं, एवडो भार चडावो किम्युं;
 ठाले हाथें राय भेटणुं, करतां होइं दुःख वणुं. ३७

यतः

रिक्तपाणिर्न पश्येत राजानं देवतां गुरुं ।
 निमित्तकं विरोधेन फलेन फल मादिशेत् ॥ ३८

चउपड़.

बोलिं राय कहां तुमें स्वांमि, पाउ धार्या छो जेणिं कांमि;
 कहो स्वांमि जिम सारुं काज, योगी कहिं ई सुणो महाराज. ३९

यतः

पदकर्णो भिद्यते मंत्रः चतुष्कर्णः स्थिरो भवेत् ।
 द्विकर्णः स्थीयते मंत्रः ब्रह्माप्यंतं न गच्छति ॥ ४०

चउपड़.

गणा पुख्य छिं स्वांमी इहां, आपण जइइं नवरुं जिहां;
 इस्यो वयण तेहनुं सांमली, राजा मननी आम्या फली. ४१

- बिंदूइं जइ बिठा एकांति, योगी वात कहें मन खंति;
 राजा सांभलि मोरी वात, गोला नांमि नदी विख्यात. ४२
- माहा मसांण अछें तिण ठाय, काली चउदस जोई राय;
 तिणि दिन मंत्र अघोर सघाय, जो तुं उत्तरसाधक थाइं. ४३
- राय पूछिं तिणें सार्धिं होइं किंसुं, अष्ट महासिद्ध फल पामसुं;
 अष्ट महासिद्धि केहा नाम, पूछें राय योगी कहितांम. ४४
- मोह^१ पराक्रम^२ सत्व^३ अणिमा^४, गरिमा^५ महिमा^६ महिलाधमा^७
 आपत्ति^८ ए'नांम आठ होय, ए अष्ट महा सिद्धराय जोय. ४५
- लक्षण बत्रीस अनिधीर, उत्तरसाधक कीजे वीर;
 तुं दीसे छें राजा इरयो, तुज दीठिं मुज मन उल्लहस्यो. ४६
- कहिं राजाए आतर कसि, काज तुंमारुं करस्युं हसि;
 योगि गयो निज स्थानिक जिहं, छें उतारो आप्यो तिहां. ४७
- इंम कहेंतां दिन आव्यो जांम, योगी उपस्कर लेइ तांम;
 रायप्रति कहें तेह दिन आन, मया कती आवो महाराज. ४८
- इंहाथी गाठ अटिनें अंत, सीस वृक्ष अछें एकांत;
 तोणें वृक्षें शत्रु बांध्युं एक, ते लेइनिं आवो छेक. ४९
- पाणि राजा बोलुं नहीं, जो बोलिस तो जास्यें सही;
 मौन करी आवे तुं राय, निम ए विद्या पूरी थाय. ५०
- कही वयण योगी संचर्यो, सीस वृक्ष भणी निसर्यो;
 मौन पणित सुहृद थइ न सीसवें चढि, छेद्या बंध शत्रु हेतुं पडी. ५१
- मूइं नांखिनें उतर्यो राय, शत्रुबळग्यो जइ तोणें ठाय;
 बलि वृक्ष उपरि राजा चढि, शत्रु बांध्यो जांणे गांठडी. ५२
- लेइ शत्रुनिं चाल्यो जासि, राय प्रति सब बोल्यो तासि;
 अहो राजा तुं विराम वीर, कांइ वात कहो धीर. ५३

चउपाई.

- सुण राजा तुं माहरी वाण, वणारसी नयरी आदि ठाण,
 प्रतापकुल राजा तिणें ठाय, पालि राज टाळी अन्याय. ६३
 मुगटसेखर राजानो पुत्र, प्रधाननो पुत्र छें तेहनि मित्र;
 बूधिसागर नाम तेहज तणुं, घाणि बुद्धि रूप अतिघणुं. ६४
 राजकुंअर बूधिसागर दोय, चाडि तोरंगमि पडूता सोय;
 सब कटक लेइ परिवार, चडिउं आहेडि राजकुंमार. ६५
 चंचल चपल कुंअर ते चड्या, वाट भूला वे अटवीमां पड्या,
 बेडि मझारिं सरोवर चंग, देखि कुंअर घरिं मन रंग. ६६
 हंस मयुर कलिरव करिं, सारस मउआड घणां तरिं;
 चक्रवाक बगला रहिं जोडि, नाना प्रकार कमलनी कोडि. ६७
 बिहुं कुंअरें तिहां पीछूं नीर, हुंउं संतोष ने ठरु सरीर;
 चडी तुरंगमि चाल्यो चरिं, दीठो प्रसाद बिहुं कुमरिं तिसि. ६८
 ते योवा आवें तणिं ठाय, यतपति बहूलि देखि माय,
 धंम २ पूतली सुचंग, तलिया तोरण मंडप रंग. ६९
 प्रसादमांहिं पिठा जसिं, मूरति शिवनी दीठी तिंसें,
 माहादेवनें करें जुहार, उमया गंग तणो भरतार. ७०
 शिव प्रणमीनिं पाळो बलिं, कुंअर बेठो मंडप तलिं,
 मूरत आंतरिं रहिउं प्रधान, शिव समरिं ते बूधिनिधान. ७१
 तिण अवसरिं एक राजकुमार, करि स्नान आवी शिवगार;
 पूजा करि शिव उमया तणी, कमलपूफ वय्यो गन घणी. ७२
 शिवपूजी रंग मंडपें जाइ, बिठो कुमर दीठो तिणिं ठाय.
 पेखिउं कुंअरिं सुंदर सुकमाल, स्पवंत ते दीठो बाल. ७३

श्लोक.

नीलजाम्बवतशंकाशं ऊर्ध्वकेशं भयावहम् ।
वर्तुलाचक्षं निर्मोसं कालरूपं प्रतिष्ठितम् ॥ ५४

दूहा.

विस्सुं रुप ते सबतणुं, यस्यो अंवार मेह;
जाणे काजल सरि मरिउं, अम्युं रुप छि तेह,
भयंकर भैरव हूँ जसो, बलि मरि उभा केम;
उघाहुं मुख लोयणां, माहा भयंकर वेस.
रुपे सब दिसें निम्बर, बोलि वाण हसंत;
गीत शास्त्र विनोद करी, उत्तम दिवस गमंत. ५५

श्लोक.

गीतशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमताम् ।
व्यसनेन हि मूर्खाणां निद्रया कलहेन वा ॥ ५६

दूहा.

कांड कथानक कहो तुमे, कांडक कहिस्सुं अह;
मारग इणिपरि निसरि, जम सिंगे सवि मर्म. ५७

यतः

कलहंताभक्षंता भय सत्तंता कथायणे लग्न
नेहेणयट्टसिया पंचविमगां पलोयन्ति. ५८

दूहा

राजा आंगली उंची करे, बोलि सब तणी वार;
कही कथानक हिवइं किसी, ते सुणज्यो नरनार. ५९

चउपाई.

- सुण राजा तुं माहरी वाण, वणारसी नयरी आहि ठाण,
 प्रतापकुल राजा तिणें ठाय, पालि राज टाळी अन्याय. ६३
 मुगटसेखर राजानो पुत्र, प्रधाननो पुत्र छें तेहनि मित्र;
 बूधिसागर नांम तेहज तणुं, घाणि बुद्धि रपें अतिघणुं. ६४
 राजकुंअर बूधिसागर दोय, चाडि तोरंगमि पडूता सोय;
 सब कटक लेइ परिवार, चडिउं आहेडिं राजकुंमार. ६५
 चंचल चपल कुंअर ते चड्या, वाट भूला वे अटवीमां पड्या;
 बेडि मझारिं सरोवर चंग, देखि कुंअर, चरिं मन रंग. ६६
 हंस मयुर कलिरव करिं, सारस मज्जाड घणां तरि;
 चरुवाक बगला रहिं जोडि, नाना प्रकार कमलनी कोडि. ६७
 बिहूं कुंमरें तिहां पीधूं नीर, हूंउं संतोप ने ठरूं सरीर;
 चडी तुरंगमि चाल्यो चरिं, दीठो प्रसाद बिहूं कुंमरिं तिसिं. ६८
 ते योवा आवें तणिं ठाय, यतपति बहूलि देखि माय;
 धंम २ पूतली सुचंग, तलिया तोरण मंडप रंग. ६९
 प्रसादमांहि पिठा जसिं, मूरति शिवनी दीठी तिसिं;
 माहादेवनें करें जुहार, उमया गंग तणो भरतार. ७०
 शिव प्रणमीनिं पाछो बलिं, कुंमर बेठो मंडप तलिं;
 मूरत आंतरिं रहिउं प्रधान, शिव समरिं ते बूधिनिधान. ७१
 तिण अवसरिं एक राजकुंमार, करि स्नान आवी शिवद्वार;
 पूजा करि शिव उमया तणी, कमलपूफ वध्यो गन घणी. ७२
 शिवपूजी रंग मंडपें जाइं, बिठो कुंमर दीठो तिणिं ठाय.
 पेखिउं कुंअरिं सुंदर सुकमाल, रुपवंत ते दीठो वाल. ७३

- करी नरिखण हरखी हीइं, एह वर जो शिव मुझनि दीइं;
कुंमरीनि मन हूउं उमाह, ए वर देजे तुं जगनाह. ७४
- कुंमरी रूप न लाभि पार, उयारि पहिर्यो एकावल हार;
कानें ब्राल खरिं खिछली, मस्तकें जटिन राखडी बली. ७५
- कुंमरी मनसुं चितिं जांम, कुंमरइं नारी दीठी तांम;
देखी कुंमरी चिते भूप, के ए रंभा अपछर रूप. ७६
- सरिं सिंघो सिंदूरे भरयो, बेणिमसि वासिग अवतरयो;
भलो गोफणो बेणीमान, निलवट टीली रुईं वांन. ७७
- सोवन चूडीनें बहिरखा, बाजुबंव सोहें नवलखा;
कठिमेखला रुडां ब्रूमणां, कंठिं नगोदर सोहामणां. ७८
- पाये झांमरना ब्रमकार, बलीं घूचरना धमकार;
पीतपटोली पहिरीखरी, चरणे जडी कनक घूचरी. ७९
- बालातणा ते कंचूक कस्या, सहजें अधूर तस विद्रुम जस्या;
बली विशेष तंबोलें रंगि, कपूर कस्तुरी महिकें अंग. ८०
- पद्मनि सरखि अंगि नार, जाणें आपें घडि किरतार;
अमिनव रूप न लाभें पार, बली कीधा सोलें शृंगार. ८१
- हावभाव नवर परिं करिं, सहजे देवतणा चित हरे;
राइ कुंमरी दीठी जांम, भूपत मनसुं चितें तांम. ८२
- महादेवजी चिता करिं, तो ए नारी मुझनें बरे;
सुरकन्या रंभा पधनीं, किं इंद्राणी कें मोहनी. ८३
- मनसुं दुख घरे ते बेअ, को केहनो नवि जाणें भेअ;
तव ते कुंमरी करिं उपाय, जोइ परिक्षा तिणें ठाय. ८४
- चतुर नर होईसें एह, करी समस्या लेहस्यें तेह;
ठांम नांम जणावा भणी, करिं समस्या नारी शणी. ८५

- लेई कमलें मायें धरिं, तेहन काने वली अणुंतरिं;
 दंत धरीनें लवणे दीइं, तिहां थकी वलि मुंके हीइं. ८६
- एह अहिनाणें करिनें जाइं, राजकुमरी आवी निज ठाय;
 देखी नारीतणु बहू रुप, पंचबाण ते वेंच्यो भूप. ८७
- शोपन मोहन तापन एह, उन्मादन उचाटन जेह;
 पंचबाण ते वेंच्यो भूप, प्रधांन पृत्र नवि लहिं स्वरूप. ८८
- बूधिसागर आव्यो तिहां जिसें, राय चिंतातुर दीठो तितेसैं;
 करजोडीनिं पृठे प्रधांन, कहो स्वामी हूं मागूं मान. ८९
- तुहनें चिंता होइं जेह, कहोनिं स्वामी अमनिं तेह;
 मूंकी लाज कहें ते वीर, मुंण नांधव तुं साहस धीर. ९०
- एक कुमरी आवी शिव भणी, सहीयर सार्थि हतीं पणिं वणी;
 ते देखी चिंता मुमनें थइ, क्षण एक रहीनें मंदिर गइ. ९१
- प्रधानपृत्र बोल्यो तेणिवार, कांई कथन कथुं तिण नार;
 राजकुमर कहिं मुंणि प्रधांन, नहिं कथन पण कीधी सांन. ९२
- मस्तकिं कर्ण दंतनें पाय, तेहनें कमल वली हियडें लाय,
 इत्थुं कथन मुंणीनें कहें, इंणि अहिनाणें पथ्रय ते लहिं. ९३

यत्तः

आकारै रिद्रितैर्गत्या चेष्टया भाषणेनच ।

नेत्रवक्त्रविकारेण ज्ञायतेऽन्तर्गतं मनः ॥

९५

चउपइ.

सुंणि राजा तुं मोरो वयण, ते कुमरी सही नारी सयण;

तिणें तुहनें समलूं इं कथुं, कांइ कुंमर तुंझे वलतुं कथुं. ९५

माथायि जेणें कांनं दीध, ते तु नगर अहिनांण कीध;	
कर्णकूप तु मारुं गांम, दाते दंतघट भूपति नांम.	९६
मूर्कि कमल चरणे वलि जेय, पद्मावती कुंमरी जाणेय;	
हिदें धर्यो येणि तेणिवार, प्राणनाथ तुं राय अवधार.	९७
मंत्रि वयण सुंणिनें कहिं, लहिं भेद इहां कुण रहें;	
कहे कुंमर सुणो प्रधान, तिहां जइनें जमसुं धान.	९८
प्रधान पूत्र ते मोरें थाइं, पग जोयंतां वारि जाय;	
वाहि चरणेनं मारग यया, कुंमर दोइ तिणें नगरें गया.	९९
दश दूअडी वसि तेणि नयरी, चित्त चालिनें जाणें पयारि;	
तेहतणुं हवें सुणयो नांम, राय रांकनां सारे कांम.	१००

दहा.

वेश्या, मालिण, वइदणि, छिपी, धात्री, दासी,	
सइणि, संन्यासणि, कापडिण, डोसी, दसें विमासि.	१०१
दोइ कुंमर मालिणतणि घरि जइ कीध जूहार,	
आसण बेसण दीधां घणां मांडिउ विनय विचार.	१०२
पुछि कुंमर मालिण कहुं, अह्य उतारा ठाहार,	
सुंणि वयण वलतूं भणि इहां उतारो कुंमार.	१०३
कुंमर उतारि उतर्या सांज पढें जिणवार,	
फूल छाव मालिणि भरी जाइं राजद्वार.	१०४
पूहें पालणि जिण सपें, कुंमर चोलवें तांम,	
किण मंदिर तुमें जायसो कहो साचुं तस नांम.	१०५
कहिं मालिणि तुं सुंण कुंमर, पद्मावती कुंमार,	
तिण मंदिर जासुं अमें कुंवर कहिं तिणी वार.	१०६

तुमें किहज्यो संदेसडो पद्मावतीने कांन,	
शिवमंदिर जे तेडिउं ते आज्या इण ठाणि.	१०७
सोनैआ सो दीध तव हरखी मालण सोय,	
ए उत्तम नर जाणिइं, राजकुंमर सही होय.	१०८
सुंणि वयण ते कुंमरनुं पोहती कुंमरी पास,	
फूल छाव आगलें हवि बोली मन उलास.	१०९
ईश्वर देहरे जे मिल्यो आन्यो तेह कुंमार,	
सुंणि वयण मालिण तणुं गाल दीइं तिणीवार	११०
सुकड खरडी हाथडा गालें बूसट दीध,	
जारे मालणि पापणी वात कसी ति कीध.	१११
मालिण आवी कुंयरनि कहुं सयल सरूप,	
वात सुंणि मालण तणी दूख धरि तव भूप.	११२

चउपई.

प्रधान पृत्र तव बोल्यो हसी, राजकुंमर ए चिंता किसी;	
दूख म धरो आरति मम करो, एतो बोल अछे पाधरो.	११३
इंणि अहिनाणे कहावुं राय, पञ्च अनुआलुं आ कहिवाय;	
दस दिन पढखो एणि ठांम, हुंहु दासी तुमारी स्वांम.	११४
पाय तणा दिन बोल्यो जांम, = ग्री मंडीइं कहावुं तांम;	
फूल लेइ मालिण नीसरी, कहिजे पास हवो कुंअरी.	११५
मालण नई कुंमरी प्रते कहुं, पास अनुआलुं पुरुं थयुं;	
कुंकुम खरडी त्रिणआंगुली, मारीगालि मालिण ते मोक्ली.	११६
घरे आवी महितानुं कहुं, राजकुंमर हइहुं लहि बहू;	
प्रधान कहें दूख म करो तुंमे, एहनो भेद कही आपसुं अमे.	११७

कुंमकुंम खरडि त्रिण आंगुलि, एह अहिनांण कहावुं वली;
नारि धर्म हूइ छे एह, त्रिण दिवस पडखावि तेह. ११८

श्लोक.

प्रथमे भवति चाण्डाली द्वितीये ब्रह्मयातिनी;
तृतीये रजकी प्रोक्ता चतुर्थेहि च शुच्यति. ११९
चतुर्वर्णानांसर्वदानारीणां एषधर्मः । चतुर्दिनं बढिर्यसेत. १२०

चउपाई.

त्रिण दिन हूआ पूरा जांम, प्रधान पुत्र केहेवरावुं तांम;
मालिण फूल लेई जव जाई, प्रधानपुत्र कहि तस ठाय. १२१
कुंमरी पोहति दूअडी, वात करें ते मिठी रूअडी;
जोइ ठाणुं बोली हसी, त्रिण दिन हूआ विमासण किसि. १२२
सुणी वयण गाल तस देय, पछिम द्वारि उतारि तेय;
मालण आवी कहें वृत्तांत, राना दूख आणें अत्यंत. १२३
कहि प्रधान सुण राजकुमार, तमने तेढ्या छें पछिमद्वार;
हरख धरंतां संध्या थाय, तेडी प्रधान तेणि मंदिर जाय. १२४
राय बेठो जइ मांचीइं याम, नारी तांणी लीधो तांम;
राइं तिहां पेखि उंडु नीर, पग भूंइं नवि मूके भीर. १२५
कुंमर वली पाछो आवीउं, महिते राजा बोलावीउं;
कुंमर कहे जल उंडुं तिहां, तव हूं पाछो आब्यो इहां. १२६
लेइ मुद्रडी पधारो राय, जइ नांखज्यो पांणीमांय;
जो बूडे तो आवजो इहां, नहिंतर वासो रहजो तिहां. १२७
लेइ मुद्रडी आब्यो तिण ठाय, कुंअर पोहतो मंदिर मांय;
नांखी मुद्रडी रणको थयो, मांची उतरी सेजे गयो. १२८

- पांगेत उसीसां सरसां करी, सज्या ते रुडी पाथरी;
 कुंमरी दीवा उछांहि जोइं, पांगेत उसीसुं न जाणे सोइ. १२९
- पाछो वलि मंदिरं आवीउं, महिते राजा बोलावीउं;
 पांगेत उसीसां सरिखांचेय, कहो प्रधान न जाणुं भेय. १३०
- चूना खरडचो पाइउ जेह, उसीसुं सहि जाणज्यो तेह;
 पाछो आव्यो तेणे ठाय, अहिनांण जोइ बेठो राय. १३१
- रमझम करती आवी नार, कर जोडि कहें राय अवधार;
 उठो स्वांमी मज्जन करो, सतर भक्ष भोजन अवतरो. १३२
- तव ते भूपति मंजन करि, अंगे कसचोइ बहुलीधरें;
 चूआ चंदन मृगमद तणां, अंगि विलेपन कीधां घणां. १३३
- तत्र गमता कीधा भोजन, सेजें बिठो पूख रतन;
 चोरासी आसन संभोग, नरनारीं वीहना टल्या वियोग. १३४
- कुंमरी बोली स्वांमी सुणो, किंम संकेत लखो मुझतणो;
 कुंमरभणि मुझ साथें प्रधान, निश्चि छे ते बूद्ध निधान. १३५

दूहा.

- बूद्ध सरीरह उपजें, दीधी केती होय;
 जलभितर कळज वसि, तरिअ न जाणे सोय. १३६
- भेद्या तेहज भेदीया, अण भेद्या न भेदंत;
 वाडव जमाला पाईईं, एरंड गल्या न हूंत. १३७
- गाह रस गीय रस त्रीय रस, हीईं न वसीया जेण;
 तूं शुं दंडि राय सचड, देव दंडा तेह. १३८

चउपाई.

- राय वचन सुणिनें नार, अजड जडीउं ए किरतार;
 काहिं कुंमरी य विणाखुं मूल, पेट मसली उपायु शुल. १३९

- तव कुमरी मन चित्तें इस्युं, एह प्रधानें अमे मारस्युं;
 इणि पापीइं मूरख भरतार, मुझ सिरभार्जितं सहि विनार. १४०
- इस्युं विमासी हीयडा मांय, करि कूट मारवा उपाय;
 अखे नुंतरस्युं एह प्रधान, राय दीउं मुझ ए तुं मान. १४१
- कुमरी वयण सुणीनि राय, हरखे हा मणी तिणें ठाय;
 कुंमर आव्यो ते मालिण घरे, सघली वान हूइं ते करे. १४२
- उग्यो सूर्य हवो परभात, विखचाती मूक्या तिहां भात;
 मोदिक मुकी दासी जाइं, प्रधान विमासी हीया मांइं. १४३
- एवढो आदर मुझनि कियुं, बुद्धिसागरने उत्तर वस्युं;
 लेइ खंड सुणहानें दीध, खातां छेहि काल तेणि कीध. १४४
- अस्यु देखी मन चिता वसि, ए कुमरीनी वात जइसी;
 कहे कुमरिनि सुणें मुझबंध, एह सरिसो नवि करुं संबध. १४५
- प्रधान काहि तव वात विमासि, आज कुमरिने पोहचुं पास,
 खपर पालि सेंजे घरी, त्रिशूल करी आवो सरवरी. १४६
- पण ते झांघें करज्यो राय, जागत सुयो रयणीमाय;
 नेऊर जिमणा पगनुं लेय, ए थानके भूपति आवेय. १४७
- सुणी वयण राजां तिहां जाय, प्रधाने कह्युं ते कीधुं राय;
 पगनुं नेऊर लेइं वलि, राय कुमरनि आवी मिलि. १४८
- कुंमर हूआ योगी अवधूत, दीसंता ते भैरव भूत;
 नगर मुंकिने वनखंड गया, कुंमर दोय तिहां जइने रखा. १४९
- पूरी पद्मासन निश्चल जेठ, मोकल जटा ने वर्ण विचित्र;
 अंगि विभूति अनोपम करि, बेठो आसन मुद्रा घरी. १५०
- साधी पवननि रुंध्यो सास, भमर गफा आंणितं निस्वास;
 रेचक कुंभक नि पूरणा, पवयोगें आंणी धारणा. १५१

पद् चक्र कमल अनि नार्थिकंद, पदमहंस खेले मूलकंद; •
 भाठी घोती जुंली मर्म, अज्यातमनो माढ्यो शर्म. १९२
 हंस करें तिहां अनोपम जाप, एकवीस सहस्र छे नौउ जाप;
 पवन साधक रुंधि सास, भमर गुफा तव हंसावास. १९३
 नलवट कमल पांखडि दोइ, भमर गुफाना रत संहोइ;
 पवने ताली लागें जांम, आवी हंस रहे तिणें ठांम. १९४
 हंस अक्षर दोइ तिहां ठवें, कायाभेद सचलुं अनुभवें;
 नाभि मूलें वासि अंकार, पवनभेद तस राखणहार. १९५
 इसो जोग धरी जोगिंद्र, विठो आंणी परिमाणंद;
 सगुरु थई बेठो परधान, राजकुंमर डूइ चेलो तान. १९६
 बुद्धिसांगर वली करें उपाय, नेउर वेचवा मोकलें राय;
 नेउर तणी कोइ पृछें बात, कहिज्यो भेद लहे गुरुदत्त. १९७
 नेउर वेचवा लइ गयो, आवी घरिं सोनीनें रह्यो;
 आभरण राय देखाहुं तिसि, ते नेउर उलखीउं जसि. १९८

वस्तु.

पूछें सोनी ए आभरण किहां थकुं
 कहोने सांमि ए किहां लीधूं
 कहिं योगी कलहुं इच्छुं
 सुणो भाय मुअ गुरे दीधूं
 जइ सोनी राय वीनव्यो चेलो साहोतांम
 ते कहि मुअ गुरे आपीउं हूं नवि जाणुं स्वामि,
 हूं नवि जाणुं स्वामि. १९९

दूहा.

कोटवाल चेला सहित, आवीउं जिहां गुरुदत्त;
 पय प्रणमी पूछें तिहां, नेउरनी ते वत्त. १६०

- तव कुमरी मन चित्तें इस्युं, एह प्रधानें अमे मारस्युं;
 इंगि पापीइं मूरख भरतार, मुअ सिर मारिउं सहि विचार. १४०
- इस्युं विमासी हीयडा मांय, करि कूट मारवा उपाय;
 अहे नुंतरस्युं एह प्रधान, राय दीउं मुअ ए तुं मान. १४१
- कुंमरी वयण सुंणीनि राय, हरये हा भणी तिणें ठाय;
 कुंमर आव्यो ते मालिण घरे, सचली वान हूइं ते करे. १४२
- उग्यो सूर्य हवो परभात, बिखचाती मूक्या तिहां भात;
 मोदिक मुंकी दासी जाइं, प्रधान विमासी हीया मांइं. १४३
- एवढो आदर मुअनि कियुं, बुद्धिसागरें उत्तर वस्युं;
 लेइ खंड सुणहानें दीध, खातां छेहि काल तेणि कीध. १४४
- अस्यु देखी मन चिता वसि, ए कुंमरीनी वात नइसी;
 कहे कुंमरिनि सुणें मुअबंध, एह सरिसो नवि करुं संबध. १४५
- प्रधान काहिं तव वात विमासि, आज कुंमरिने पोहचुं पास,
 खपर पालि सेजें घरी, त्रिशूल करी आवो सरवरी. १४६
- पण ते झांघें करज्यो राय, जागत सुयो रयणीमाय;
 नेऊर जिमणा पगनुं लेय, ए थानके भूपति आवेय. १४७
- सुंणी वयण राजां तिहां जाय, प्रधाने कहुं ते कीधुं राय;
 पगनुं नेऊर लेइं वलि, राय कुंमरनि आवी मिलि. १४८
- कुंमर हूआ योगी अवधूत, दीसना ते भैरव भूत;
 नगर मुंकिने वनखंड गया, कुंमर दोय तिहां जइं रह्या. १४९
- पूर्यो पद्मासन निश्चल नेत्र, मोकलि जटा ने वर्ण विचित्र;
 आंगि विभूति अनोपम करि, वेढो आसन मुद्रा घरी. १५०
- साधी पवननि रुंयो सास, ममर गफा आंगिउं निस्वास;
 रेचक कुंमरु नि पूरणा, पवयोगें आंणी धारणा. १५१

- पद् चक्र कमल अर्नि नाभिकंद, पद्महंस खेले मूलकंद; •
 भाठी धोती नुंली भर्म, अध्यात्मनो माढ्यो शर्म. १९२
 हंस करें तिहां अनोपम जाप, एकवीस सहस्र छैं नौडं जाप;
 पवन साधक रुंधि सास, भमर गुफा तव हंसावास. १९३
 नलवट कमल पांखडि दोइ, भमर गुफाना रत संहोइ;
 पवने ताली लागें जांम, आवी हंस रहे तिणें ठांम. १९४
 हंस अक्षर दोइं तिहां ठवें, कायाभेद सबलुं अचुंभवें;
 नाभि मूलें वासि अँकार, पवनभेद तस राखणहार. १९५
 इसो जोग धरी जोगिंद्र, बिठो आंणी परिमाणंद;
 सगुरु धई वेठो परधान, राजकुंमर हूइ चेलो तांन. १९६
 बुद्धिसांगर वली करें उपाय, नेऊर बेचवा मोकलें राय;
 नेऊर तणी कोइ पछें वात, कहिज्यो भेद लहे गुरुदत्त. १९७
 नेऊर बेचवा लइ गयो, आवी घरिं सोनीनें रह्यो;
 आभरण राय देखाहुं तिसिं, ते नेऊर उलखीउं जसि. १९८

वस्तु.

- पूछें सोनी ए आभरण किहां थकुं
 कहोने सांमि ए किहां लीधूं
 कहिं योगी कलतुं इस्युं
 सुणो भाय मुअ गुरे दीधूं
 जइ सोनी राय बीनव्यो चेलो साहोतांम
 ते कहि मुअ गुरे आपीउं हूं नवि जाणुं स्वांमि,
 हूं नवि जाणुं स्वामि. १९९

दूहा.

- कोटवाल चेला सहित, आवीउं जिहां गुरुदत्त;
 पय प्रणमी पछें तिहां, नेऊरनी ते वत्त. १६०

मम फूले सें वत्तडी, होसें दूख अपार;	
कह्या पाखें स्वांमिनुंहि, ए संपूर्ण विचार.	१६१
बाबा सुंणि सूधू कहं, ए मसांण मझार;	
कालि चौदसनें दिवसें, आवी नारी च्यार.	१६२
मंडल मांडी पृठीउं, राते फूले सोय;	
प्रख एक आण्यो पछिं, मंत्र भण्यो तेणें जोय.	१६३

चउपई.

नर मारी२ कहिउं इस्यो, मारी खाय न बोले कस्युं;	
एह मंत्र भणिउं जेतलिं, ते प्रख मूउं तेतलिं.	१६४
तेहनें खावा लागी जांम, लेइ त्रिशूल हूं धायो तांम;	
मुझ देखीनें नाठि नार, खलकी नेउर पडिउं तणिवार.	१६५
नेउर पडयुं नारिनुं जांम, हणी त्रिसुल में जांचि तांम;	
लेइ नेउर बेचवा कान, मिं मोकलिउं ते महाराज.	१६६
सुंणी वयण ते पाछो वल्यो, कोटवाल राजानिं मिल्यो;	
योगी तणा वयण ते सुंणी, नरति करावी कुंमरीतणी.	१६७
तव ते नारि जोइ सरूप, आवी भेटिउं दंतघट भूप;	
सर्व साचुं ते योगी कहिं, आधी बात राय तुं लहि.	१६८
राय पूछावि योगी पास, किंसे दंड कीर्नि एह वास	
योगी कहिं सुणो बाबा बात, गौ नारी ब्राह्मण नहिं घात.	१६९

श्लोक.

अवध्या ब्राह्मणा गावः स्त्रियोवालः स्वजातयः येषां वाचानवस्त्राणि यदास्याः शरणागताः ॥	१७०
---	-----

चउपई.

- एह जाति जो करें अन्याय, हणतां सामी थाइ अन्याय;
 तास तणो दंड वालिउं एह, घर बाहिर काढिजे तेह. १७१
- योगी वयण सुणीउं रायें जाम, घर बाहिर ते काढि तांम;
 कुंमरीनि देसवटो दीध, कुंमरतणां मनवञ्जित सीध. १७२
- कुंमरी कोडिं वेहूं गया, नगर आपणें लेइ आवीआ;
 कुंमरी दूखे मुउं तात, सहसागमन करिं तसमात. १७३
- बैताल कहिं दीउं विक्रम जाप, रायराणिनुं केहनें पाप;
 जांणी वात जिके नवि कहें, ए बे हत्या ते नर लहें. १७४
- तब विक्रम बोलिउं थइ धीर, ए हत्या सवि राय सरार;
 तब बैताल कहिं स्यामणी, वात कहो विक्रम तेह तणी. १७५
- बलतुं उत्तर आपें राय, राजा होइं ते जोइं न्याय;
 'अणविमासुं न करिं काम, ते राजा मही कहिइं राम. १७६
- सुणिउं वयण राजानुं जांम, शत्रु बलतुं जइ सीसवे तांम;
 प्रथम कथा संपूरण थई, आधी वात कहिसुं जोइ. १७७

इतिश्री बैताल पंचवीसी रासैं प्रथम कथा ॥ १ ॥

वस्तु.

- तांम विक्रम तांम विक्रम बलिउं ततकाल
 लेइ शत्रु राजा बलिउं, तब वयण बैताल बोले;
 धर्म पुरी नांमे नयर, गुणशिखर राज इंद्रतोलि.
 मदनावति कुंमरी तणुं, विष्णु राम तस ताय;
 योवन वयें कुंमरी हूटें, ताय मन चिंता थाय. १७८

दूहा.

चिता करतां त्रिण वर, आन्या तेहनें वार	
त्रिणें सुंदरी दीठ तव, कहिनें दिउं कुंमार.	१७९
उतारा त्रिहुनें दिआ, जइ सूता ते जांम	
ते कुमरी सपेँ उसी, वात पडी विरांम.	१८०
गारुडिआ जोइं तहिं, एहनिं दसीउं काल	
उमवध धर्मतणुं करो, नहिं जीवे ए बाल.	१८१
राते कुंवरी जव मूई, पिता देइ संस्कार	.
ते त्रणे घरे आवि आवि, नलहिं किस्यो विचार.	१८२
वात सुणिं झांखा थया, ते पुहुता समशान	
लेइ अस्ति गंगा गयुं, बीजो रख्यो तिणी ठाय.	१८३
त्रिमो राख लेइ करी, पुहुतो नगर मग्नार	
ब्राह्मण एक तणि घरिं, कीधो जइ जुहार.	१८४
हूं अतीत भूरुयो अहुं, जमण देवरावो देव	
कहिं नारीनिहिं घरघणी, विप्र जमाडो हेव.	१८५

चउपई.

अतित जमवा वेठो जांम, प्रीसवा नारी आवी तांम;	
बालक अछि तस घरिं, रोतो न रहे किणि पॅर.	१८६
लेइ नांरुयो ते चूला मांहिं, बालक बलि ते भस्मन थाहिं;	
अतित कहिं नहिं ब्राह्मण धर्म, तुम घरिं दिसे राक्षस कर्म.	१८७
कहिं वृयणनिं चाल्यो सोय, वरघणी तव साहमुं नोय;	
कहो सांमि तुमो बहिला बल्या, अतित कहिं राय सधर्मी मल्या.	१८८
जो जीवाहुं बालक एह, तो तुछो जमज्यो माहरि गेह;	
सुणिं वृयणनें मापेँ गयुं, कुदूतिग जोवा उजम थयुं.	१८९

- पोथि छोडी काढ्यो मंत्र, जपवा बैठो थड निश्चिन;
 राख सगली एकठी कीध, मंत्र भणीनें आउत दीध. १९०
- जीव्यो बालक ते ततकाल, जमवा बैठो लेइ थाल;
 ए पोथि जो लेइ जोवाय, तो कुमरी जीवाडुं सोय. १९१
- जिहां कुमरीनुं अछें ममांण, त्रिणि एकठा होइं अनांण;
 मांहो मांहिं पृष्ठ आसुं, किस्थुं मात्र किणें अभ्यसुं. १९२
- पोथि कारण हेरुं करे, नगर मांहिं ते सगले करे;
 एकवार ते टाणुं स्वाय, पोथि लेइनि नाठो जाय. १९३
- कहिं एक सुणोनिं तुहें, विद्या एक गीस्त्री छें अमें;
 राख तणो टगलो तुहें करो, यमहुं मांडु उद्यम खरो. १९४
- कश्यो बोल तिम तेणे कीध, पांणी मंत्री छांटुं दीध,
 मंत्र आहोत जम घरि थइ, कुमरी उठी उभी थड. १९५
- कहिनें राजा ते केहनी नारी, म करो विलंब म लाउ वार;
 सुणो बेताल कहिं विक्रम वाण, नारी तेहनी जे रह्यो मसांण. १९६
- तव बेताल कहिं बलि डम, कह्यो राजा तम नारी किम;
 कहि राजा जीणें जीवन दीध, पिता हूउं बोलें प्रसिद्ध. १९७
- जिणें फूल वाह्यां गंग प्रवाय, साख न्याइं ते बैठो थाय;
 मढी बांधी रह्यो जे ठाम, तेहनी नारी सुणो ते स्वांम. १९८
- सुण्युं वयण राजांनुं जांम, शब बलगुं जइ सीसविं तांम;
 बीजी कया संपूरण थइ, मावघांन थइं सांमलो सही. १९९

इतिश्री बेताल पचवीसी रासे द्वितीया कथा संपूर्ण.

दृष्टा.

- अनुमत मागुं तुम कनि, मरसति मांमणि मात;
जट राजा शव लावीयो, कहे वलि ते वात. २००
- भरतखंड आसिकापुरी, तिहां मय्ये सर भूप;
पुत्री तस पुष्पावती, रंभा अपउर रूप.
अरिमरदन राजा प्रति, ते पगणावें धूत,
शुभ मुहुर्त बेला लेट, उजव कीध बहूत. २०२
- तोणि कुमरीइं एक मारिका, पालींछि मनमोय;
भासरि जव कुमरी गड, साथें लीधी सोय. २०३
- रायतणें नरिं सूडलो, पासें ते मेलैय;
रायतणा मुख देखिकरि, रुडुं बोल्यो तेअ. २०४
- मुंणि हो सुंदरि सारिका, आपण कीजे रंग;
कहिं वलती तव सारिका, नवि मांनुं नर संग. २०५

चउपाई.

- नर नवि वंडी तूसा भणी, संगत न करुं पापीतणी;
हत्यारा नर दिसें आखि, सुक बोलीउं तुम मोटिम राख. २०६
- नारी जाति सहजें पापणी, कूड कपटें माया घणी;
नर छांडी परनरसुं नमे, देइ कलंक नरपातिनीं गमें. २०७
- वदि वाद बे पंजर मांहि, कहिं राजा तुछो वडुं ते कांहि;
कहिं सारिका मुणो नरराय, नर हत्यारा जग कहिंवाय. २०८
- वलतो राजा बोल्यो हसी, कहो वात तुम जाणो कसी;
कहे सारिका मुणो नरदेव, पुरख वात कहूं संखेव. २०९
- अंगदेश एलापुर गांम, माहा धन सेठ वसिं अभिरांम;
धनक्षय नांमिं पुत्र तसतणी, विद्या सकल साख ते भणी. २१०

- पुण्य वर्धन ते नयर मझार, उभयचद्र सेठनी नारि;
बेटी राजसति तसगेहि, धनक्षयनि परणावी तेह. २११
- धनक्षय जु रमि धनहरि, पिना मुठ मन चिता करि;
पछि आणुं करवा गयो, दिन केतला कुंमर तिहां रह्यो. २१२
- करी आणुं ने पाज्जो वलि, देखी सोनुं नर मन चलि;
नर बोल्यो आगळ छे घाडि, ए सोनुं ते लेसं पाडि. २१३
- सोनुं आप्पुं ये तुहा तीर, रुडइं साती थडइं धीर,
नरनिं सोनुं दीधुं यसिं, कूड विमासं हीइं तिसं. २१४
- ते नरएसुं विमासिं जांम, वनमाहि कूडं दीवो ताम,
नारी सहित नर गयोजसि, नारी कूआमाहि नांवि तसि. २१५
- तेणें पंधिं नर आल्या एक, कूपक देखि रहिउं छेक;
पाणी पीवा कूडं जाइं, दीठी नारी एक तसमांय. २१६
- तेणें नरिं ते काडी नारी, ते बली आवी पीहर मझार;
मिल्या चोर अमवाटें बडू, तेंणें लीधुं लूसी मडू. २१७
- पीता मात आगळिं इम कही, सुखें समाधिं पीहर रहीं;
कुंमरी मनसुं चिता करि, आवि नर तो पीडा हरि. २१८
- तेहज धनक्षय वलिं एकवार, आल्यो ते सासरा मझार; '
राजसती नारी आपणी, देखी संका उपनी घणी. २१९
- तेणी नारिइं नर दीठो जांम, सखी मोकळावी कहावें तांम;
मिं तु इहां कह्यं छे आंम, चोर मिल्यानिं लीघा दांम. २२०
- यारिं पवारो म करो वार, मुजेनें छे तुमचो आधार;
विनय करिनिं तेडिउं नेह, आल्यो जमाइ दूउं सनेह. २२१
- उल्ला करि नारी नर लणी, सखिउं कीधुं तिणें घणी;
इस्युं नेह देखी नरमाय, नर नवि मानुं तिणें राय. २२२

बोले सुटो मुंणि तुं ग्यांमि, नारी पापणीतुं न लीउं नांम;
मात दोष स्वभावें वमि, ते नारीनि नर कुंण वीससिं. २२३

यतः

अनृतं साहसं माया मूर्खत्व मति लोभिता
अशौचं निर्दयत्वं च स्त्रीणां दोषाः स्वभावजाः २२४

दूहा.

मूचिती महीमणह, पंचासटी हिअ
धि द्वी ते नर टाटसी, जे पती जें स्त्रीआह. २२५

गाहा.

रवि चरियं गह चरियं तारा चरियं न राहू चरियं न
जाणंति बृधिमता महिला चरियं न जाणंति. २२६

चउपई.

जुहुं बोले हूई साहास, कूड कपट मायानुं पास;
मूरखपणानी मोटी वात, अशोच लोभ निरदय ए सात. २२७
सांभलि राजा मोरी वांणि, कांचनपूर नगर तुं जाण;
सेठ वसें तिहां सागरदत्त, तेहनि पैंत्र अछें श्री दत्त. २२८
श्रीपुरनयर ते पासें असिं, समूद्रविजय सेठ तिहां वसिं;
समूद्रविजय घरिं जयश्री सूआ, श्रीदत्तनि परणावी धूआ. २२९
नरनारी त्रिहुं अविहड नेह, म्वमी न सकिं घडी विओह;
एकवार विमार्से सेठ, विण व्यापार किम भरिईं पेट. २३०
पुरिउं वाहण इसुं विमास, श्रीदत्त आब्यो नारी पास;
सीखामण ते देईं घणी, चाल्यो सेठ हूईं पुरणी. २३१

यतः

सोलस वरसो पुत्तो लछी भूजेई जोयजणयस्स
सोजण संपत्तो रण संवंधेणंसो पूत्तो.

२३२

चत्तपई.

कुमरी हएँ करी आगलि, बली ते योवन मरसी मली;
जम जम यौवन आवि काय, तिम कामातुर नारि धाय. २३३
मालण सखी आनिं जयसीरी, घवल गृह उपरि ते चढी;
बिंठी नगर निहारिं जांम, नर सुंदर ए दिठो तांम. २३४
कहिं कुमरी तुं तेडी आव, ए आब्यो छिं माहरिं भाव;
मालिण जइ तेहनिं मीली, करिं वात ते नीची लली. २३५
समुद्र विजय पूत्री जयसीरी, बंछित भोग तुंलस्युं हितकरी;
राति घरिं आविस तुलतणिं, हूं आवूं हुं ब्राह्मणभणी. २३६
आवी मालिण सुंविं वात, ए तुं मम लासि मारिं धात;
धरिं वातनिं रांमण गइ, इम करतां ते बेला थइ. २३७
मेलापरु मालणिं घरिं होय, मनस्युं मोह धरिं ते दोय;
सुख संमोग मिलिं ते करिं, घणा दिवस हविं चूलापरि. २३८
आब्यां वाहण बधायी करें, बंदिजन जय जय उचरे;
हखं धरिं पीता नें माय, आणुं करवा श्रीदत्त जाय. २३९
जब दोठो नारीइं भरतार, उपनुं कुमरी दूख अपार;
भूख तरसनिं निद्रा गइ, कुमरीनें मन चिंता थइ. २४०
दूख घरतां हइ तव रात, कहिं माता सुंण कुमरी वात;
सूअण बांछिं जाउं सही, कहिं कुमरी हूं जाउं नहि. २४१
गाल देइनिं मोकलिं माय, कुमरी कंत भणीं तव जाय;
मन चितविं कांड रचु उपाय, किमही करीनिं तिहां न जवाय. २४२

आवी नारी जोइ यसें, दीठो कंत निद्रामांहि तिसिं;
ते देखाने पाछी बली, घणो उलट हूउं मनि रखी.

२४३

दूहा.

महिअरना मंदिर भणी, जाति दीठी चोर;

मन विमासि चोर तव, एह करी पिहोर.

२४४

चोर कुंवरी केडें थयो, जोइ सयल वृत्तांत;

मालिणनें घरि ते मिल्या कुंवरी हूइनिश्चंत.

२४५

ते कुंमरि पाछी बली, आवी पीउडा पासि;

चोरें वीतक सवि लह्यां, रहि उं होइ विमासि.

२४६

बीजे दिन वायदो करि, चोहटाना वटि हेठ;

चोकी फिरति तिहां गइ, दीठीं बडले हेठ.

२४७

नर दीठो उभो तिहां, हणीउं चोर करेव;

विरहे पीटा कांमनी, आवी हरख धरेवि.

२४८

नीद्रडी त्रिहूं जण गइ, कहो सखी केह;

बहू चिंताने बहूरणां, विरह विलुंधा जेह.

२४९

जे जस लगो सुहावडो नवि मुंकि मरणे;

सुण हावा कीध छडी पघारे जीकेण.

२५०

सभा बलगो जेह पर घर पेह सेवा तणुं;

लोह विण लगी तेह सखी न लगइं सूरिणुं.

२५१

हूं लगुं जेनरां परघरि पैसेवा तणुं;

मुख सेंने सुतांह नीद्र न आवि कांमीआ

२५२

मास हूं वरसह समा वरस समा दिन जाय

एक रागी ने रोगीआ सहिज सरिखुं माय.

२५३

मीरहो वरी सवळ हो हिं सडुकिं तिन्;	
वीतारतां न वीतारि उवर्ति वृत्ता रन्.	२९४
हीयतुं निरा निजेइं प्रीत ग्रमाइं जोय;	
निधि मोरख इं यधि प्रीत म करस्यो कोय.	२९५
मिरहिं पीठि कांगनि न लडे कांइ विचार;	
हण्यो पुरज जागें नाहि प्रेन करे अपार.	२९६
आखिगन धननि दिइं करि दिलेपन तास;	
नोळानें उलट धरी पुरो मननी आस.	२९७
तेणि दबलिं एक यक्ष छे मनसुं बात विमास;	
शक्ता सिरगांदि संदमी डूबूवांढी तस आस.	२९८
यक्ष गइ कडलिं चट्यो शय मुख मलिउं तांम;	
नाकखंड दूखनांहि रहि हूउं जेनेहं काम.	२९९

चपड.

ते हुंमरीनें रिता थइं, तिहांचि माळिण मंदिर गह;	
काहिं वात रुचलि जेालि, माळिणमति आदे देतलि.	२६०
मत आपुं तुं तुहनिं जोय, रुचज दाळे आये हुंय;	
छेहुं नाक मोरे भरतार, इं कहिनें जे पोलार.	२६१
सखी वचन परि लावि कीध, विवहारिआने अलज दीध;	
दीठो दोरिं सयळ वृत्तांत, आवि धरिं पोहतो निश्चंत.	२६२
मलिउं हुंज न लायि पार, राजा आगलि करणो बिदार;	
काहिं राजा ए अठगुं धरो, लेइ पापीनि शुली मरो.	२६३
रायनुं वचन हुंउं जेतलि, आवि चोर रहिउं तेतलि;	
म करो स्वामी हुंमं अन्याय, हुं छे चोर तुंमो जो राय.	२६४

- वात करतां स्वामी अमें, शुलिं हंम घालो नरनिं तुमे;
 कहिं चोर सुणों तुंमे भूप, कडूं एहने सयल सल्प. २६५
- वात कहिं निं रखो जसिं, काढि नाक देखाडिउं तिसिं;
 व्यवहारिया पहिराविं राय, अति अणंद घरी मनमाय. २६६
- विवहारिउं मंदिर गयो जसिं, राजा सयंमुखें डंम आयसिं;
 रासमिं चढाचि जयश्री नार, लेइ फेरजो नयर नझार. २६७
- नगर बाहिर काढि ते नार, छुयडि वात करिं दिचार;
 कोरे विश्वास जे नारी तणो, रो नर दूख पामे अति घणो. २६८
- सुढें सारही वात जे ब्रह्मी, ते तो राः हीयडें ग्रही;
 कहिं बेताल सुणो तुमें राय, तेहसुं प तिक केहनें थाय. २६९
- नरनी वात कही पारिका, छुडानि भंजी नारिका;
 बलतुं राजा दिइं जबाप, नारिनें शरिं आहुं पाप. २७०
- सुंणिउं वयण विक्रमनुं जांम, शब बलगुं जइ सिंसाविं तांम;
 श्रीजी कथा संपूरण थइ, आघी वात कहिसुं जइ. २७१

इति, बेताल पचवीसी रासे तृतीया कथा ॥ ३ ॥

। . . .

दूहा.

- सारद माय पसाउलिं, बोखुं धलि अधिकार;
 शब लेवा पाछो बल्यो, विक्रम विश्वाधार. २७२
- कहिं बेताल कथा बली, ते सुणो माहाराय;
 वर्द्धमान नांमि नयर, चटकतेन तिहां राय. २७३
- एक दिन राय सभा करिं, किठो घरि विवेक;
 'आन्यो क्षत्री एक तव, मेटीउं भूपति टेक, २७४

सुणुं स्वांमी हूं वीरवर, सुं लेसो दिन प्रत्य;
टंका सहस्र लेखुं अमें, उगतिं सूरि नित्य.

२७५

चउपई.

राजा पृछें तुंह केतो साय, मांणस च्यार अँ नर नाथ;
पुत्र सुता निं ग्रीजी नारी, चोयो हूं स्वांमी अवधार. २७६
ए मार्गे छें सहस्र दिनार, कांडक कांम करोसिं सार,
काहिं राजा विमासी इसुं, जुआ करो तुमनिं देखुं. २७७
राजा आपें सहस्र दिनार, सचउं खरचिं पुष्पा भंडार;
खित्री धन आणिं तेत्तुं, धरे दरो चाले येतलुं. २७८
राजा पृछ्यो मंदिर मझारिं, खित्री सारिं उलग द्वारिं;
इंम करतां बोल्यो दिन बार, न लहिं राजा तेहनी सार. २७९
एक दिन राजा निद्रा मझार, सुणी रायनिं रोयंति नार;
पृछिं राजा को इणिं ठाम, खित्री बोल्यो हूं हूं स्वांमि. २८०
काहिं राजा खित्री तुं जोय, ममाण मांहिं नारि कूंण रोय;
तुंम्ह आ देश हूं जो देव, नरत करि हूं आवु खेव. २८१
लेइ खडगनिं चाल्यो जाय, निमरिउं छानो केडे राय;
नारी रोइं बिठी जिहा लेइ खडगनिं आन्यो तिहां. २८२
वीरवर ते पृछिं तिहां जाय, सुं तुंम दुख छें मोरी माय;
राजलक्ष्मी हूं राजातर्ण, मुअनिं छि विमामण घणी. २८३
सूरज प्रगट होसैं जिणवार, राजा मरण लहिं तिणिंवार;
कर जोडी कहे खत्री वयण, किम माय जीविं नररायण. २८४
बत्रीम लक्षण जे नर होय, तेहनं विष करिं कोय;
पाद्रदेव चडारिं सीस, जीवें राजा कोहि वरिम. २८५

असुं नर नवि सुनि कोअ, कहोनें माता होयें जो कोय;	
सुणि स्वप्नी लुग वेठो जेह, लक्षण वनिअ अछें नर देह.	२८६
सुणि वयण रोमांचित हूँ, दान्त लगी मंदिर भयुं;	
कहिं नारिनें निजवर गइ, राजा मरसि थारते थइ.	२८७
राजा जीवें ते परि करो, नारी कहिं कहिं पावरो;	
कहिं नारी सुनि प्रांगाधार, चलतो कांइ कहो विचार.	२८८
बलती गोत्रज बोले बांग, बनीस लक्षण नर को आंग;	
सीस चढ़ावि देखी दान, तो जीवें राजा एहणें राज.	२८९
बनीस लक्षण गुणइ पिचित्र, घरि आपनैं छैं ए पूत्र;	
तेहनुं दत्त देवी काज, आवैं तो जीवें महाराज.	२९०
कहैं नारी सुनि प्रांगाधार, करिअ धाउं म लाउं वार;	
पूत्र बडे जो जीवें राख, तो दिनराज किंजे काय.	२९१
तेह दूमरने लेइ जाय, प्रतनने जोइं सवि राय,	
च्यारि मांगस आन्या तिहां, देवी मंदिर छैं ते जिहां.	२९२
वीरवर बोलिं जोडी हाथ, अमनें माता करो सनाथ;	
सुख राख जीवाडें राय, पूत्रतणी बल दिउं छुं माय.	२९३
कही वयण काढी करवाल, पूत्र सीस छेदुं ततकाल,	
देवी खोलिं मुंकिउं सीस, वीरवरनिं हूइं जगोस.	२९४

दहा.

देखी मरण बंधवतणुं, बहिन करिं विलाप;	
बाला रोइं बहू परिं, शोक करिं माय बाप.	२९५
भाउ तणें वियोगडि, बहिन मुईं तिणें ठाय;	
वेठी पूत्र वियोग करिं, मुईं तेहनी माय.	२९६

देखी मरण त्रिहुं जणतणुं, खित्री मन चितेय;	
कूट्य विद्योग हवो घणो, हविं किंसुं जीवेय.	२९७
वीर वरिं शिर आपणुं, छेदीउं देवी दीध,	
चिते राय मुज कारणिं, कुटुंब कूल क्षय कीध.	२९८
मनशुं राजा चितवी, सरि मेहलें करवाल;	
देखी सत्व देवी घणुं, करि साह्यो भूपाल.	२९९
कहिं देवी राजा सुणो, हू तुंम त्रुठी आज;	
मांगो राजा भावस्युं, जे तुंमारि काज.	३००
वलतुं राजा इम कहिं, जो तुं त्रुठी मुज;	
तु जीवाडिं च्यार जण, वणुं कहुं सुं तुम.	३०१
अमीय छाटी जीवाडिआ, पोहता नगर मझार;	
दीहुं नयणें जे हूओ, राय करें कि वार.	३०२

चउपई.

वीरवर आवी करें जुहार, अरहा पधारो जीव द्यतार;	
त्रुठी राजा करि पसाय, अर्द्ध राज दिधुं तिण ठाय.	३०३
कहि कथो पूछि बेताल, उत्तर दिउं विक्रम भूपाल,	
कूण साहसिक हवो बिहू माय, सुंणि बेताल कहिउं तिहां राय.	३०४
सत्यवंत राजा किम एह, विक्रम उत्तर आपो एह;	
सेवकनो धर्म एह स्वांम, भलो हूउं राजा इण ठाम.	३०५
सुंणी वयण राजानुं जाम, शन वलगुं जइं सीसविं ताम,	
चोथी कथा सपूरण थइ, साबधान थइ सामलो सही.	३०६

इति बेताल पचवीसी रासैं चतुर्य कथा ॥ ४ ॥

दृष्टा.

सरसति करुं पसाउलिं, दिउं मुअ वांणी विलास;
वली विक्रम पाछो वल्यो, लीधुं वीर वेताल. ३०७
शत्रु बोल्यो विक्रम प्रति, कहूं कथा भूपाल;
राय देखाडे आंगुलि, बोल्यो वीर वेताल. ३०८

चउपई.

नयर उजेणी महाबल राय, हरिदास प्रवांन छें तिणें ठाय;
मंदारवती पुत्री तस तणी, इक दिवसें ते इणि परि भणि. ३०९
सरल कला गुण विद्या जास, अम तात मुअ देयो तास;
मुंणि वयण कुंमरीतुं ताय, दक्षण भणी पीता सजवाय. ३१०
तिहां जइनि कीधी वात, जे नर सरल गुणें विक्षात;
मंदारवती पुत्री मुअ जेह, वर वरसें निश्चें सही तेह. ३११
एक नर आवी करिं विचार, हूं हूं, गुणःविद्या भंडार;
सीघ्र देखाडि ते रथ घडी, विहूं किंठा उपरि चडी. ३१२
कन्यो सब्द तेणें हुंकार, उब्ब्यो रथ ना लागी वार;
देवी विद्या तेहनें अंग, पुत्री दीधी मनि रंग. ३१३
घरिं आन्यो एक पुरप रतन, कहिं जाणुं परना मन;
तेणें देखाडी विद्या जांम, भाईउं दीधी तेहनें ताम. ३१४
पुरप एक आवी इम कहें, मुअ आगल अंगें कूण रहे;
वयण मुंणि माता ते देह, तव पिता आवि निज गेह. ३१५
त्रिहूं वरनिं दिवि जुजुइ, पीतातणि मन चिंता थद;
जेतलें सेठ चिंतातुर ययो. राक्षस कुंमरी लेइ गयो. ३१६
अणें वर आन्या जुजुआ, वात सुणीनें आंखां थया;
खटगघणी हविं बोलिउं ताम, हूं लेइ आवुं कहो ये ठाम. ३१७

ज्ञानवंत नोख्यो दिगवार, व्यंघाचल पदंत छि नारि;
 रधि देसी छूँकारो करि, व्यंघाचल सह जइ उतरि. ... ३१८
 राक्षस मारिने आवीआ, कुंमरी दूखलि धरि लाविया;
 त्रिण ददवा छाया असि, पिता करि दिनासग तसि. ३१९
 कही कथा पूछे देताल, केहनी नारी कहो भूपाल;
 जेणि राक्षस भाप्यो तत दाय, तेहतणी नारि कहवाय. ३२०
 तेहतणी किम नारि होय, कहि देताल विमासि जोय;
 उद्यम साहस जिहने पास, तेरनि पोहये नननी आस. ३२१

उद्यमं साहसं धैर्यं बलं शुद्धिः पराक्रमं
 षडेतै रस्यदिद्यंतै रस्यदेदोषि शंकते. ३२२

हुंणी दयण बिक्रमहुं जांम, शव जइ बलगुं सीसवि तांम;
 कथा पंचमी संपूरण थइ, आघी बात कहिएँ जइ. ३२३

इति देताल पचदीसी रासें पंचम कथा ॥ ९ ॥

दूहा.

बांणी दिउं मुझ माउली, बोलुं हुंम आधार;
 सब तेइ राजा बल्यो, कथा कहि तेणि वार. ३२४

चउगई.

चंपा नयनि नांमि विशाल, चंपकसेन अछे भूपाल;
 तस बेटी त्रिखुवन सुंदरी, रुपे करी अपलर अवतरी. ३२५
 जोवन वेस हूइ जेतलि, वर जोइ राजा तेतलि;
 छलावि नरनां रुप, कुंमरिने देखाई भूप. ३२६

- कुंमरिहुं मन जांनि नहि, सयंबर मंजवि सहि;
 कुंमरि कहि सुणो तुमै तात, सयंबर तगी म कृत्यो वात. ३२७
- कहूं वात तुमै धरज्यो कान, छूइ बल रुप अने दलि न्यान;
 ते नरवर वरसुं विज्यात, अजर सहोदर माहरा आत. ३२८
- सुणि वयण नर बोख्यो एक, पांच पाटि नीडाउं छेक;
 रत्न एक ब्राह्मणि देण, देवार्चन बीजो आवेय. ३२९
- अंग भोग छुम बीजो थाय, चोथो नारि छेद जाय;
 घरहुं खरचुं होइ पांचरी, कोन पिछूछि पली आंगमी. ३३०
- रुप देखो छो नयणें राय, बीजो रोख्यो तेंणि ठाय;
 जीवकाय छि ये पृथ्वीमांय, तेहलुं कोखुं समसुं राय. ३३१
- रुप बल बि परतिख भूप, बीजो मोख्यो कहें तल्प;
 सर्व साजनो जांनुं न्याय, रुप बल बि परतिख राय. ३३२
- ए त्रिणे छे रुप निधान, परतिख दीठो पलने न्यान;
 ततक्षण राय विनासण थही, कुंमरि देसुं कहिनि सही. ३३३
- कहिं बेताल सुणो तुमै राय, ते नारि केहनी कहंदाय.
 फटिक मणि निगइ देउ, सुद्र जाति नांजिजे तेह. ३३४
- सर्व जीदनी पाया लहि, दैत्य जाति राजा इम काई;
 कर हथीआर क्षत्री ते गांग, तेहनि नारि सुणो निर्वाण. ३३५
- सुणि वयण राजानुं जांग, सग पलमुं जइ सीताधि ताम;
 छठी कथा संपूरण थइ, आधी दात रहिसुं जोइ. ३३६

इति बेताल पचवीसी रासैं छठी कथा ॥ ६ ॥

चन्द्रपई.

- सब लेइ राना निसरि, बलि वेताल वचन उचरि;
 धर्मपूरी छै धर्मसेन राय, सिद्धर मंत्रि अछै तिणि ठाय. ३३७
- कहि प्रधान सुणो तुंमे म्वांमि, तुम घर सुनुं विण संतान;
 सुंणि वयण राजा दु.ख घरि, कामाक्षिनी उलग करि. ३३८
- केते दिने ते झूठी देव, वर आपो यम आप्युं हेव;
 कहि राजा मुझनि सुत दोय, आपो आस्या पूरुं सोय. ३३९
- पुत्र होस्ये सुमतणे, करे होम माहरे आंगणें,
 करि होम राजा घरि गयो, वर पाय्यो नि उलख थयो. ३४०
- केते दिन सुत प्रसव्यो जांम, शोमन सुत तस दीधुं नांम;
 बाधि रुपवं अभिरांम, वीस वरस सुत हूउं तांम. ३४१
- प्रधान पुत्रनि राजकुमार, जइ देवीने कीच जुहार;
 तव दीठी नारी नवरंग, देखी पूजा करि सुचंग. ३४२
- देखी कुंमर चितातुर थाय, भूख तरस सवि दूरि पलाय;
 ए मुझनि देइस कामनि, सीर नडावीस हूं स्वांमिनि. ३४३
- घरि आव्यो आंमण दूंमणो, नारी विरहो हूंउं मन घणो;
 देखी चितातुर कुंमार, राजा पूठे तेणिवार. ३४४
- न कहि कुंमर पूठि भूपाल, प्रधान पूत्र बोल्हो तिणि काल;
 हमे दोय देवी मंदिर गया, जइ माताने थानिक रह्या. ३४५
- जोइ रूप परणारि तेह, नरनारि बेहूं अविहड नेह;
 एकदिन नारि कहें हसंत, पीहर तेडी नाउं कंत. ३४६
- प्रधान पूत्र आरि तेणिवार, पीहर जासि मोरि नार;
 आव्यो मित्र मिलिउं तेवार, वेणं पहिर्यो सवि सिणगार, ३४७

- रथि विसीनें मारगि जाय, देखी देखी चिंता थाय;
 राखो रथ तो इंगि ठाम, जिहां लों देवी करुं प्रणाम. ३४८
- लेइ खडग देवी मेटि गयो, करी प्रणाम ने उभो रह्यो;
 कादी खडग सर छेद्य गेह, देवी खोलि मूक्युं तेह. ३४९
- मित्र विमासि लागीवार, जोवा जाइ तिणि ठार;
 मुंडं देखी राजकुमार, मित्र विमासि मनहमजार. ३५०
- कलाकीक मग्न खेह, लेइ खडग सिर छेंटे तेह;
 चिते नारि घणि बेला होय, कुंमर मित्र न आवि तोय. ३५१
- जोवा आवि नारी जांम, देवी मंदिर पोहती तांम;
 मुआ कुंमर देखी ततकाल, नारी सरिं मूकिं करवाल. ३५२
- तव देवी आवी कर ग्रहे, हूं झूठी तुमनें इम कहें;
 जो हुंम झूठी मोरी माय, वेउं पूरख जीवाडो आय. ३५३
- कहें देवी तव मुललित बाण, धड उपर सिर मांडो ठाण;
 सुंणि वयण नारी तिम कीध, मित्रतणे धडें राय सिर दीध. ३५४
- रायतणि धडि मित्र सिर ठवि, कहें नारि जीवाडो हवि;
 अमीय छांटी जीवाड्या दोय, करि प्रणाम ने चाल्या सोय. ३५५
- बदि बांद ते नारी काज, कहूं बेतालें सुंगो राय;
 कहो नारी ते केहनी थाय, मित्र तणी नारी कहिं राय. ३५६
- बलतुं पृछिं वीर बेताल, तेहनी नारी किंम मूपाख;
 कहिं विक्रम तव मुललित बाण, अंग उत्तम मस्तक जाण. ३५७

श्लोक.

सर्वोपधीना मशनं प्रधानं सर्वेषु पेयेषु पयः प्रधानं ।
 सर्वेन्द्रियाणां नयनं प्रधानं सर्वस्य गात्रस्य शिरः प्रधानम् ॥ ३५८

मुण्डिउं वयण राजाउं जांम, सत्र वल्लुं जइ सीमविं तांम;
 सप्तम कथा संपूरण थट, आघी वात कहेस्यु जोइ. ३९९
 इति वेताल पचवीसी रासैं सातमी कथा ॥ ७ ॥

दूहा.

सरसती देउं वर माउली, यम हूं रचुं प्रबंध;
 लेइ मच विनम्र बल्यो, तव तें कहिं संबंध. ३९०
 मलयस्थल नांमि नगर, गुणाधिपति तिहां भूप;
 तस पटारांणी धारणी, परतिग्न रंभा रूप. ३९१
 गोड देशनो राजीउं, वीरमदेव कुंमार;
 गुणाधिपन राजा प्राति, आविं करिं जुहार. ३९२
 गुणाधिपति पूछि अम्यु, कहो किम्युं तुम कांम;
 उलग करस्युं राटली, दिउं उनारा ठांम. ३९३
 साथ घणिं वीरमकुंमर, उलग सारिं तास;
 वरस दिवस इणि परि गयो, राय न आलिं प्राप्त. ३९४
 धन खाइ पोतातणुं, सहू दिमो दिम जाय;
 एक वीरमदे उलग करि, कांइ न आलिं राय. ३९५

चउपड़ै.

एक दिन राय आहेडा भणी, चान्यो करिं सजाइं घणी,
 मृग देखी केडि सहू धाय, प्रथवीपाति भूलो तिण ठाय. ३९६
 पक्षमेधें ओटो ते जाय, को नलि देखें साथे राय,
 रही उभो राय जुडं नाम, आवंतो नर दीठो ताम. ३९७
 गुणाधिपति हिबें पूछें तास, कुमर कहो तुमनें स्यो प्राप्त;
 अम उलगतां वरसन थयु, गय लोयं मण अमे नविलहियुं. ३९८

- खुट्टं खरच सुंणो नरनाथ, तव छांटि गयो सबलो साथ; ,
 उलग करुं पण पालुं भूप, अमतणुं छें एह सरूप. ३६९
- तव बोलें राजा मुख इस्यो, लागी भूख करिंनं किम्यो;
 वीरमदे फल आपें दोय, गइ भूख राजा सुख होय. ३७०
- तिहांथी आब्या नगर मझार, हूआ उत्सव धरिं धरिं बार;
 वीरमदेनिं हूंउं पसाय, गाम बन्नीस दिआ नरराय. ३७१
- वीरमदे तेडी एकवार, कहिं राजा मलाउं बार;
 अरिमर्दन भणीं जाउं तुम्हें, लेइ भेट आपुंहुं अमें. ३७२
- सुंणुं वयण राजानुं जांम, लेइ भेटणुं चाल्यो तांम;
 मारग जातां समुद्र मझार, दीउं कोतिक तेणिं ठार. ३७३
- समुद्रमांहिं दीठो प्रासाद, श्रवणें सूर्णें माहलना नाद;
 स्वर्ग थकी देवी उतरी, पोहती देहरिं उलट धरिं. ३७४
- पूजा करवा लागीं यासि, वीरम केडिं गयो तिसिं;
 देखी कुंमर बोलावें नार, तुम्हों कां आब्या देखुल बार. ३७५
- तुम्हनिं देखी सहिनिं रंग, हुं भोगी नर आब्यो चंग;
 नरनुं वचन सुंणिनिं देवि, एतो माग्युं ते तो लेव. ३७६
- तेहस्युं भोग करिनिं जाय, अरिमर्दन जइ भेट्यो राय;
 दिन केतला रहिनिं बलिं, आविउं नगरे रायनें मिले. ३७७
- मारग वात हूइ जेतलि, राय प्रतिं स्युंपी तेतली;
 कहिं राजा हविं जोवा काज, जासुं पुत्र बिंसारी राज. ३७८
- कहें प्रथांन कहिं राजा वात, रामेश्वरनी करस्युं जात्र;
 यात्र करिं जेहां आनुं अमें, राजसुत्र तिहां राखो तुमें. ३७९
- राजनिं वीरमदे जाय, जिहां देवी आब्या तिणे ठाय;
 देवीइं दीठो राजा जांम, चिते भोग रायस्युं तांम. ३८०

कहिं देवी सुणो महाराज, भलिं पधार्या स्वामी आज;
 कहिं देवी सांभली नरराज, मागोजि वर जम हूडं तुम काज. ३८१
 बलतुं वचन ते राजा कहिं, सेवक धरिं नारी थड रहिं;
 देवी वचन कहिं माहाराय, हूं हूं राउलें पाय. ३८२
 राय कहिं परनारी नांम, तेणें कारण हूं मागुं कांम;
 वीरमने परणावी करी, राजा आज्यो निज मंदिरी. ३८३
 कहिं बेताल सुणो नरराय, बिहूं मांहिं सात्त्विक कुण कहिंवाय;
 बलतो उत्तर विक्रम दिइं, सेवक सात्त्विक जाणो कहिं. ३८४
 किंम ए सात्त्विक सेवक होय, राजा वात कहो तुंम सोय;
 सुणो वीर गुण पहिलो करिं, ते नर गुण महिंघलिं वित्तोर. ३८५
 किं यतः

अवगुण गुणिहि गुण, एतो लोकाचार;

अवगुण कीधें गुण कैं, तो नर बडो विचार. ३८६

सुणि वचन राजाहुं जांम, मव बलगुं जइ सीसविं तांम;

अष्टम कथा संपूरण थड, आघी वात कहेंसुं जइ. ३८७

इति बेताल पचवीसी रासैं अष्टमी कथा ॥ ८ ॥

दूहा.

सरसति विद्या आपें मुअ, शुठे त्रिमुवन मात;

लेइ सब भूपति बल्यो, मांडी तेणें वात. ३८८

महितपूर नांमि नगर, मदनवर तिहां भूप;

हिरणदत्त मंत्रि वसिं, मदनसेना तस धूअ. ३८९

इंम एकदा वसंत रित, सखीतणे परिवार;

रमबानि वनमांहि गइ, मदनसेना कूंमार. ३९०

मंत्रि सुत सोमदत्तनुं, ब्रह्मदत्त तस नांम;	
मित्र तणे परिवारस्युं, तेणे वन पोहतो तांम.	३९१
मदनसेना कुंमरी तणुं, देखी रुप निघांन;	
ब्रह्मदत्त गहिलो ययो, पीडे अंगि कांम.	३९२

चउपई.

तिहांकी सहू पाछो बलिं, कुंमर मनस्युं अति टलबलिं;	
दीधी वाचा आवें छ मास, कुंमरी पोहती निज आवास.	३९३
उठी कुंमर तिणें वन जाय, मदनसेना आवि तेणें दाय;	
नदरो देखीनें कर ग्रहिं, कुंमरी कलतुं तेहनें कहिं.	३९४
कुंमर सुणो कुंआरी हूंअ, कूडी इछा म करिस तुंअ;	
होसैं पाप सुणि तुमनिं एह, कह्युं कुंमर नवि मानिं तेअ.	३९५
विवाह आडा छि दिन पंच, पछि मलसुं नहिं खलखंच;	
कंन वचनतो करस्युं सार, जव मलस्युं तुमानिं एकवार.	३९६
वचन सुणिनिं मुंकी तेह, ते बिहूं आन्या निज गेह;	
पंचम दिनें परणी नार, ते पुहूति सासरा ममार.	३९७
सेजि आवी घेठो कंत, बोली नारी वचन हसंत;	
मकरिस स्वामि मुमनिं आल, कहूं वचन सकंत संभाल.	३९८
एक नरनें कह्युं छे इमुं, परण्या पछि अमे आवस्युं;	
कुंमर कहें तुंम मननो भाव, तो तिहां जइनिं वहिल्ये आवि.	३९९
सुणि ययणनिं जाइं जाम, मारगें चोर मिलिउं एरु तांम;	
एकली जाति दीठी मारि, बोलि विचारि तिणी वार.	४००
कुण आंणीवेछा तुं फिरे, पुर्व वात सवें ते करे;	
कुंमरि वचन सुणुं तेणें जांम, चित्ते चोर हिआमुं तांम.	४०१

- बोल उर्सिगल करवा एह, जाइ छै मन धरी सनेह; ४०२
 जो लीजै एह सिंगार, रुहुं किम करम्यै किगार.
 इम विमासी मुंकि नारि, पोहति ब्रह्मदत्तने वार;
 कूंमर देखी पृछि तिसि, एणीवेल कूंण उठ्युं हसि. ४०३
 जे में दीधी जीमणें वाच, ते पालवा आवी साच;
 पृछि कूंमर किम आवी तुंअ, मुज भरतारि मुकि हूंअ. ४०४
 मोह विना तुं आवी आज, करवा बोल सफल काज;
 नवि मानुं हूं म करिस नारि, पाछां वलि जाउं भरतार. ४०५
 सुंणि बोलनि पाछी वही, आवि बात कंतनि कहि;
 कहि बोल विक्रम अवधार, कवण भलो ए त्रिहूं मझार. ४०६
 कहि राजेंद्र सुणो भूपाल, इहां हुआ सहि चोर दयाल;
 वलतुं सब बोलें तिहां इस्युं, चोर भलो ते कारण किस्युं. ४०७
 राय कहे ते मुंकि नार, राजा भय आण्यो तेणीवार;
 वाचा जांणि मुंकी नार, भलान चोर हुआ तिणि ठार. ४०८
 सुंणि वयण विक्रमनुं जांम, सब बलगुं जइ सीसवि तांम;
 नवमी कथा संपूरण थइ, आधी बात कहिसुं जइ. ४०९
 इति बेताल पचवीसी रासैं नवमी कथा ॥ ९ ॥

दूहा.

- राजा सब लेइ करी, मारग आवैं जांम;
 पुनरपि राय बोलाववा, कथा कहि हवि तांम. ४१०

चलपड़.

- गोड देश पिंडवर्धन गांम, गुणशेखर राजारुं नांम;
 अभेचंद्र महितो तस तणि, अहनिसी चालिं श्रावकपाणि, ४११

- विष्णव धर्म तेणें टाळुं सद्ग, श्रावक धर्म प्रवरतुं बद्ग;
 राजा तेह श्रावक होय, माहेश्वर धर्म न करि कोय. ४१२
- इंम करतां दिन केता गया, गुणसेखर राय देवता थया;
 मकरध्वज राजा सुत जेह, लेट् पाटि वेसार्थो तेह. ४१३
- मकरध्वज राजा हूउं जांम, माहेश्वर धर्म मांड्यो तांम;
 उभयचंद्र देसोटो दिउं, विष्णुं धर्म राइं मांडिउं. ४१४
- एकवार मकरध्वज राय, वसंत क्रीडा करवा जाय;
 त्रिहू राणीनें लेइ साथ, सरोवर पेसं वलगी हाथ. ४१५
- चुंटी कमल रायनें दिइं, कर आघो करि रांणी लिइं;
 लेतां कमल पडीउं पणें जांम, लटक्यो पण रांणीनो तांम. ४१६
- चंद्र किरण लागां जेतलिं, उपनि फूठि त्रिजी तेतलिं;
 मूसल सद्ग सुण्यो जेणीवार, कांनि पीडा हूइ त्रिजी नारि. ४१७
- उत्तर दिउं विक्रम भूपाल, कूण रांणी कर्हिइं सुकमाल;
 मूसल सद्ग सुंणी दुख जेह, हूइ सुकमाल रांणी पण तेह. ४१८
- सुंणि वयण राजानुं जांम, सब वलगुं जइ सीसविं तांम;
 दशमी कथा संपूरण हूइ, आघी वात कर्हिंसुं जइ. ४१९
- इति वेताल पचवीसी रासे दसमी कथा ॥ १० ॥

दूहा.

- विजयराय पाछो वल्यो, सब लेइ आग्यो जांम;
 पुनरपि राय बोलाववा, कथा कर्हि हविं तांम. ४२०
- जनवल्लभ राजा अछें, गुणकर नयर मजार;
 प्रजाकोश महितातणें, नांमे लक्ष्मी नारी. ४२१

एक दिन राजा चिंतवि, सुख किम्युं संसार; , , ,
राति दिवस जइ संगभरि, नवि रमीइं नर नारि. ४२२

चउपई.

मनस्युं राय विमासि करी, प्रधान तेडावि उलट धरी;
राना बोलें कहेंछुं अमे, करज्यो सार राजनी तुमे. ४२३

राय राणीस्युं क्रीडा करे, राज तिणी चिंता परिहरे;
करे प्रधान देमनी पाल, न लहि सार कसि सभाल. ४२४

राजतणी चिंताये करी, मंत्री दुर्बल हूउं सरीर;
महिता घरणी लक्ष्मी नार, बोलि प्राणनाथ अवधार. ४२५

का दुबला हुआ तुमे देव, स्वांमि बात कहोने हेव;
सुणो नारी विमासण जूइं, चिंता देम तणी मुअ हूइं. ४२६

श्लोक.

चितया नश्यते ज्ञानं, चितया नश्यते बलं; , , ,
चितया नश्यते बुद्धिः, तस्मात् चिंता परित्यजेत्. ४२७

दूहा.

चिंता डायण जेह वसि, ते किम माता थाय,
जुं धारा मन धीरवे, तुंहि अभ्यंतर त्वाय. ४२८

श्लोक.

चिंतायत्तं धातुवद्धशरीरं, चित्ते नष्टे धातवो यान्ति नाशम्
तस्मात् चित्तं यत्नतो रक्षणीयं, स्वस्येचित्ते बुद्धयः संभवन्ति. ४२९

चउपई.

कहि नारी साभलि भरतार, सुअ तणुं तुम्ह कहूं विचार;
राय प्रते जइ विनती करो, राजन राजनित अणुंसरो, ४३०

विनवयो राया निवार, में रामेश्वरें मानी यात्र;	
नारी वचन सुंणी परधानं, राजा मेटी मार्गि मानं.	४३१
मि यात्रा छिं हीयडीं धरी, राय कहिं तुम आवो फरी;	
भूष आदिं सदीइं समि, मंत्रि करो जिम तुमनिं गमि.	४३२
वयण सुंणीउं राजानुं जांम, यात्राइं महीतो चाल्यो तांम;	
प्रधानं पढूतो समुद्रतीर मप्रार, कल्पतरु उटुं तेणी वार.	४३३
कल्पतरुनी डालिं इंसि, सैजिं तलाइं दीठी तिसिं;	
सैजिं बैठिं वाइवीणा, तुम्हें ते नारी कुंण प्रवीणा.	४३४
कहिं नारी सुंखिं त्रिणी,....	
....	४३५

श्लोक.

येनयद्वापितंचिजं कर्मभूतौ शुभाशुभम् ।	
प्राप्यते तेन तत्रैव नीयते विधिना सदा.	४३६
दैवायत्तं जगत्सर्वं सदेवासुरमानुषाः ।	
तस्मात्सर्वं प्रयत्नेन तमेव चिन्तयेत् शुभम् ॥	४३७
पूर्वजन्मार्जितं कर्म यत्र पुंसां शुभाशुभम् ।	
तं दैवं सर्वं जंतूनां सृष्टिसंहार कारणम् ॥	४३८

चउपई.

भणिं श्लोक पातालें गड, प्रधाने कउतिक जोसुं लहि;	
जोइ कतुहल महितो तिहां, आन्यो नगर आपणुं जिहां.	४३९
राय प्रति नइ कीध जुहार, वाट तणो सवि कळ्यो विचार;	
वचन सुंणि महितानुं जांम, राजा मनसुं चिते तांम.	४४०
महिता प्रति भलांमण देय, राजसूत्र रुडें राखेय;	
मारगनुं मेळिं समदाय, राजा कउतिक जोवा जाई.	४४१

नरपति पोहतो समुद्र मग्नारि, कल्पवृक्षनिं दीठी नार;	
राजा मंत्रनो करी उपाय, कल्पतरि जइ बिठो राय.	४४२
देखी पुरुष बोलावि नारी, तुमैसुं आन्याछि सैं विचार;	
देखी रुप तुमारुं सहि, इणि थानिक आन्यो बहि.	४४३

दूहा.

गिरुभा सरसि गोठ, मुअ मन खरि सुहाय;	
अलबिसुं बोलाविइं, माणिक आपी जाय.	४४४
तार्या तेह प्रमाण, ए मृग मुह मार्या खर्मि,	
घोघा उपरि बाण, राणुं मणीसुं राग्गीहं.	४४५
जे मोरे मूक्याह, पीडडलां परहां करि;	
नर वर शिर झलक्यांह, सगुणा सहू आदर करि.	४४६
कृष्णा पुरिब मांडि, सज्जन साचा होइ;	
दिन दिन नेह बघारता, ते विरला जग होय.	४४७
कृष्णा साची प्रीतटी, जल दादुर वन मोर;	
दिनयर कमल केनवि भ्रमर, वली जो चंद्र चकोर.	४४८
नयण वयण भेलावडो, दूउं विहू जणाह;	
रामा रंगि आपणि, कहिसुं ललीत वयणांय.	४४९
पहिलुं नयण सरुंगडे, मलति मिलीयं मन्न,	
मन्न मलति वयणडां, पछि तन्नो तन्न.	४५०
वोलाव्या, वोले नहि, मांगस, माहे पांग,	
ते मांगस तिंम छंडिये, निम भाद्रवडि छांण.	४५१
वेधडुं कहि तिंम लागसुं, वेधिआ मरे कुरंग;	
वेध प्रमाण येहनि चडि, ते वेधडुं सुरंग.	४५२

गाथा.

सरसाधिइं मुठाम, मृग कांठुं मुसरिं इं नहीं;	
बोवा उपरि बाण, नांखीने गमीइं नही.	४५३
मुधिर जाइंति पृथ्वी भरता नि सकल विख्यात;	
मन्ना तेण पराभवं, सो दुख हरो यम्म मनाह.	४५४

चलपई.

पुरुष रत्न भलिं आन्या तुम्हें, सांभलो वात कहुंछुं अमें;	
कालि चौदसुनो दिन जेह, स्वांमि सहि टालयो तेह.	४५५
सुंणि वयण राय बोल्हो अस्थुं, कालि चौदस सहि टालस्युं;	
सुंणि वयण राजानुं तिस्युं, कोरें रंग मन मांहिं यस्थुं.	४५६

दूहा.

इंम रहतां दिन आवीउं, बोलिं नारी तथ;	
कालि चौदसे सहिसमें, नानेयुं सहिं अथ.	४५७
नारी ववण सुंणि करी, लुंकी रहिउं तिहां राय;	
राक्षस एक आविउं तिसैं, नारीनें मली जाइं.	४५८
राजातो देखी अस्थुं, करि लेइ करवाल;	
किहां जाइसरे पापीआ, हूं आविउं तुम काल.	४५९
धायो धीर धूसट करी, आविउं बधो बध;	
मडभडिं दोय रुअडा, झूझिं सवो सथ.	४६०
झूझ कंता जोर भरि, मुंफ्यो खडग प्रहार;	
राक्षस राइं मारिउं, वरतिउं जयजयकार.	४६१
चीरी पेट दाणव तणुं, राइं काढी नारी;	
सुंणि अतुलि बल धीर तुं, कीधो परोपगार.	४६२

चउपई.

- पूँछि राज हवें सदेह, कांइं गलिउं राक्षस एह;
 कहिं ते नारी सुणो ए वात, विद्याधर गंधर्व मुअ मात. ४६३
- मारुं नांम त्रिभुवन सुंदरी, पिता तणें घरिं हूं दीकरी;
 मुअविण भोजन न करें ताय, एक दिन रमवा गइ हूं राय. ४६४
- रमतां बेला लागी बहू, जोइं वाट मुअनिं घरिं सहू;
 रहिउं क्षुधातुर मोरो बाप, कोषिं तव दीधुं मुअ सराप. ४६५
- स्याप अनुग्रह तव थायसि,
 स्यापानुग्रह हूउं आज, तुमो पधार्या सिधुं काज;
 कहिं राय जिणस्युं गांम, इहां बेठा स्युं किजें कांम. ४६६
- चढि वृक्षिं कीधो हूंकार, उडघो तरु नवि लागी वार;
 मारगिं चाल्यां घडी बेच्यार, आन्यो राजा नगर मझार. ४६७
- कहिं राय तेहस्युं गण नेह, एक दिवस बेठां छें बेह;
 दीठो रूप नारीनुं जांम, हिउं फाटुं मुउं प्रधान. ४६८
- कहिं बेताल सुणो तुमे भूप, महितानुं मुअ कहो स्वरूप;
 बोले राजा विक्रम तांम, महितिं मनस्युं चित्तुं आंम. ४६९
- राय तणे घरि देव्या चंग, अहनिसि राय करिं रसरंग;
 नारी लुब्ध हूउं नरनाथ, होसैं सधली प्रजा अनाथ. ४७०
- आमालिं क्षातो देखी राय, रायतणुं नहिं सिंघें काज;
 महितानिं मनें ते दुख दाहिं, तेणिं कारण मुउं नृप कहिं. ४७१
- सुणि वयण विक्रमनुं जांम, सब वल्लुं जइ सीसविं तांम;
 अग्यारमी कया संपूरण थइ, आधी वात कहिसुं जइ. ४७२

इति बेताल पचवीसी रासैं एकादसमी कथा ॥ ११ ॥

दूहा.

लेइ सव राजा बल्यो, मारगि आब्यो जांम;	
पुनरपि राय थोलाववा, कथा कहि हवि तांम.	४७३
चूडापुर नामें नयर, तिहां चूडामणि भूप;	
स्वामिदेव पूरोहित वसि, जसुं कंदर्पहरूप.	४७४
नारी तास एलावती, रुपें रंम समान;	
नरनारी बिहू प्रेम घणुं, झीलें रंगि निघान.	४७५
एक दिन पोढिआ मालियें, उंहनालानि भाव;	
बल्ल बिना नारी हूइ, जो ज्यो झंणि प्रस्ताव.	४७६
विद्याधर एक तिणें समें, जातो मारग मांहि;	
नारी सुंदर देखी करी, आवीउं तेणें ठाह.	४७७
बिमानें बिसारी तेहनें, लेइ गयो तिणवार;	
ब्राह्मण जागिउं तेतलिं, नवि देखें निज नारि.	४७८
इहांपो करि घणुं, जोयुं सारुं गांम;	
बाडी वन जोया घणा, न लहिउं तेहनुं ठांम.	४७९
घरिं आब्यो देखि नहिं, मूर्खोणो ततकाल;	
नरनारी बीनें उठाडिउं, पडिउं चिंता जाल.	४८०
जे नर पडिआ पंडिआ, जे गिरुआ गुंणधीर;	
ते नरनारिं नचावीषा, जे नर वावनवीर.	४८१
खीइं वार्यो सयल जग, सुनर किनर देव;	
अह कहाणी खीतणी, सद्द कराबिउं सेव.	४८२
पांचें इंद्रि पापीआ, दुर्गति पाडें जीव;	
धन्य साधू जिणें वसिं कर्यो, हूं नित वाहुं तेह.	४८३

घर पुरि मंदिर मेहली करी, हूउं जोगी सोय;
 मारगि जातां दुःख'भरि, ब्राह्मण मूख्यो होय. ४८४
 आन्यो नगर मारगि'जसिं, मूख्यो जांणी तेह;
 कोरे लेइ पत्रावली, आविउं ब्राह्मण गेह. ४८५
 तेणें ब्राह्मणीं भाविं करिं, खीरखांड घृत दीध; "
 लेइ अन्न बडलिं गयो, चित्ते कारज सिद्ध. " ४८६
 मुंकि अन्न बडला तलि, पोहतो सरोवर मांहि;
 नित्यकर्म ते जइ करिं, करि स्नान तस ठाय. ४८७
 बडला केरी टालें, सर्प हतो तिण ठार;
 नांली गरल अयोमुखें, पडी अन्न भझार. ४८८
 स्नान करिने'आविउं, जिमवा घेठो तेह;
 भोजन अर्ध करुं जिसें, ममवा लागो देह. ४८९
 विख दीधूं तेणी ब्राह्मणीइं, चित्ते मनह मझार;
 भोजन परहूं मेहली करी, ब्राह्मणनें घरि जाय. ४९०
 रे रे ब्राह्मण पापणी, तें विख दीधूं मुअ;
 हत्या मोरी होसिं सही, लोक बिगोसिं'तुअ. ४९१
 वाद करतां ते मुंउं, विप्रें काढी नारि;
 ए पातिक केहिनें हूउं, राय विक्रम अवधारि. ४९२
 कुडो दोस नारीप्रति, मानविइं दीधूं जेण;
 कहिं विक्रम बैताल मुंणि, पातिक लीधूं तेण. ४९३

चउपइ.

मुंणि वयण राजानुं जांम, सव वल्लुं जइ सीसविंतांम; "
 बारमी कया संपूरण हूइ, आवी वात कहिंमुं जइ. ४९४

इति बैताल पचवीसी रासे १३ मी कथा समाप्त.

दहो.

लेइ सच राजा बल्यो, मारगि आव्यो जांम;
पुनरपि राय बोजाववा, कथा कहि अभीराम. ४९५

चउपड़.

चंद्रपूरी ,णीधर राय, धर्मध्वज महितो कहिवाय;
तसपूत्री नांमि क्षोभणी, र्ये करि जाणे रोहिणी. ४९६

धर्मध्वज कहि राय अवधारि, चोरतणो भय नगरमगार;
चोरी चोर करें छे घणी, सार करो नृप नगरीतणी. ४९७

राय कहि मम कहि सुं दुःख, आज पछि तुम्ह होस्ये सुख;
इस्युं वचन कछुं जव राय, आपापणें मंदिर सहू जाय. ४९८

ठांम ठांम जण मुंक्का राय, चोरी चोर करिने जाय;
आवी लोक कहि सुंणो भूप, चोरतणुं सहि अकल सरूप. ४९९

राय भणें घरि जाउं तुम्हे, एह उपाय करिस्युं अमे;
सुंण्यो वयण राजातुं जांय, सहूई पोहता निज घर तांम. ५००

रात पडि राय करे उपाय, वेस अंधारो करिनि जाय;
जइ उभो चोहठें जेतलिं, पुरुष एक आव्यो तेतलिं. ५०१

राजा पछें कुंण नर तुंअ, चोर अछुं सुंण सुंणरे हूंअ;
पूछें चोर स्याजाति तुंमैं, बोलि राय चोर छुं अमें. ५०२

बिहूं मलीनें चोरी कीध, राय भंडार फाडी घन लीध;
राजा पछिं जइसिं किहां, चोर कहें तुंमैं आवो इहां. ५०३

नगर मुंकिं वार गया, मोहार् चोर केड नृप थया;
जातां आव्यो कूडें एक, पिठा मांहि करिने छेक. ५०४

वारि मांहि बट्ठि दोय, गया पाल न बूझि कोय;
नृप राखीउं अलागारि ठाय, तिहांथि चोर आघेरो जाय. ५०५

- धर्मध्वज राय बिठौ जिहां, एक नारि आवि कहि तिहां;
 कां तुंमैं आव्या इंणी ठांम, मारम्ये चोर कहूंछुं स्वांमि. ५०६
- कहि नारि नर जाउं तुंमे, मणिं लागीनि कहूंछुं अमे;
 बलतो राजा बोलें इंम, वाट न जाणुं जाउं किंम. ५०७
- वाट देखाडि नारि तेह, तुंमे पधारो वाटज एह;
 वाटि देखाडि नारि जब बलि, राजा तीरथि जइनि पोलि. ५०८
- आव्यो राजा नगर मगार, लहूं चोरि न दीठी नारि;
 राति हूइ जो बिजी जांम, भूपति कूप विटिउं तांम. ५०९
- कूआ थको चोर निकलि, कटक सबल देखें ते तलि;
 चोरिं तिहां मांछ्यो संग्यांम, मांजिउं कटक रायनुं तांम. ५१०
- भागुं कटक जांणि भूपाल, उठ्यो मड काढि कतवाल,
 बथ्योवर्थि आव्या।वेय, राये बांधूं चोर ज तेय. ५११
- लेइ नगरि आव्या आपणि, सुली घालो राजा इंम भणि,
 सुली मणी चलाव्यो यसि, नगर लोक मिलि आव्या तिसि. ५१२
- धर्मध्वजना मंदिर हेठ, जातो कुंमरि पडिउं द्रेठ;
 चोर रुप देखीनि नार, कुंमरि कहि पिता अवचार. ५१३
- एहनि तात मुंकावो तुंमे, बलि बलि कहूंछुं अमें;
 धर्मध्वज गयो राजा कहि, पयप्रणमि महितो इंम भणि. ५१४
- कहूं वीनती सुंणो तुंमे राय, मुको चोर मुअ करि पसाय;
 धन मागो ते आपुं अमें, वचन प्रमाण कतो तुंमैं. ५१५
- कहि राजा विवहारि सुंणो, एह बोल मम कहिं घणो;
 कह्युं न मानि केहेनु राय, चोर लेइ तब सूली आय. ५१६
- दीयो चोर सूली जेतलि, रायनि हसिउं तेतलि,
 मुउ चोर कुंमरि दुख घणि, कामज्वर अंगिकरि वरि. ५१७

भक्षण काष्ट करेवा नारि, स्नान करि आवी तिण वार;	
आकासि देवी आवी कहे, मागे वर मनबंधित लहि.	११८
कहिं बालिका सुणो तुंमे माय, कंत जीवाडो करि उपाय;	
सुणुं वयण कुंमरिनुं जांम, अमृत लेइ नर छांट्यो तांम.	११९
आलस मोडी बिठो थाय, कुंमरी प्रणमें देवी पाय;	
जीवाड्यो देवी तिणवार, लेइ नारि गयो कूप मझार.	१२०
कहिं कथा पृछि बैताल, राय हस्यो ते स्युं भूपाल;	
बलतुं उत्तर राजा दिइं, चोरे एहवुं जाणिउं कहिउं.	१२१
करि विवहारि गुण जेतलो, कांमि किसि आवि एतलो;	
रोयो चोर मनिं जाणि अस्युं, हस्यातणुं कारण बोलस्युं.	१२२
चोर विभासें हियडामांहिं, ए कुंमरी जन मुझनिं चाहिं;	
रणवेला कांमज्वर दहिं, तेणें हस्यो चोर राजा इम कहि.	१२३
सुंणि वयण राजानुं जांम, सब बलुं जइ सीसविं तांम;	
तेरमी कथा संपूरण हूइ, आधी वात कहिसुं जइ.	१२४

इति बैताल पचवीसी रासे तेरमी कथा.

दूहा.

शव लेइ राजा बल्यो, मारगिं आब्यो जांम;	
पुनरपि राय बोलाववा, कथा कहिं हविं तांम.	१२५

चउपड़.

नयर कोसंजी नृप सुविचार, चंद्रप्रभा तेहनें कुंमारं;	
सकल रुपगुणें आगली, एक दिन सहीयर सरसी मली.	१२६
फूल लेवा गइ वाडी जसिं, बांभण बांभण दीठो तिसें;	
मांहोमांहिं कांमाकुल हूआ, नगरमांहि आब्या जुजुआ.	१२७

अलमो तेडी मूलदेव कहें, जा मुखि गोली ता ग्नी रहें;
 गोलि काडि पुरुषन होय, सीख देईनं चाल्यो सोय. ५३९
 राजकुमरी मंदीर गेह, राई ब्राह्मणी मुंकी तेह;
 एकि आसन बिसे बेह, राजकुमार पछि ते कहि. ५४०

गाथा.

विरला जाणंति गुणा, विरला पालंति निद्वणानेहा;
 पर कल करि विरला, पर दुखे दुस्तीआ विरला. ५४१

दूहा.

ब्राह्मण कथन कहि इस्युं, बोलावी नृप धूम;
 सही साचूं मुअनि कहो, सरि ब्राह्मणी कां तुंभ. ५४२
 बलतुं कुमरि इम भणें, मुणो सखी मुअ वात;
 एक दिन बाडिइ हूं गद, तिहां हूइ जे घाति. ५४३
 एक नर सकल सोहांमणो, आविउं बाडि मांहि;
 कहूं किस्यूं हूं तुअ सखी, देइ गयो मुअ दाह. ५४४
 नाम न जाणुं तेहतुं, बली न जाणुं टांम;
 ते दिनथी मुअनि सखी, सिर संतापें कांम. ५४५
 बलतुं बोलि ब्राह्मणी, ए करस्युं तुअ कांम;
 दीठउं नरनि उं लहूं आहान तेहतुं गांम. ५४६
 पणि स्युं आपीस मुंहनि, तो तुअ भेलुं सोय;
 कहि कुमरी बलतुं इस्युं, तस दासी हूं होय. ५४७
 तेणि नारि मुखमांहिथी, कादी गोली जांम;
 पुरुष हूउं नारी टली, कुमरी लागी तांम. ५४८
 ते परणी छांहनि तिहां, करी मुख संयोग;
 दीहि नारी थई रहि, रति पुरुष संयोग. ५४९

- कूमरीइं गर्भ धरिउं तिहां, शुद्ध न जाने कोय; । १५०
- एक दिवस मंत्रि तणि, विवाह उच्छ्व होय. । १५०
- राय प्रधान नहंतयों, सार्थ सवि परिवार; । १५१
- यमवा भूप पधारिया, महिता हर्ष अपार. । १५१
- जे ब्राह्मण नारी थयो, तेहनुं देखी रूप, । १५२
- मंत्री सुत मोही रह्यो, न लहिं कोय स्वस्व. । १५२
- पुत्र कहिं हवि मित्रने, मित्र कहे तस तात, । १५३
- तार्ति जइनिं राय विनव्युं, सुणो भूपति मुज वात. । १५३
- तुम धरिं जे छे ब्राह्मणी, मुअनिं दान दिउं तेह; । १५४
- महिता सुणिं साचुं कहु, घणुं म कहोस एह- । १५४
- दुर्बल, अनाथ, बालक, वृद्ध, तापस, पाचमो जाणी;
१ २ ३ ४ ५
- एहनिं किम संतापीइं, सुणो महिता मुअ वाणी. । १५५
- सुणि वयण राजा तणु, मंत्री वल्यो ततकाल, । १५६
- नगर लोक जइ विनवु, तुंमे सुणो दिनदयाल. । १५६
- नारी तणि वियोगडि, मरसि एह कुंमार, । १५७
- कुमार मरि पिता मरें, राज होस्यें नीराधार. । १५७
- चउपई.
- प्रजा वचन सुणिने राय, जिहां, कुंमरी आन्यो इणिठाय;
पणि लागीनें राजा कहि, माहरुं राज तुधि रहि. । १५८
- जो महिता सुतनी थाइं नारि, राज्य रहिं तो मोरे वारि, । १५९
- काहिं ब्राह्मणी सुणो विचार, माहरिं मस्तकिं उं भरतार. । १५९
- ते तुं साची मोरी धार, विण वांकडी अउं, एवार,
बलि वचन हूं कहुंहुं हेन, करीस, सदा हू तुम्ह पाये सेव. । १६०

- सुणो राय जे कहूं हूं वात, जो करसि रामेश्वर जात्र;
परण्या पछि कतो सजै, तुम अम भगति करस्युं सहि. ५६१
- सुणि वयण हरख्यो मूपाळ, तेढाव्यो महितो ततकाल;
परण्या पछि जात्र जे करि, तो नारी नरने आदरीं. ५६२
- वधन प्रमाण करिने मित्र, परणान्यो कुंअर सहि तत्र;
सोभाग्यसुंदरी पहिली नार, रुं करि अपडर अवतार. ५६३
- कुंअर जात्रा करवा जाइं, वडनारी आवि तिणठार;
जात्र करि जो आनुं अमे, लउ नारी तिहां राखो तुंमे. ५६४
- सिख देइने चाल्या सोय, एकठि नारि रहि तिहां दोय;
एकवार सोभाग्यसुंदरी, कहि वात मन उलट धरी. ५६५
- इण धानरुकां आवीं नारि, पुरख नहि नयणे संसार;
वयण सुणि ब्राह्मणी कहि इस्युं, आणुं पुरख तो आणुं किंसुं. ५६६
- जइ तुं पुरख इहां आणेत, तो हूं ग्रहणां सचलां देस;
सोभाग्यसुंदरी बोली जांम, काढी मूखयी गोली तांम. ५६७
- पुरख होइं तो नारी टली, नारीनिं मन पुगी रली;
रति पुरख दिहें होइं नारी, इणिं परिं शीलें रंग मझार. ५६८
- इम करतां दिन केता गया, आन्यो कुंअर घर उछव थया;
नर नारि मन चितुं इस्युं, आपण हवि किंम जास्युं कस्युं. ५६९
- हवि ब्राह्मणी वोले इंसुं, इहांथि आपण बिहूं जाइसुं;
कुंअर वधावें आवि इसि, आपण जइं टाणि तिसि. ५७०
- चित्त विमासी चाल्या जांम, वामन समयो मूलदेव तांम;
आविउं मूलदे कहिउं विचार, गोली दोइं दीधी तेणवार. ५७१
- ते ब्राह्मणनिं दीघो ग्रास, मूलदे पासि राख्या तास;
ब्राह्मण कहि सुणो मूलदेव, तुंम्हनिं वात कहूं हूं हेष. ५७२

मुखि एकेकी घाती, जसि, अद्रष्टा दूआ नरनारी तिसि;	
मूलदे बिहूनि लेइ गयो, नगरि आपणी आवी रह्यो.	५७३
गर्भ छे मोरो कुमरी कन्हि, करि उपाय आपुं, जेहनि;	
मूलदे मांड्यो नवो उपाय, चंडु रूप कीधुं क्षिण मांय.	५७४
सहसदे सोल वरसी करि, विनि चाल्या नृप मंदिर;	
आसीवादि बिहू जइ दीध, आदर णणो राजाई दीध.	५७५
पुत्र तेही हूं आव्यो देव, आपुं बहू म लावो खेव;	
राना कहिं मि गुंनहो कीध, प्रधान पुत्रनि, नारी दीध.	५७६
गरढो ब्राह्मण बोलें इस्यो, सुं सराप तुंमनि देयसो;	
नहीं तो पुत्री ताहरी जेह, मुझ सुतनि परणावो तेह.	५७७
ब्राह्मण कहिउं ते राइं कीध, सहसदेने निज पुत्री दीध;	
सहसदे परणी आव्यो नार, वदि वाद ब्राह्मण तेणिवार.	५७८
कहिं बेताल सुणो तुंमे राय, कहो ते नारी केहनी थाय;	
राय कहिं ते सहदे तणी, परगट विक्षा कीधुंन भणी.	५७९
कहो नारी किंम तेहनी होय, मनसुं विमासीनें जोय;	
चोरी कीधी राजा कहिं, तेणें वामन नारि नवि लहें.	५८०
सुणि वयण विक्रमतुं जांम, सब वल्लुं जइ सीसवि तांम;	
चौदमी कथा संपूरण थइ, आथी वात कहिसुं जइ.	५८१

इति बेताल पंचवीसी रासैं १४ मी कथा ॥

दूहा.

लेइ सब राजा वल्यो, मारगि आवि जांम;	
पुनरपि राय बोलाववा, कथा कहिं हवि तांम,	५८२

चउपई.

- मलयाचल पुरि जीमूतकेत, राय अपुत्रीउं थयो सचेत;
 कल्पवृक्ष रोपाव्यो एक, पुर्नि भूपति करी किवेरु. १८३
- कृपा करी सुरतरु इम भणि, होयो पुत्र राजा तुम तणे;
 देव वचन हूउं जेतलि, गर्भ धरि रांणी तेतलें. १८४
- पोखि गर्भ रांणी मन खंत, चिंता हा सोक त्यजंति;
 इम करतां वोल्या नव मास, हूउं पुत्र पृगी मन आस. १८५
- मनसुं प्रेम धरीनिं ताय, सजनवा मिली समुदाय;
 जीमूतवाहन दीधुं नांम, वार्धि रुपवंत अभिरांम. १८६
- प्रौढ पुत्र हूउं जेतलि, राजा हर्ष घरे तेतलें;
 राजि बेंसाव्यो उछव करी, पुत्र तणी आज्ञा विस्तरी. १८७
- जीमूतवाहन हूउं राय, पालि राज टालि अन्याय;
 राजा पृथ्वी उरण करी, न्यायचक्र ते चिहूं दिशिं किरि. १८८
- एक दिन गोत्री एक ठामें मिल्या, लेवा राज सवे मलफल्या;
 गोत्रीइं आबी विठ्यो गांम, पिता कहि सुतनिं तांम. १८९
- आव्या गोत्री करसुं किंम, पिता प्रति बोले सुत इम;
 अथिर काय सुणो तुंमे ताय, परतिख गोत्र दमन किंम धाय. १९०
- यतः
 अनित्यानि शरीराणि विभवो नैव शाश्वतः ।
 नित्यं संहरते मृत्युः कर्तव्यो धर्मसंग्रहः ॥ १९१
- गोशतादपि मोक्षीरमन्नं शुद्धशतादपि ।
 मंदिरे मंचकस्यानं शेषः परपरिग्रहः ॥ १९२
- रक्षणीयं धनं नैव जंतुनां दुःखहेतुना ।
 यदर्थं धनमिच्छन्ति तत्शरीरमन्यता ॥ १९३

यौवनं जरयाग्रस्तं शरीरं व्याधि पीडितम् ।
 मृत्युराकांक्षति प्राणांस्तृष्णे का निरुपद्रवा ॥ ५९४
 अनित्यं म्रियसंवासो अनित्यो द्रव्यसंचयः ।
 अनित्यं जीवितं लोके तस्माद्राज्यं परित्यजेत् ॥ ५९५
 शीतवातातपक्लेशान् यत्सहन्ते धनार्थिनः ।
 शतांशेन ततोऽहंच तपस्तपः सुखीभवेत् ॥ ५९६
 चउपई !

शास्त्र बचन सुणी बाप, कहो किम कीजे परतक्ष पाप,
 इसूं विमासी सुत निं ताय, छांडी राय गया वनमांय. ५९७
 मधूकर नांमि रुपिनो पुत्र, सघलुं जाणे घरलुं सुत्र;
 ते रुपिनिं भठि भुकिं 'ताय,' मधूकर सार्थि कुंभर जाय. ५९८
 ते दो वनमांहिं पुहता यसि, देव्या मंदिर दीठुं तिसिं;
 देवांगना एक घाईं वीण, जीमूतवाह दिठो तिण. ५९९
 'माहोमांहिं बै जोइ जांम, नारी कांमे पीडी तांम,
 कुंमरी जाइ सखीनिं कहि, एक नर दीठो ते मुझ दहि. ६००
 सखीइं जइ मातानें कही, 'मलयावती कांमातुर सही;
 वात सुणी राजा भणी गइ, कुंमरी तणी वात सवि भइ. ६०१
 बलतुं राजा पूछे इसूं, 'कुंमरीतुं मन कहिसुं वसुं,
 नव पूछे रांणीनिं राय, ततक्षण आन्यो कुंमरी माय. ६०२

दूहा.

कुंमरी भणिं भूपति सुणो, जीमूतवाहन राय,
 छे दीठो मलयावती, देवीं केरें ठाय. ६०३
 जीमूतवाहन तेडि करि, टींधी कुंमरी तास,
 वनमाहिं आश्रम जइ, करि ते लीलवीलास. ६०४

सालो बिनेवी वे जणा, एक दिन पारधि जाय;

हाड संकलुं दुंगरो, पेखी ते बनमांय.

६०६

चउपाई.

जीमूतवाहन पृष्ठे इत्थुं, कहो विश्वावसु कहिई किम्पुं;

बलतो उत्तर आपे तेह, सांकुल नागतणी छे एह.

६०६

गुरुड एक आवि इंणि ठाई, दिनप्रति नाग एकेकुं स्वाई;

सुंण्यो वयण देउरुं जांम, राजा मनसु चिते तांम.

६०७

ए उपगार कळे जो थाई, इहां रहीनें करुं उपाय;

विस्वाविसुनि चाली राय, कौतिक जोवा रहि तेणि ठाय.

६०८

तिहांथकी पूर्वदिसें भणी, नारी एक रोयंती सुंणी;

पूछि राजा कहो मुझ वान, कां तुंमे राउं माहरी मात.

६०९

आवि गुरुड हणेसि आज, मरण लहसि बेटो मुझ;

कहि राजा ए करिस्सुं काज, पुत्रज ठाने रहिस्सुं आज.

६१०

शंखचूड वली बोल्यो तांम, एतो स्वांणी उत्तम कांम;

परदुःखे दुखीया जे थाय, तेतो परतल वीसी राय.

६११

गुरुड न आवे येतीवार, गोवर्द्धन देवनि करो जुहार;

शंखचूड कहीनें गयो, धीरज थइ राजा तिहां रखो.

६१२

बभ्यशाला जइ विठो राय, गुरुड पंखिउं आविउं तिण ठाय;

गरुडि राजा चांचे छवीउं, पणि साहिनि भूपति फेरविउं.

६१३

रायनुं कांकण लोहिइं भरिउं, मलयावतीनें खोलिं पटिउं;

शंखचूड आवी इंम कहिं, ए भक्षण ताहरुं नवि दूइं.

६१४

शंखचूड बोल्यो जेतलिं, गुरुड विमार्सिं मनिं तेतलिं;

मिं ए कारण कीधूं एह, सादू प्रलय न जाणें भेय.

६१५

- माहरुं भक्षण ही तुं जाय, वलतुं जे जीमूतराय;
 पर्गे लागीनिं कदूहुं स्वांमि, भक्ष करो मुअनिं एहज ठाम. ६१६
- इस्युं वयण सुंणीनिं पंखी, ए नर सात्विक हिंसीं अंति;
 गरुड विमासिं मनह मझार, ततखिण आवी भूपति नारि. ६१७
- मुछांगत दीठो भरताद, नारिनें मन दुख अपार;
 प्राणनाथ करो मोरी सार, मुअनिं छिं तोरो आघार. ६१८
- इंम बलवंती दीठी नार, कृपाकरिं गुरुड तिणवार;
 गुरुड पंख पातालिं जाय, आंणी अमुत छांटो राय. ६१९
- उठवो राय न लागी खेव, वर माग हूं त्रुठो देव;
 जो त्रुठा तुंमें विहंगम राय, जीव ममारो कहिं जीमूत भाष. ६२०
- अभयदान देवरीवीं करी, राजा आविउं निज मंदिरे;
 धरिं धर्म रहिं वनमाय, गोत्री आवी लागी पाय. ६२१
- नगरिइं तुंमारिं आवो स्वांमि, करो राज तुंमारिं ठाम;
 उलख करस्युं सद्दुइं अमें, नगरिं पधारो स्वांमी तुंमें. ६२२
- सपरिवारिं आविउं रिहां राय, करिं राज टालिं अन्याय;
 कहिं कथा पृछिं वेताल, कुंण सात्विक कहिंइं भूपाल. ६२३
- बलतो उत्तर विक्रम दिइं, राजा सात्विक जाणो हिइं;
 राजा सात्विक इंणि परिं होय, दूहवी आप जीवाडि सोय. ६२४
- सुंणिउं वयण राजानुं जांम, सब बलगुं जइ सीसविं तांम;
 पंनरमी कथा संपूरण नइ, आत्री वात कहेस्यु जोइ. ६२५

इति वेताल पचोसी रासें १५ मी कथा समाप्त.

दूहा.

- लेइ सत्र राजा बल्यो, मारगि आवि जांम;
पुनरपि राय बोलाववा, कथा कहि हवि तांम. ६२६

चउपई.

- जयपुर नगर अछे अमिरांम, धर्मशील राजानुं नांम;
सुंदर सेठ बसि विवहार, तेहनें धूआ उन्माद कुंमार. ६२७
एक दिन शेर राजा प्रार्ति मणें, कुंमरी एक अछे अम तणी;
जो खप होय तो परणो स्वांमि, नहि तो देखुं बिजि ठांमि. ६२८
बचन सुणुं शेरनुं जांम, कुंमरी जोवा मूकि तांम;
आब्या पंडित जोइ रुप, देखी लक्षण सकल स्वल्प. ६२९
रुप निहाली कन्यातणुं, प्रधान मनमां चिते धणुं;
ए कन्या जो राजा परणसें, राजसुत्र मवलुं णिमसिं. ६३०
असुं विमासि मनसुं दोय, आवी भेट्यो राजा सोय;
तुम सरिखी नहों स्वांमी तेह, अपलक्षण छे एहनिं देह. ६३१
धवल धीर सेवक छे जेह, लेइ परणावो कन्या तेह;
एक दिन रायडं बाडी भणी, जाइ करी सजाइ घणी. ६३२

दूहा.

- गुखे बेठी कांमनि, रायें दीठी एक;
देवकन्या के किन्नरी, अपछर तणें विवेक. ६३३
ते नारी जोइ करी, राजा पृछे तोय;
महिंते कही अपलक्षणी, स्वांमी नारी सोय. ६३४
तेडी मंत्री राजा कहि, कहुं बोल्यो एह;
महिंतो कहि राजा सुणो, मिं विमासुं जेह. ६३५

राजा कुंमारि परणामि, लुब्धक होसें भूप;
 अम्युं विमासिनें अमे, कळुं कुंमारि करुप. ६३६
 राजा अतिघणुं टलवलिं, जमज्यो जल विण मीन,
 धवलधीर आवी कहिं, हूंअळुं तुमचो दीन. ६३७
 ए दासी छें राउली, मुंणो भूपति मुझ वात;
 मुंणो सेवर परनारीये, ते मुझ विहिं नर मात. ६३८
 यतः

मातृवत्परदाराणि, परद्रव्याणि लोप्यन्त ।

आत्मवत्सर्वभूतानि, यः पश्यति स पश्यति ॥ ६३९

चउपई.

विरहयेदना पीड्यो राय, दुखि राजा देवांगत थाय;
 राय वियोगे सेवक तेह, अनि समोपि आपी देह. ६४०
 धवलधीर मूळं जेतलिं, नारी माथि गड तेतलिं;
 कथा कहिं पृछिं वेताल, कुंण सात्विक कहियें भूपाल. ६४१
 बलतो राजा उत्तर दीइ, कहूं वात जे धरज्यो हिइं;
 राजा सात्विक मुंणज्यो वेताल, अम्युं वचन बोल्यो भूपाल. ६४२
 मुंणि वयण राजानुं, नाम, सन बलगुं नइ सीसविं तांम,
 सोलमी कथा संपूरण, नइ, आधी वात कहिसुं नइ. ६४३

इति वेताल पंचवीसी राते सोलमी कथा. ॥ १६ ॥

दूहा.

लेइ शन राजा बल्यो, मारमि आज्यो जांम;
 पुनरपि राय बोलाववा, कथा कहिं हविं तांम.

चउपड़.

- नयर उजेणी माहाबल राय, विष्णुशर्मा ब्राह्मण तिणे ठाय;
गुणाकर नांमे तेहनो पुत्र, युअे रमि हायों घरसुत्र. ६४५
- तेह नयरथी काढ्यो राय, घर मूकी देसाउर जाय;
मारग वचि जोगी मिल्यो एक, विसे कुंअर घरी विवेक. ६४६
- पगि लागीनि बिंडो तिहां, कहिउं योगी बाबा जमिइं इहां;
ब्राह्मण बोह्यो मधुरी वाण, अन्न तुंमारुं जमता कोण. ६४७
- परहूणा गति करस्युं अमे, जोसी आज रहो इहां तुंमें;
बिहूं पूरे चेला हूइं जांम, जोगी यक्षणी समरी तांम. ६४८
- आवी यक्षणी वोळिं इम्युं, कहो कांम किम्युं अमयसुं;
सुणो यक्षणी ए ब्राह्मण तणी, करयो सार वेगिं तुंमो वणी. ६४९
- सुणी वयण एक मंदिर किद्ध, स्नान कराविं भोजन दीद्ध;
पांन फूल भला संयोग, नवनपरिं भोगविया भोग. ६५०
- पाछिं रयणी घडी विच्यार, देइ सेजानिं जाइं नार;
शुठो ब्राह्मण जोइ जांम, नारि घर नवि देखे तांम. ६५१
- जइ योगी प्रणमिं प्रभात, सांभलिं स्वांमि मोरी वात;
यक्षणीनिं वियोगिं करी, मूख तरस गयोळिं विसरी. ६५२
- बोळि योगी तो वस्य थाय, यद्यपि विद्यामंत्र सिद्धाय;
कहिं ब्राह्मण हूं जइ एकवार, भेटी कुंडुंव आवुं निरधार. ६५३
- भइनिं भेटिया माता पिता, पृं माय तमे किहां हता;
एक दिवस सही तेणिं ठाय, छांनो उठी चालिं जाय. ६५४
- जइ ब्राह्मण प्रणमिं योगिंद्र, आप्यो मंत्र घरी आनंद;
जपिं जाप बेहूं मन रंग, यक्षणी नावी बेहूनिं संग. ६५५

कथा कहिं पृछें बेताल, ते सुं कारण कहो भूपाल;
भाग्य बिना नवि हूइ सिद्ध, भाग्य लगि पांमिने कइ. ६९६

श्लोक.

पदपदेनिधानानि योजने रसकुंपिका ।
भाग्यहीना न पश्यन्ति बहुरत्नावसुंदरा ॥ ६९७

चउपड़.

योगी समरणार्णिवी सोइ, कहो राजा कारण सुं होय;
बिमनानि विद्या कां दीध, इम जाणीने कोपन कीछ. ६९८
यतः

किं करोति नरः प्राज्ञः प्रेर्यमाणस्वकर्मभिः ॥ ६९९

चउपड़.

सुंणि वयण विक्रमनुं जांम, सब बल्युं जइ सीसवि तांम;
सप्तदशमी कथा संपूरण थइ, आधी वात कहिसुं जइ. ६९०

इति बेताल पचवीसी रासैं १७ मी कथा ॥

दूहा.

लेइ सब राजा बल्यो, मारणि आव्यो जांम;
पुनरपि राय बोलाववा कथा कहिं हविं तांम. ६९१

चउपड़.

अंक्कोलिं नगरुं नांम गुणसुंदर राजा अभिरांम;
धनदत्त सेठ वसैं धनवंत, धनवती तस कुंमरी गुणवंत. ६९२
अलङ्का नांमि नयर मझार, गोरीदत्त वसिं विवहार;
तेहनिं कन्या परणि सोय, केतें दिन तस पृत्री होय. ६९३

दीधूं नांम मोहनकुंभरी, दूउं जन्म पिता गयो मरी;
 पूत्र विना ते मुउं जांम, कुटुंबीए घर लीधूं तांम. ६६४
 धनवती कुंपरी लेइ रही, मारगि नासी बेगि गइ;
 जाति चोरिं दीठी नारि, बोलावी जे विनय विचारी. ६६५

काव्यं.

सुखस्य दुःखस्य न कोऽपि दाता
 परोददातीति कुबुद्धि रेपा ।
 पुरा कृतंकर्म तदेव भूज्यते
 शरीरहानि स्तरयत्वयिकृतम् ॥ ६६६
 अघटित घटितानि घटयति, सुघटित घटितानि जर्जरी कुरुते ।
 विधिरेव तान् घटयति यान् पुमान् नैव चिंतयति ॥ ६६७

चउपई.

गाहा दोय मुंणीनिं इसी, नारि चोर बोलाविं हसी;
 एवहुं दुखछिं तुंहनिं, वात मुणावे ते मुंहनें. ६६८
 हूं कुआस मरण लाहसिं, तो हूं अवगति पामिंस्ये;
 बोलिं नारी बलती बाण, सुली घात्यां कुंणदिं आण. ६६९
 चोर कहि तुंमे निं मुंणो वात, किंछिं करी ए मेहुं घात;
 लाख सोनइआ दिउंछुं अमें, ए पुत्री परणावो तुंमे. ६७०
 हा भणी परणावुं चोर, कीधूं नारि कर्म कठोर;
 सुली घात्या नरनिं दीद, लोभतणुं ए विलसित कीद. ६७१

यतः

लोभमूलानि पापानि, रसमूलानि व्याधयः ॥
 स्नेहमूलानि दुःखानि, त्रिणि त्यक्त्वा सुखीभवेत् ॥ ६७२

नारी पृष्ठि चोरनि, कहो किम होसैं पुत्र; ,
 वलतुं चोर कहैं इस्युं, सुणि कहूं ते सुत्र. ६७३
 मुअ नारिनें रति समे, देइ ब्राह्मण दानं;
 भोग करावेतुं वली, होसिं पुत्र निधानं. ६७४
 पुर्व दिशि एक बड अउं, तेह तलें सोवन लाख;
 ते लेयो मननी रती, मूउं चोर कही भाख. ६७५
 जोइ अहिनाण खणी करी, धन काढी लेइ जाय;
 त्रिकालपुर नांमि नयर, पोहती तिणें ठाइ. ६७६

चउपड़.

पांमिउ धन मनवंचित सीद्ध, तिहां जइ घर भाडि लीद्ध;
 सुखें रहिं ते मंदिरमांहिं, कुंमरी सोल वरसनि थाहिं. ६७७
 योवनवेस अलंकृत हूइ, एक दिन बिंठी गुखे जइ;
 बेठीं नगर जोइ जेतलिं, एक ब्राह्मण दीठो तेतलें. ६७८
 ते देखी कामातुर थइ, आवी वात सहीअरनि कही;
 सही मातानें कहें विचार, तेडो वाडव ॥ करो वार. ६७९
 तेडी आवि सहिअर जांम, धनवती कहें नि सुंगो रांम;
 सोनइआ सत देखुं अमे, भलि पधार्या मंदिर तुंमे. ६८०
 रयणी ब्राह्मण रही नि जाइं, सत सोनइआ आपि राय;
 दस मसवाडा हूआ जांम, जण्यो पुत्र तुंम रुप निधानं. ६८१
 माइ इसी विमासण करी; सहसदस सोनइआ घरी;
 पेटी एक घडावि माय, शत सोनइआ मुक्या मांय. ६८२
 पेटी मुंकी राजदूआर, सुपन लहिं राजा तेणिवार.
 आंगि विमुत मोटी जया, कंठिं जनोइ पहिरण पाट. ६८३
 इम्यो वेम पद्मासन पुरिं, बेंडो दिठो उगति सर,
 सुपनलही नृप जाग्यो जांम, पेटी लेइ नर आत्र्यो तांम. ६८४

- उग्राडि पेटी जोइइं, दीठो कुंअर पेटी मांहिं;
 सोय सोनइए स्युं पूर्णी आस, कुंअर नांम दिइं हरिदास. ६८५
 पटरांणीनें कुंअर दीद्व, रायतणा मनवंछित सीद्व;
 सोल वरसनो कुंअर थाय, पिता मरण पांम्यो तिण ठाय. ६८६
 कुंअर विमासी मनमां इस्युं, गया जात्रा कती आवस्युं;
 इम विमासी जात्रा जाय, गया तीर्थ पोहतो ते राय. ६८७
 लेइ पिंडनि मुकि जांम, त्रण कर देखि राजा तांम;
 त्रण कर देखी चिते इस्युं, एह पिंड किहनि देयस्युं. ६८८
 इसी विमासण तेहनि थाय, अति दुख आंणि हइडामांहिं;
 कही कथा पूछि बेताल, पिंड घणी कहो कुंण भूपाल. ६८९
 घ्रांखण पिता कहो किंम होय, लीधूं वीर्य बेचातुं सोय;
 सोवन लोमिं पाल्यो एह, पिंडदान किंम पामि तेह. ६९०
 सुंणि वयण राजानुं जांम, सब बल्युं जइ सीसविं तांम;
 कथा कही अष्टादसमी हूइ, आधी वात कहिसुं जइ. ६९१

इति बेताल पचवीसी रासैं अष्टादसमी कथा. ॥ १८ ॥

दूहा.

- शत्रु लेइ राजा बल्यो, मारगि आव्यो जांम;
 पुनरपि राय बोलाववा, कथा कहिं हविं तांम. ६९२
 चित्रकोटि नांमि नयर, रुप देव तिहां राय;
 एक दिन पारधि खेलवा, भूमि घणी ते जाय. ६९३
 मारगि जातां वाटडि, आवी दो वनमांहिं;
 राजा भूलो वनि पळ्यो, अटवी मांहिं जाय. ६९४

कटर सयळ केडें रल्लुं, राय'गयो वनमांहि;
 वाडी एक दीठी तिहा, भूमि मूकता तिण ठाय. ॥ ६९५
 वडलिं घोडो बाधितं, ते वाडी जोवा जाय;
 घुंटी फूल नारि तिहां, एकलडी वन मांय. ॥ ६९६

चउपई.

पुंठि नारी कहो तुम जात, हू अतित आब्यो सुंण वात;
 पिता घातकी आब्यो कोय, सही अतीत तुं जाणें सोय. ६९७
 माहोमार्हि जोइ जाम, आन्यो पिता कुमरीनो ताम;
 नमस्कार करें तव राय, दिं आसीस दीर्घ होइ आय. ६९८
 रुपि पूंठे कां एकला तुंमे, पाराधि रमवा आन्या अमें,
 कहें ऋषीधर बल्लु इम्युं, एवहुं पाप करो ते किम्युं. ६९९
 पूंठि राजा तिणे ठाय, मुअनें धर्म कहो तुंमें ताय,
 ऋपि कहें धर्म कहूं तूंम राय, जीवदया विण धर्म न थाय. ७००

यतः

योदधात्कांचनं मेरुम् कृत्स्नांचैव वसुंधरां ।

एकस्य जीवितं दधात् न च तुल्यं युधिष्ठिर ॥ ७०१

श्रूयतां धर्मसर्वस्व श्रुत्वा चैवावधार्यताम् ।

आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत् ॥ ७०२

ज अप्पं न सुहाइ तं परह न कीजीइ ।

धम्मह एवुं सार बली बली काहुं पछिइ ॥ ७०३

चउपई.

अन्न गाइ कन्यातुं दांन, को दिं पृथवी बली नें धान,

दया समो दांन नहि कोय, धर्ममूल ए राजा होय. ७०४

क्षिमा सरिखो तप नहिं भों, संतोख तिहां मुख जांणो सर्वे;
 विद्या सरिखुं दांन नहिं कोय, दया विहूणो धर्म न होय. ७०५
 कहें राजा सुंणो भोरा चाप, आज पछें नवि करस्युं पाप;
 वयण सुंणी हरस्यो ऋषि राय, हूं तुंम शुठो दिउं मुअ काय. ७०६
 शुठा तो आपो खी दांन, तुंम कर्नि मागुं हूं मान;
 बोल प्रमाण करो जो तुंमे, मठि आवो परणानुं अमें: ७०७
 ऋषि पुत्री तेठिं मठि जाय, मवे ऋषीश्वर एअटा थाय;
 गंधर्व विवाह करिनिं राय, लेइ कन्यानिं मारग जाय. ७०८
 मारग जातां रयणी होय, वृक्ष देखीनिं हरस्या दोय;
 मध्यरात्त हूइ जेतलें, एक राक्षस आग्यो तेतलिं. ७०९
 पूठि राजा कुंणछि तुअ, बल्लुं बोलिं राक्षस हूंअ;
 ताहरी खीनिं हरवा काज, हूं भूस्यो आग्यो हूं आज. ७१०
 सुण तुं राक्षस कहूं जे अमें, बीजुं कांड मागज्यो तुंमे;
 बल्लुं राक्षस बोलें इस्युं, सात वरसनो नर लेयस्युं. ७११
 आज थकी हूं साते दीह, बलि लेवा आवीसुं ए लीह;
 हा भणीवी राक्षस गयो, राजा निज मंदिर आवीउं. ७१२
 कहो प्रधान करिस्ये किम, वात सगली हूइ इम;
 बलतो मंत्री उत्तर दीइं, एहत्तुं कांड म आणो हिइं. ७१३

यतः

आपदर्थे धनं रक्षेत् श्रीवतोक्त आपदा ।
 कदापि कुपितो देव संचितोऽपि विनश्यति ॥ ७१४
 त्यजेदेककुलस्यार्थे ग्रामस्यार्थे कुलं त्यजेत् ।
 ग्रामं जनपदस्यार्थे आत्मार्ये पृथिवीं त्यजेत् ॥ ७१५

चउपई.

हविं मिहतो तिहां कॅरें उपाय, सोवन पुरुष नवो निपाय; ।
 सात मण सोनानो करी, हार एकावल कंठे घरी. । । ७१६
 लेइ मांड्यो चढूटामाय, नर नारी सहू जोवा जाय;
 सात बरसनो बेटो कोइ, जे देख्यें ते देख्यें सोइ. । ७१७
 सुण्युं वयण राजानुं जांम, कहिं ब्राह्मण एक आर्वि तांम;
 पुत्र अमारो लेज्यो तुंमे, सोनानो नर लेस्युं अमे. । । ७१८
 बलहुं राजा बोलिं इसुं, आणो बालक सही आलसुं;
 सोनानो नर ब्राह्मणे लीव, आवी बालक रायनि दीव. ७१९
 यतः । ।

धन कहीई अनरथनुं मूल, धन अदेखां माथां शूल;
 धननी तृष्णानें परिहरे, सीद्ध बधू ते लीळा वरि. ७२०

चउपई.

बालक देइ ब्राह्मण जाय, तव राक्षस आन्यो तेणि ठाय;
 राक्षस भक्षण मार्गि जांम, बालक हणवा मांड्यो तांम. ७२१
 बालक देखी राक्षस हसिं, कहो कारण विक्रम ते कित्यें;
 हस्यो बालक सुणो वेताल, पाल्यो पोस्यो माय नें ताय. ७२२
 जो ज्यो सोना कारणि करी, बालक आप्यो बांहि धरी;
 इसुं विमासी सुणो वेताल, राक्षस हसित तेणि भूपाल. ७२३
 सुणि वयण विक्रमहुं जांम, सब बल्युं जइ सीसवि तांम;
 एतलि उंगणीसमी कथा संपूरणथइ, आवी वात कहिसुं जइ. ७२४

इति वेताल पचवीसी रासैं १९ मी कथा ॥

दूहा.

लेइ सब राजा बल्यो, मारणि आन्यो जांम;	
पुनरपि राय बोलाववा क्या कहि हवि तांम.	७२५
अल्कापुरी नांमि नयर, विष्टलसेखर तिहां राय;	
अर्थदत्त विवहारिउं वसिंजि तिणें ठाय.	७२६
तेहनें घर पुत्री अछें, अनंगसुंदरी जांण;	
परणावि मणि लामनिं, अल्कापुरी अहिठाण.	७२७
नारि मुंकी तात घरि, पुरि वाहण सोय;	
वाणिज्य करवा चालिउं, लाम धनो जिहां होय.	७२८
एक दिन कुंमरि मालिइं, वेठी जोवा जांम;	
कमलाकर ब्राह्मण वसिं, कुंमरि देखें तांम.	७२९
देखि रूप ब्राह्मणतणुं, कांमिं पीडिं नारि;	
मूख तरस नाठी सबें, झुखि ते निद्र मगार.	७३०

चउपई.

कांमिं पीड्यो कांमनी देह, देवी मंदिर आवी तेह;	
जनम आवतिं मुग्न भरतार, ए ब्राह्मण देयो भरतार.	७३१
एहवां कांमा सारी करी, देउल जोइ चिहू दिसिं फरी;	
मनुष्य मात्र नवि देखे कोइ, गालापासो घालिं सोय.	७३२
गालापासो घाल्यो जांम, आवि सहिअर केडे तांम;	
ते देखी कर साह्यो सही, मानो, वात अमारि कही.	७३३
कां दुःख आंणि मनडा मांहिं, जोउं वात कीसीपरिं थाय;	
आवो पाछां मंदिर तुंमे, ए ब्राह्मण आंणीसुं अमे.	७३४
सहीअर वचन मुणीनें तेहं, कांमे पीडी आवी गेह;	
तेडी आवुं जिहां लगें, तुंमे वेठां रहिंज्यो इहां लगें.	७३५

जइ सखी ते जोई जासैं, ब्राह्मण गहिलो दिठो तिसैं; ,
 मित्रप्रति कछुं आणो वीख, जिम खाइनि भांजो दुख. . . ७३६
 ते ब्राह्मणनि पीडि कांम, सखी जइ बोलावी तांम; ,
 कुंमरिइं तेडवा मुख्यां अमे, बहिला थइनि आवो तुंमे. ७३७
 ब्राह्मण तेडी मंदिर गइ, आगलि कुंमरी देखें मुइ; ,
 कुंमरीनें दुखें ब्राह्मण रुएं, हिउं फाटी मुउं सोय. . . ७३८
 तेणी बेला आग्यो भरतार, गलि बांहि देखें नरनार;
 कंते दीठो एहवो जांम, रुदय फाटी मुउं ताम. . . ७३९
 कहिं बेताल विक्रम अवधार, कुंण कांमातुर बिहू मझार;
 कहिं विक्रमनिं सुणो बेताल, कांमातुर हूउं भरतार. . . ७४०
 सुंणि वचन राजातुं जांम, सब बलगुं जइ सीसविं तांम; ,
 एतलि वीसमी कथा संपूरण थइ, आधी वात कहैछुं जइ. ७४१

इति बेताल पचवीसी रासैं विसमी कथा ॥ २० ॥

दूहा.

सब लेइ राजा कल्यो, मारगि आवि जांम; ,
 पुनरपि राय बोलाववा, कथा कहिं हविं तांम. . . ७४२

चउपई.

मलयस्थल वीरमदे राय, विष्णुशर्मा ब्राह्मण तस ठाय; ,
 तेह तणिं बेटा छैं च्यार, एक कुंआरि बीजो परनार. . . ७४३
 बीजो बेस्या मंदिर रहैं, चोथो धर्म नथी इम कहैं; ,
 च्यारे पापी जाणया जांम, घरथी बाहिर काढ्या तांम. . . ७४४
 ते च्यारें परदेसैं थया, जुनुइं देसैं च्यारे गया; ,
 दीन केतलिं मिल्या ते च्यार, मांहोमांहि पूछें तिणिं वार. ७४५

एक कहिं भाइ सुणिं तुंअ, अस्ति आकर्षण जाणुं हूंअ;	
बीजो बोलें हूं जाणुं चर्म, मांस मेद आकर्षण मर्म.	७४६
जीवाडु चोथो इम कहें, छहि विद्यानिं मारग वहिं;	
च्यारे मारगमांडं जांम, अस्तीखंड दीठो एक तांम.	७४७
अस्ती आकर्षण सीस्यो जेण, मंत्र जपीनिं साध्यो तेणिं;	
बीजें बीटुं चर्म देह, श्रीजो मांस मेद आणेअ.	७४८
वाघ काया हूं जेतलिं, जीवाडिं चोथो तेतलिं;	
जीज्यो वाघ तब खाधा चार, कुंण मुख राजा अवधार.	७४९
बलतो राजा उत्तर दीइं, चोथो मूरख जाणो हीइं;	
देखी वाघ जीवाड्यो जेह, चोथो मूरख साचो जाणो तेह.	७५०
सुणिउं वयण राजानुं जांम, सब बलगुं जइ सीसविं तांम;	
एकसीसमी कथा संपूरण थइ, आधी घात कहेस्यु जोइ.	७५१

इति वेताल पचवीसी रासें २१ मी कथा.

दूहा.

शब लेइ राजा बल्यो, मारगि आविं जांम;	
पुंनरपि राय बोलाववा, कथा कहिं हविं तांम.	७५२

चउपई.

विदग्धपुर छि मोटुं गांम, विदग्धचुडामणि राजा नांम;	
वसिं नारायण ब्राह्मण एक, जाणे विद्या सयल विवेक.	७५३
एकवार मनिं चिंतिं इसुं, योगाभ्यास भलो सीससुं;	
परकाया परवेसन तणी, बीजी विद्या साधुं घणी.	७५४
नवनव मोग कसें मनरंगि, जइ मलिउं ते योगीनिं संग;	
विनय करिनें विद्या लीघ, परकाया परवेसन कीघ,	७५५

- परकाया, कीधो परवेम, पछि रोयो हसिउं वितेस;
 कथा कह्यो पृष्ठे वेताल, रोयो हस्यो ते स्युं भूपाळ. ७५६
 तेणिं मनस्युं चितुं एह, मात पिता जिणें पोसीउं देह;
 तेह तजी ग्रही बीजी काय, इम जांणी रोयो कहिं राय. ७५७
 योवनवेस हूइ जव काय, काम क्रोध, नवि राख्या जाय;
 हस्यो सोइं तेणिं कारण करी, राय विक्रम वांणी उचरी. ७५८
 सुंणिउं वयण विक्रमनुं जांम, शत्रु बलगुं जइ सिंसवि तांम,
 बावीसमी कथा संपूरण थइ, आधी वात कहिसुं जइ. ७५९

इति वेताल पचवीसी रासैं बावीसमी कथा २२.

दूहा.

- सत्र लेइ राजा बल्यो, मारग आव्यो जांम;
 पुनरपि राय बोलाववा, कथा कहिं हविं तांम. ७६०
 धर्मस्थल नांमिं नयर, धर्मसेन तिहां भूप,
 गोविंद ब्राह्मण तिहां वसिं, न लहिं वेद सरूप. ७६१
 च्यार पुत्र छें तेहनें, हरिदत्त निं सोमदत्त;
 ब्रह्मदत्त श्रीजो हूउं, चोयो सुत देवदत्त. ७६२
 षडो पुत्र हरिदत्त जे, पत्तउं जांम;
 तार्ति पुत्र वियोगडें, मरवा मांढ्यो तांम. ७६३

चउपाई.

- मरणकार्य आयुं हुंकडुं, धर्मकार्य मांढ्युं अतिषणुं;
 जइ तणो मांढ्यो आरंभ, जोया मुहूर्तना घर थंम. ७६४
 तेडी पुत्रनिं करिं विचार, जलस्थानक योइंसिं सार;
 वेहला थइनिं काढो तिष्ठे, लेइ मछ जम जायो अमै. ७६५

काटी मळनि आवि जांम, गंव उछली भूडी तांम;	
कोय न झालि तेहनि हाथ, वढतां वाढ गया नरनाथ.	७६६
भणि राय कहो तुंमे बात, वाढ करो ते केही घात;	
वढो बांधव बोल्हो तांम, भोजनचंग सुणो मुअ नांम.	७६७
बीजो बोलि नारिचंग, तेहतणुं हूं जाणुं रंग;	
प्रीजो बोलि सुणो दयाल, स्वलीचंग अठे भूपाल.	७६८
जमवा वेला हूइ जांम, भोजनचंग बोलावो तांम;	
प्रीसुं भोजन रायनि जेह, लेइ घांढणनि प्रीसुं तेह.	७६९
भोजनचंग जमे जेटलि, शिव परिमल आन्यो तेतलि;	
जमण मिह्लिनि मूको थाल, कर घोइ उठ्यो ततकाल.	७७०
राजा पूछि न जिम्या कांड, शिव परिमल अठे ए माहिं;	
कोठारी तेड्यो ततकाल, राजा पूछि किहांनि सालि.	७७१
आणि सालि पटलि एह, जण मोकले तेडाउं तेह;	
कह्युं किण ठाणें नीपाइ तुम्हे, मसांण पासें रोपिथि अमे.	७७२
सुणि वयण राजा मनरंग, ए साचुं भोजननुं चंग;	
राति पडिनि मुंकि राय, बीजो वेइया मंदिर जाय.	७७३
आलिगन दीधूं जेतलें, भोग विना आन्यो तेतलें;	
राजा पूछि कहो विचार, छालिनि धावि छें नारि.	७७४
वेइया तेडी पृठें भूप, कहो तुंमारुं जन्म सरुप;	
मास दिवस हूउं मुअ जांम, माता माहरी मूइं तांम.	७७५
दया करी पाडोसिण लीध, छाली धवरावि मोदि कीध;	
वेइया वचन सुणुं जेतलें, नारिचंग मांन्यो तेतलें.	७७६

दूहा.

सिरप तन्हाइ पाथरी, तिणे सुआर्यो जांय;	
नीद्रा न आवे तेहनें, राजा पृठें तांम,	७७७

चउपड़.

रु विखावी जोयुं करि, वाल एक तेमाहि निसरें; ।
 स्त्री तणो ए जांणी भेद, स्वलीचंग साचो सहि एह. ७७८
 कहि कथा पृळि बेताल, कूण सवादिउं कहो भूपाल,
 राय कहें मन आंणी रंग, इहां सवादिउं स्वलीचंग. ७७९
 सुंणि वचन राजातुं जांम, सच वलगुं जइ सीमनि ताम,
 कथा ॥ २३ मी. पूरण थइ, आधी वात कहिसें जुइ. ७८०

इति बेताल पचवीसी रासें २३ मी कथा ॥ २३ ॥

चउपड़.

उद्यमराय प्रभावती गांम, प्रीतमती राणी अभीरांम;
 चंद्रासुता तसु बेटी होइ, जयकरण रायने दीधी सोय. ७८१
 केता दिन हवि बोल्या जांम, लावण्यवती कुमरी इइ तांम;
 आवी धाडि करंति मारि, जयकरणराय पड्यो तिणवार. ७८२
 चंद्र सूता निज पूत्री लेय, नाठी सरोवर आवी तेअ;
 रात्रि पडिनि वासो रक्षां, प्रह उगमते मारग बक्षां. ७८३
 तेतलि कुसुमपुरनो राय, कुसुमसेन भूपति कहेंवाय;
 पुत्र सहित आहेडि जाय, नार बिहूनां पगलां लहि. ७८४
 देखी पगलां राजा कहि इण नारण दो नारी व्हें.
 मोटां पगलां दीसे जेह, कुंमर व्हें तुंम नारि तेह. ७८५
 नानां पगलां नारी जेह, कुंमर व्हें मुअ नारी एह;
 इसुं विमासि चाल्या वेय, घोडो खेडी मलीआ तेह. ७८६

मोटा पगनि री बापें लीव, नाना पगनि कुंमरनि दीव;
 नाना पगनि जांणी भाय, मोटा पगनी पुत्री थाय. ७८७
 घणा दिवम हविं हूआजांम, वेहूँ छोरुं प्रमय्यां तांम;
 कहिं कथा पृछिं वेताल, ए नातरा कहो भूपाल. ७८८
 राय कहें पृछो ओ जेह, मगपण हूं नविं जाणुं तेह;
 असंभव ए वातज होय, ए सगपण नविं जाणे कोय. ७८९

इति वेताल पञ्चवीसी रासैं २४ भां कथा. ॥ २४ ॥

चउपई.

रायनां वचन सुणिं वेताल, वर मागो तुठो भूपाल;
 कहें राय जो तुठा तुंमे, सरव सिद्ध मागुं हूं अमे. ७९०
 कहि वेताल लहिम्यो सर्वसिद्ध, बलि हूं आपुं तुंमनें बुद्धि;
 एह डीगंबर दीसैं भूंड, तुम हणवानि मांडयुं कूड. ७९१
 जब तुंमनिं कहि करो जोहार, केहजो हूं नविं जाणुं सार;
 करि देखाडो स्वांमि तुंमे, देखी आखं करस्युं अमें. ७९२
 योगी करी देखाडें जांम, काढी म्बडगनिं हणज्यो तांम;
 अष्टमाह सिद्धि होसिं राय, सोना पुरय हंणिपरिं थाय. ७९३
 लहि बुद्धि मन उद्यम थयो, मच लेह राजा तिहां गयो;
 योगी हर्ष धरी मनमांहि, रायनिं हणवा धयो उछाह. ७९४
 करो जोहार जोगी कहें इम, गय कहें किजे ते किंम;
 करी देखाडो स्वांमी तुंमे, ते जोइनें करस्युं अमे. ७९५
 सुणीं वयण उठ्यो तिणवार, करि देखाडें ते जोहार;
 जब नीचुं जोइं जोगीस, काढी म्बडगनें छेयुं सीस. ७९६

तिण छोहिइं शत्र छांडुं जांम, सोवन पूरिसो हूंउं तांम;
 ये राक्षसनिं सूत वेताल, विद्याधर आल्या ततकाल. ७९७
 सयजा आविं करिं पसाय, अखुट बन होयो तुंम राय;
 प्रथवी उरण करयो तुंमे, ए आसीस दिउंछुं अमे. ७९८
 वर पाम्यो हूंउं जयकार, भूपतिने मन हर्ष अपार;
 सोनापुरिसो लेह करी, राजा मंदिर आल्या वरी. ७९९
 राजा नगर आल्यो जिणवार, भंदि बोळिं जयजयकार;
 ठाम ठाम उछव अतिघणा, तलीआ तोरण सोहांमणा. ८००
 सोना पुरुष प्रभावं करी, ठांम ठांम राये जय वरी;
 एतलिं थइ कथा पचवीस, राजा मन इइं जगीस. ८०१

इति वेताल पचवीसी रासें २९ मी कथा ॥ ३९ ॥

चउपई.

हवि निं।सुणो विक्रम अवदात, कहितां छेह न आवें बात्त
 पर दुख कातर विक्रम राय, इस्यो वरुद ये बहि जगमाय. ८०२
 विक्रमराय बडो भूपाल, समरथ साचो दिन दयाल;
 अनेक राय हूआ जगमांहिं, विक्रमसो बड कुंण कहेंवाय. ८०३
 चोरा सरसुं थइनि मित्र, पंचडंड घराबो छत्र;
 मनमांही कसुं न आणुं झंप, लाछिं अलछिं कीधो संप. ८०४
 गंधर्वसेन तणो कुमार, तस गुण गातां नावि पार;
 राइं दुखीयां दीठां जेह, दुख मुंकाव्या निश्चि तेह. ८०५
 एहवो राजा ममरथ घीर, परनारीनो प्रगट्यो वीर;
 अनेक विनोद करिवा भूपाल, सप्त साहासि तुमे वेताल. ८०६

साहसि लहिइं वंछित कोढ, साहसि देव रहैं करजोढ;
साहसि समरय मांनि सुख, साहसहुं छिं वमूंग्व रूप. ८०७

यतः

उद्यमं साहसं धैर्यं, बलं बुद्धिः पराक्रमम् ।
पडेते यस्य विद्यंते, तस्य देवो पि संकते ॥ ८०८

उद्यमे नास्ति दारिद्र्यं, जपतो नास्ति पातकम् ।
मौनेन कलहो नास्ति, नास्ति जागरतो भयम् ॥ ८०९

चम्पई.

जइ कीघो साहस भूपाल, कर जोडी तुछो वेताल;
साहस प्रभाविं पांमी बूद्ध, साहसिं लहिं मन वंछित सिद्ध. ८१०

धर्म करो तुंमे उद्यम करी, तपजप संजम मन आदरी;
दीजै दान दया पालीइं, कूड वचन चोरी टालीइं. ८११

धर्म कहिनिं साहसज धरि, कुल एकोतर तेहनां तरैं;
साहस धरु निं टालो दोष, जम अनरामर पामो मोक्ष. ८१२

तपगठ नायक मुवन दिणेह, श्री श्री सोभाग्य हर्ष सुरिंह;
तसपटिं सोहिं गुण गेह, जयवंता बहिरी जगमेह. ८१३

गुल्श्री सोमविमल सूरिराय, प्रणमुं अहनिसि तेहना पाय;
तस पंडितवर प्रवांन, लक्ष्मीभद्र नांमि सुनिहांण. ८१४

सीस सीरोमणि पंडितराय, उदयशील गणी प्रणमुं पाय;
चारित्रशील पंडित तम सीस, सपरिवार बंदु नीसदीस. ८१५

अमोदशील वंछित गुरुराय, ते सहिं गुरुना अणमोपाय,
करी चोपइ नांम वेताल, पचवीसैं ए कथा रसाल. ८१६

संमत सोल जंगणीशा वर्ष, बीजो श्रावण शामल परुस्त;
नुंमतणो दिन रविवार, नक्षत्र पुनर्वसु आव्युं सार. ८१७

वडवें गामिं रह्या चोमास, रविउं वासा पुज्यानि पास;
 चोपैकया संबंध विनोद, सांमलतां उपजे प्रमोद. ८१८
 दूहा गाहा बंध चोपाइ, आठसिनि त्रेवीस जे हूइ;
 सांमलतां संकट सवि ठळें, भणतां सवि सुख आवि मिले, ८१८
 नवि चालें तस भूत बेताल, साहासतणी ए वात रसाल;
 विनोदरस रवि देव सील, भणतां गुणतां लहीइं लील. ८२०
 हूं सर्विमाहिं भूरख धरी, हइडें मत नहिं तेहनी खरी;
 अक्षर आंघुंपाहुं कळुं, हीन अधिक पांघुं नवि लहूं. ८२१
 करमोडी प्रणमुं कविराय, सोधी अक्षर ठवज्यो ठाय, ()
 जिहांलगे तारा रविचंद, कथा रहिज्यो जिहां तपेजिणंद. ८२२

इतिश्री बेताल पचवीसी रास संपूर्ण. १८२९ वर्षे चैत्र शुद्धि २
 बुद्धे सिद्धियोगे प. श्री ५ श्री राजविजयगणि शिष्य, पं. कृष्णविजय
 गणि लिपिकृतं सातलपुरे शांतिनाथ प्रमादात् श्रे.

ટીકા.

(૧). સરસતી—સરસ્વતી. સામિળ—સ્વામિની; દેવી. પયનમી—પગે
 લાગીને. પસાય—પ્રસાદ; મહેરવાની. કાસમીર મુલખંડળી—કાશ્મીર દેશના
 મુલખના શણગાર રૂપ. કાશ્મીરમાં વિદ્યા ઘણી છે, લોકોના મુલખમાં સર-
 સ્વતીનો વાસ છે તેથી. (૨). વ્રહ્માષ્ટ્રવીર્ણિ—સરસ્વતીને. કરિ—કરે; હાથે.
 યમર્ણિ—નમણે. હાથિ—હાથે. (૩). હરલિ—હરલથી. રમિ—રમે. કરિ—
 કરે. (૪). હીંઈ—હૈયામાં. નરા—પુરુષો. કોહિ—કતોહો. જું—જો.
 પરહોહિ—પ્રભાતમાં. (૫). હોહિ પ્રભાતમાં. જીર્ણિ—જપે. સયલનગ—
 આહું જ્ઞાત. દિ—દે; આપે. ષણિ—ષણ. લહે—સમજે; પામે. (૬).
 દીડં—આપો. મુઘ્ન—મને. માડલી—મા. તોરો—ત્હારો. હલિ—હલે. પુરિ—
 પૂર્ણ કર. (૭). ભગતિજન—મક્ત લોકો. ડિ—ડે. (૮). મોરી—
 મ્હારી. ઠવજ્યો—મોઠવાવનો. ઠાય—ઠેકાણે; યોગ્ય મ્થલે. (૯).
 સહિગુરુ—તદ્ગુરુ. પય—પગ. પાંમીઈ—પામીએ. (૧૧). હૂઈ—હોય.
 તુઠિ—પ્રલક્ષ ધાય; તુઠે. સલિ—સર્વ. (૧૨). જંપિ—જલપે; બોલે. વયળ—
 વેળ; બોલ. વરણમાત્ર—અક્ષરો અને માત્રાઓ. નિર્ણિ—જેણે. (૧૩).
 બોલિ—બોલું. તાસ—તેનો. પ્રવંધ—કાવ્યગ્રંથ. (૧૪). અઠેં—છે. ભરતેલેત્ર—
 ભરતક્ષેત્ર; ભરતલંક. તસમધે—તેમા. (૧૫). મૂલગું—પ્રથમનો. વારુ—
 સારો. તિહાં—ત્યાં. વર—સારું. નયર—નગર; શહેર. સિપ્રા—સિપ્રા નદી.
 વર્હિ—વહે. (૧૬). મદ—મદ; મહેલ. બોલિ—બોલ. વગાર—વાગ્દા;
 ઘોડશાલ. જિણહર—જૈનગૃહ; જૈન દેરાસર. જિસિ—જેવી. અપદ્ધર—
 અપ્સરા, (૧૭). વિવહારિઆ—વેપારી વાણિયા. વર્સિ—વસે. તિહાં—
 ત્યાં. ઘંગ—સાજા. લિંગી—શત્રિય; રમપુત. લાદે—તલવારે.

(૧૮). ધનનંદન-નંદનવન; સ્વર્ગનો વાર્ગ. દુહુંદીસિ-દશે દિશાએ. ચુંહુ-
 ટાની-ચૌટાની; બજારની. ડલિ-ઓલ; હાર. તલિયાતોરણ-તરિયા તો-
 રલ; માલનાં પાંદડાંની કમાનો. પેલિ-જોડ. (૨૦). મુરિલ-મૂર્લ.
 નલિ-ના. ભેલ-ભેદ. મોજાં-જોડા. (૨૧). સોલ-સોનું. (૨૨) કાતર-
 કાચર. ફસું-ફડું. વિરુદ-વરદ. (૨૪). દેસાડર-દેશાવર. રાજકુલિ-
 રાજાનુંકુલ. રુલિ-રુડું. (૨૬). યમ-જેમ. જપિ-જપે; સંભારે. ધંછિલ-
 ધાંછે; ઇચ્છે. છોય-છોક. સલે-સલે. સારેસેલ-સેવા કરે. ડલગ-સેવા
 ચાકરી. ડાળવદેલ-દેસ્યો અને દેવો. (૨૬-૨૭). છત્રીશ કુલના રાજપુતો
 ગણાવ્યા છે. (૩૦). આલિડ-આલ્યો. તિળવાર-તે વલત. (૩૧). વિસી-
 વેસીને. (૩૨). સંતિ-સંત; સાધુ. સંતિ-સંતથી. રાડ-રાજા. માંકડ-
 માંકડું. (૩૩). માંકડાં-માંકડાને. રાહ-રાજાએ. રયળ-રત્ન. કોતિલ-
 કૌતલ. (૩૪). દિહાડિનાં-દરોજનાં. જામ-જ્યારે. તામ-ત્યારે. (૩૬)
 પારલ-પરીક્ષા કરનાર; ગ્રંથેરી. (૩૬). અલધારો-માનો. મોલ-માલ
 યયળ-યચન. (૩૭). લોલિ-લોલે. પાડ-પગ. જેળિલાંમિ-જે કામે.
 (૪૧). જડિ-જડે. નલર-નલાત. આયા-આશા. (૪૨) લિહુંલ-લંને.
 નામિ-નામે. (૪૩). તિળિલિન-તે લિલે. ઉત્તરસાધલ-મંત્ર સાધનમાં
 સહાયલ. (૪૪). પૂલિ-પૂલે. તિળે-તે. લિમ્લું-શું. કલિ-કલે.
 (૪૬). અલિ-અને. ફસ્યો-ફલો. ડલ્લસ્યો-આનંદ પામ્યું. (૪૮).
 ફમ-ફમ. ઉપલ્લર-સાધનલ વસ્તુઓ. મયા-માયા; કૃપા. (૪૯).
 સીમલ-સીસમનું જ્ઞાલ. (૫૦). પળિ-પળ. જાસ્યે-જતું રહેશે
 જિમ-જેમ. (૫૩). જસિ-જેલો. તસિ-તેલો. (૫૫). યસ્યો-જેલો.
 સરિ-સરોવર. અસ્યું-અલું. (૫૬). સરિ-શીર; માયું. છોયળાં-(?)
 (૫૭). નિલર-(?) (૫૯). કયાનલ-કયા; વાત. અલ-અમે.
 ફળિપરિ-એ રીતે. સિલે-પમનાય. (૬૩). વળારસી-કાશી. નયરી-

नगरी. पालि-पाले. (६५). तोरंगमि-चोटा उपर. पढूता-पहोच्या.
 आहेडि-शिफारे. (६९). योवा-नोवा. यतपति-यतिपति; शिप.
 चढूलि-घणी (७०) जुहार-ग्रणाम. प्रसाद-प्रासाद; डहेरुं. पिठा-
 पेठा. (७१). मुस्त-मुहूर्त; वे घडी. आंतरि रहिटं-वारणे रह्यो.
 (७२). तिणअवमरि-ते वखत. राजकुमार-राजानी कुंवरी. (७३). सुक-
 माल-सुकोमल-सुकोमल. (७४). नरिक्षण-निरीक्षण. मुमनि-मनं. जग-
 नाह-जगनाथ. (७५). न लाभिपार-पार न आवे. उरि-उर उपर;
 गळे. (७७). सिंधो-सैंथो. वेणिमसि-चोटलाना मिपयी. वासिग-वासुकी
 नाग. (७८) सोवन-सोनानी. कटिमेखला-कंदोरो. कंठि-कंठे. नगो-
 दर-दर. (८०). कंचुरु-कांचळी. अबूर-अवर; होठ. विद्रुम-गरवालुं.
 महिके-महेंके; सुगंध आपे. (८१). आपे-जाते. (८२). परि-रीते; पेठे.
 (८४). भेअ-भेड. (८५). होइसे-इगे. लेहस्ये-समनशे. (८६). अणु-
 सरि-अनुसरे; लइनाय. लगणो-लगणें. हाइं-हैये; छातीए. (८७). अहि-
 नाणे-एधाणे; निशानीए. पंचवाण-कामदेव. (८९). हुं मागुं मान-हुं
 मान मागुं एटले मने वात वहेवानुं मान आपो; वात कहो. (९०).
 अमनि-अमने. (९१). सावि-साथे. (९३). पथय-(?) (९५).
 सुंणि-सांभळो. नारीरयण-श्रीरत्न (९६). तु-नो. अहिनाण-एधाणी.
 (९७). येणी-तेणीए. (९९). मोरें-आगळ. बाही-पगले पगले चालीने
 (१००). दूअडी-दूती; दलालण. (१०१). घात्री-सुयाणी; टायण.
 सइणी-दरजण. कापडिण-साधुडी. (कापडना वेपारीनी स्त्री?)
 (१०२). मांडिउं-करवा मांड्यो. विनय विचार-आगता स्वागता.
 (१०३). अझ-अमारा. ठाहार-ठेकाणुं. भणि-बोली. इहां-अहीं.
 (१०५). किणमंदिर-कोने घेर. जायसो-जाओ छो. तम-नेहुं. (१०७).
 किहज्यो-रुहेजो. संदेशडो-संदेशो. इणठांणि-आ ठेकाणे. (११०).

ईश्वर-महादेव. गाल-गाल. (१११). सुकड-सुखड; धोलुं चंदन.
 हाथडा-हाथ. बुसट-उप्पड. (११२). सदल-सकळ; बधुं. (११३).
 म-नहि. आरति-चिंता. (११४). पक्षअजुचालुं-अजवाळियुं पखवा-
 डियुं; शुक्लपक्ष. पडखो-पछीथी. (११५). पाख-पखवाडियुं. वोल्या-
 पूरा थया. पंडीइं-पंढे; जाते. (११६). त्रिणं-त्रण. गालिं गाल उपर.
 (११७). महिताने-प्रधानने. (११८). नारी घर्म हूइ छे-रजस्वला थइ
 छे. पडखावि-पूरा थया पछो. (१२२. रुअडी-सारी. टांणुं-समय.
 किसि-केषी. (१२३). पछिम-पश्चिम. गाल-गाल. तस्-तेने. (१२५).
 याम-ज्यारे. भीर-भीरु; नीरुण. (१२६). महिते-प्रधाने. (१२७).
 मुंद्रडी-चींटी. (१२९). उसीसां-उसीकां. दीवा उछांही-दीवा पाछळ
 रहीने. (१३१). पाइउं-पायो. (१३२). सतर-सत्वर. मज्जन-स्नान.
 (१३३). कसबोइ-बूशबो. बहली-बणी. मृगमद-वस्तुरी. (१३४).
 बीहना-नेउना. (१३६). शरीरह-शरीर साथे. केती-केटली. कछन-
 काचबो. (१३७). वाडर-त्रादण. एरंड-दिवेलो. (१३८). गाह-
 गाथा; कविता. गीय-गीत; संगीत. त्रीय-त्रां. रुवड-चतुर. (१३९).
 अजड-मूर्ख. विणाशुं-नाश पमाडुं. उपायुं-उत्पन्न कर्तुं. (१४०).
 मुन सिर भाजिणुं-मारे माये भांग्यो. (१४१). कूड-नठारो. हुंतरस्युं-
 नोतरेशुं; निमंत्रण करशुं. (१४३). विलघार्ती-मेर घालीने. (१४४).
 खंड-कडको. मुणहाने-(स्नान) कूतराने. काल-मरण. (१४५). सरिसो-
 साथे. (१४६). सरवरी-रात. (१४७). सुयो-सुजे. रयणी-रात.
 नेउर-नेपुर; ज्ञांजर. जिमणा-जमगा. (१५०). मोरली-मोरळी; छूटी.
 (१५१). भमरगफा-त्रक्षरंध. पुरणा-पूरक. (१५२). अर्नि-अने.
 नाभिकंद-नाभिरुमळ. परमहंस-आत्मा. हुंलि-नोलि; योगनी एक क्रिया.
 (१५४). नळवट-कपाळ. (१५५). ठवे-ठरे. (१५६). परिमाणंद-

परम आनंद. सगुर-सद्गुरु. (१५८). उलखीउं-ओलख्युं. (१५९).
 गुरे-गुरुए. साढ़ो-पक्कड़ो. (१६०). वत-वात. (१६१). वतडी-
 वात. पाखे-विना. (१६२). बाबा-भाइ. (१६४). जेतलिं-जेटले.
 तेतलिं-तेटले. (१६७). नरति-निरीक्षा. (?) (१६८). दंतघट-
 राजानुं नाम. आघी वात-बीनी वात (?) (१७१). तासनणो-नेनो.
 (१७३). सहसागमन-सहगमन; सती रइ पति साथे बळी मरखुं ते.
 (१७४). जिने-जो. (१७५). स्यामणी-शायी. (१७६). अणवि-
 मासुं-अगरविचारुं. (१७८). ताय-जात; बाप. (१७९). त्रिण-त्रण.
 (१८०). त्रिहुं-त्रणे. (१८१). गारुदीआ-जादुगर. उखघ-ओसट.
 (१८३). अरि-अस्थि; हाटकां. (१८६). प्रीसवा-पीरसवा. अछि-छे.
 (१८९). सार्धे-साथे. कुहुतिग-कौतक. उनम-होस. (१९०). आउत-
 आहूति. (१९२). अम्यस्युं-भण्या. (१९३). हेरु-आगळ. (१९४).
 यम-जेम. (१९५). छांटुं-छांटो. आहोत-आहूति. (१९६). लाउ-
 लावो; लगाडो. (१९८). वाह्यां-गही गयो. प्रवाय-प्रवाहमां. (२००).
 अनुमत-अनुमति; रजा. (२०३). सारिका-पोपटी. (२०४). सूडलो-
 पोपट. (२०६). मोटम-मोटाइ; बडाइ. (२०७). गमे-गमे तो.
 (२०८). वहुं-गदो; लडो. कांहि-केम. (२०९). संखेव-संक्षेपमां.
 (२११). गेहि-घेर. (२१२). जुरमि-जुगाररमीने. (२१३). घाडिं-
 घोर; घाड. (२१५). कूजं दीधो-कूवामां नाखी दीधी. (२१६).
 कूपक-कूवो. (२१७). लूसी-लूटी. (२२०). मिं-मैं. (२२१).
 लुमचो-लमारो. (२२३). बीससि-विधासकरे. (२२६). चरियं-चरित्र.
 गह-ग्रह. (२२९). सूआ-सुता; छोकरी. घूआ-पुत्री. (२३०). अ-
 विहड-घणोज. विछोह-वियोग. (२३१). विमास-विचार. (२३३).
 धवलगृह-अगासी. (२३५). लळी-लळी; नमी. (२३७). रामण-मालग.

(२३८). चूलापरि-(?) (२४१). सुअण-सूवाहुं. (२४३). रली-खुशी
 थड. (२४४). पिहोर-(?) (२४७). बढि-बड. (२५०). मुहावडो-
 स्नेह. (२६७). सयं-स्वयं; पोताहुं. आयसिं-आजा टीधी. रासभिं-
 गधेडे. (२६८). सुयडि-पोपटी. (२७०). भंजी-विकारी. (२७२).
 पमाउलिं-प्रसादी; कृपा. (२७२). टंका-टका. सहस्म-सहस्र; हजार.
 सूरिं-सूर्य. (२७७). महस दिनार-हजार सोना महोर. (२७८).
 खित्री-क्षत्री. (२७९). पृक्यो-सूतो. सारिं उलग-सेवा करे. बोल्या-
 बीस्या. (२८१). आदेश-हुकम. नरत-निरीक्षा. (२८५). विध-
 वध. पाद्रदेव-ग्रामदेवता; गामनी देवी. कोडि वरिम-बीश वरस.
 (२८७). वाचा-वचन. आरति-दु.ख. (२८८). परि-पेर; रीत.
 (२८९). गोत्रज-कुलदेवी. (२९३). सुव-(?) बल-बलिदान.
 (२९४). करवाल-तलवार. खोर्लिं-खोळे. (३०२). अमीय-अमृत.
 (३०३). अरहा-होरा; पासे. पसाय-वशीस. (३१०). जास-जेने.
 तास-तेने. सजवाय-सज्ज थाय; जवा निवळ्यो. (३११). विस्वात-
 विस्व्यात. (३१२). झुझे-मुद्द-करे. (३१६). जुनुइ-जुदी-जुदी.
 (३१७). खडग-तलवार. (३१९). वदवा-वाद करवा; लडवा. कुशलिं-
 कुशल; सानीतामी. (३२६). पट्ट लखावि-कागळ उपर छबी चिनरावी.
 (३२७). सयंवर-स्वयंवर. (३२८). त्यांन-ज्ञान. (३२९). फटिक-
 स्फटिक; रत्न. निपाउं-निपजाउं; पेदा करूं. (३३०). विमूझी-लडीने
 जीती शके. (३३१). जीवकाय-देहधारी जीव. (३३४). तांणिजे-
 जाणीए. (३३९). देव-देवी. आस्या-आशा. (३४१) शोमन-रुपाळो.
 (३४३). दूरि-दूर. (३४४). आंमणदूमणो-दुखी थतो, दुभातो. (३५०).
 मनहमझार-मनमां. (३५१). कळाकीक....खेह-(?). (३५३).
 आय-माता. (३६३). राउली-राजानी. (३६६). आहेडा-शिकार.

सनाइ-तैयारी. (३६८). हिवे-हवे. (३७४). प्रासाद-महेल. म
लना-महिलाना; स्त्रीना. (३७५). देउल-देवल. (३८५). म
यालि-(महीतल) जगतमां (३८९). घूअ-घुत्री. (३९०). ति
ऊतु. (३९२). गहिलो-घेलो. (३९६). खलखंच-खांचो; सं
(४०४). जिमणे-जेमने. (४११). महितो-प्रधान. अहनिसी-
दिवस. (४१२). माहेश्वर-शिव; महादेव. (४१३). देवंता थ
मरण धाम्या. (४१६). लटक्यो-लचक्यो. (४१७) फूठि-फो
मूसल-सांवेळुं. (४१८). मुकमाल-मुकोमल. (४२५). घरण
गृहिणी; स्त्री. (४२८). टायण-टाकण. माता-जबरा. (४७
देव्या-देवी; राणी. (४७१). क्षातो-स्त्यातिओ; कांसि. (४७
इंदांपो करि-निसासा नाखी. (४८८). गरल-सेर. (४९०). पर
दूर. (४९१). विगोसि-वगोवशे; निदशे. (५०१). चोहेंवे-चं
बजारमां. (५०४). मोहरि-आगळ. (५१३). द्रेठ-द्रे. (५२८). धू
धूतारा. सिपंच-पांचसो. (५३९). जा-ज्यां सुधी. ता-त्यां सु
(५४९). दीहि-दिवसे. (५५१). यमवा-जमवा. (५६४). वडना
भोटी स्त्री. (५६७). ग्रहणां-घरेणां. (५८८). उरण क
आक्रमण करी; दिग्विजय कर्यो. (५८९). गोत्री-पित्राओ. (६०
भाय-भाइ. (६०५). पारधि-(पारध्य) शिकारे. (६०७). देव
साळो. (७४५). जुअे-जुवे; जुगार. (६७४). निधान-निदान; न
(७१२). लीह-लीटी; मर्यादा. (७१६) निपाय-बनावे. (७३२). चि
चारे. (७६७). मोजनचंग-स्वादनी परीक्षा करी जाणनार. (७६
नारीचंग-स्त्रीनी परीक्षा करी जाणनार. (७७१). सालि-डांगर. (७७
पटलि-पटले. (७७४). छालिनि-बकरीने. (७७७). सिरप-स
(७८८). नातरा-संबंध; सगाइ. (७९७). सोवन पुरिसो-सोनानो प
(८०४). लालि-लक्ष्मी. अललि-अलक्ष्य; कर्णीज. (८२२). जिणंद-जिं

શ્રી.

ગદ્યમય

પ્રાકૃત વૈતાલપચીસી ॥

શ્રીગૌતમસ્વામીની લલિત. પરમગુરુ શ્રીહીરવિજયેસૂરીશ્વર ગુરુમ્યો નમઃ ।
અથ શ્રીવૈતાલ પચવીસી શ્લોકોને । પ્રથમ શ્રી સરસ્વતીજીને નમસ્કાર કરું ।

શ્લોક.

પ્રણમ્ય સરસ્વતીં દેવીં ગણનાથં વિનાયકં ।

લોકાનાં વિનોદાય કરિષ્યેઽહં કથામિમામ્ ॥ ૧ ॥

ગણનાથ જે ગણેમ તેહનહ સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરીનહ અથ એક કથા
કેહેસહ્ એટલે ૮ શ્લોકાર્થઃ ।

શ્લોક.

પ્રારમ્ભ્યતે ન સ્વલુ વિગ્નમયેન નીચૈઃ

પ્રારમ્ભ્ય વિગ્નવિહિતા વિરમન્તિ મધ્યાઃ ।

વિગ્નૈઃ પુનઃ પુનરપિ પ્રતિહન્યમાનાઃ

પ્રારમ્ભ્ય મુત્તમજના ન પરિત્યજન્તિ ॥

શ્રી ગૌતમ સ્વામીની લલિત. પરમ ગુરુ શ્રી હીરવિજય સૂરીશ્વર ગુરુને
નમસ્કાર. હવે શ્રી વૈતાલ પચવીસી લખી છેઃ—

પ્રથમ શ્રી સરસ્વતીજીને નમસ્કાર કરું છુંઃ—

શ્રી સરસ્વતીદેવીને તથા ગણનાથ એવા શ્રી વિનાયક તેમને નમસ્કાર
કરીને લોકના વિનોદને માટે આ કથા કરું છું.

ગણનાથ જે મળેશ તેમને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરીને હવે એક કથા
કહીશું. એ પ્રમાણે એ સ્થાવરો અર્થ છે.

જે નીચ હુયે તે વિઘ્નનહ ભયે કરી ઉત્તમ શાસ્ત્રનું આરંભ ન કરહ ।
અનહ મધ્યમ જન હુયે તે આરંભી નહ મુકહ । અનહ ઉત્તમ હુયે તે અન્યેક
વિન પરામવતે ઉત્તમ ગુણ ન મુકહ । તેહ કારણ ઉત્તમ જન હુયે તે એ
કથા સાંમલસહ ।

દક્ષણાદિ પંથિ પ્રથમ મધ્યે ઉજેળી નગરી । તેહાં વક્રમાદિત્ય એહવહ
નાંમિ રાજા । કંદર્પ સરિહું રૂપવંત । તે વામુદેવની પરિ લોકનહ વહમ
છહ । મોટી કાંતિ । તેજસ્વી જદર્પ પ્રતાપવંત । તેજ તુ સુર્યના મરિપુ ।
કુલદીપક એહવું રાજા વક્રમાદિત્ય ઉજેળી નગરીએ રાજ કરહ । એકવારનહ
સમહ રાજા સમા ભરી વયઝડું છહ । તેતલહ દાંતિસીલ એહવહ નાંમિ દેગં-
વર ફલનહ હાથમાંહહ લેહ રાજાનહ મેટિડું । તે ફલ રાજાનહ આપું ।
રાજાનહ માંન મુહત દીધું । જમલું વેઠું । એક ક્ષણ બેસીનહ ઊઠી જ્યું ।
એણે પ્રકારહ એક ફલ નિતમેવ લાવહ । ક્ષણ એક બેસી ઊઠી જાયે ।
હમ કરતાં એક વર્ષ હવું । રાજા કાંહ પૂઝહ નહીં । એકવાર રાજા માંકઢડ

જે નીચ હોય તે વિઘ્નના ભયે કરીને ઉત્તમ શાસ્ત્રનો આરંભ ન
કરે, અને મધ્યમજન હોય તે આરંભ કરીને મૂકી દે, પરંતુ જે ઉત્તમ
હોય તે અનેક વિઘ્નોથી પરામવ પામે તે છતાં ઉત્તમ ગુણ ન મૂકે. તે
કારણથી જે ઉત્તમ જન હશે તે આ કથા સાંભળશે.

દક્ષિણ દિશાને રસ્તે પૃથ્વી ઉપર ઉજેળી નામે એક નગરી છે. ત્યાં
વિક્રમાદિત્ય એવે નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. કામદેવના સરખું તેવું રૂપ છે.
વામુદેવની પેઠે તે લોકને વહાલો છે. મહા કાંતિવાન, તેજસ્વી અને પ્રતાપ-
વંત છે. સુર્યના જેવું તેા તેવું તેજ છે. એવા એ કુલદીપક રાજા વિક્રમા-
દિત્ય ઉજેળી નગરીમાં રાજ્ય કરતો હતો. એકવારને સમે એ રાજા સમા
ભરીને બેઠો છે. એવામાં દાન્તસીલ નામે એક દિગંબર હાથમાં રૂળ લઈ
રાજાને મળવા આવ્યો. તે રૂળ રાજાને આપ્યું. રાજાએ માન આવકાર
આપ્યો. પછી સાંત બેઠો. એક ક્ષણ બેસીને ઉઠી ગયો. એ પ્રકારે એક રૂળ
દરરોજ લાવે, અને એક ક્ષણ બેસીને ઉઠી જાય. એમ કરતાં એક વર્ષ

રમાડતુ હુતુ । તે ફલ લડ મુડું । માંકડડ તે ફલ પાવા લીધું । તે ફલ
 ચીરુ તેનલડ માંહેડી રત્ન એક નીકળી પડતુ । રાજાનડ પ્રતિષ્ઠા દીધું ।
 રાજા આશ્ચર્ય પામિતુ । રાજાનિ સઘળાં ફલ મંડારી પાહડ અણાવ્યાં ।
 તિહમાંહડિ એકેકુ રત્ન કાઢું । રાજા વિમાસવા લાગું । એ દેગંબરનડ શું
 કામ છડ । વલી તે વીજે દંને તે ફલ લડ સમામાંહડ આવું । રાજા
 સાંહમું ચાલી આવું । રાજાનિ પૂછું હે દેગંબર । એવડાં કસી કામડ
 આપ્યાં છડ । તે દેગંબર બોલું ।

શ્લોક.

રિક્તપાણિર્નપશ્યેત્ રાજાનં દેવતાં શુરં ।

નૈમિત્તકંચ વેદંચ ફલેનફલમાદિશેત્ ॥

રાજા ! એટલાં મળી ઠાલડ હાથે ન જડે । એક રાજા, દેવ, ગુરુ,
 જોસી, વેદ । ફલે કરી ફલ પામીએ । વલી રાજા બોલુ હે દેગંબર ।
 તાહરડ શું કાર્ય છડ તે મુહનડ કહેડ । દેગંબર બોલિતુ એકાંતિ 'આવિય
 તુહુડનડ કાર્ય કહું ।

યથું; પછુ રાજા કાંઈ પૂછે નહિ. એક વખત રાજા માંકડું રમાડતો હતો.
 તે માંકડું જળ લઇ નાશી ગયું, અને જળ ખાવા લાગ્યું. માંકડાએ તે જળ
 ચીકું એટલે તેમાંથી એક રત્ન નીકળી પડ્યું. રાજાએ તે રત્ન પ્રત્યક્ષ દીધું.
 રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો. પછી રાજાએ સઘળાં જળ મંડારી પાસેથી મંગાવ્યાં.
 અને તે માંહેથી એક એક રત્ન કાઢ્યું. રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે
 એ દિગંબરને શું કામ હશે ? વળી તે દિગંબર ખીન્ને દિવસે 'તેવું જળ
 લઇને સમામાં આવ્યો. રાજા ઉડીને સાંભો લેવા આંવ્યો અને પૂછવા
 લાગ્યો, હે દિગંબર ! આટલી બધી બેટ શા કામને માટે લાવ્યા છો ? તે
 દિગંબર બોલ્યો:—

રાજા ! એટલાં પાસે કાંલે હાથે ન જઇએ:—એક રાજા, દેવ, ગુરુ,
 જોસી, અને વેદ. કેમકે જળે કરીને જળ પામીએ. વળી રાજાએ કહ્યું, હે
 દિગંબર ! તારે શું કાર્ય છે તે મને કહે. દિગંબર બોલ્યો, એકાંતે આવ,
 મારે જે કાર્ય છે તે કહું. કેમકે:—

શ્લોક.

પદ્મર્ણોભિદ્યતેમંત્ર શ્વતુષ્કર્ણઃ સ્થિરોભવેત્ ।

દ્વિકર્ણો જાયતે મંત્રઃ બ્રહ્માપિ તે ન ગચ્છતિ ॥

રાજા સભામાંહિયુ ડહુ । એકાતે દેગંબરસૂ વાતે વ્યથુ । દેગંબર
 બોલુ રાજા તુ સાંબિલિ । ગોલા ણહ્વટ નાંમે નદી । તિહનદ તીરે માહા
 સમસાન માંહિ ક્રીસળ નતુર્દસાંનદ દીહાડદ હું અગોર મંત્ર સાધિસિ ।
 ત્યાંહાં માહરું ઉત્તર સાધક યા । પઝદ અષ્ટ માહાસિદ્ધિ પામિ સિ । કસિ ।
 અણિમા ૧ મહિમા ૨ લધિમા ૩ ગરિમા ૪ પ્રાપ્તિઃ ૫ પ્રાકામ્યા ૬
 ઈશિત્વં ૭ વશિત્વં ૮ એહ અષ્ટમહાસિદ્ધિ । જે પુરુષ ધીર અનદ વ્રીસ
 લપિણુ હુયે તેહ ઉત્તર સાધક કહીયે । તે ઉત્તર સાધક કીજદ । તુ
 એહુ માહરું ઉત્તર સાધક યા । ઉત્તર સાધક પાસદ મંત્રસિદ્ધિ ન
 પામીયે । પઝદ રાજાયે અંગીકાર કીધુ । હું તાહરુ ઉત્તર સાધક થાયસ ।

“ હ કાને થયેલી શુભ વાત ફૂટી જાય છે, ચાર કાનની વાત
 રિધર થાય છે અને બે કાનની વાતનો ખાર બહા પજુ જળથી શકતા નથી.”

પછી રાજા સભામાંથી ઉઠ્યો અને એકાતે દિગંબર સાથે વાતો
 કરવા બેઠો. દિગંબરે કહ્યું, રાજા ! તું સાંભળ. જોલા એવે નામે એક
 નદી છે. તેને તીરે મહા સ્મશાનમાં કાળીયોદશને દહાડે હું અધોરમંત્ર
 સાધીશ. ત્યાં મારો ઉત્તર સાધક તું યા. એટલે પછી અષ્ટ મહાસિદ્ધિ
 પ્રાપ્ત થશે. તે એવીઃ—(૧) અણિમા, (૨) મહિમા, (૩) લધિમા,
 (૪) ગરિમા, (૫) પ્રાપ્તિ, (૬) પ્રાકામ્યા, (૭) ઈશિત્વં, (૮)
 વશિત્વં. એ અષ્ટ મહાસિદ્ધિ જે પુરુષ ધીર અને બ્રાહ્મણ લક્ષણો હોય
 તે ઉત્તર સાધક કહેવાય તે ઉત્તર સાધક કરવો જોઈએ. તું એવો છે માટે
 મારો ઉત્તર સાધક યા. ઉત્તર સાધક વગર મંત્રસિદ્ધિ થતી નથી.
 પછી રાજાએ એ વાત અંગીકાર કરી, કે હું તારો ઉત્તર સાધક થઈશ.

* અણિમા મહિમાચૈવ લધિમા ગરિમા તથા ।

પ્રાપ્તિઃ પ્રાકામ્ય ઈશિત્વં વશિત્વં ચાષ્ટ સિદ્ધયઃ ॥

વાચા દીધી । પંડે તે દેગંવર ગ્યુ । તે દેગંવર સવલુ 'ઉપસ્કર દ્રવ્ય
 લેઇનહ ક્ષત્રણ ચતુર્દસીની રાત્રે માહા સમસાન માંહડ ગ્યુ । રાજા પૂઠિ ગ્યુ ।
 હે રાજા તું મને આવ્યુ । તું, સાહસિકા, ગાડ બે પરિ સીંચલું વૃક્ષ છહ ।
 તેહ વૃક્ષની ડાલિ ઉપરિ સન-છહ તે લેહ આબિ । વેહેલુ આબિ પળ નો-
 લિમ મા । જો વોલિમ તુ તેણહ વૃક્ષહ પાહુ જાસહ । एहनु સાંમલી રાજા
 તેણહ વૃક્ષહ ગ્યુ । વૃક્ષ ઉપરિ ચઢિહ । બહુ બહુ કરી બંધ કાપા । બંધ
 વાડીનહ સવ મુંચે નાંપું । રાજા જૈતલહ દેઠહ ઉતરુ તેતલહ સવ પાહુ
 ટાલહ વલગ્યુ । રાજા વલી વૃક્ષ ઉપરિ ચઢિહ । બંધ વીટી સવ નહ
 ભાયાની પરિ બાંધી ઉતરુ । ખીટી ઉતરહ । તે સવ માંહડ બૈનાલ
 સંકમ્યુ । ઇતલહ સવ નોલંગા લાગું । કેહનું છહ સવઃ—

શ્લોક.

નીલ જીમૂત સંકાશં ઉર્ધ્વકેશંભયાવહં ।

વર્તુલાસંચ નિર્માસં પ્રેતમુદ્રાવિભૂષિતં ॥

એમ કહીને વચન આપ્યું. પછી તે દિગંબર ઘેર ગયો, અને પછી સધળા
 પૂજારી સામાન અને જોઈતી વસ્તુઓ લઈને કાળી બોલશની રાત્રે મહાસ્મશાનમાં
 ગયો. રાજા પણ પાછળ પાછળ ગયો. દિગંબરે રાજાને કહ્યું, " હે રાજા !
 તું મને આવ્યો. તું સાહસિક છે. અહીંથી જો ગાડ ઉપર શીમળાનું
 ઝાડ છે, તે ઝાડની ડાળી ઉપર એક મડકું છે, તે લઈ આવ. જલદી
 આવજો, પણ આવતાં મોટીથી બિચકુન બોલીશ નહિ. જો બોલીશ તો તે
 ઝાડ ઉપર પાહું જતું રહેશે. એ સાંમળી રાજા તે ઝાડ આગળ ગયો.
 ઝાડ ઉપર ચડ્યો. બહુ મહેનત કરીને બંધ કાપી નાખ્યા. બંધ કાપીને
 મડકું જમીન ઉપર નાખ્યું. રાજા નીચે ઉતર્યો કે તરતજ મડકું પાહું
 ઝાડની ડાળી ઉપર જઈને વળગ્યું. રાજા વળી ઝાડ ઉપર ચડ્યો. બંધ
 કાપી મડકાને ભાયાની પેડ પીઠે બાંધી ઉતર્યો. ઝાડ ઉપરથી નીચે - ઉતર્યો
 એટલે તે મડકામાં વૈતાલે પ્રવેશ કર્યો; તેથી તે બોલવા લાગ્યું. એ મડકું
 જતું છે તો—

જેહવું અંધારું મેહ હુયે એહવું સરીરનું વર્ણ છદ । એહવું સવ લેહ
રાજા અળબોલિડ જેતલહ મારગિ આવહ તેતલહ મારગિ સવ વોલવા લાગું ।
રાજા કાંઈ તુ વાર્તા કહહ । કાંઈ હું કહુ ।

શ્લોક.

ગીતશાસ્ત્રવિનોદેન કાલોગચ્છતિધીમતામ્ ।

વ્યસનેન ચ મૂર્ચ્વાનાં નિદ્રયાકલહેનતુ ॥

મહંતનું કાલ ગીતશાસ્ત્ર વિનોદ કરતાં જાય । મુર્ખિનું કાલ વિમન
જાય । કલહ નિદ્રાજાયે । તુ રાજા આપણ માર્ગિ કાંઈ વિનોદ કરતા
જડ્યે । કાંઈ કથા કહું તે સાંભલિ । આંગલિયે સમસા કીધી જે તું
કહહ । પછડ સવ વોલવા લાગું । રાજા સાંભલી । વળારસી એહવહ નામે
નગરી । તેહાં પ્રતાપમુગટ એહવહ નામે રાજા । તેહનું મુગટસેવર
એહવહ નામે પુત્ર । તેહ કુમર નહ પ્રવાનપુત્ર બુધિસાગર તે વેહુ
પારધ્ય રમવા નીકળ્યા । મહા રણ વન માંહડ ગયા । ત્યાંહાં મહંત

“કાળો, મેઘ ચઢી આવ્યો હોય એવો એના શરીરનો રંગ છે; માથાના
વાળ ઉભા છે; ખીક લાગે એવું છે; ગોળ આખો છે; માંમ વગરનું છે; અને પ્રેત-
મુદ્રાધી વિભૂષિત છે. એવું મહદું લઘ રાજા વગર બોલ્યો નેવો ચાલવા માંડે છે
તેવું માર્ગમાં મહદું બોલ્યું, રાજા ! કાંઈ તું વાર્તા કહે, કાંઈ હું કહુ. “કેમકે
સારા પુરુષને વખત ગીત અને શાસ્ત્રના વિનોદમાં જાય છે; અને મૂર્ખને
વ્યસનમાં, કલેહમાં અને નિદ્રામાં જાય છે.” તો રાજા આપણે માર્ગમાં કાંઈ
વિનોદ કરતા જઈએ. હું કાંઈ કથા કહું તે તું સાંભળ. રાજાએ આંગળી
વતી સમસ્યા કીધી ને તું કહે. પછી મહદું બોલવા લાગ્યું. “ રાજા,
સાંભળ. વળારસી નામે એક નગરી હતી. ત્યાં પ્રતાપમુગટ નામે રાજા
રાજ્ય કરતો હતો. તેને મુગટસેવર નામે પુત્ર હતો. એ રાજકુમારને
બુદ્ધિસાગર નામે પ્રધાનપુત્ર હતો તે ગિન હતો. તે અને શિકાર રમવા
નિકળ્યા. મહા અરણ્યમાં ગયા. ત્યાં એક મોટું સરોવર દીધું. તે
સરોવર કેવું છે ? તો તે સરોવરમાં અનેક હંસ, અનેક કારંડવ, અનેક

એક સરોવર દીઠું । તે સરોવર કેહવું છડું । તેણે સરોવરે અન્યેક હંસ ।
 અન્યેક કારંડવ । અન્યેક ચક્રાક । અન્યેક કલ્પ । અન્યેક ભ્રમર ।
 અન્યેક મયુર ચક્રોર । અવજલો અસંસ્ય જીવ । તેણે કરી પૂર્ણ છડું ।
 સરોવર સમીપી એક શ્રી માહાદેવનું પ્રાસાદ છડું । તેહા ગ્યા । તેણે
 શિવનંદ નમસ્કાર કીધું ।

.. શ્લોક.

અહૌવા હારેવા ઘલતિ રિપૌવા મુદ્દિવા

મળૌવા લોઠ્ઠેવા કુસુમશયનેવા દ્વપદિવા ।

તુળેવા લૈળેવા મમ સદૃશો યાન્તિ દિવસાઃ

કચિત્પુણ્યારણ્યે શિવ શિવ શિવેતિ પ્રલપતઃ ॥

પાતાલે ચાંતરિક્ષે દિશિદિશિ ગમને સર્વ શૈલે સમુદ્રે

ભષ્મે લોઠ્ઠે ચ કાષ્ઠે ક્ષિતિતલ પવને સ્થાવરે જંગમેવા ।

વીજે સર્વૌપધીનાં સુરપતિ નગરે દ્વક્ષપત્રે તુળાગ્રે

સર્વ વ્યાપી નરોઽયં યદિ ભવસિ ભવાન્ નાસ્તિદેવો દ્વિતીયઃ ॥

ચક્રવાક, અનેક કાચમા, અનેક ભમરા, અનેક મોર-ચકોર, અસંખ્ય
 જળચર છોવા, તેણે કરી તે સરોવર પૂર્ણ છે. સરોવરની પાસે એક
 મહાદેવનું શિવાલય છે. ત્યાં બેઠે ગયા. તે બેઠે શિવને નમસ્કાર કર્યો
 અને પછી સ્તોત્ર બોલવા લાગ્યાઃ—

“ સર્પને વિષે અથવા હારને વિષે; બળવાન શત્રુને વિષે અથવા
 મિત્રને વિષે; મહિને વિષે અથવા માટીના ઢેશને વિષે; પુષ્પની રાખ્યાને
 વિષે અથવા પથ્થરને વિષે; ધાસના તરણાને વિષે અથવા સ્ત્રીઓના સમૂહને
 વિષે; અને ક્વચિત્ કોઈ પુણ્ય સ્થળમાં મારા જેવાના દિવસો જાય છે. ”

“ પાતાલમાં, અંતરિક્ષમાં, સર્વ દિશાએ જવામાં, તમામ પર્વતોમાં,
 સમુદ્રમાં, માટીમાં, કાકડામાં, પૃથ્વીમાં, પર્વતમાં, સ્થાવર જંગમમાં, બધી
 વનસ્પતિના બીજમાં, ઈંદ્રના નગરમાં, ઝાડના પાનમાં, ધાસની અણીઓમાં,
 આ જે સર્વવ્યાપી પરમપુરુષ છે તે શિવાય બીજો દેવ નથી. ”

શ્વેતાનિ યાનપાત્રાણિ વાજિનશ્ચ મનોરમાઃ
 સદામત્તાશ્ચ માતંગાઃ પ્રસન્ને સતિ શંકરે ॥
 બ્રહ્મહત્યાદિ પાપાનિ અગમ્યાગમનાનિચ ।
 ગોર્ધ્નઃકૃતશ્ચ યથૈનો વહ્નઢા ગુરુતલ્પગઃ
 એકેન પ્રણિપાતેન શિવાધિષ્ઠિત ચેતસા
 સર્વપાપવિનિર્મુક્તઃ ગચ્છેત્તુ પરમં પદમ્

જેતલડે એહયું સ્તોત્રમણિ નમસ્કાર કરી વચઢા તેતલડે સપીએ
 પરવરી રાજકુંબરી આવી । તેણડે સરોવરી સ્નાન કીધું । પાર્વતીની
 પૂજા કરી જેતલડે નીકલી તેતલડે રાજકુંબર દીઠડું । પરિસરિ સાંહમું
 જોડું । રાજા મોહ પાંમ્યું । સોપણ । મોહન । તાપન । ઉન્માદન । ઉ-
 ચ્ચાટન । એહવડે પાંચે વાળે રાજા હૈડયે જ્યેયું । વલિ તેણી રાજકુંબરીયે
 વિમાસું । જોડું મુર્લ છડે ચતુર છડે । એહવી પરીક્ષા જોવાનિ સંકેત
 સ્થાનક કીધાં । માથિ થકિ કમલ લેડની કાંનિ ઘાલું । કાંન્યેયકિ દાંતે

“ સદૈત પાલખીઓ, સુંદર ઘોડા, મદોન્મત્ત હાથીઓ, ઐ બધું
 શંકર પ્રસન્ન થાય એટલે મળેજ છે. ”

“ બ્રહ્મહત્યાદિ પાપ, અગમ્યાગમનતું પાપ, ગોહત્યારાએ કરેલું પાપ,
 બ્રહ્મહત્યાતું અને ગુરુ શ્રી ગમનતું પાપ, શિવમાં ચિત રાખીને રૂક્ત એકજ
 પ્રણામ કરે તો, નાશ થાય છે, અને તે પરમપદને પામે છે. ”

એવું સ્તોત્ર લખી જ્યાં નમસ્કાર કરી નીચે બેઠા કે તેજ વખત
 એક રાજકન્યા સર્ખીઓ સહ વર્તમાન ત્યાં આવી. તેણે સરોવરમાં સ્નાન
 કીધું. પછી પાર્વતીની પૂજા કરીને જોવી બહાર નીકળે છે તેવોજ તેણે
 પેલા રાજકુંબરને દીડો, ને તેના શામું જોયું એટલે રાજા મોહ પામ્યો.
 (૧) સોપણ, (૨) મોહન, (૩) તાપન, (૪) ઉન્માદન,
 (૫) ઉચ્ચાટન, એવાં પાંચે બાણે રાજાતું હૈયું વિધાયું. પછી પેલી
 રાજકુંબરીએ વિચાર્યું કે જોડું તો ખરી કે એ મૂર્ખ છે કે ચતુર છે. એવી
 રીતે પરીક્ષા જોવાને તેણે સંકેત સ્થાનક કીધાં. માથા ઉપરથી કમળ લાધને

ધરું । દાંતે થકિ-પગે ધરું । પગે થકિ હૈયાયે મુકું ॥ એહવું કરી આપણદ
 સ્થાનક ગૈ । તે રાજા ગ્રેહે વેદનાણ પીડિડું । પછદ-પ્રધાનદ પૂહું । તું
 કાં મોહ પામું । તુને તેણી સ્ત્રીયે સંકેત કહું તે સઘલું વૃત્તાંત કહું । પ્રધાન
 ચોલું રાજા સાંભલિ । તેણી સ્ત્રીયે સંકેત કહું તે હું તુમનદ કહું ।

। શ્લોક.

उदीरितोऽयः पशुनापिगृह्यते

। ह्याश्रनागाश्च वहन्तिनोदिताः ।

अनुक्तमप्युहतिपंडितोजनः

परंगितज्ञानफलाहिबुद्धयः ॥

સાંભલી રાજા કહ્યા પૂઠે જાણદ તેહ મહું । પણિ ચતુર તેહ અણકહું
 થકું જાણદ ।

શ્લોક.

आकारैरिद्रितैर्गत्या चेष्टया भाषणेनवा ।

नेत्रचक्रविकारेण ज्ञायतेऽन्तर्गतं मनः ॥

કાને ધાણ્યું, કાન ઉપરથી લાધને દાંત ઉપર મૂક્યું, દાંતથી લાધને પગે મૂક્યું,
 અને પગેથી છાતીએ મૂક્યું. એવું કરીને પોતાને સ્થાનકે આવી ગઇ. પછી તે
 રાજા વિરહવેદનાથી પીડાવા લાગ્યો. એટલે પ્રધાને કહ્યું, તું કેમ મોહ પામ્યો
 છે ? તને તે સ્ત્રીએ સંકેત કહ્યો છે તે સઘળી વાત હું કહું. પ્રધાન કહેવા
 લાગ્યો કે રાજા સાંભળ, તે સ્ત્રીએ સંકેત કહ્યો તે તને કહું છું:—

। “ બોલેલી વાત તો પશુ પણ અફણ કરે છે અને ઘોઝ તથા હાથીઓ
 પણ હાંકવાથી આવે છે; પરંતુ જે પડિત હોય છે તે નો વગર બોલ્યે, સમજી
 જાય છે. કેમકે પારકાની ઇશારતથી સમજે તેનીજ બુદ્ધિ જાણવી. ”

રાજા સાંભળ, કહ્યા પૂઠે સમજે તે તો જાણે દીક છે; પણ ચતુર
 તેને જાણવો કે જે વગર કહે સમજી જાય.

“ આકારથી, ઇશારતથી, ગતિથી, ચેષ્ટાથી, શાપણથી, અને આંખ
 તથા મુખના વિકાર વડે જાણસના મનની વાત જાણી શકાય છે. ”

રાજા સાંભળિ । તેણી સ્ત્રીએ તુહનડ સર્વ કહિહું । જે માહરુ કર્ગકંતુ
 એહવડ નામડ નગરછડ । તેહાં હું વસું । જે દાંતે ધરુતે ઇમ કહું । દાંતીઘાટ
 રાજાની પુત્રી । અનડ દાંતિ થકિ જે પગે મુકું તે ઇમ કહું જે માહરું
 નામ પદમાવતી । અનડ જે પગે થકુ હડયે મૂકું તે ઇમ કહું જે માહરડ
 પ્રાણ અવશ્ય છડ । પ્રધાનનું એહવું વચન સાંભળીને રાજા વોલું । આપણ
 ત્યાંહાં જઈનડ ભોજન કરીસુ । પછે તે વેહુ તેણડ નગર ગ્યા । તેણડ નગર
 દશ દૂતી વસડ છડ । એક વૃદ્ધા । મક્ષિણિકા । પ્રવ્રજિતા । માલાકારી ।
 વેશ્યા । ઘાત્રી । ક્રમા । રજકી । પુષ્ટાંગના । નાપિતી । તે વેહુ માલિણનડ
 ઘરડ ઉતરા । માલણ માંન મુહુત દીધું । સંઘ્યાને સમડ તે માલણ ફૂલ
 છામડી ખરીનડ પદમાવતી ખળી નીકલી । જાવા લાગી તાહેરે પ્રધાનિ

• માટે રાજ, સાંભળ, તે સ્ત્રીએ તને સર્વ કહ્યું છે જે માઈ કહ્યુંકંતુ
 એવે નામે નગર છે, ત્યાં હું વસું છું. દાંતે મૂક્યું તે એમ કહ્યું જે દાંતી-
 ઘાટ રાજાની પુત્રી છું, અને દાંતેથી જે પગે મૂક્યું તે એમ કહ્યું જે માઈ
 નામ પદમાવતી. અને જે પગેથી હૈયે મૂક્યું તે એમ કહ્યું જે મારા પ્રાણ
 ખરવશ બન્યા છે અર્થાત્ તમારે વશ થયા છે. પ્રધાનનું એવું વચન
 સાંભળીને રાજાએ કહ્યું કે આપણે ત્યાં જઈને ભોજન કરીશું. પછી તે બંને
 તે શહેરમાં ગયા. તે શહેરમાં દશ પ્રકારની દૂતી વસે છે. * (૧) એક વૃદ્ધા,
 (૨) મક્ષિણિકા, (૩) સાધુડી, (૪) માલેશુ, (૫) વેશ્યા,
 (૬) ઘાત્રી, (૭) ક્રમા, (૮) ધોળશુ, (૯) પુષ્ટાંગના અને
 (૧૦) હળમડી. તે બંને માલણને ઘેર જઈને ઉતર્યા. માલણે આદર-
 માન આપ્યું. રાધ્યા સમયે તે માલણ ફૂલની છામડી બરીને પદમાવતીના બણી
 જવા નીકળી. પછી જવા લાગી ત્યારે પ્રધાને પૂછ્યું કે હે માલણ ! આ

* મૂળ દશ દૂતિનાં નામ આ પ્રમાણે છે:—

દૂત્યઃ સયો નટી દાસી ધાત્રેયો પ્રતિવેશિનો ।

ધાલા પ્રવ્રજિતાકારુઃ શિલ્પિન્યાયા સ્વયં તથા ॥

પુંછીડ હે માલિણિ એ છાવ કેહાં લેઈ જાયેસિ । માલણિ બોલિ હું
 નિતમેવ પદમાવતી મળી લેઈ જાઉં છું । વલિ પ્રધાન બોલું । હે માત
 તુ પદમાવતી નહિમ કહડજે । જે પુરુષ ઈશ્વરનહિ પ્રાસાદેથી તેડેડ હતુ
 તેહ આવ્યુ છડ । તેહ માલણનહિ સોવર્ણ ટંકા આપા । તે માલણી
 પદમાવતી મળી ગૈ । ફુલની છાવ આગલ મુકી । પછડ જે પદમા-
 વતીને કહીડ, જે પ્રધાને કહુ હતુ તમ, । પછડ પદમાવતીયે તે માલણિ
 નહિ શ્રીપંડડ હાથ પરડી શુટિ દીધી ગાલિ, દેઈ નહિ કાઢી રે રાંઢ
 ઇહાંથી જા નીસરી । પછે તે માલણિ આપણડ ઘરે આવી । તે વૃત્તાંત
 રાજા આગલિ, કહુ । રાજા વિપવાદ પામું । તવ પ્રધાન, બોલિડ દેવ દુલ
 મ કરિ । કાંઈ કારણ છડ । તેણીયે ઇમ કહુ છડ જે હવઢાં અજુઆલુ
 પલવાડડ છડ દશ દિહાડા પછડ । વલિ માલણિ પાહિ કહડવરાવું ।
 ઇમ કહડ જે અજુઆલુ પલવાડડ વહીમ્યુ । માલણડ, જડ નહિ કહિડ ।
 પછડ પદમાવતીડ કુંકુમ હાથ પરડી ગાલિ શુટિ દીધી । વલી, ગાલિ

છાવ, આં સહ જમ છે ! માલણ બોલી, હું દરેરાજ પદમાવતી પાસે સહ
 જાઉં છું. વળી પ્રધાને કહ્યું “ હે માત ! તું પદમાવતીને એમ કહેજે કે
 મહાદેવના દહેગમાંથી જે પુરુષને તેડ્યો હતો તે આવ્યો છે.” એમ કહીને
 માલણને કેટલીક સોના મહેરો આપી. પછી માલણ પદમાવતી પાસે ગયો. ફુલની
 છાવ આગળ મૂકી. પછી પ્રધાને એમ કહ્યું હતું તેમ કહ્યું. એટલે પદમા-
 વતીએ ધોળા સુખડ ધસી તેનાથી હાથ ખરડીને તે હાથે માલણને એક
 સપ્પડ લગાવી, અને ગાળો દબને કાઢી મૂકી કે રાંઢ ના અહાથી નીકળી જા.
 પછી તે માલણ પોતાને ઘરે આવી. રાજા આગળ તે જતાં કહ્યો. રાજા
 મહુ દિલગીર થયો ત્યારે પ્રધાને કહ્યું. દેવ ! ઇમ ના ધરસો. કાંઈ કારણ
 હશે. તેણે એમ કહ્યું છે કે હમણાં અજુઆળીયું પપ્પાડીયું છે. દશ
 દહાડા પછી વળી માલણ પાસે કહેવરાવ્યું કે જા ને એમ કહેજે કે અજુ-
 વાળીયું પપ્પાડીયું વહી ગયું. માલણે જાને તેમ કહ્યું એટલે પદમાવતીએ
 કુંકુમાં હાથ ખરડીને તે હાથે માલણને ગાલમાં ધપડ મારી ત્યારે ગાળો

દેડ નડ ધરમાહી કાઢી । આપણદ ઘરે આવી સગલુ વરતાંત કહિંડ ।
 વલિ, રાજાં દુઃખ કરવા લાગુ । પ્રધાન વોલુ રાજા દુઃખ મ કરિ । વર્લી
 કારણ છડ । કુંકુમદ હાથ પરડા છડ તુ જાળીયે જે રિજીમીલા છડ ।

શ્લોક.

પ્રથમેદિ ચ ચાંડાલી દ્વિતીયે ત્રણધાતિની ।

તૃતીયે રજકો શ્રેયા ચતુર્યે દિ ચ ચુદ્ધતા ॥

ચુપદ દહાડદ કેહેવરાવ્યુ । પછે તેળી પદમાવતીયે માલણીનદ ગાલિ
 દેડનદ પશ્વમા દ્વારે ઉતારી આપણદ ઘરદ આવી સગલું વૃતાંત કહિંડ ।
 રાજા વિવાદ પામિડ । પ્રધાન વોલિડ રાજા દુઃખ મ કરેસિ । આન તુ
 પછમ દ્વારે તેહીડ હુ । પ્રધાન સાથે સંયાનદ સમદ રાજા પશ્વમદ્વારદ ગ્યુ ।
 જે માચીયે વચઠડ । દોર હલાવડ । પદમાવતીયે તાળી લીધો । પડદ મલ-
 નાંન મોનન તાંમોલ મુગંધીઠ વસ્તુ સર્વ કરીનદ મુપ સેગ્યાયે બેઠો । રાજા
 રોમાંચિત હોડ । આલિંગન ચુંકન ચુરાસી પરદ સંમોગ કરવા લાગાં ।

છઠે ધરમાહી કાઢી મૂઢી. માલણે પોતાને ઘેર આવીને સધળો વૃતાંત કહ્યો.
 વળી રાજા દુઃખ કરેવા લાગ્યો. પ્રધાન બોલ્યો, રાજા, દુઃખ ન કરીશ
 વળી કંઈ કારણ દરો. કુંકુમે હાથ ખડકયા છે તે એમ જણાય છે જે
 એ રજવધા યજ છે. " રજવધા તોને પહેલે દિવસે ચંડાલથી, ખીજે
 દિવસે બ્રહ્મહત્યારી, અને ત્રીજે દિવસે ધે મજા જાણી ચોથે દિવસે-ન્દાવ
 ત્યારે તે ચુદ્ધ યાય છે. " તેથી ચોથે દિવસે વળી કહેવડાવ્યુ. ત્યારે તે
 પદમાવતીએ માલણને જાણો છઠે પશ્ચિમદ્વારે ઉતારીને કાઢી મૂઢી માલણે
 પોતાને ઘેર આવીને સધળો વૃતાંત કહ્યો. રાજા મહુ નિગમ થયો. પ્રધાને
 કહ્યું, રાજા દુઃખ ન કર. આજ તો તને પશ્ચિમ દ્વારેથી તોડ્યો છે. પછી
 પ્રધાન સાથે સંધ્યાને મમે નાજ પશ્ચિમ દ્વારે ગયો. જ્યારે માંચીમાં બેઠો
 દોરી દલાવી, એટલે પદમાવતીએ તાળી લીધો. પછી મળસ્નાન, બોજન,
 તાજુમ, મુગધિ વસ્ત્રો સર્વ કરીને સુખસન્ધ્યાએ બેઠો. રાજા રોમાંચિત
 થયો. આલિંગન ચુંકન અને ચોરાસી પ્રકારે સંમોગ કરવા લાગ્યાં. અને

અન્યેક પ્રકારે સમોગ વિનંદ કરી સુખસેજાને વિષે બેઠા । પછી પદમાવતીયે પૂછુ । હે રાજા માહર સકેન કિમ જાણિત । રાજા બોલિત । તાહર સકેત માહર પ્રધાન જાણિત । એહું સામલીને પદમાવતી દુઃખ કરવા લાગી । એણે પ્રધાન માહર માથે મુર્ષિ માગુ । તુ હવે હુ પ્રધાનન માહર । એહુ જાણીને પદમાવતી બોલી । આજ હુ તાહરા પ્રધાનન પરદુશાગત કરિસિ । પ્રાત્મકાલિ રાજા પ્રધાન આગલિ આવુ । સત્રલુ વૃત્તાત કહિત । તેણી પદમાવતીયે ઉત્તમ વિપના લાડુઆ બંધાવ્યા । સુવર્ણની થાલે ઘાતી દાસી હાથે મોકલાવ્યા । પ્રધાનન વમાસુ મુહન એવડત આદર તે સુ । અતિ આદર તે કાંઈ રુડો નહી ।

શ્લોક.

અત્યાદરો મહોલ્લાસઃ કાર્યકારણ વર્જિતઃ ।

તત્ર સ્થિતિર્ન કર્તવ્યા પરિણામે ભયાવહા ॥

પ્રકારે સમોગ અને વિનંદ કરીને પછી સુખસેજાને વિષે બેઠા પછી પદમાવતીયે પૂછુ, હે રાજા । મારો સકેત શી રીતે જાણ્યો ? રાજા બોલ્યો તારો સકેત મારા પ્રધાને જાણ્યો એવું સામળી પદમાવતી દુઃખ કરવા લાગી કે એ પ્રધાને મારે માથે મુર્ષિ માગ્યો । તો હવે હુ તારા પ્રધાનને મારું ત્યારે ખરી એવું મનમાં વિચારીને પદમાવતીયે રાજાને કહ્યું, “આજ હુ તારા પ્રધાનની પરોણાગત કરીશ ” પ્રાત્મકાલે રાજા પ્રધાન પાસે આવ્યો અને સધળો વૃત્તાત કહ્યો. તે પદમાવતીયે ઉત્તમ ઝેરના લાડવા કરાવ્યા હતા, અને તે સોનાની થાળીમાં મુકી દાસી માથે (પ્રધાનને આપવા) મોકલાવ્યા. પ્રધાને વિચાર્યું, જે મને આટલું બધું આદરમાન થશે ? અતિ આદર તે કાંઈ સાચું નહિ.

“બહુ આદર અને ઝરણુ વગર ધણો હરખ જણાય ત્યાં રહેવું નહિ, કારણ તેથી પરિણામે દુઃખ થાય છે ”

પછે તે લાડુઆ માંહે થકુ કઢકુ એક કૂતરા નદ ઘાતિડ । તે કુતરુ મુડ । પછે તે રાજા પદમાવતી ઉપરિ કોપ્પુ । એ પાપિણિનું સંમાપિ ન કરુ । માહરા મિત્રની મારણહાર । પછે પ્રધાન બોલું । રાજા તું તાંહાં જા । જડનદ પદમાવતીની જાંચી ગ્રશૂલ કરજે । પગનું નેડર લેડ આવ । પ્રધાને કહ્યું હતું તે રાજાએ કીધું । પછે તે પ્રધાને જોગીનું વેપ લીધું । જોગી યડનદ માહા સમસાને જદ વયટું । રાજા ચેલું કીધું । પદમાવતીનું આભરણ વેચ્યા મોકલું । હાટ માંહે લેડ ગ્યુ । જેણદ સોનારદ ઘડુ હતુ તેહજ હાટી લેડ ગ્યુ । તેણદ ડલલું । પૂછું । રે જોગી તાહરદ એ આભરણ કાંહાં થકુ । તે યોગી બોલુ । મુહનદ માહરદ ગુરે આપું । ઇમ કરતાં તે સોની કોટવાલે ગ્યુ । કોટવાલે પૂછું । જોગી બોલું । એદ નામાંકિત આભરણ મુહનદ માહરદ ગુરે આપું । કોટવાલ બોલુ તાહરુ ગુરુ દેલાડિ । યડદ તાંહાં ગ્યા । માહા સમસાનમાંહદ જોગી પદ-માંસન સિદ્ધવાલી વેઠડ દીઠુ । માહા જડા । અનિમેષ નેત્ર । કોટવાલે પૂછું ।

પછી તે લાડવામાંથી એક ટકડો લઈને ફૂંટારને નાખ્યો. તે ફૂંટારે આધાં કે તરત તે મરી ગયું. આ જોઈને તે રાજાને પદમાવતી ઉપર દોષ ચડ્યો કે મારા મિત્રને મારનારી એ પાપણીની સાથે હવે બોલવું જ નહિ. પછી પ્રધાને કહ્યું, રાજા તું ત્યાં જા અને જઈને પદમાવતીની જાંચે ત્રિશુલની નિશાની કરજે અને પછી પગનું ઝાંઝર લઈ આવતો રહેજે. પ્રધાનના કહેવા પ્રમાણે રાજાએ કર્યું. પછી તે પ્રધાને જોગીનો વેપ લીધો. જોગી યઈને મહા સ્મશાનમાં જઈને ખેડો. રાજાને એવો બનાવ્યો. પદમાવતીનું ઝાંઝર લઈ રાજાને વેચવા મોકલ્યો. રાજા બજારમાં લઈ ગયો અને જે સોનીએ લઈયું હતું તેનીજ દુકાને જઈ ચડ્યો. સોનીએ ઝાંઝર જોળખ્યું, તેથી પૂછ્યું કે હે જોગી તારા હાથમાં આ ઝાંઝર ક્યાંથી આવ્યું ? જોગીએ કહ્યું કે મને તો મારા ગુરુએ આપ્યું છે. પછી એમ કરતાં તે સોની કોટવાલ પાસે તેને લઈ ગયો. કોટવાલે પૂછ્યું ત્યારે પણ જોગીએ કહ્યું કે એ નામાંકિત આભરણ અને મારા ગુરુએ આપ્યું છે. કોટવાલે કહ્યું કે તારો ગુરુ ક્યાં છે તે દેખાડ.

હે જોગી એ નામાંકિન આભરણ કેહાનું । જોગી હસીનહ બોલિહ । વાવા
 કોટવાલ ન પૂછેસ । એહની ઘણી વાત છે । કોટવાલ બોલિહ । સ્વામી,
 તે વાત કહુ । પછે, જોગી બોલિહ । કોટવાલ સાંભલિ । ક્રષ્ણ ચતુર્દશીનહ
 દિહાડહ હું હોમ કરતુ હતુ । એતલહ મધ્યરાત્રે ચ્યાર સ્ત્રી આવી ।
 મંડલ કીધું । રાતે ફૂલે પૂજું । પછહ પુરુષ એક આંખ્યો । અગોર મંત્ર
 બળી વિઝારું । પુરુષ મારી જેતલહ સ્વાવા વેસયે તેનંહ મિ દીઠી । હું
 વશૂલ લેહનહ ધાડ । તેહ નાઠી । પછે નાસતાં એકના પગનું નેઝર
 સરી પડિહ । જાંચી વશૂલ મિ મારી । તે નેઝર મિ લિધું । ચિલા હાથે
 વેચવા મોકલું । કોટવાલિ ઘટાંત સાંભલુ । રાજા દંતધાટ આગલિ કહિહ ।
 રાજાનિ સ્ત્રી મોકલાવીને જોડું પદમાવતી સું કરહ છદ । રાંણીયે જહનહ
 જોડું । પછહ રાંણીએ રાજાને કહુ સ્વામી કોટવાલ કહહ છદ તે સર્વ
 સાચું । રાજાનિ વિમાશું—

પછી અધા ત્યાં ગયા. મહા સ્મશાનમાં પદ્માશનવાળી મીચેલી આખે બેઠેલા
 જોગી દીઠા. તેણે મોટી જટા બાધેલી હતી. કોટવાલે તેને પૂછ્યું, હે જોગી-
 શ્વર ! આ નામાંકિત આભરણ કોનું ? જોગી હસીને બોલ્યો. આખા કોટ-
 વાલ ! એ વાત ન પૂછીશ. એ વાત બધી ધાંખી છે. કોટવાલે કહ્યું,
 સ્વામી એ વાત કહેા. પછી જોગી બોલ્યો. કોટવાળ, સાંભળ. કાળીચૌદ-
 શને દહાડે હું હોમ કરતો હતો તે વખત મધ્યરાત્રે ચાર સ્ત્રીઓ આવી.
 તેમણે મંડળ બનાવ્યું. રાત્રા ફૂલથી પૂજા કીધી. 'પછી એક પુરુષને
 આપ્યો. અધોરમંત્ર બધીને તે પુરુષનો ભોગ આપ્યો. પુરુષ મારીને જટલે
 ખાવા બેસે છે એટલામાં મેં દીધી. હું ત્રિશળ લઇને તેમની પૂઠે ધાવ્યો. તે
 નાડી. નાસતાં એકના પગનું ઝાંઝર પડી ગયું. તેની જાંઘમાં મેં ત્રિશળ
 માર્યું, અને ઝાંઝર લઇ લીધું, તે એકા સાથે વેચવા મોકલ્યું. કોટવાલે એ
 ઘટાંત સાંભળ્યું તે રાજા દંતધાટ આગળ જઈને કહ્યું. રાજાએ રોતાતી સ્ત્રી
 મોકલીને જોવાવતી સું કરે છે. રાણીએ જઈને જોયું. પછી
 રાણીએ રાજાને કહ્યું, સ્વામી કોટવાલ કહે છે તે સર્વ સાચું છે. રાજા
 વિચાર કરવા લાગ્યો કે,

શ્લોક.

અર્થનાશઃ મનસ્તાપં વૃદ્ધે દુશ્ચરિતાનિચ ।

વેચનં ચાવમાનંચ મતિમાન્નપકાશયેત્ ॥

एकहुं विमर्शीनइ कोटवालनइ कहु जे कोटवाल जइनइ योगेन्द्रनइ
जइ पूछि । पदमावतीनइ श्युं दंड कीजीये । ते जोगहुं बोलिउं ।

શ્લોક.

अथया ब्राह्मणागारो स्त्रियो बालः स्वजातयः ।

येसांवेत्तानि भुंजीत येयस्य शरणागताः ॥

महंन अपराध हुये तुहि ते स्त्रीनं मारीये नही । काढी मुकीये ।
स्त्रीहुं ए दंड । पठइ तेणइ राजाये पदमावती काढी मूकी घरमांहिणी ।
तेह प्रधान राजा छुठि थ्या । पदमावतीनइ आपणइ नगरी लेइ गया ।
पदमावतीनई दुपि ठंनराजा मरण पाम्यु । माता सती हुइ । एतली कथा
कहीनइ वैताल बोलिउ । साभलि राजा विक्रमादित्य कहइ ते पाप कहिनइ ।

‘ દ્ર વનો નાશ થાય, મનમા કંઈ મતાપ થાય, ધરતુ કંઈ કલક હોય,
કાઠથી હાથા લાઇએ અને અપમાન થયુ હોય, તે શુદ્ધિમાને પ્રમાણ કરવુ નહિ.’

જો એવા વિચાર કરીને કાઠવાળને કહ્યું કે, કાઠવાળ ! જઈને યોગેન્દ્રને
પૂછ કે પદમાવતીને શુ સિક્ષા કરાએ તે જોમગે જોતયો.

“ બ્રાહ્મણ, ગાય, સ્ત્રી, બાળક, રાજનતિ, જેતુ દ્રવ્ય ભોગવ્યું હોય તે
અને શત્રુજનને એટલાનો વધ કરવો નહિ ”

મદા અપરાધ થયો હોય તો પણ અને મારી નાખવી નહિ. કાઠી
મૂકવી અને એજ સિક્ષા. પછી રાજાએ પદમાવતીને ધરભાષી કાઠી
મૂકી તેની પછા પેના પ્રધાન પુત્ર અને રાજપુત્ર જાને ગયા અને તેને
પોતાના શકેમા લઇ ગયા. પદમાવતીને હુએ રાજા (તેને પિતા) મરણ
પામ્યો અને માતા તેની પાછળ સતી થઇ. એટલી કથા કહીને વૈતાળ
જોલ્યો કે હે રાજા વિક્રમાદિત્ય ! કહે કે એ પાપ કોને માયે ? જો તુ

संणत्तु हुए ने नही कहइ तु हैउं फाटी फाटी पंचधा पामेश । राजा वि-
क्रमादित्य बोलुं । तेह पाप राजा मुट तेहनइ । सिकारणइ ते कारण सां-
भलि । राजानइ न्याय अन्याय सम्यक् प्रकारि जाउं । अविचारइ
राजानइ पाप ।

इति श्री वैताल पंचविंसी कथा मध्ये प्रथम कथानक संपूर्ण ।

॥ अथ द्वितीया कथा लिखिता ॥

बली राजा सब लेइ नीकल्युं । सब बोलवा लागुं । राजा सांभलि
कथा कहु । धर्मपुर एहवे नामे नगर । गुणशिपर एहवइ नामइ राजा ।
तेह नगरमाहइ विष्णुसर्मा एहवे नामे बालण बसि । तेहनइ मंदारवती
एहवइ नामे कन्या । माहा स्वरूप । पाणिग्रहण योगि धै । ते कन्यानेइ
मागां त्रिणि वर आव्या । एक वर वामन । एक मधुसूदन । त्रिविक्रम ।

जलुनो दशे ने नहि कडेसे तो ताइ दैयुं शरी क्षीने तु नरी नक्षत्र
राज विक्रमादित्य जोख्यो, ओ पाप जे राजा भगि गयो तेने भाये. सा
क्षरलुथी ते सांभण. राजाजे न्याय अन्याय जारिके रीते जेरां जेहजे
विचार न करे तो राजाने पाप. जेयुं सांभणीने शत्रु पाछु जटुं रहुं.

आ प्रभासे श्री वैतालपंचवीसी कथानकमां पडेवी कथा संपूर्ण.

गील कथा.

वणी राजा शत्रु लखने निकल्यो. शत्रु जोतवा लाग्युं के राजा
सांभण कथो कहु. धर्मपुर जेवे नामे जेक नगर हटु. ते नगरने गुण-
शिपर जेवे नामे राजा हतो. जे नगरमां विष्णुसर्मा नामे
जेक आछल्युं रहेतो हतो. तेने मंदारवती नामे जेक कन्या हती. ते मदी
स्वर्णपवान हती. ते कन्या परखना लायक यष्ट त्वारे ते कन्यानां मागां करवा
वसु वर आव्या. जेक वरनुं नामे वामन, गीलवुं नामे मधुसूदन, जेने

એ ઘણિ વરનહ એક કન્યા । કેહનહ દડું । પિતા એહવી વિમાસળ
 કરવા લાગુ । ઘણિ મલા વિદ્વાંસ । સુંદર નવયૌવન । ત્રિહુનહ ઉતારા
 આપ્યા । રાત્રે તે વર ઉતારી જડ સુતા । રૂમ કરતાં તે કન્યા રાત્રનહ
 સમયે કાલસર્પિ હંસી । પિતા ગારુડીનહ તેહવા ગ્યુ । ગારુડી આવ્યું ।
 તે કન્યાનાં ચહિન જોડનહ બોલિહ । હે બ્રાહ્મણ એ કન્યા ન જીવે ।
 તે કન્યા મરણ પામી । પિતાએ નદીતીરિ સંસ્કાર કીધું । પ્રભાતિ
 ઘણિ વર આવ્યા તુ કન્યા મરણ પામી સાંભલી । તે ઘણિ વરનહ
 વચરાગ ઉપનો । એક અસ્થિ લેહ ગંગા ગ્યુ । બીજું મસ્મ લહ દેશાન્તરિ
 ગ્યુ । ત્રીજું મહા સમસાનમાંહહ મઢી કરી નયેઠહ । જે દેશાન્તરિ ગ્યુ
 તે કો બ્રાહ્મણને ઘેરે જૈ ભોજિન માગ્યું । યમવા બેસારુ । જેતલહ તે
 બ્રાહ્મણની સ્ત્રી પ્રીસવા આવી તેતલહવાલિક રોવા લાગ્યું । પ્રીસવા ન દિ ।
 પછે તેણી સ્ત્રીયે તે વાલિકવલતા ચુહલા માંહે ઘાત્યુ । તે વાલિક વાલિ
 મસ્મ કીધું । એતલહ બ્રાહ્મણ તે ઘસણેયુ ઉઠહ । તેતલહ ઘરતું ઘણી

ત્રીજાનું નામ ત્રિવિક્રમ. વર ત્રણ અને કન્યા એક, તેમાં કન્યા કોને
 આપું ? એવી વિમાસળ પિતા કરવા લાગ્યો. ત્રણે સારા વિદ્વાન,
 સુંદર, નવયૌવન હતા. ત્રણેને ઉતારા આપ્યા. રાત્રે તે વર ઉતારે
 જડ સુતા. એમ કરતાં રાત્રે સમે તે કન્યાને કાલ સર્પે હંસી.
 પિતા ગારુડીને તેહવા ગયો. ગારુડી આવી તે કન્યાનાં ચિત્ત જોઈને
 બોલ્યો, હે બ્રાહ્મણ એ કન્યા હવે જીવવાની નથી. પછી તે કન્યા મરણ
 પામી એટલે પિતાએ નદી કિનારે તેનો દહન સંસ્કાર કર્યો. સવારે ત્રણે
 વર આવ્યા તો કન્યા મરણ પામી સાંભળી, એટલે ત્રણે વરને વૈરાગ્ય
 ઉપજ્યો. પછી એક અસ્થિ લઈ ગંગાજી ગયો. બીજો ભરમ લઈ દેશાંતર
 ગયો. અને ત્રીજો મહા સમસાનમાં મઢી કરીને બેઠો. જે દેશાંતર ગયો
 હતો તેણે એક બ્રાહ્મણને ઘેર જઈને બોજન માગ્યું. તેણે તેને જમવા બે-
 સાડ્યો તે બ્રાહ્મણની આ પીરસવા આવી તેહલામાં તેનું બાળક રોવા
 લાગ્યું. તે બાળક પીરસવા દેવું નહિ, તેથી તે સ્ત્રીએ તે બાળકને ચૂસામાં
 ધાકી દીધું અને તે બાળકને જમવા મૂક્યું, આ જોઈ તે બ્રાહ્મણ જમતો

આવ્યું । તેણે પૂછું સ્વામી કાં ઉઠ્યા । તે વાહણ બોલિત તાહરડ ઘેર
 ભોજન ન કરું । તાહરડ ઘેર રાક્ષસનું કર્મ દેખુંહું । વલિ ઘરનું ધણી
 બોલિત । સ્વામી એ વાલક જીવાહુ । તુ જીમુ । પછડ, તેણે
 વાહણિ ઘરમાંહિ થકુ સંજીવનની વિદ્યાનું પુસ્તક કાઢું । છોડીને
 વાંચ્યું । તે વાલિકની મસ્મ દગલુ કીધું । મંત્ર મળી મળી મસ્મીભૂત
 વાલિક સંજીવન કીધું । તે વાહણે પ્રતિષ્ઠા દીધું । વિમાસવા લાગુ ।
 જુ એ પુસ્તક માહરડ હાથિ ચડે તુ એ કન્યા જીવાહુ । પછે તેહના
 ઘરમાંહિ પડે પુસ્તક ચોરી લેને તેણે સમસાનિ આન્યુ । ત્રણિ તેણે
 ઠામિ તેણે સમડે એકઠા મિલ્યા । માંહોમાંહે પૂછવા લાગા । દેસાંતરિ
 ગ્યા પછી સી વધા પાંમી । એક બોલિત મી સંજીવનની વિદ્યા
 પાંમી । બીજા કહડવા લાગા તેં જો સંજીવનની વધા પાંમી તુ એ
 કન્યાને જીવાહી । પછડ તેણે પુસ્તક ઉઘાડી મંત્ર જપીને તે કન્યા
 જીવતી, કીધી । પછડ તે કન્યાને કાજિ માંહોમાંહે ત્રણિ વડવા લાગા ।

જન્મતો હડી ગયો, એટલામાં ધરને બધી આવ્યો. તેણે પૂછ્યું, સ્વામી !
 કાં હડી ગયા ? તે વાહણે બોલ્યો, તારે ઘેર ભોજન નહિ કરે. તારે ઘેર
 રાક્ષસનું કર્મ દેખું છું. વળી ધરને બધી બોલ્યો, સ્વામી ! એ બાળક
 જીવાહું તો જન્મે ? તેણે કહ્યું તો હું જન્મું. પછી તે વાહણે ધરમાંથી
 સંજીવની વિદ્યાનું પુસ્તક કાઢ્યું. તે છોડીને વાંચ્યું. પછી તે બાળકની
 રાખોડીને દગલો દીધો અને પછી મંત્ર બધી તે મસ્મીભૂત બાળકને
 સંજીવન દીધું. પેલા વાહણે આ પ્રત્યક્ષ જોયું તેથી તે વિચારવા લાગ્યો
 કે જો મારે હાથ આ પુસ્તક આવે તો હું તે કન્યાને જીવાહું. પછી તેના
 ઘરમાં પેસી પુસ્તક ચોરી લઈને તે રમસાનમાં આવ્યો. ત્રણે જણા તે
 હાથે તે સમયે એકઠા મળી ગયા. અને મહિ મહિ પૂછવા લાગ્યા કે દેશાં-
 તર જઈને શી વિદ્યા મેળવી આવ્યા. એકે કહ્યું કે મેં સંજીવની વિદ્યા
 મેળવી છે. બીજાએ કહ્યું જો તારી પાસે સંજીવની વિદ્યા હોય તો તું આ
 કન્યાને જીવાડ. પછી તેણે પુસ્તક ઉઘાડી મંત્ર જપીને તે કન્યાને જીવતી
 દીધી. પછી તે કન્યાને માટે તે ત્રણે જણા માફો માફો વડવા લાગ્યા.

એક કહેડ એ માહરી માર્યા । વીજું કહડ એ માહરી માર્યા । ત્રીજું કહડ
એ માહરી માર્યા । એટલી કથા કહીનેડ વૈતાલ બોલુ । રાજા કહિ । તે
તિહુ માંહડ કેહની માર્યા । અનડ જાંણતુ હુયેનડ મહી કહડ તુ તે કન્યાની
હત્યાનું પાપ તુહનડ । રાજા બોલિહ ।

શ્લોક.

येन जीवापिता कन्या स पिता जीवदायकः ।
गंगायां येनास्थि क्षिप्तं सच पुत्रः प्रकीर्तितः ॥
तस्य भवति भार्याच यः स्मशानं निषेवते ।

જેણડ કન્યા જીવાહી તે પિતા જાંણવું । ગંગામાંહે અસ્ત નાપા
તે પુત્ર જાણવું । જે સ્થાનકે વેસી રહુ તેહની માર્યા જાંણવી । એહવું
સાંભલી સત્ર પાહું મ્યુ ।

॥ इति वैताल पंचविंशति त्रयां द्वितीया कथा ॥ २ ॥

એક કહે એ મારી આ, બીજો કહે મારી આ, અને ત્રીજો કહે મારી આ.
એટલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો, રાજા કહે, તે ત્રણેમાં એ કોની સ્ત્રી ?
અને જો જાણતો હશે ને નહિ બોલે તો તે કન્યાની હત્યાનું પાપ તને.
રાજા બોલ્યો.

“ જેણે કન્યા શ્વાહી તે પિતા જાણવો. જેણે ગંગામાં અસ્થિ
નાખ્યાં તે પુત્ર જાણવો અને જે સ્થાનકે બેસી રહ્યો તેની સ્ત્રી જાણવી.”
એવું સાંભળીને રાજા પાહું જણું રહ્યું.

‘ એ પ્રમાણે વૈતાલ પંચવીસીમાં બીજી કથા સંપૂર્ણ.

॥ અથ તૃતીયા કથા ॥

વલી રાજા સવ લેઈ નિકલ્યુ । સવ બોલવા લાગ્યુ । રાજા સાંભલિ ।
કાસિકા એહવડ નામે નગરી । તેહાં મધ્યે સ્વર એહવડ નામે રાજા ।
પુષ્પાવતી એહવડ નામે કન્યા । મધ્યદેસી રાજાનહ આવી તે કન્યા યાત્રી ।
તે કન્યા દીધી । મુલશિ માહા મહોછવે પરણ્યા । તેણી કન્યાયે સારિકા
એક પાલી હતી । તે સારિકાને લેઈ આવી । તે સારિકા મુઢાના પાંજિગ
માંહે ઘાતી । જેહાં તે સ્ત્રી ભર્તાર મુવે તેહાં પાજરું બાંધ્યું । રાત્ર થઈ તે
સ્વરૂપ સારિકા દેહીનહ શુરુ બોલીડ । સારિકા આવી । આપણ રંગ કીજે ।
મારિકા બોલી પુરુષ તુ પાપી । પુરુષની સંગત ન કર । શુક બોલિડ । પુરુષ
નહિ સ્ત્રી પાપી । કુઢા બોલી ભર્તારું દાવ કરાવડ । તે બેઠુનુ વાદ રા-
જાનિ સાંભલિડ । ષૂઠે તમ્હે કાં વિવાદ કરુનું । તમારા વાદનું કારણ કહુ ।
મારિકા બોલી રાજા સાંભલિ । પુરુષની વારતા કહું । એલાપુર એહવડ નામે
રાજાનું નગર । તિહાં મહાધન શ્રેઠ એહવડ નામે વિવહારિડ વમડ । તેહનહ

ત્રીજી કથા.

વળી ગજ સત્ર લાઘને નિકલ્યો. અથ બોલવા લાગ્યું, રાજા !
સાંભળ. કાશિકા એવે નામે એક નગરી હતી, ત્યાં સ્વર નામે રાજા રાજ્ય
કરતો હતો. તેને પુષ્પાવતી નામે કન્યા હતી. મધ્યદેશના રાજાએ આવીને
તે કન્યાનું માથું કપું. તેની સાથે કન્યા પરણાવી. શુભલગ્નને મહામહોત્સવે
પરણ્યાં. તે કન્યાએ એક મારિકા પાળી હતી. તે સારિકાને સાંથે લઈને કન્યા
સાસરે આવી. તે સારિકાને પોપટના પાંજરામાં ધાલી. જ્યાં આગળ રાજા રાણી,
મૂતાં હતાં ત્યાં પાંજરું લટકાવ્યું હતું. રાત્રી પડી ત્યારે સ્વરૂપવાન સારિકાને
જોઈને પોપટ બોલ્યો કે, સારિકા આવ, આપણે મોજ કરીએ. સારિકા બોલી,
પુરુષ તો પાપી છે. પુરુષનો સંગ ન કર. પોપટ બોલ્યો, પુરુષ પાપી નથી પણ
સ્ત્રી પાપી છે, કેમકે તે કુઢા બોલી ધર્ષીને કોઈ વખત ડાઘ લગાડે છે. એ
બંનેનો વાદ રાજાએ સાંભળ્યો. તેણે કહ્યું કે તમે શા માટે વિવાદ કરો છો ?
તમારા વાદનું કારણ કહો. સારિકા બોલી, રાજા ! સાંભળો, પુરુષની વારતા
કહું. એલાપુર એવે નામે એક નગર હતું. તેમાં મહા ધનશેઠ નામે એક

‘ધનક્ષય એહવડ નામે પુત્ર’ । તેહ પુત્ર પુણ્યવર્ધન નગરનહ વિપદ શ્રેષ્ઠ
 ઉભયચંદની પુત્રી રાજમતી પરણ્યો । તે સ્ત્રીનહ પરણી મૂકી કિનલેક
 દિહાડડ તે ધનક્ષયનું પિતા પંચત્વ પામ્યું । તેણદ ધનક્ષય ધન સગલુ જુ
 રમી હારુ । પઝદ સ્ત્રીનદ આંણુ કરવાનદ સાસરદ ગ્યુ । કેતલાયેક
 દિહાડા તાંહાં રહુ । પઝદ સ્ત્રીનદ આણુ કરી સવિ કટંવનદ મોકલાવી
 આપણા નગર ભળી નિકલિહ । જેતલદ મારમિ આવડ તેતલદ સ્ત્રીનદ કહુ ।
 હં સ્ત્રિ ર્હાં અપાર ભય છદ । એહવું કહીનદ સગલું આભરણ વસતર લટ
 કુવા માંહે ઢોલી નાપી । આપણે નગરી આવુ । તે સગલું ધન જુ રમી
 હારુ । પઝદ તે સ્ત્રી કુવામાંહેથી કાઢી વંટમારગુ લોકે । આપણા પિતાનદ
 ઘેરે આવી । સગલે દીઠી । માતાએ પૂછું । હે પુત્રી એસું । વલતી પુત્રી
 નોલી । હે માતા અમનદ વાટિ ચોર મલ્યા તેણે સર્વ લીધું । અનદ
 ભર્તાર નાસીનદ કહીયે ગ્યુ । પઝદ હું એકલી ઘરિ આવી । પઝદ તેણદ
 ધનક્ષયિ તે સગલુ આભર્ણ જુ રમી હાર્યા । વલી સાસરિ આવુ । જેતલદ

। વહેવારીએ વસતો હતો. તેને ધનક્ષય નામે પુત્ર હતો. તે પુત્ર પુણ્યવર્ધન
 નગરને વિષે શેક ઉભયચંદની પુત્રી રાજમતીને પરણ્યો હતો. તે સ્ત્રી
 પરણ્યા પછી કેટલેક દહાડે તે ધનક્ષયને પિતા મરણ પામ્યો. પછી તે
 ધનક્ષય જુગાર રમીને સધળું ધન હારી ગયો. ત્યાર પછી સ્ત્રીને આણું
 કરવાને સાસરે ગયો. કેટલાએક દહાડા ત્યાં રહ્યો. પછી સ્ત્રીને આણું
 કરી મહા વિકટ વનમાં યજ્ઞ પોતાના નગર બહાર આવ્યો. રસ્તામાં સ્ત્રીને
 કહ્યું, હે સ્ત્રી ! અહીં અપાર ભય છે. એવું કહીને સધળાં ઘરેણાં
 હટારી લીધાં અને સ્ત્રીને કુવામાં ડેલી મૂકી પોતાને ગામ આવ્યો.
 તે સધળું ધન પણ જુગાર રમીને હારી ગયો. પેલી સ્ત્રીને વટેમાર્ગે
 લોકોએ કુવામાંથી કાઢી. તે પોતાના બાપને ઘેર આવી. બધા
 લોકોએ તેને દીકી. પછી તેની માતાએ તેને પૂછ્યું કે હે પુત્રી ! “ તું
 શી રીતે પાછી આવી ? ” વળતી પુત્રી બોલી, “ હે માતા ! અમને
 માર્ગમાં ચોર મળ્યા તેમણે સર્વસ્વ લૂટી લીધું. અને મારા પતિ તો કાણ
 બન્યો ક્યાંએ નાસી ગયા ? પછી હું એકલી ઘેર આવી. ” હવે પેલો ધન-
 ક્ષય તે બધાં ઘરેણાં જુગારમાં હારી ગયો, ત્યાર પછી તે પાછો સાસરે

આવ્યુ તેતલડ આપણી સ્ત્રી દીઠી । પાહુ નાસવા લાગુ । એ તુ મી
કુઆમાંહે નાપી હતી ર્હાં કેહાં થકી આવી । એહુ ચીતવીનેંડ નાસડ
તેતલડ તેણી સ્ત્રીયે સપી મોકલીનેડ કહેવરાવ્યુ । તુ બીહેસિ માં । એહુ
કહી ઘરિ લેડ આવી । મિ ર્હાં વાટ ડઠી કહી હડ । તુ તેડમ કેહેજે ।
જમાડ આવ્યા । સદુકો હરપ પામ્યું રિ જમાડ આવ્યુ । સારિકા બોલી
રાજા એ મી પ્રતિક્ષ દીઠું । એતલ મંળી પુર્ય પાપી । હુ પુરુપને
ન વાંહુ । વલતુ તેણડ રાજાયે તે શુકનેડ પૂહું । હે શુક તું કહિ સ્ત્રી
શાપિળી તે કિમ જાણી તે કહિ । શુક બોલિડ । રાજા સાંભલિ ।

શ્લોક.

વાજિ ચારણ લોહાનાં કાષ્ટ પાપાણ વાસસામ ।

નારી પુરુષ તોયાનાં અંતરં મહદંતરમ ॥

અનૃતં સાહસં માયા મૂર્ખત્વમતિ લોભિતા ।

અશૌચં નિર્દયત્વં ચ સ્ત્રીણાં દોષાઃ સ્વભાવજાઃ ॥

આવ્યો. તો ત્યાં તેણે પોતાની સ્ત્રીને દીડી. સ્ત્રીને જોઈને પાછો નાસવા
લાગ્યો, એમ વિચારીને કે એને તો મેં કુવામાં નાખી હતી તે અહીં
આવી ? એવું વિચારીને જોવો પાછો નાસે છે તેવો તે સ્ત્રીએ જોયો
એટલે સખી મોકલાવીને કહેવડાવ્યુ કે, “ તમે ખીશો નહિ, મેં રસ્તે
લૂટાયાની વાત બધાને કહી છે. ” એમ કહીને ઘેર બોલાવી લાવી. ઘેર
જમાડ આવ્યા એટલે સૌ હરપ પામ્યા ને આનંદમાં આવ્યા. એટલું
કહીને સારિકા બોલી કે “ હે રાજા ! એ મેં પ્રતિક્ષ દીડું છે તેથી ”
પુરુષને ધમકતી નથી, કેમકે પુરુષ પાપી છે.

પછી તે રાજાએ પોપટને પૂછ્યું, હે પોપટ ! તું કહે. તે સ્ત્રીને
પાપિણી શી રીતે જણી તે કહે. પોપટ બોલ્યો કે રાજા સાંભળ.

“ ઘોડો, હાથી, લોહું, લાકડું. પત્થર, લૂગડાં, સ્ત્રી, પુરુષ, અને
પાપી એ બધામાં બધું અંતર છે. ” “ જૂઠું બોલવું, સાદસ, માયા,
મૂર્ખતા, અતિલોભ, અપવિત્રતા, અને નિર્દયપણું. એટલા દોષો સ્ત્રીઓ-
નામાં સ્વભાવથીજ હોય છે. ”

સાત દોષ સ્નાનદ્વસ્થાવ્યે છદ્દ । જુટું બોલિ ૧ । સાહસ દુર ૨ ।
 માયા ઘણી હુયે । ૩ । મૂર્ષિપણુહુયે । ૪ । લોમ ઘણો હોયે । ૫ ।
 અપવિત્ર હુયે । ૬ । નિર્દય હુયે । ૭ । રાજા સાંમલિ । કાંચનપુર એહવડ
 નામે નગર । તેહાં સાગરદત્ત એહવડ નામિ શ્રેષ્ઠ । તેહનદ શ્રીદત્ત એહવડ
 નામે પુત્ર । શ્રીપુર એહવડ નામે નગર શ્રેષ્ઠ સમુદ્રદત્તનાં જયશ્રી પરણ્યો ।
 તે સ્ત્રી ભક્તારનદ અપાર પ્રીતિ । અહોરાત્ર ક્રીડા કરડ । કેતલેક દિહાડદ
 શ્રીદત્ત ક્રિયાણાં લેવા વાંહણિ ચડડ । તે સ્ત્રી પીહરિ મૂકી । જોવના-
 વસ્થા પાંમી છદ્દ ।

પ્રલોક.

યૌવન મુદયતિકાલો ભવતિ વિરુપેષિ લાવણ્યમ્ ।

દર્ગદતિ પાકસમયે નિવલસ્યાપિ માધુર્યમ્ ॥

યૌવનાવસ્થા ॥ હોઈ તેહવારિ વિરુપ સ્ત્રી હુયે તે સુંદરી ધીસડ ।
 લાવણ્યપણુ હુયે । યમ પ્રરિપાકિ આવિ લિવલસ્યા તે મીઠાં થાય । તે
 જયશ્રી આગલદ સુંદર અનદ નવયૌવનાવસ્થા પાંમી । એકવારનદ સમદ તે
 જયશ્રી પિતાના ધવલગૃહ ઉપરિ ચડીનિ નગર સાંદમું જોવા લાગી ।

હે રાજા ! સામળ, કાંચનપુર નામે એક નગર છે. ત્યાં સાગરદત્ત
 નામે શેઠ, તેને પીદત્ત નામે પુત્ર હતો. તે શ્રીપુર નગરના શેઠ સમુદ્રદત્તની
 જયશ્રી નામની કન્યા સાથે પરણ્યો હતો. એ પતિપત્ની વચ્ચે અપાર પ્રીતિ
 હતી. કેટલેક દહાડે શ્રીદત્ત કરિયાણાં લેવા વહાણે ચડ્યો ને તે સ્ત્રીને તેને
 પીયેર મૂકી. સ્ત્રી યૌવનાવસ્થાને પામેલી છે.

“ જ્યારે જુવાનીનો સમય આવે છે ત્યારે જે કદરૂપુ હોય છે તે
 પણ સ્વરૂપવાન દેખાય છે. જેવી રીતે ત્રિંગળના ફળમાં પણ પાકતી વખત
 મધુરતા આવે છે. ”

તે જયશ્રી મૂળમાં તો સુંદર હતી અને વળી યૌવનાવસ્થા પામી.
 એકવારને સમે તે નવયૌવના સ્ત્રી પિતાના ધવલગૃહ (અગાશી) ઉપર ચડી
 નગર સાંદમું જોતી હતી. તે વખતે માર્ગમાં એક સુંદર પુરુષ દીડો. તેને

તેતલ્હ મારગી એક સુંદર પુરુષ ટીઠુ । તે દેવી કાંમાતુરે થઈ । માલણી
 સપી મોકલી । તેણીયે તેહા જઈ કહું કે વર્ણના અવતાર સમુદ્રદત્તની
 પુત્રી જયશ્રીસુદરી તુંહ સગાતે સંભોગ વાછે છડ । તે બોલીઝ રાત્રે તીહારડ
 ઘરિ આવું છું । રાત્રે માલણીનડ ઘરિ વેહુનુ મેલાપ થડ । મુપ સંભોગ
 હુડ । વહાડવા લાગી ણહ પ્રકારડ નિતમેવ સંભોગ કરિ । કિતલેક
 વિહાહડ તે સ્ત્રીનડ આણુ કરવા જમાડ આઝુ । મર્તાર આવિઝ દેવીનડ
 ચિંતાપામી । કિમવરું કેહા જાડ । એહવું સોક કરવા લાગી । મુપ ગઈ ।
 તરસ ગઈ । માહા વિમાસણમા પડી । રાત્રે જમાડ વ્યાહુ કરીનડ સુવા
 લાગુ । તે જયશ્રી વલાત્વારડ માડ સુવા મોકલી । પ્રતબોધી । પછડ
 કમકમતી ગડ । જૈનડ સુતી । મર્તારનડ નિદ્રા આવી જાણીનડે ડઠી
 મપીનડ ઘરિ જાવા લાગી । તેતલ્હ મારગિ ચોરિ ઠીઠી । ચોરિ ચીતચું
 એ સ્ત્રી એકલી કેહા જાયે છડ । જોગ પૂંઠી લાયુ । જાહા આપણડ જાર
 હુડુ ત્યાંહા ગૈ । મુગસંભોગ કરિ આપણ મર્તારની સેવાર આવી સુતી ।

જોધને તે કામાતુર ધણ તેલે પોતાની સખી માલણીને ૧૧૧ી તે પુરુષને
 કહેડાબુ કે, હે મમદેવના અવતાર ! મસુદ્રદત્તની પુત્રી જયશ્રીસુદરી તારી
 સાથે સંભોગ કર્યો છે તે પુત્રને કહું કે હું રાત્રે તારે ઘેર આવીશ પછી
 રાત્રે માલણીને ઘેર બનેના મેલાપ થયો મુખ સંભોગ કર્યો લાગુ પછી તે
 સ્ત્રીએ કહું કે એ પ્રમાણે દરરોજ મુખ સંભોગ કરવા આવજો કેટલેક દહાડે તે
 સ્ત્રીને આહું કરના જમાઈ આવ્યો પોતાના પતિને આવેલો જોધને સ્ત્રી
 વિચાર કરવા લાગી કે હવે તું કર ને ક્યા બાઈ ? એ પ્રમાણે તે રોક કરવા
 લાગી તેની ભૂખ તરસ ઊડી ગઈ એમ મહા વિમાસણમા પડી રાત્રે
 જમાઈ વાગુ કરીને ઝોરડામા સુવા ગયો ત્યા જયશ્રીને તેની માએ બેળે
 બેળે સમજાવીને સુવા મોકલી એટલે તે કચવાતી કચવાતી સુવા ગઈ
 જોધને સુતી પોતાના ધણીને નિદ્રા આવી તે બાણી, ઊડીને સખીને ઘેર
 જના લાગી, એટલે રસ્તામા ચોરે દીડી, ચોરે ચિંતાપુ કે એ સ્ત્રી
 એકલી ક્યા બાઈ છે ? ચોર તેની પૂં લાગ્યો, જ્યા પોતાનો જાર હતો
 ત્યાં સ્ત્રી ગઈ મુખ સંભોગ કરી પોતાના ધણીની પયારીએ પાછી આવીને

તે ચોરી સર્વ જાણું । કલો વીજે દિહાડડ ચહુટ્ટ વડની વૃક્ષ હેઠિ વાયડડ
 કીધું । તેહ સ્ત્રી જેતલડ તેહાં જાયે તેતલડ તે પુરુષ ચોર જાણીનડ
 કોટવાલે મારિડ । તેહ સ્ત્રી કંટર્પ પીડી દુતી તેહ સચનડ આલિંગન દીધું ।
 ચુંબન કરવા લાગી । અનડ લેપન કપૂર કસ્તૂરી તાંબોલ સથળાંવાનાં કરવા
 લાગી । ચોર વેગલડ રહિડ સર્વ જોવા લાગુ । તેણડ વૃક્ષડ યક્ષ એકરહડ
 છડ તેણડ વિમાસ્યું એ મૃતકના શરીરમાં પ્રવેસિ કરીનડ એહ સંવાતી સંભોગ
 કરું । તેણડ યક્ષડ સંભોગ કરીનડ દાંતે કરી નાક ઘોઢીડ । પછડ યક્ષ ગ્યુ ।
 તે નાક સવના મુખમાંહે રહિ ગ્યુ । વેગલુ રહિડ ચોર સર્વજુએ છડ । પછડ તે સ્ત્રી
 ઘોઢી ચુચુતે માલળી સપીનડ ઘરિ ગૈ । જયશ્રીયે સચલું વૃત્તાંત કહ્યું । સપી
 બોલી હે જયશ્રી પરપ્યા ભર્તારની સેવાયે જડનડ ગાઢેગાઢે રોડનડ ઉઠિ ।
 એણડ મારું નાક વાડું । પછે તે સ્ત્રી ભર્તાર જમલી જડનડ ગાઢે રોડ ઉઠી ।
 એણડ માહારું નાક વાડુ । એહવું સાંભલીનડ કુટુંબ લોક સહુ ઘાડ આમ્યુ ।

સહ ગઠ. એરે તે સર્વ જાણું. વળા ખીજે દહાડે ચોટામાં વડની હેઠે
 વાયડા કીધા. તે સ્ત્રી ત્યાં જાય છે એટલામાં તે તે પુરુષને ચોર જાણીને
 કોટવાલે મારી નાખ્યો. તે સ્ત્રી કામાતુર થયેલી હતી તેથી તેણે તેના શબ્દને
 આલિંગન દીધું. ચુંબન કરવા લાગી અને કપૂર કસ્તૂરીનું લેપન કરવા લાગી
 તથા તાંબુલ આપવા લાગી. એમ સથળાં વાનાં કરવા લાગી. ચોર વેગળો ઉભો
 ઉભો 'સર્વ જોવા કરતો હતો. તે વૃક્ષ ઉપર એક યક્ષ રહેતો હતો. તેણે
 વિચાર્યું કે એ મૃતકના શરીરમાં પ્રવેશી એ સ્ત્રીને ભોગવું. પછી તે યક્ષ
 સંભોગ કરીને દાંતે વતી તે સ્ત્રીનું નાક તોડી લીધું અને પછી પોતે શરી-
 રમાંથી નિકળી ગયો. તે નાકે શબ્દના મુખમાં રહી ગયું. વેગળો રહીને ચોર
 સર્વ જોવા કરે છે. પછી તે સ્ત્રી ઘોઢી ટપકતી માથણ સખીને ઘેર ગઈ.
 જયશ્રીએ સચળું વૃત્તાંત કહ્યું. સખી બોલી હે જયશ્રી ! પરપ્યા ભર્તારની
 સેવામાં જઈને મોટા મોટા ધાંડા પાડીને રડી ઉઠજો અને કહેજો કે આણે
 મારું નાક કાપી નાખ્યું. પછી તે સ્ત્રી પોતાના ધણીની સેવામાં જઈને મોટા
 રડી ઉઠીને કહેવા લાગી કે આણે મારું નાક કાપી લીધું. એટલું સાંભ-

જમાઈ જાલ્યું' । કહિવા લાગા રે 'પાપિષ્ટ ઓરે નિર્લજ્જ ઓરે દુષ્ટ ઓરે સ્ત્રી' ઘાતક । કાં રહડ ઉદ્વેગ જપંતો । કૃષ્ણ સર્પનું વિશ્વાસ નાંખીજે । અનદ જે હથીઆરવાહ તેહનું વિશ્વાસ નાંખીયે । પછડ તે જમાઈનદ રાજા મળી છેડ ગ્યા । ઠાકુરે ન્યાય કીધું । સ્ત્રીનું મારણહાર સુલીઈ ઘાતુ । પછડ તે જમાઈ સુલી મળી ચલાવ્યુ । તવ ચોર બોલિડ । સ્વામી અન્યાય મ કરુ । ઠાકુરે પૂછું તું કોણ । તે બોલિડ હું ચોર । પળિ વૃત્તાંત સાંભલિ । તાંહાં લગી એહનદ સુલીયે મ વાલિસ । પૂર્વ વૃત્તાંત ચોરે સમજુ કહિડ । પછડ રાજાઈ સવ અણાવ્યુ । તેહના મુખમાંહથી નાક કાઢુ । એહનું આશ્ચર્ય માહા અદ્મુન દીતું । રાજાનદ પ્રતિક્ષ દિતું । પછડ રાજાનદ તે જમાઈનદ વજ્ર પહેરાવીનદ આપણદ નગરિ મોકલ્યું । પછડ તે સ્ત્રીનદ અવલી ગઘાઢદ વેસારી માંમમાંહે થકી કાઢી । એતલી કથા કહીનદ વૈતાલ બોલિડ । કહેડ હે રાજા વક્ત્રમાદૈત્ય પાપી કુળ । સારિકાયે કહુ તે પુરુષ એહનું । મિં કહી તે સ્ત્રી એહવી । તે બિહુમાંહિ પાપી કુળ ।

જાને કહુ ખનાં બધાં માણસો દોડી આવ્યાં. જમાઇને પકડયો અને કહેવા લાગ્યાં કે, “ ઓરે પાપિષ્ટ ! ઓરે નિર્લજ્જ ! ઓરે દુષ્ટ ! ઓરે સ્ત્રી ઘાતક ! ઉદ્વેગ કરતો કાં રહે છે ? કાળા સાપનો વિશ્વાસ કરીએ નહિ, અને જેના હાથમાં હથિયાર હોય તેનો પણ વિશ્વાસ કરીએ નહિ. પછી તે જમાઇને રાજા પાસે લઇ ગયા. રાજાએ ન્યાય કીધો કે સ્ત્રીના મારનારને સૂળાએ ચડાવવો. પછી તે જમાઇને સૂળા બધી લઇ ગયા ત્યારે ચોરે આવીને કહ્યું, કે મહારાજ ! અન્યાય ન કરશો. રાજાએ પૂછ્યું તું કોણ છે ? તે બોલ્યો, હું ચોર છું. પણ એનું વૃત્તાંત હું કહું છું તે સાંભળો. ત્યાં લગી એને સૂળાએ ચડાવશો નહિ. પછી ચોરે સધળી બનેલી વાત કહી, એટલે રાજાએ તે ચમત્તે ત્યાં મંગાવ્યું અને જોયું, તો તેના મુખમાંથી નાક નિકળ્યું. એી રીતે એનું આશ્ચર્ય જોવામાં આવ્યું. રાજાએ તે નજરો નજર જોયું. પછી રાજાએ તે જમાઇને વજ્ર પહેરાવીને પોતાને ગામ વિદાય કર્યો અને તે સ્ત્રીને અવળે ગયેડે એસાડી ગામમાંથી કાઢી મૂકી.

એતલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો:—હે રાજા. વિક્રમાદિત્ય ! કહે

અનરૂ જાણતુ દુયે ને નહીં કહેરૂ તુ તે પાપ તુહનરૂ । રાજા' બોલિડ । સ્ત્રી
પાપિણી । એહતુ સાંભળી સન પાહું ગ્યુ ।

इतिश्री तृतीय कथा संपूर्ण ॥

हवे चुपी कथा लपी छे

વલી રાજા સન લેરૂ નીકલુ । સવ બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
વર્ધમાન એહવડ નામે નગર । તેહાં ચટકદેવ એહવડ નામે રાજા । એકવારનરૂ
સમરૂ વીરવર એહવડ નામે સેવરૂ રાજમમાયે રાજદ્વારિ રાયનરૂ ડલગવા
આવ્યુ । રાજાનરૂ જુદાર કીધું । રાજાનિ પૂછું । દિહાડી શું લેસું ।
દિહાડી દિનાર સહસ ટંકા લેસું । રાજા બોલિડ । તાહરૂ દલ કેટલુંએક
છરૂ । વીરવર બોલિડ માર્યા એવ પુત્રી નરૂ હું । પાંચમું કો નહી । પઝરૂ

એમાં પાપી' કાણ ? સારિકાએ કલાર તે પુરૂ કે પોપટે કહી તે સ્ત્રી ?
એમાંથી પાપી કાણ ? અને જાણુનો દશે તે નહિ કહે તો તેનું પાપ તને.
રાજાએ કહ્યું, સ્ત્રી પાપણી. એવું કહીને સન પાહું ગ્યું.

આવી રીતે ત્રીજી કથા સંપૂર્ણ થઈ.

ચોથી કથા.

વળી રાજા રાજ લાઇને નિડળ્યો. રાજ બોલવા લાગ્યુ. હે રાજા
સાંભળ. વર્ધમાન નામે એક નગર છે. ત્યાં ચટકદેવ એવે નામે રાજા રાજ્ય
કરે છે. એકવારને સમે વીરવર એવે નામે એક સેવક રાજસભામાં રાજાની
આકરી કરવા રાજા હારે આવ્યો. રાજાને જુદાર કીધા. પછી રાજાએ
પૂછ્યું, રાજાનું શું બેશો ? તેણે કહ્યું રાહાડાની એક દાગર સોના મહેર
લાઇશુ. રાજાએ પૂછ્યું, તારા ધરમા કેટલાં માણસો છે ? વીરવરે કહ્યું,
સ્ત્રી, પુત્ર, પુત્રી અને હું એમ ચાર માણસ છીએ. પાંચમું કાંઈ નથી.

જે રાજસમાયે. બેઠા હતા તે સર્વ હસા । રાજાનિ ચિતવ્યુ । એવડું ધન માગડ છડ તે સું । હું યણુ ધન આપું । કિહાંક હોસે । રાજાનિ મંડારી તેડાવીને કહું । એ વીરવરનડ દેહાડી દીનાર સહસ્ર ટંકા આપિ । પટે તે વીરવર મંડારી કન્હી નિત લે સહસ્ર ટંકા । 'વીરવર ધરી પર્ચ લાગી તેતલુ લેઈ જાયે । થાકતુ વ્રાહ્મણ ખાટ ચારણાદિકનડ આપે । રાત્રે જે ધરિમાંહે રાજા સુણ તેહનડ દ્વારિ જૈ ડનુ રહિ । રાત્રે રાજા જાગે તેવારે વીરવર ઉત્તર દે * * * મધુર વાણી । આવ્રતના સરિપી નામિ । મ્રગના સરિપા નેત્ર । સોલ કલા સંપૂર્ણ । ચંદ્રમાના સરિપુ મુગ પહ્લી તે સ્ત્રી જગાવી સવલુ તે વ્રતાંત કહુ ।

પછી રાજસભામાં જે બેઠા હતા તે સર્વ હસ્યા. 'રાજાએ વિચાર્યું' જે એવડું ધન માગે છે તે શું ? બન્ને, કંઈક કારણ હશે, હું ધણું ધન આપું. રાજાએ મંડારીને ગોલાવીને કહ્યું, આ વીરવરને, દરરોજ એક હજાર સોના મહેર આપજો. પછી તે વીરવર મંડારી પાસેથી રાજા એક હજાર સોના મહેર લેવા લાગ્યો. વીરવર પોતાને ઘેર ખર્ચ લાગે તેટલું લઈ જાય અને બાકીનું વ્રાહ્મણ ખાટ ચારણ વગેરેને આપી દે. રાત્રે જે મહેલમાં રાજા સૂએ તેનું દરવાજો જાળને ઉભો રહે. રાત્રે રાજા જાગે ત્યારે વીરવર ઉત્તર દે. (એક દિવસ મધ્યરાત્રે રાજાને કાને સ્પર્શાન તરફ કોઈ સ્ત્રીના રડવાનો અવાજ સંભળાયો. રાજાએ વીરવરને તેની તપાસ કરવા મોકલ્યો. રાજા પણ છુપા વેશે તેની પાછળ પાછળ ચર્ચા જોવા ગયો. વીરવરે સ્પર્શાનમાં જાળને જે સ્ત્રી રડતી હતી તેને પુછ્યું કે હે બાઈ, તું કોણ છી અને કેમ રડે છે ? તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે હું ગજલક્ષ્મી છું અને આવતી કાલે સવા પહેર દિવસ ચઢતાં રાજાનું મૃત્યુ થવાનું છે તેથી રડું છું. વીરવરે પુછ્યું કે રાજા જ્યે તો કંઈ ઉપાય છે ? તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે, કોઈ નંત્રીય લક્ષણો પુરા હોય તેના બોગ માતાને આપે તો રાજા ૧૦૦ વરસ વધારે જીવે. વીરવરે પુછ્યું કે એવો પુરુષ કોણ છે ? ત્યારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે તારો પુત્ર જત્રીય લક્ષણો છે. પછી વીરવર પોતાની સ્ત્રી પાસે આવ્યો.) એની સંતા મધુર, બાપણ બોલનારી હતી,

, શ્લોક.

કાન્તાવિયોગંસ્વજનાપમાનં તૃણસ્ય શૈયા કુજનસ્ય સેવા ।
દરિદ્રભાવાદ્વિમુખંચમિત્રં વિનાયિનાપંચદહન્તિ ગાત્રં ॥

એક સ્ત્રીનું વિયોગ । સ્વજનનું અપમાન । અતિ ઘણું રણ । અતિ
મુંડાની સંગતિ । અનહ દરિદ્રપણાનું મિત્ર । ઉપરાટ વિશ્વાનર પાપે વાલિ ।
અનહ એ પાંચ વાનાં દુઃસ્વનહ ટાલહ ।

શ્લોક.

પુત્રો યશસ્વ્યર્યકરીચ વિદ્યા
અરોગિતા મિત્ર સમાગમથ ।
ભાર્યાવિનિતા મિયવાદિનીચ
સુખસ્યમ્લાનિ ભવન્તિ પંચ ॥

જેણિ પુત્રે કરી જસ પાંમીયે । જેણિ વઘાણ કરી ધન પાંમીયે ।
અનહ મિત્ર અનહ અરોગિપણુ પાંમીયે । અનહ વિનયવતી સ્ત્રી પ્રિય રૂઢુ
બોલતી એ પાંચ વાનાં, શોક ટાલહ । વીરવર બોલીડ । હે સ્ત્રી યે પુત્રનું
મસ્તક છેદી દેવીનહ ચડાવીએ તુ, રાજા સુ વર્ષે જીવહ । સ્ત્રી બોલી

“ એક સ્ત્રીને વિયોગ, સ્વજનનું અપમાન, અને ઘણું રણ, અતિ
મુંડાની સંગતિ, અને દરિદ્રપણાનો મિત્ર, એ આગિ વિના બાળે ”

અને આ પાંચ વાનાં હું ખને ટાળે—

“ જે પુત્રવડે જશ પામીએ તે પુત્ર, જે વિદ્યાએ કરીને ધન પામીએ
તે વિદ્યા, મિત્ર, અરોગીપણું, અને વિનયવાળા તથા મધુર બોલનારી સ્ત્રી,
એ પાંચ વાનાં શોકને ટાળે છે. ”

વીરવરે કહ્યું હે સ્ત્રી ! એ પુત્રનું મસ્તક છેદીને દેવીને ચડાવીએ
તો ગળા સો વર્ષે રહે. સ્ત્રીએ કહ્યું એ વાત ખરી છે હે રાખી !

પ્રમાણ । સ્વામી જેનહ પ્રકારહ રાજા સુ વરસ જીવહ સુખ થાય તેહ ઉપાય
નરુ । પછહ પુત્ર વોહુ ।

શ્લોક.

માતા યદિ વિપંદ્યાત્ પિતા વિક્રયતે મૃતં ।
રાજા હરતિ સર્વસ્વં કા તત્ર પરિદેવના ॥

માહરુ જીવત ધન જે માહરહ જીવતલ્યે કરી રાજા સત વર્ષ જીવે ।
રાજા વેગલુ રહુ સર્વ સાંમલિ છહ પઝહ તે વીરવર પુત્ર પુત્રી સ્ત્રી ચારહ
જણાં મદરિકા આગલિ જૈનહ એહવું કહું । જે જાગદીધરી માહરા પુત્રનહ
જીવતલ્યે રાજા સત વર્ષ જીવુ । એહવું કહી પુત્રનું મસ્તક છેદી ઇશ્વરીનહ
ચઢાવ્યું । પુત્રી માહનહ વિયોગિ કરી આપણું પેટ પાઢી મુઢ । માતા
પુત્ર પુત્રીનહ વિયોગિ મુહ । વીરવરહ વિમાણું, કુટુંબનું ક્ષયે હઢ । હવહ
કેહનહ કાજે દીનાર સહસ્ર છેતી । એહવુ ચીતવી પઢગે કરીનહ
આપણું મસ્તક છેદુ । પઝહ રાજાએ ચિંતવ્યું । માહરહ અર્થ એહના

જે પ્રકારે કરીને રાજા સો વર્ષ જીવે અને સુખ થાય તે ઉપાય કરે. પછી
પુત્ર મેહ્યો.

“ જો કદાપિ માતા એર આપે અને પિતા હાકરાને વેચી દે તથા
રાજા સરસ્વ હરણ કરીને લઈ જાય તો ત્યાં દીલગીરી થી કરવી ” ?

માહું જીવતર ધન જે મારા જીવતરે કરીને રાજા સો વર્ષ જીવે.
રાજા વેગલો હો. હો. સખણું સાંબળ્યા કરે છે. પછી તે વીરવર, પુત્ર,
પુત્રી, અને સ્ત્રી એ ચાર જણાં મદરિકા આગળ ગયાં અને માતાને એવું
કહ્યું જે હે જાગદીધરી ! મારા પુત્રના જીવતલ્યે કરી ગળ સો વર્ષ જીવે
એવું કહી પુત્રનું મસ્તક છેદીને ઇશ્વરીને ચઢાવ્યું. પુત્રી બાઢના વિયોગે
કરી પોતાનું પેટ ચીરીને મરણ પામી. માતા પુત્ર પુત્રીના વિયોગે મરણ
પામી. વીરવરે વિચાર્યું કે કુટુંબનો ક્ષય થયો. હવે કોને કાળે રાજાની
હજાર સોના મહોર લેવી ? એવો વિચાર કરી ખડગ વડે પોતાનું મસ્તક
છેદી નાખ્યું. પછી રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે મારે કાળે એના

કુટુંબનું કામે હવું તુ માંહરડ રાજ્યનું 'શ્યું-પપ'છડ્ એહવું ચીંતવડ
પહો કરી માથુ વાંઢે તેતલડ મદરિકા હાથે વિલગી । હે ચટકદેવ
સાહસ મ કરિ । હુ જુઠી । માગિ વર । રાજા બોલિડ । હે માત
જો તું જુઠી । તુ જે ચ્યાર જીવ * * * । પ્રમાતિ તે વીર,
વરનિ તેણડ રાજાડ અર્ધ રાજ આપું । એટલી કપા કહીનડ વૈતાલ બોલ્યુ ।
રાજા વ્રતમાદૈત્ય કહડ એટલામાંહડ સાત્વિક ક્રુણ । જાણતુ હુયે ને નહી
કહડ તુ તે હત્યા તુહને । રાજા વ્રતમાદૈત્ય બોલુ । એટલા માંહડ રાજા
સાત્વિક । વૈતાલ બોલુ સે કારણિ । રાજા બોલુ । સ્વામીનડ અર્ધ સેવક
પ્રાણ ત્યાગિ કરડ એહ તુ સેવકનુ ધર્મ છડ્ । પણ સેવકનડ કાનિ રામે
આપણું રાજ તુગ સમાની લેપુ । આપોપુ મરણ આગમ્યુ । અતેવ રાજા
સાત્વિક । એહવું સાંમલિ સવ પાણુ ર્યું ।

॥ इति चतुर्थ कथानिक.संपूर्ण ॥

કુંડુંબને કામ થયો, તો મારે રાજ્યને શું-પપ છે ? એવો વિચાર કરીને
ખડગવડે પોતાનું મરતક છેલ્લા લાભ્યો, એટલામાં ભદ્રિકાએ હાથ પકડ્યો
અને કહ્યું કે હે ચટકદેવ ! સાહસ ન કરીશ. હું તારા ઉપર પ્રમત્ત થઈ
છું. વરદાન માગ. રાજ બોલ્યો, હે માત ! જે તું-તુષ્ટમાન થઈ હોય તો
જે આ ચાર જીવ (મરણ પામ્યા છે તેમને જીવતા કરે. પછી દેરીએ
અમૃત છાંટીને તેને જીવતા કર્યા.) સવારે વીરવરે સભામાં આવી રાજને
જુદાર કર્યા. રાજાએ પોતાનું અરધું રાજ્ય તેને આપ્યું. એ-લી કપા
કહીને વૈતાલ બોલ્યો, રાજા વ્રતમાદૈત્ય ! કહે, એ બધામાં સાત્વિક કોણ ?
બોલ્યો હશે ને નહિ કહે તો તે બધાની હત્યા તેને રાજા વ્રતમાદૈત્ય બોલ્યો,
એ બધામાં રાજા સાત્વિક વૈતાલે કહ્યું કે શા કારણથી ? રાજાએ કહ્યું કે
સ્વામીને અર્ધ સેવક પ્રાણ ત્યાગ કરે એ તો સેવકનો ધર્મ છે. પણ સેવકને
કાંઈ રાજા પોતાનું રાજ્ય તુજ સમાન લેખે અને પોતાનું મરણ આદરે,
એટલા માટે રાજા સાત્વિક. એવું સાંભળીને રાજા પાણું જણું રહ્યું.
આ પ્રમાણે ચોથી કથા સંપૂર્ણ.

॥ અર્થ પંચમી કથા લખિ છે ॥

વલી રાજા સવ લેઈ નિકલ્યુ । સવ બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
 ઉજાંળી એહવડ નામે નગર । તેહાં મહાવલ એહવડ નામિ રાજા । હરદાસ
 એહવડ નામે પ્રધાન । હરદાસનડ મંદરાવતી એહવડ નામે કન્યા । તેળી
 કન્યાયે પિતાનડ કહુ । હે તાત મુહનડ તે વરનડ દેજો જેમાંહે સવલું ગણ
 હુયે । પછી તે હરદાસિ રાજાનિ દક્ષણાદિ પંધિ મળી મોકલુ । તેહાં
 એકે આવી કન્યા યાચી । હરદાસિ રમ કહુ જેહમાંહિ સવલા ગુણ હુયે
 તેહનડ કન્યા દેડસિ । પછે તેણડ આપણા ગણ દેલાહિયા । તતકાલિ
 આપણે રાધિ રથ ઘડિ દેપાહિડ । રથ આકાસિ માર્ગિ ચાલુ । તે વેહુ
 રથિ ઘડડા હુંકારકી શબ્દ હુતે વેહુજણ ઉજેળિયે આવ્યા । એતલડ માઈયે
 એક વરનડ દીધી નિહનિ । તેણડ આપણા ગણ દેલાહિયા । માહરડ
 ગ્યાન ગણ છડ । જેહલું છડ જે હોસિ અને જે હુયે છડ તે સર્વ જાણુ ।

પાંચમી કથા.

વળી રાજા રમ લક્ષને નિકળ્યો. રમ બોલવા લાગ્યું. રાજા સાંભળ.
 ઉજેળી નામે એક નગર છે. ત્યાં મહાવલ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. તેના
 હરદાસ નામે પ્રધાન છે. હરદાસને મંદરાવતી નામે એક કન્યા છે, તે
 કન્યાએ પોતાના પિતાને કહ્યું જે હે પિતા ! મને તે વર સાથે પરજાવળે
 કે જેનામાં સધળા ગુણ હોય. પછી તે હરદાસે રાજાને દક્ષિણાદિ પંધ
 બણી મોકલ્યા. ત્યાં એક જણાએ કન્યાનું માગું કર્યું. હરદાસે એમ કહેલું
 કે જેનામાં સધળા ગુણ હોય તેને તે કન્યા આપીશું. તે ઉપરથી તેણે
 પોતાના ગુણ દેખાડ્યા. તત્કાળ પોતાના હાથે રથ ઘડીને દેખાડ્યો. રથ
 આકાશ માર્ગે ચાલ્યો. તે જાને રથે બેઠા. એક હુંકાર શબ્દ કરતાં એક
 જણ ઉજેળી આવ્યા. પછી બાધએ પોતાની બહેનને માટે એક વર શોધી
 કાઢ્યો. તેણે પોતાના ગુણ દેખાડ્યા. તેણે કહ્યું કે મારામાં જ્ઞાન ગુણ છે.
 જે યદ્ય ગયું, જે યશે, અને જે થાય છે તે સર્વ હું જાણું છું. ત્યાર

તાંહાર પછી વલી એક વર આવીનહ માતા કન્હે જ્યાંચી । માંહરહ સર્વ ગણ
છડ મી સ્વટગધર વીજો કો મજ આગલિ રહી ન સમ્મદ । "માતાંહે તેહ
વરનહ દીધી । તેહ ત્રણિ એકઠા મિલ્યા । પરસ્પરિ કંન્યાદાન સાંભલિનહ
અપાર દુઃખ કરવા લાગા । એક કંન્યા ત્રણિ વર કિમ પરણહ । પાંણિ-
ગ્રહણ કિમ હોસિ । એહવી ચિંતા કરવા પિતા લાગુ । તે કંન્યા અતિ
સ્વરૂપ જાણિનહ વિંધ્યાચલ પર્વતિ રાક્ષસ એક હરિ ગ્યુ । પ્રભાતિ ત્રણિવર
આવ્યા । હરદાસિ ત્રણિનહ આસન આપ્યાં । તેહમાંહિ જ્ઞાનિ હતુ તેહનહ પૂછિત
માહરી પુત્રી કુણે હરી । જ્ઞાની બોલિત । વિંધ્યાચલ પર્વતિ રાક્ષસ હરી
ગ્યુ । પછહ શસ્ત્રપાણિ બોલિત । હું લાવુ । ત્રીજો બોલિત । માહરહ રધિ
વયસુ । તેણહ રથહ બડસીનહ વિંધ્યાચલિ ગ્યા । રાક્ષસ મારી તે કંન્યા
ઘરિ લેહ આવ્યો । તેહ કંન્યાને કાંનિ ત્રણિ વર વિવાદ કરવા લાગ્યા ।
હરદાસિ ચિંતવ્યુ જે કેહનહ દેણ । કેહનહ ન દેણ । એતલીં કયોં કહીનહ

પછી એક વરે આવીને માતા કને કંન્યાનું માગું કર્યું. તેણે કહ્યું, મારામાં
સર્વ ગુણ છે. હું ખડગધર. મારી આગળ કંઈ ઉભો રહી શકે નહિ. પછી
માતાએ તે વરને કંન્યા આપી. તે પછી ત્રણે જણે એકઠા મંળ્યા. પરસ્પર
કંન્યાદાન સાંભળી અપાર દુઃખ કરવા લાગ્યા. એક કંન્યા ત્રણ વરને શી
રીતે પરણે ? પાણિગ્રહણ શી રીતે થશે ? એવી ચિંતા પિતા કરવા લાગ્યો.
તે કંન્યા મહા સ્વરૂપ વાળી હતી તે જાણીને વિંધ્યાચળ પર્વત ઉપર એક
રાક્ષસ તેને હરી ગયો. સવારે ત્રણે વર આવ્યા. હરદાસે ત્રણેને આસન
આપ્યાં. તેમાં જ્ઞાની હતો તેને પૂછ્યું કે મારી પુત્રીને કણું હરી ગયું ?
પછી જ્ઞાનીએ કહ્યું કે વિંધ્યાચળ પર્વત ઉપર એક રાક્ષસ હરી ગયો છે.
શસ્ત્રપાણિ (ખડગધર) બોલ્યો, હું લાવું. ત્રીજાએ કહ્યું મારે રથે બેસો.
તે રથે બેસીને વિંધ્યાચળ ગયો અને રાક્ષસ મારીને કંન્યા ઘેર લઈ આવ્યો.
પછી તે કંન્યાને કાંઈ ત્રણે વર વિવાદ કરવા લાગ્યા. હરદાસે વિચાર
કરવા લાગ્યો કે કોને કંન્યા આપું ને કોને ન-આપું.

વૈતાલ બોલુ । રાજા કહે તે ત્રણેમાંહિ કેહની માર્યા । રાજા બોલિહ ।
શસ્ત્રપાણિની માર્યા । વૈતાલ બોલુ સે કારણિ ।

ઉદયમે સાહસં ધૈર્યં બલં બુદ્ધિઃ પરાક્રમમ્
પદેતે યત્ર તિષ્ઠન્તિ તત્ર દૈવોપિ શંકતે ।
નિર્વિષેણાપિ સર્પેણ કર્તવ્યા મહતી ફટા
વિપં મયનુમાભૂય ફટાદેવો મયંકરઃ ॥

एह कारणि तु शस्त्रपाणिनी मार्या । एहवुं सांभलि सब पाहुं ग्यु ।
॥ इति पंचमी कथा संपूरण ॥

॥ અય પછી કયા ॥

વલી રાજા સત્ર લેઈ નિકલુ । સત્ર જોલયા લાગુ । રાજા સાંમલિ ।
ધર્મપુર એહવડ નાંમિ નગર । તેહાં ધર્મસેન એહવડ નાંમે રાજા । સિદ્ધર

એટલી કયા કહીને વંતણ બોલ્યો. રાજા ! કહે, એ ત્રણેમાં કોની
ઓ ? રાજાએ કહ્યું શસ્ત્રપાણિની સ્ત્રી, વૈતાલે કહ્યું સા કારણથી ?

“ ઉદયમ, સાહસ, ધૈર્ય, બલ, બુદ્ધિ અને પરાક્રમ એ છ બ્યાં હોય
છે ત્યાં દેવને પણ ઉભા રહેતાં શંકા થાય છે. ”

“ જે સાપનામાં જેર ન હોય તેણે પશુ મોટી ફેણ તો બતાવવી
જોઈએ. કેમકે ફેણથી જેરતું અનુમાન થાય છે મારે ફણાનો આટોપ એજ
મયંકર છે. ”

એ કારણથી શસ્ત્રપાણિની માર્યા. એવું સાંમળીને સત્ર પાહું ગયું.
એ પ્રમાણે પાંચમી કયા સંપૂર્ણ.

છઠ્ઠી કથા.

પણી રાજા સત્ર લેઈ નિકળ્યું, સત્ર બોલવા લાગ્યું. હે રાજા !
સાંમળ. ધર્મપુર એવે ત્રામે એક નગર છે. ત્યાં ધર્મસેન રાજા રાજ્ય કરે .

एहवइ नांमि प्रधान । तेणइ कहु । राजा सांभलि ।

श्लोक.

अपुत्रस्य गृहं शून्यं दिशा शून्याहवांशवः ।

मूर्खस्य हृदयं शून्यं सर्वं शून्यं दरिद्रता ॥

રાજા સાંભલિ । જેહનડ પુત્ર નહી તેહનું ઘર શૂન્ય । જેહનડ વાંધવ નહી તેહનડ દસા શૂન્ય જાણવી । મુર્ખનડ હૃદય શૂન્ય । દરિદ્રીનડ સર્વ શૂન્ય જાણવું । એહનું પ્રધાનનું વચન સાંભલી રાજા દેવ્યાની યાત્રા કરવા નીકલ્યું । દેવ્યાની સ્તુતિ પૂજા કરવા લાગ્યું । દેવ્યા ઝુટી । બોલી હે રાજા । હું ઝુટી । વર માગિ । હે માત તુ ઝુટી તુ સોમન પુત્ર દી । પછડ દેવ્યા બોલી તાહરડ પુત્ર હોસડ । પળ માહરા પ્રાસાદ આગલિ હોમ કરાવે । પછે ઇસવરીના પ્રાસાદ આગલિ હોમ કીધું । પછડ રાજાને પુત્ર હવું । એળી જગદીશ્વરી સર્વ કેહનડ આસ પુરવા લાગી । તે પુત્ર મોટડ થડ । પ્રધાન પુત્ર સાથે એકવારનડ સમડ ઇશ્વરીનડ મુવનડ નમસ્કાર કરવા ગ્યું । તેહાં કન્યા એક પૂજા કરતી દીઠી । તેહનું રૂપ દેવીનડ રાજપુત્રે ઇશ્વરીનડ

છે. તેને સિદ્ધર એવે નામે પ્રધાન છે. તે પ્રધાને રાજાને કહ્યું:—

“ રાજા, સાંભળ. જેને પુત્ર ન હોય તેનું ઘર શૂન્ય જેવું છે, જેને વાંધવ નહિ તેની દિશા શૂન્ય જેવી છે, મૂર્ખનું હૃદય શૂન્ય જેવું છે, અને જેને દરિદ્રતા છે તેને સર્વ શૂન્ય જાણવું. ”

એવું પ્રધાનનું વચન સાંભળીને રાજા દેવીની યાત્રા કરવા નીકળ્યો. દેવીની સ્તુતિ તથા પૂજા કરી. દેવી પ્રસન્ન થઈને બોલી હે રાજા । હું ઝુટી છું, વર માગ. રાજાએ કહ્યું કે હે માત । જે તું ઝુટી હોય તો મને સુંદર પુત્ર આપ. પછી દેવી બોલી તારે પુત્ર થશે. પણ મારા મંદિર આગળ હોમ કરાવ્યો. અને રાજાને પુત્ર થયો. એ રીતે જગદીશ્વરી સર્વ કામની આશા પુરવા લાગી. તે પુત્ર મોટો થયો. એકવારને સમે પ્રધાન પુત્ર સાથે ઇશ્વરીને ભુવને નમસ્કાર કરવા ગયો. ત્યાં એક કન્યાને પૂજા કરતી દીઠી,

કહુ । હે માત એહ સ્ત્રી સાથે પાણિગ્રહણ હોસી । માહરુ મસ્તગ તુહને
 ચડાવેસિ । એતલુ કહી આપણઢ ઘરે આવ્યુ । તે દિહાહી થકી વિરહ
 વેદના ઉપની । ક્ષુધા નહી । નિદ્રા નહી । પછડ મિત્રીયે રાજા આગલિ
 કહુ । સ્વામી રાજકન્યા દેપી પુત્રનડ અપાર વિરહ ઉપનુ છડ । પછડ
 રાજાનિ પ્રધાન મોકલીનડ કહિવરાવ્યુ । પ્રધાને તે કન્યાનું માગું કીધું ।
 તેણડ રાજપુત્રે તે રાજકન્યા પરણી । આપણઢ ઘરિ લેડ આવ્યા । કેતલા-
 એક દિવસ તેહ સાથે ભોગ ભોગવ્યા । એકવાર તેણી સ્ત્રીયે કહુ મુહનડ
 પીહરિ લડ જા । તેહ રાજપુત્ર મિત્ર સંવાતિ નીકલુ । જેતલડ મારગિ
 જાય તેતલડ વાટે ડશ્વરીનું પ્રાસાદ દીતું । પછડ રાજપુત્રનડ સાંભરુ । મિંતુ
 મસ્તગની પુજા માંની હતી । પછડ રાજપુત્રે મિત્રનડ અનડ સ્ત્રીનડ વાટી
 રાપીનિ પ્રાસાદમાંહિ નમસ્કાર કરવા ગ્યુ । દેવ્યા આગલિ ગ્યુ । પાલીયે
 કરી મસ્તક છેડીનડ દેવ્યાને ચડાવ્યુ । તેતલડ મિત્રે વિમાસુ રાજપુત્ર

તેનું ૨૫ દેખીને રાજપુત્રે ધશ્વરીને કહ્યું, હે માત ! એ સ્ત્રી સાથે મારું
 લગ્ન થશે તો હું મારું મસ્તક તને ચડાવીશ. એટલું કહીને પોતાને ઘેર
 આવ્યો. તે દિવસથી તેને વિરહવેદના ઉત્પન્ન થઇ. તેને ભૂખ જતી રહી,
 ઉંઘ જતી રહી. પછી તેના મિત્રે રાજા આગળ જઇને કહ્યું કે સ્વામી !
 રાજકન્યા જોઇને કુમારને અપાર વિરહ ઉપન્ન્યો છે. રાજાએ પ્રધાન
 મોકલીને તે કન્યાનું માગું કરાવ્યું. પછી તે રાજકુંવર તે રાજકન્યા
 પરણ્યો અને પોતાને ઘેર લઇ આવ્યો. કેટલાએક દિવસ તેની સાથે ભોગ
 ભોગવ્યા પછી એકવાર તે સ્ત્રીએ કહ્યું અને પીયેર લઇ જાઓ. તે ઉપરથી
 તે રાજપુત્ર પોતાના મિત્રને સાથે લઇને (પોતાની સ્ત્રીને તેને પીયેર લઇ
 જવા) નિકળ્યો. રસ્તે જતાં માર્ગમાં ધશ્વરીનું મંદિર દીધું. તેને જોઇને
 રાજકુંવરને સાંભરી આવ્યું કે મેં તો મસ્તકની પૂજા માની હતી. પછી
 રાજપુત્ર મિત્રને અને સ્ત્રીને રસ્તામાં એસાડી દેવીના મંદિરમાં નમસ્કાર
 કરવા ગયો. ત્યાં દેવી આગળ જઇને છરી વડે પોતાનું મસ્તક છેડી માતાને
 ચડાવ્યું. તેના મિત્રે રસ્તામાં એકાં-એકાં વિચાર કર્યો કે હજી રાજકુંવર

હર્જી નાવ્યું તે સું । જૈનિ જોડું । મુઝ દીઠું । તેણે, ચીતવ્યું એહ વીરુપણી,
મુહનહ લાગસી જે સ્ત્રી કાજિ મુહનહ ણહ મારુ । તુ ઉપવાદ પાપે મરણ,
વારુ । એહવુ ચીતવી સઢગ કાઢીનિ દેવ્યાને મસ્તક ચઢાવ્યુ । પછે તેહ,
સ્ત્રી વિમાસણ કરવા લાગી । ભર્તાર નાવડ । પ્રધાન જોવા મ્યુ તેહ ણ
નાવડ । તેહ સું કારણ । જૈનિ જુણ તુ તે વેહુણ મુઆ દીઠા । ચીતવ્યુ ।
ભર્તાર મુઝ । મિત્રી ણ મુઝ દીઠુ । હવડ હુણ તે મરુ । પીઠરમાં જડને
મુ મુષ દેપાડિસિ । એહવુ ચીતવી જેતલે ગંહડ પાસ ઘાલિ તેતલે દેવ્યા
બોલિ । હે ચાલિકા વર માગિ । હુ જુઠી । તે બોલિ હે પરમેશ્વરી એ
વેહુનહ જીવાડિ । દેવ્યા બોલી । એ વેહુના મસ્તક જુનુઆ પઢ્યા છડ
તે સંવાઢી એકઠાં જોઢી મેહલિ । પઢ્હ તેણી સ્ત્રીયે સતાવલે ભર્તારું
મસ્તક મંત્રીનહ ઘઢી ચુઢીઝ મંત્રીનું મસ્તક ભર્તારનહ ઘઢી ચુઢીઝ ।
દેવ્યાની પ્રસાદી વેહુ કલિય । માંહોમાંહડ વઢવા લાગા । એક કહડ

કેમ આભ્યા નહિ ? પછી મંદિરમાં જઈને જોયું તો તેને મરેલો દીઠો...
તે જોઈને તે વિમાસણ કરવા લામશે કે અને એવો અપવાદ લામશે કે
એણે અને સ્ત્રીને કાળે મારી નાંખ્યો, માટે અપવાદ કરતાં મરણ સાથે.
એવો વિચાર કરી ખડગ કાઢી તેણે દેવીને પોતાનું મસ્તક ચઢાવ્યું.
(બંને જણ પાછા ન આભ્યા એટલે) તે સ્ત્રી વિમાસણ કરવા લાગી
કે (હજુ મુઠી કેમ) ભર્તાર પણ આભ્યા નહિ, અને પ્રધાન જોવા ગયો.
તે પણ આભ્યા નહિ. માટે તેનું સું કારણ ? પછી પોતે જઈને જુએ છે
તો બંનેને મુલેલા દીઠા. તે જોઈને પોતે મનમાં વિચાર કરવા લાગી કે,
પતિ મરી ગયા, મિત્ર પણ મરી ગયો. તો હવે હું પીથેરમાં જઈને સું,
મુષ દેપાડીશ, માટે હું પણ મરી જઈશ. એવું વિચારીને જોરી ગયે શમે
ધાલે છે તેવી દેવી બોલી, " હે પુત્રી । વર માગ, હું પ્રસન્ન થઈ છું. "
તે હિંદુસ્ત્રી તે બોલી, " તે પરમેશ્વરી એ એટલે કૃપા કર. " દેવીએ
કહ્યું, " એ બંનેનાં મસ્તક જુદાં પડ્યાં છે તે સંધાડી એકઠાં જોડી મેલ. "
પછી તે સ્ત્રીએ ઉતાવળમાં પતિનું મસ્તક પ્રધાનને ધડે ચોટાડયું અને
પ્રધાનનું મસ્તક પતિને ધડે ચોટાડી દીધું. પછી - દેવીના પ્રસાદથી એહ

માહરી વીજી કહડ માહરી । एहवी कथा कहीनइ बैताल बोलिउ । राजा
बरुमादइत्य तु कहे ते केहनी भार्या । जाणतु हुये नेनही कहइ तु तेह
पाप तुहनइ । राजा बोलु । जेहां भर्तारु मस्तग तेहनी भार्या ।

श्लोक.

सर्वांपधीनामशनं प्रधानं सर्वेषु पेयेषु जलं प्रधानं ।
सर्वेषु सौख्येषु वलं प्रधानं सर्वेषु गात्रेषु शिरः प्रधानं ॥
सगला शरीरमांहइ उत्तमांग मस्तग । एहउ सांभली सव पाछु गय ।

॥ इतिश्री पष्टम कथानकं संपूर्णम् ॥

॥ अथ सप्तमी कथा ॥

बली राजा सत्र लेइ निरल्यु । सत्र बोलवा लागु । राजा सांभलि ।

છવતા થયા અને પછી માહોમાહિ વડવા લાગ્યા. એક કહે એ મારી સ્ત્રી
અને બીજો કહે મારી.

એટલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો કે, હે રાજા વિક્રમાદિત્ય ! તું કહે
એ કોની સ્ત્રી ? જાણતો હશે ને નહિ કહે તો તેનું પાપ તને લાગશે.
રાજાએ કહ્યું કે જેના ધડ ઉપર પતિનું અસ્તક તેની સ્ત્રી, કેમકે—

“ બધી દવાઓમાં અનાજ મુખ્ય છે, બધા પીવાના પદાર્થોમાં પાણી
મુખ્ય છે, બધા શુષ્કમાં બળ પ્રધાન છે, અને બધા અંગોમાં અસ્તક
પ્રધાન છે. ”

સગલા શરીરમાં ઉત્તમાંગ અસ્તક એવું સાંભળી થય પાછું જતું રહ્યું.
એ પ્રભાણે છઠી કથા સંપૂર્ણ.

આતમી કથા.

વળી રાજા થય લઇને નિકળ્યો. થય બોલવા લાગ્યું, હે રાજા !

ચંપાપુરી એહવડ નામે નગરી । તેહાં ચંપકસેન એહવડ નામે રાજા । તેહનડ
 ત્રિભોવન સુંદરી એહવડ નામે કંન્યા । તેહ કંન્યા વર જોગિ થે । જેકો
 પ્રથવીમાંહિ વર હતા તેહ ચિત્ર લક્ષી વર દેપાહિયા પળ એકડ ન ગમિ ।
 પઢડ પિતાએ કહુ સ્વયંવર મંડપ કીજડ । પઢડ તે કંન્યા બોલી । સ્વયંવર
 ન કરુ । જેહનડ ઘણ્ય ગુણ હુયે તેહનડ દેજો । ૧ રૂપ ૨ વલ ૩ જ્ઞાન ।
 એહવડ સાંભલિનડ નાના દેસિ થકા ચ્યાર વર આવ્યા । રાજાનિ મેટા ।
 કંન્યાનુ માગું કીધું । રાજા બોલુ । જેહમાં ત્રણિ ગણ હોસડ તેહનડ
 દેહસિ । વર બોલુ । અમારે ત્રણિ ગણ છડ । રાજા બોલિડ । દેપાહડ ।
 એક બોલિડ । રાજા એક દેહાહિ હુ પાંચ સ્ફટિક નીપાડ । એક બ્રાહ્મણ-
 નડ આપુ । બીજું દેવ નિમિત્ત । ત્રીજુ શરીરનડ અર્થે । ચુયુ માર્યાનડ
 અર્થે । પાંચમુ વેચીનડ ઘરે સ્વરચ કરું । અનિ સંપ્રામિ મન આગલિ
 કો બીજો નહી । અનડ રૂપ તુ પ્રતિષ્ઠ છડ । બીજું બોલિડ । હુ યલચર

સાંભળ. ચંપાપુરી નામે એક શહેર છે. ત્યાં ચંપકસેન નામે રાજા રાજ્ય
 કરે છે. તેને ત્રિભુવનસુંદરી નામે એક કન્યા છે. તે કન્યા પરણવા લાયક
 થઈ ત્યારે જોડલા પૃથ્વીમા વર હતા તે બધાની છાત્રીએ ચિત્રીને બતાવી
 પણ એકે વર તેને ગમ્યો નહિ. પછી પિતાએ કહ્યું કે સ્વયંવર મંડપ
 સ્થાવીએ. ત્યારે તે કન્યાએ કહ્યું કે મારે મારે સ્વયંવર કરશે નહિ પણ
 જોનામાં રૂપ, બલ, અને જ્ઞાન, એ ત્રણ ગુણ હોય તેની સાથે મને પર-
 ણાવજો. એવું સાંભળીને જુદા જુદા દેશથી ચાર વર આવ્યા તે રાજાને
 મળ્યા અને કન્યાનું માગું કીધું. રાજાએ કહ્યું કે જોનામાં ત્રણ ગુણ હશે
 તેને કન્યા આપીશ. તે વર જોડલા કે અમારામાં ત્રણે ગુણ છે. રાજાએ કહ્યું
 તો દેખાડો. એકે કહ્યું, રાજા ! દરોજ હું પાંચ સ્ફટિક રત્ન ઉપજાવી
 શકું છું. તેમાંથી એક બ્રાહ્મણને આપું છું, બીજું દેવ પૂજામાં પ્રયોગ છે,
 ત્રીજું શરીરને અર્થે વાપરું છું, ચોથું સ્ત્રીને આપું છું, અને પાંચમું
 વેચીને ઘર ખર્ચ ચલાવું છું. અને સંપ્રામિ મારી આગળ કોઈ બીજો
 રહી શકે નહિ. રૂપ તો પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, બીજાએ કહ્યું હું સ્વયંવર

જે જીવ તેહ સરવનું બોલું પ્રીછુ । રૂપ બલ તુ પ્રતિક્ષ છઈ । ત્રીજુ બોલિહ ।
 સમક્ શાસ્ત્ર જાણુ । શસ્ત્ર હાથી ધરી પૂઠી બીજું કો જીપી ન સકે ।
 અનહ રૂપ પ્રતક્ષ છઈ । ચુથુ બોલિહ । સમક્ સાસ્ત્ર જાણુ । રૂપ તુ પ્રતક્ષ
 છઈ । બલ તુ પ્રતક્ષ છઈ । સઘલા વરનું વચન સાંભલિનહ રાજા વિમાસવા
 લાગુ । કેહાનહ દેહ । એતલી કયા કહીનહ વૈતાલ બોલુ । કહઈ રાજા
 તે કેહની માર્યા । રાજા બોલુ । જે પાંચ સ્ફટિક નીપાયે તે શુદ્ધ ।
 જેહ સઘલાં પ્રાણીનું બોલ્યું જાણે તેહ વૈસ જાણવુ । સાસ્ત્ર જાણે તે
 બ્રાહ્મણ જાણવુ । જે શસ્ત્ર હાથમાં લિયે તે પત્રી । તેહ કન્યા યોગી ।
 અતણ્વ કન્યા ક્ષત્રી ક્ષત્રીનહ દીનહ । એહનું સાંભલી સવ પાહુ ગ્યુ ।

॥ इति सप्तम कथानक समाप्त्युं ॥ ७ ॥

જોટલા ૯૫ તે બધાની બોલી સમજી છું, અને ૩૫ તથા બળ તો પ્ર-
 ત્યક્ષ છે. ત્રાગએ કહ્યું હું સારી રીતે સાસ્ત્ર જાણું છું અને હાથમાં હથિ-
 માર ધાર્યું કરે ને વખત કોઈ જીતી શકે નહિ, ૩૫ તો પ્રત્યક્ષ છે. ચો-
 થાએ કહ્યું હું સારી સાસ્ત્ર જાણું છું. ૩૫ તથા બલ તો પ્રત્યક્ષ છે. સ-
 ધના વન્નુ એ પ્રમાણે વચન સાંભળીને રાજા વિમાસણ કરવા લાગ્યો
 કે હરે આ કન્યા કોને આપું ? જોટલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો, કહે
 રાજા એ કોની બી ? રાજાએ કહ્યું, જે પાંચ સ્ફટિક ગ્લ નિપળવે તે શુદ્ધ,
 જે સઘળા પ્રાણીનું બોલ્યું સમજે તે વૈશ્ય જાણવો, સાસ્ત્ર જાણે તે બ્રા-
 હ્મણ જાણવો, અને જે હાથમાં હથિમાર ધારણ કરે તે ક્ષત્રી જાણવો.
 તે કન્યાને લાયક, માટે ક્ષત્રીની કન્યા ક્ષત્રીને આપવી જોઈએ.

એવું સાંભળીને રાજા પાહુ જતું રહ્યું.

એ પ્રમાણે સાતમી કથા સંપૂર્ણ.

॥ અથ અણ્મી કથા ॥

વલી રાજા સવ લેડ નીકલુ । સવ ચોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ । મલયસ્થલ એહવડ નામે નગર । ગળાધિપતિ એહવડ નામે રાજા । તેહમળી દૂરિ થકુ સેવા કરવાનહ રાજપુત્ર વિરમદેવ આગ્યુ । રાજા, ગળાધિપતિનહ મેટિહ । રાજાએ ઉતારહ આપ્યુ । નિતમેવ રાજાની સેવા કરહ પળ રાજા કાંઈ કહઈનહ । જે કાંઈ ધન હુતુ તેહ વર્ષમાંહડે સ્વાધુ । નિર્ધિન્યા ધ્યા । પરિવાર સઘલુ ગ્યુ । એક દિહાહડ રાજા આહેહડે રમવા વેગલુ ગ્યુ । પારધુ સઘલુ થાકુ । રાજા મુલુ પડિહ । મારગ ન જાણહ । પછહ નિરધન સેવકહ આવી જુહાર કીધુ । રાજા ચોલિહ । તું કહનહ ગરાસવેતળ સ્યં છહ । તે ચોલિહ । સ્વામી સેવા કરતાં દિવસિ ઘળા હૌઆ વગ નિહડં છડં । રાજા ચોલિહ । હું મુપુ છું । પછહ તે સેવકહ વનમાહેયકી ફલ બે આળાં । રાજાહ સ્વાધાં । પછહ રાજા આપણહ નગરિ આવિહ । તેહનહ વઘીસ

આઠમી કથા .

વળી રાજા રામ લખતે નિકળ્યો. રામ બોલવા લાગ્યું. હે રાજા ! સામળ. મલયસ્થળ નામે એક નગર છે. ત્યાં ગુળાધિપતિ નામે રાજા છે. તેના તરફ ધણે દૂરથી મોકરી કરવાને વિરમદેવ નામે એક રાજપુત્ર આગ્યો. તે રાજા ગુળાધિપતિને મળ્યો. રાજાએ તેને હિતારે આપ્યો. તે દરેરાજ રાજાની સેવા કરે, પણ રાજા કંઈ બોલે નહિ. જે કંઈ ધન પાસે હવું તે એક વર્ષમાં ખાઈ ગયા, અને નિર્ધનિયા થઈ ગયા. કુટુંબનાં સદગ્નાં માણસો જતાં રહ્યા. એક દહાડો રાજા ચિકાર બેવવા ગયો તે ધણે દૂર નિકળી ગયો. બીજાં ચિકારી માણસો યાત્રીને પાછળ રહી ગયાં રાજા જ્યો પડ્યો અને કંઈ માગે મૂકે નહિ. પછી નિર્ધન બેવક (વિરમદેવ) આવીને જીવાર કીધા. રાજાએ કહ્યું તમે શો ગરામ મળે છે ? તે બોલ્યો, સ્વામી ! સેવા કરતા ધણા દિવસ થયા પણ હજી નિર્ધન છું. રાજાએ કહ્યું હું જુખ્યો છું. પછી તે સેવકે વનમાંથી બે રૂળ લાવીને આપ્યાં તે ખાઈને રાજા સંતોષ પામ્યો. ત્યાર પછી રાજા પોતાના નગરમાં

ગાંમ આપ્યાં । તે સેવક રાજાએ અન્યેરાજા મળી મેટ્વા મોકલ્યું । જેતલદ સમુદ્રનદ તટિ જાયે તેનલદ સમુદ્રમાંહિ દેવ્યાનુંગ્રાસાદ દીઠું । તેહાં આકાશ થકી દેવી ઉતરી । આપણ પ્રુટિ ગ્યુ । તે બોલી અહાં સાહેને આવ્યું છદ । કાંમ પીડિન હુડ હુ હુ । તેણી દેવ્યાયે અંગીકાર કીધુ । પઢદ તેણદ સેવકે વિમાસું । એ દેવાંગના રાજાને દેપાહું । એહું વિમાસીનદ પાહું આવિડ । સઘલું ગ્રનાંત રાજાનદ કહિડ । તે વિહુ તેહાં ગ્યા । તે દેવાંગના દેવ્યાનદ નમસ્કાર કરવા આવતી દીઠી । તેણી દેવાંગનાયે રાજા આવતુ દીઠું । કાંમ પીડિત થકી બોલી । રાજા કાંદ અનુજ્ઞા દે । જે કાંદ કહે તે કરુ । રાજા બોલિડ । તુ માહરુ કહિડ કરે તુ એહ સેવકની માર્યા હુ । તેહ બોલી । તાહરદ વિપદ હુ અભિલાષ કરતી હુતી તું એહનદ કાં આપી । તેં કહુ તુ તાહરુ કહુ કરેસિ । પઢદ ગંધર્વ વિવાહ કરી પરણ્યા । એતલી કથા ન્નીનદ વૈનાલ બોલિડ । રાજા વિક્રમાદૈત્ય

આબ્યો અને તે સેવકને બીસ ગામ આપ્યાં. ત્યાર પછી રાજાએ તે સેવકને, બીજા રાજાની સુવાકાત કરવા મોકલ્યો. રસ્તે જતા સમુદ્રને કિનારે તે જામ છે એટલામા સમુદ્રમાં એક દેવીનું મંદિર દીડું. ત્યાં આકાશમાંથી એક દેવાંગના ઉતરતી દીડી. તેની પાછળ પાછળ તે ગયો. એટલે તે બોલી કે અહીં શા કામને માટે આવ્યો છે ? પછી તેણે કહ્યું કે હું કામ પીડિત છું. તે ઉપરથી તેણે તેનો અંગીકાર કીધો. પછી તે સેવકે વિચાર્યું કે એ દેવાંગના રાજાને દેખાડું. એવું વિચારીને તે પાછો આવ્યો. સઘળો જતાંત રાજાને કહ્યો. પછી તે બેઠ ત્યાં ગયા. એટલે પાછી દેવાંગનાને આકાશમાંથી દેવીની યુગ્મ કરવા આવતી દીડી. તે દેવાંગનાએ પણ રાજાને આવનો દીડો. કામ પીડિત થકી તે બોલી રાજા ! કાંઈ અનુગ્રા દે. તું જે કાંઈ કહે તે કરું. રાજાએ કહ્યું, તુ મારું કહ્યું કરે તો આ સેવકની માર્યા થા. તે બોલી હું તારે વિષે અભિલાષ કરતી હતી તો તું મને એને કાં આપે છે ? છતાં તુ કહે છે નો તારું કહ્યું કરું છું. પછી ગાંધર્વ વિવાહ કરીને બંને પરણ્યાં.

એટલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો, રાજા વિક્રમાદિત્ય ! સાંભળ. એ

સાંભલિ તે વિદુમાંહિ સાત્વિક કુળ । રાજા બોલિત સેવક । રાજાને દેવાંગના આપી । સેવકને આપી તુ રાજા સાત્વિક સિં નહિ । વલી રાજા બોલિત જે પહિલુ ઉપકાર કરડ તે સાત્વિક । પહેલુ ઉપકાર તુ સેવકનું । એહ કારણિ તુ સેવક સાત્વિક જાણવો । એહનું સાંભલી સત્ર પાહું ગ્યું ।

॥ ઇતિ અષ્ટમ કથાનક સંપૂર્ણ ॥

॥ અથ નવમી કથા ॥

વલી રાજા સત્ર લેઈ નિકલિત । સત્ર બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ । મદન આનંદપુર એહવડ નામિ નગર । તેહાં મદનચર એહવડ નામિ રાજા । તેહનડ હરણદત્ત એહવડ નામે શ્રેષ્ઠ । તેહનં મદનસેના એહવડ નામિ કન્યા । તેહ કન્યા વસંત મસવાડી સપી મંગાતી વનમાંહિ રમવા ગૈ । તેહાં સોમદત્ત એહવડ નામિ શ્રેષ્ઠ તેહનુ પુત્ર ધર્મદત્ત મિત્ર સંગાતિ રમવા આલ્યુ ।

બનેમા સાત્વિક કોણ ? રાજાએ કહ્યું સેવક, કમકે તેણે રાજાને દેવાંગના આપી વૈનાયે કહ્યું કે રાજાએ સેવકને આપી તો રાજા સા માટે નહિ ? તે ઉપરથી રાજાએ પાછુ કહ્યું કે જે પહેલો ઉપકાર કરે તે સાત્વિક, પહેલો ઉપકાર તો સેવકનો છે તે કાળુધી સેવક સાત્વિક બન્યો. એનું સાંભળીતે રાજા પાછુ જવું રહ્યું

એ પ્રમાણે આઠમી કથા સંપૂર્ણ.

નવમી કથા.

વળી રાજા રામ લાઈ નિકળ્યો. રામ બોલવા લાગ્યું. હેરાજા ! સાંભળ. મદન આનંદપુર એવે નામે એક નગર છે. ત્યાં મદનચર એવે નામે રાજા છે. તે શહેરમા હરણદત્ત નામે એક શેઠ રહે છે તેને મદનસેના નામે કન્યા છે તે કન્યા વસંત માસમા સખીઓ સાથે વનમાં રમવા ગઈ. ત્યાં સોમદત્ત શેઠનો પુત્ર ધર્મદત્ત મિત્રો સાથે ગમવા આવ્યો હતો. તે પેલી કન્યાનું રૂપ

તેહ સ્ત્રીનું રૂપ દેખીનહ વિહ્વલ હૌઝ । વિમાસવા લાગુ । જુ એહ સંચાતિ
 સંભોગ કરુ તુ માહરુ જીવિઝ સાર્થિક । તેની અપાર વિરહયેદના પીઢિઝ ।
 રાત્રી મોટી કષ્ટિમે નીગમી । વલી તે પ્રભાતિ વનમાહિ આવ્યુ । તેહ
 સ્ત્રી પળ વનમાંહડ આવી । પછે તેહ સ્ત્રી દેખી કરી જડનહ બાંહિ વલગુ ।
 જુ તુ મન સંચાતિ ભોગ ભોગવડ તુ હું જીવું । તે બોલી હું કુંઆરી હુ ।
 તુજનાં પાપછિ । અનહ સંભોગકરણહાર હુ ડછિ તુ પાંચ દિવસિ પાપિ ।
 પાંચમી દિવસિ હુ પરણિસ । અનહ પરણ્યા પછી ભર્તાર કનિહ જાયસ તે
 પહિલી તુ કનિહ આવીસિ । તેણે અર્ધિ સત્ય વર્ચન દીધું । પછે તેણે
 મુંકી આપણહ ઘરિ ગૈ । પાંચમિ દાહડી તે પરણી । સાસરહ ભર્તાર વનહૈ
 ગૈ । જેતલે આલિંગનાદિક કરહ તેતલડ તેણીયે વાહ । સ્વામી વેગલી રહુ ।
 ભર્તાર બોલિઝ । તે કાં । પછે તે બોલી મિ કુંઆરી થકી એ વાચા દીધી
 છે । તે સચલુ વૃત્તાંત કહુ । પછે ભર્તાર બોલિઝ । જુ તેં એહનુ સત્ય

જોધને વિહવશ થઈ ગયો. તે મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે જો હું એ સ્ત્રી
 ભોગવું તો જ માઈ જીવું સાર્થિક. પછી તે અપાર વિરહ વેદનાથી
 પીડાવા લાગ્યો. આખી રાત તેણે ધણા દુઃખે કાઢી. પ્રભાત થયું એટલે પાછો
 વનમાં આવ્યો. તે સ્ત્રી પણ વનમાં આવી. પછી તે સ્ત્રી પાસે જોધને તેણે તેનો
 હાથ પકડ્યો અને કહ્યું કે જો તુ મારી સંગાયે રંગભોગ કરે તોજ હું
 જીવી શકું, નહિ તો હું મરી જશ. તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે હું કુંવારી છું.
 મને અડીશ ના. તને પાપ લાગશે. મને ભોગવવાની તને ઇચ્છા હોય
 તો પાંચ દિવસ પછી હું પરણીશ અને પરણ્યા પછી ભર્તાર પાસે જશ
 તે પહેલાં તરી પાસે. આવીશ. આ બાબત તેણે તેને સત્ય વચન
 આપ્યું એટલે તેણે તેને છોડી દીધી. પછી તે પોતાને ઘેર આવી. પાંચમે
 દહાડે ને પરણી અને પોતાને સામરે ભર્તાર પાસે ગઈ. તેનો પતિ આ-
 લિંગનાદિ કરવા લાગ્યો એટલે તેણે કહ્યું, સ્વામી ! છેટા રહો. પતિએ કહ્યું
 કેમ ? તે સ્ત્રી ગોલી, હું કુંવારી હતી તે વખતે એક જીવુને મેં વચન આપ્યું છે.
 એમ કહીને જોધની બધી વાત તેને કહી જતાવી. પછી તેના પતિએ કહ્યું જો

વર્ષન દીધું છિ તુ તું તિહાં જા । પટે તેહ સ્ત્રી પાછિલિ રાત્રિ । તેહના
ઘર મળાં નીકલી । ચોરિ વાટિ જાતી દીઠી । ચોર હસું । હું એહનો
આમરણ લડ્ડિ । ચોર બોલિહ । હે કાંમિની તુ એકલી મધ્યરાત્રિ કિહાં
જાયે છે । તે સ્ત્રી બોલી માહરા વહમ કન્હિ જાહુ । તુ એકલી બીહતી
નથી । તવ તેહ બોલી । કંદર્પ સરિષુ સપા છિ તુ કાં બીહુ । તેણીયે
સઘણુ વૃત્તાંત ચોરનહ કહિહ । ચોરિ વિમાસુ । એહતું શ્રંગાર ભંગ ન કરુ ।
ચોરિ જાતી મુંકી । પટે તેહ સ્ત્રી ધર્મદત્ત સુતુ હતુ તેહ ઘરમાં ગૈ । તેણહ
દીઠી । પુઝવા લાગુ । તું કુળ ।

શ્લોક.

યક્ષિણી વાથ ગંધર્વી કિન્નરી વા સુરેશ્વરી ।

સિદ્ધકન્યા વર્ણિકન્યા નાગકન્યા વા માનુષી ॥

તું કુળ । કેહાંપકી આવી । તે બોલી હું માનુષી । શ્રેષ્ઠી હરણ-
દત્તની પુત્રી । મદનસેના માહરું નામ । તે હું પરણી । તે મુનહ સમ

તેં એવું સત્ય વચન આપ્યું છે તો તું તેની પાસે જા. પછી તે સ્ત્રી પાછલી
રાત્રિ તેના ઘરમણી જવા નીકળી. રસ્તે જતાં ચોરે દીઠી. તેને જોઈને ચોર
રાજ થયો કે હવે હું, એનાં ધરણું ઉતારી લઉં. પછી ચોર બોલ્યો, હે
સ્ત્રી ! તું એકલી મધરાતે ક્યાં જામ છે ? તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે મારા વસ્ત્રાન કને
જાઉ છું. ચોરે કહ્યું. તું એકલી બીહતી નથી ? તારે તેણે કહ્યું કામદેવ
સરખો સપા સાથે છે તો પછી બીક શી ? પછી તે સ્ત્રીએ સઘણો
વૃત્તાંત ચોરને કહ્યો. તે ઉપરથી ચોરે વિચાર કર્યો કે એનો સણગાર ઉતા-
રવો ન જોઈએ પછી ચોરે જવા દીધી એટલે તે સ્ત્રી ધર્મદત્ત સુતો હતો
તે ઘરમાં ગઈ. ધર્મદત્ત તેને જોઈને પૂછવા લાગ્યો. ચોરે તું કાણ છે ?

“ યક્ષિણી છે ? ગંધર્વી છે ? કિન્નરી છે ? દેવ કન્યા છે ? સિદ્ધ
કન્યા છે ? ઋષિ કન્યા છે ? નાગ કન્યા છે ? કે માનુષી છે ? ” તું કાણ
છે ? ક્યાથી આવી ? તે બોલી હું માનુષી, શેઠ હરિણદત્તની પુત્રી મદનસેના
માહ નામ. તે હું પરણી. મને સમ આપ્યા હતા તે કારણથી હું આવી

કરાંવ્યા હુતા તેહ સાટે હું આવી હું । જે ગમિ તે કરિ । તે કહે તું
 કિમ આવી સકી । તે બોલી કુંઝર તું સાંમલિ । મિ ભર્તાર આગલિ
 સઘલડ વૃત્તાંત કહુ । ભર્તારિ હું મોકલી । હવડ તાહેર ગમિ તે તું કરિ ।
 ધર્મદત્ત બોલિડ । તું સમ ઉતારવા આવીછિ । પ્રીતિ થકી નથી આવી ।

શ્લોક.

વસ્ત્રહીનમલંકારં ઘૃતહીનં ચ ભોજનં ।

સ્વરહીનં ચ ગાંધર્વી ભાવહીનં ચ મૈથુનં ॥

સર્વથા પર સ્ત્રી સંગમ ન કરું. સ્ત્રી અંનરુ કરડ અનડ મુહિ જુહું બોલિ
 હેડા માંહે અંનરુ ચિનવડ । સ્ત્રીનું ચરિત્ર કોન જાંણડ માહરડ તાહર
 રૂપ નથી । તું જા । એહવુ કહિનડ સ્ત્રી પાછી મોકલી । ચોરિ દોઠી ।
 ચોર આગલ સઘલુ વૃત્તાંત કહુ । ચોરિ જાતી કીધી । પછે ભર્તાર સમીપ
 આવી । ભર્તારિ આલિંગન ચુંબન કીધું । એતલિ કથા કહીનડ વૈતાલ
 બોલિડ । કહિ રાજા તે ત્રિહુ માંહિ સાત્વિક કુળ । રાજા બોલિડ । જે

છું. માટે હવે જે ગમે તે કરો. તેણે પૂછ્યું કે તું સ્ત્રી રીતે આવી શકી ?
 તે બોલી કુંઝર, સાંમળ. મેં ભર્તાર આગળ સધળા વૃત્તાંત કહ્યો. તે ઉપરથી
 ભર્તારે મને મોકલી. હવે તારે ગમે તે કર. ધર્મદત્ત બોલ્યો. તું સમ ઉતાર-
 વા આવી છે, પ્રીતિથી નથી આવી.

“ વસ્ત્ર વગરના અલંકાર, ધી વગરનું ભોજન, મૂર વગરની ગાનારી,
 અને ભાવ વગરનું મૈથુન આ બધું નકામું છે. ”

માટે સર્વથા પરસ્ત્રી સંગ ન કરું. સ્ત્રી કરે કંઈ અને માટે જૂહું
 બોલે, હંધામાં કંઈ બુદ્ધિ ચિંતવન કરે, એવું સ્ત્રીનું ચરિત્ર કાંઈ નથી
 શકે નહિ. માટે મારે તારે અપ નથી, તું જા. એવું કહીને તે સ્ત્રીને
 પાછી મોકલી દીધી. રસ્તે આવતાં પાછી ચોરે દોડી. ચોર આગળ બધી
 વાત કહી તે ઉપરથી ચોરે પણ જવા દીધી. પછી પતિ પામે આવી
 ભર્તારે આલિંગન ચુંબન કીધું.

એટલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો, કહે રાંખ, એ ત્રણેમાં સાત્વિક

આપણે મર્તારિ મોકલી તે અન્યેરાનડ વિપડ ચિત્ત જાણીડ । અનડ પર
પુરપિ મોકલી તે રાજાના ભયથી । ચોરનું કારણ કાંઈ નહી । અતએવ
ચોર સાત્વિક । ઇમ સામલી સત્ર પાહું ગ્યુ ।

॥ ઇતિ નવમ કથાનક ॥

॥ અથ દશમી કથા ॥

વલી રાજા સત્ર લેડ નીકલુ । સત્ર ચોલવા લાગુ । રાજા સાંમલિ ।
ગુહદેશિ પ્રુપ્યવર્ધન એહવડ નાંમે નગર । તેહા પ્રુપ્યસેપર એહવડ નામિરાજા ।
તેહનડ અમયેચંદ એહવડ નાંમિ પ્રધાંન । પણિ તે મહા શ્રાવક । તેણિ
રાજ્યે શ્રાવક ધર્મ પ્રવર્તાવ્યુ । શિવ પૂજા । વિષ્ણુ પૂજા । ગૌદાન ।
ભોમિદાન । સોવર્ણદાન । લોહદાન । પિંડદાન । ગયાની યાત્રા તે સર્વ
વ્રતાવ્યુ । કેતલેક દાહાદે રાજા પત્તવ પામ્યુ । તેહનું પુત્ર મકરધ્વજ

કાણુ ૧ રાજાએ વ્યુ, તેના પતિએ જ મે કલી તે તા ખીજા પુરુષને વિધે
ચિત્ત છે એમ જાણીને, અને પર પુરુષે પાછી મોકલી તે રાજાના ભયથી,
પરંતુ યોગને કઈ કારણ નહોતુ, માટે ચોરજ સાત્વિક. એવુ સામળાને
રાજ પાહું જતુ રહ્યુ.

એ પ્રમાણે નવમી કથા સંપૂર્ણ. ॥

દશમી કથા.

વળી રાજા રાજ લઈ નિકળ્યો રાજ ચોલવા લાગ્યુ. હે રાજા ! સામળ
ગૌહદેશમા પ્રુપ્યવર્ધન નામે નગર છે. ત્યા પ્રુપ્યસેપર નામે રાજા રાજ્ય
કરે છે તેને અભિષેકગાથે પ્રથમ છે. પછુ તે રાજા અત્યંત હળે. તેણે રાજ્યમા
શ્રાવક ધર્મ પ્રવર્તાવ્યો શિવપૂજા, વિષ્ણુપૂજા, ગૌદાન, ભૂમિદાન, સુવર્ણદાન,
સોહદાન, પિંડદાન, ગયાની યાત્રા, એ સર્વનો ત્યાગ કરાવ્યો. કેટલેક દહાડે
રાજા મરણ પામ્યો એટલે તેના પુત્ર મકરધ્વજ ગાદીએ બેઠો. તે મકર-

રાજિ વયેસારુ । તેણ્ઠ મન્નરથજે પ્રધાંન કાદુ । સઘલિ વિષ્ણુધર્મ પ્રવર્તાવ્યુ ।
 એકવારનંદ સમદ વસંત મમવાડિ તિહુ રાંણીની લેડ રમવા વાઢીમાંહિ
 ગ્યુ । તેહાં સરોવરમાંહિ જીલવા પયઠા । રાજાનિ કમલ રાણીના હાથ-
 માંહિ આપુ । રાંણીના હાથમાંહિયુ વહુટી પડિહ । પગ ભાગુ । વીજી
 રાંણી ચંદ્રમાનંદ કિરણે કરી સરીર પીઢી થડ પટી । ત્રીજી રાંણી અનરંત
 ઘરિ મુસલાનુ સવદ સાંભલી હાથિ પીઢા ઉપની । એટલી કથા કહીનંદ
 વૈતાલ બોલિહ । રાજા કહિ । તે ત્રિહુમાંહિ કોમલ કુળ । રાજા બોલિહ ।
 વૈગલિ મુસલાનુ સવદ સાંભલી હાથિ પીઢા ઉપની તેહ સકોમલ જાણવી ।
 એહવું સાંભલી સત્ર પાછુ ગ્યુ ।

॥ इति दशम कथानक संपूर्ण ॥

ધવળે પ્રધાનને કાઢી મૂક્યો અને સઘળે વૈષ્ણવ ધર્મ પ્રવર્તાવ્યો. એક વારને
 સમે વસંત માસમાં ત્રણે રાણીઓને લઈ વાઢીમાં રમવા ગયો ને ત્યાં
 સરોવરમાં જળ જીલવા બેઠા. રાજાએ કમળ લઈને રાણીના હાથમાં આપ્યું
 પણ તે રાણીના હાથમાંથી વહુટી પડ્યું તેથી રાણીને પગ લથડી ગયો. ત્રીજી
 રાણી ચંદ્રમાના કિરણે વડે કરીને શરીરે પીડાવા લાગી. ત્રીજી રાણીને
 બીજાના ઘરમાંથી સાંભલાના અવાજ સાંભળીને હાથે પીડા થઈ.

એટલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો, રાજા કહે, એ ત્રણેમાં કોમળ
 કોણ ? રાજાએ કહ્યું, આધેથી સાંભલાના અવાજ સાંભળીને જને હાથે
 પીડા ઉપજી તે સુકોમળ જાણવી. એવું સાંભળી રાજા પાછું જઈ રહ્યું.

એ પ્રમાણે દશમી કથા સંપૂર્ણ.

॥ અથ એકાદશમી કથા ॥

વલી રાજા સન લેદ નિકલ્યું । મત્ર ચોલ્યા લાગુ । રાજા સાંભલિ । ગુણાકર એહવડ નામે નગર । નેહાં જન વલ્લભ એહવડ નામે રાજા । પ્રજાકોસી એહવડે નામે પ્રધાન । તેહને લક્ષ્મી એહવડ નામે સ્ત્રી । રાજાનિ ચિતલ્યું । રાજ્યતું શુ ફલ જો ઓહોરાત્રિ મનોહર સ્ત્રી સાથિ ક્રીડા ન કરીજે । એહવડ ચીતવી રાજ્યભાર પ્રધાનની આપું । આપણ સુખ સંભોગ કરવા લાગુ । ગજની ચિંતાયે પ્રધાન દુર્બલડ યડ । એકવાર પ્રધાનની સ્ત્રી લક્ષ્મીયે કહ્યું । સ્વામી હવળાં દુર્બલ કાં । પ્રધાન બોલિડ । અહોરાત્રી રાજની ચિંતા ઘણી છે । ગજા તુ અહોરાત્ર ક્રીડા કરડ છે । વલી માર્યાં બોલી । સ્વામી તું વલી રાજાનિ એહવડું કહડ હું તીર્થયાત્રા કરવા જાડસિ । રાજાનિ આજ્ઞા દીધી । પછે તે પ્રધાન રામેશ્વરની યાત્રા કરવા ગ્યુ । જેતલડ રામેશ્વરનડ નમસ્કાર કરડ તેતલડ સસુદ્રમાંહી થકું

અગીયારમી કથા.

વળી રાજા રાજ લઇને નિકલ્યું. રાજ બોલવા લાગ્યું. હે રાજ, સાંભળ, ગુણાકર એવે નામે નગર છે. ત્યાં જનવલ્લભ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. તેને પ્રજાકોસ નામે પ્રધાન છે, તેની સ્ત્રીનું નામ લક્ષ્મી છે. રાજાએ વિચાર્યું કે જો અહોરાત્ર મનોહર સ્ત્રી સાથે ક્રીડા ન કરી તો પછી રાજ્યનું ફળ શું ? એવું વિચારી રાજ્યભાર પ્રધાનને સોંપી પોતે સુખ સંભોગ કરવા લાગ્યો. રાજ્યની ચિંતાએ પ્રધાન દુખળો થઇ ગયો. પછી એક વખત પ્રધાનની સ્ત્રી લક્ષ્મીએ પોતાના પતિને કહ્યું, સ્વામી ! તમે આટલા બધા દુખળા કાં થઇ ગયા ? પ્રધાને કહ્યું, રાજ તો ક્રીડા કર્યા કરે છે અને મારે માથે અહોરાત્ર રાજ્યની ચિંતા ધણી છે. એવું સાંભળીને સ્ત્રીએ કહ્યું કે તમે રાજને જઇને એવું કહો કે મારે તીર્થયાત્રા કરવા જવું છે. પ્રધાને એ પ્રમાણે કહ્યું એટલે રાજાએ આજ્ઞા આપી. પછી પ્રધાન રામેશ્વરની યાત્રા કરવા ગયો. ત્યાં જઇને રામેશ્વરને નમસ્કાર

एक कल्पवृक्ष नीरुद्ध दीतुं । ते वृक्ष उपरिलिनाद् संयुक्त देवांगना दीद्री ।

શ્લોક.

येनयद्वापितं बीजं कर्मभूमौ शुभाशुभं ।
प्राप्यते तेन तत्रैव नीयते विधिना सदा ॥
दैवायत्तं जगत्सर्वं सदेवा सुरमातृपाः ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन तमेवचितयेत् शुभम् ॥
पूर्वं जन्मार्जितं कर्म यत्र पुंसां शुभाशुभं ।
तद्दैव सर्वजन्तूनां सृष्टिसंहारकारणम् ॥

एहवुं मणती पातालि गै । एहवुं कुतिक प्रधानि दीतुं । ते प्रधान
आपण्ड नगरी आव्युं । राजा आगली विनती कीधी । स्वामी आश्वर्य
दीतुं । तु कीहां । प्रधान बोळ्युं । पूर्व वृत्तांत सचलुं हतुं ते कहू । पछि
प्रधानने राज्य आपी राजा रामेश्वरनी यात्रा करवा ग्यु । नमस्कार करी-
नद् जेतलद् जोये तेतलद् समुद्रमांहे देवांगना संयुक्त वृक्ष दीतुं । राजा

કરે છે એટલામાં સમુદ્રમાંથી એક કલ્પવૃક્ષ નિકળ્યું તે એવું. તે વૃક્ષ ઉપર
જતાઓથી વિદાયલી એક દેવાંગના દીગી.

“ કર્મભૂમિને વિશે જોએ એવું શુભાશુભ ખીજ વાળ્યું હોય તેવુંજ
તે ત્યાં પામે છે, અને નખીજ ત્યાં દોરી ક્ષધ બન્ય છેજ.

“ દેવ, અનુર, માબુસો વગેરે આખું જગત દેવનેજ આધીન છે.
તેટલા માટે સર્વ પ્રયત્નથી તેજ શુભ કલ્પવૃક્ષ જોઈએ.

“ પુરશે પૂર્વ જન્મમાં જે શુભાશુભ કર્મ પ્રાપ્ત કર્યું હોય તેજ
‘મર્વ’ પ્રાપ્તિઓનું દેવ છે. તે તેજ સૃષ્ટિના મંદારનું કારણ છે.

એવું લાગતી બળતી તે પાતાળમાં જતી ગ્હી. એવું કૌતુક પ્રધાને
દીડું. પછી પ્રધાન પોતાને નગર આવ્યો અને ગળ આગળ વિનંતિ કરી
કે ગ્વામી ! મેં એક આશ્ચર્ય જોયું. ગળયે કહ્યું કે ક્યાં ? ત્યારે પ્રધાને
પૂર્વ વૃત્તાંત હતો તે સમજો કહી જતાવ્યો. પછી પ્રધાનને રાજ્ય આપી
રાજા રામેશ્વરની યાત્રા કરવા ગયો. ત્યાં નમસ્કાર કરીને જ્યાં લુગે છે કે

મંત્રે કરી ઉત્પત્ત । તે વૃક્ષ પાતાલિ નગરિ ચ્યુ । રાજા તિહાં ચ્યુ ।
 દેવાંગના બોલી । હે વીર આંહાં સાહેન આબ્યુ જટ । રાજા બોલ્યું ।
 તાહરુ રૂપિ હું મોહું । દેવાંગના બોલી । તું કાલીચૌદસીં મું સંવાતી
 સંભોગ મ કારિ । તું કહિમ તે હું કરીસ । એહવું કહી કેતલાક દિહાડા
 ભોગવ્યા । પછી કાલીચૌદસિ દેવાંગનાયે કહુ । રાજા તુ આજ નાવિસિ ।
 પછિ રાજા અદષ્ટિ હોડ । તાંહાં અદષ્ટ રહી જોવા લાગુ, તેતલિ રાક્ષસિ
 એક આવીનટ તીહ સ્ત્રી ગલી । રાજાયે ડીઝી । રાજા હાથમાંહડ ગ્વડગ
 લેડનટ ઘાડ । હે રાક્ષસ પાર્ષા ક્રૂર કર્મના કરણહાર સ્ત્રી ઘાતક માહરું
 જીવતવ્ય લેડ કિહાં જાયેસિ । મજ સંવાતે સંગ્રામ કરિ । પછે તે બિહુ
 મંગ્રામ કરવા લાગા । રાજાયે રાક્ષસ મારીનડ પેટમાંહડકી દેવાંગના
 કાઢી । દેવાંગના બોલી । વીર વારુ કીધું । મુહનડ ઉપગાર કીધું । રાજા
 બોલુ । કૃષ્ણચતુર્દસીને દાહડટ કાં ગલી । તિ ચોલી માહરુ પિતા વિદા

તરત ત્યાં સમુદ્રમાં દેવાંગના સહિત વૃક્ષ દીધું. રાજા મંત્ર વડે કરીને તે
 વૃક્ષ ઉપર ચઢી બેઠો. વૃક્ષ પાતાળ નગરમાં ગયું. રાજા પશ્યુ ત્યાં ગયો.
 દેવાંગના બોલી, હે વીર ! અહીં શા' માટે આવ્યો છે ? રાજાએ કહ્યું,
 તારા રૂપે હું મોહ પામ્યો છું દેવાંગના બોલી, તું કાળી ચૌદસને
 દહાડે આવીશ નહિ. રાજાએ કહ્યું તું કહીશ તે પ્રમાણે હું
 કરીશ. એવું કહીને કેટલાક દહાડા ત્યાં ભોગ ભોગવ્યા. કાળી ચૌદસને
 દહાડે આવ્યો એટલે દેવાંગનાએ કહ્યું રાજા ! તું આજ આવીશ નહિ.
 પછી રાજા મતાધને જોવા લાગ્યો તો તેટલામાં એક રાક્ષસ આવીને તે
 સ્ત્રીને ગળી ગયો. રાજા તે જોઈને હાથમાં ખડગ લઈને પાછળ ધાવ્યો ને
 બોલવા લાગ્યો કે હે પાર્ષા ! રાક્ષસ ! ક્રૂર કર્મના કરનાર ! સ્ત્રી 'ઘાતકી' !
 માથું ઝવિલ ધન લઈને ત્યાં જાય છે ? મારી માથે મંગ્રામ કર. પછી
 બને યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. રાજાએ રાક્ષસને મારીને પેટમાંથી દેવાંગના કાઢી.
 પછી દેવાંગના બોલી, વીર ! બહુ સાથે કીધું. મારા ઉપર ત્રણે ઉપકાર
 કર્યો. રાજાએ પૃથ્વી. કાળી ચૌદસને દહાડ એ શા કારણથી ગળી ગયો ?

ધર હુતુ । તેહની પુત્રી ત્રિભોવન સુંદરી માહારું નામ । માહારુ પિતા
મુપાપિ ખોજન ન કરી । એકવાર હું ખોજનિ બેલા નારી । કોપેકરી મુદને
શ્રાપ દીધું । વલી શ્રાપનું અનુગ્રહ માગ્યુ મિ । પાછી પિતાયે કહુ । જે કો
મનીસ વીર આવી રાક્ષસ મારે તિહવારે તુ શ્રાપ થકી મુકાઈસિ । તુ હુ
શ્રાપયકી મુકાઈ । પછી રાજા બોલુ । આપણ આપણઈ નગરિ જૈયે । પછે
તેળી દેવાંગનાયે દેવ્યા સમરી । હુંકાર કીધું । સિવદા આપણ નગરિ
આગ્યા । પછે પ્રધાનને સાહમુ કીધું । મહામહોદયિ રાજા દેવાંગના લડ
આગ્યા । અનેક સુપસંભોગ કરવા લાગા । એકવારનઈ સંમદ દેવાંગના પ્રધાન
નની દ્રષ્ટઈ પડી । પ્રધાન હૈડ ફાટી મુડ । તે શું કારણ । એહવી કથા
કહી વૈતાલ બોલુ । રાજા વ્રતમાદૈત્ય તુ કહઈ । પ્રધાન મુડ તે કારણ શુ ।
રાજા બોલુ । પ્રધાન દેવાંગના દીડી તેવારિ એહુ ચીતવ્યુ । રાજા દેવાં-

તે બોલી, મારો પિતા વિદ્યાધર હતો, તેની હું પુત્રી. ત્રિભુવનસુંદરી માહારું
નામ. મારા પિતા મારા વગર ભોજન કરે નહિ. એકવાર હું ભોજન
બેળાએ ઘેર ન આવી, તેથી મારા પિતાએ ક્રોધ કરી મને શાપ દીધો. પછી
મેં શાપનો અનુગ્રહ માગ્યો ત્યારે પિતાએ કહ્યું, જ્યારે ક્રોધ મનુષ્ય વીર
આવીને રાક્ષસને મારશે ત્યારે તું શાપ થકી મુક્તિ મેળવશે. મારે હવે હું શાપ
થકી મુક્તિ મેળવું. પછી રાજાએ કહ્યું, તારો આપણે આપણે નગર જઈએ.
પછી તે દેવાંગનાએ દેવીનું સ્મરણ કર્યું અને હુંકારો દીધો એટલે બધા
પોતાના નગરમાં આવી પહોંચ્યા. પ્રધાને સામેયું કર્યું. રાજા દેવાંગનાને
લઈ આવ્યા તેથી આખા નગરમાં મોટો મહોત્સવ કર્યો. રાજા દેવાંગના
સાથે અનેક સ્ત્રી સંલોગ બોગવવા લાગ્યા. એક વારને મને દેવાંગના
પ્રધાનની દ્રષ્ટિએ પડી. તેને એતાંગ પ્રધાનનું હૃદય શક્તિ મળ્યું અને તે
મરણ પામ્યો. એનું કારણ શું બને ?

એટલી કથા કર્યાને પૈનાજ બોલ્યા, રાજા વિક્રમાદિત્ય ! તુ કહે,
પ્રધાન મરી ગયો તેનું કારણ શું ? રાજાએ કહ્યું, પ્રધાને દેવાંગના દીડી
તે વખત એણે ત્રિચાર્યું કે રાજા દેવાંગના સાથે લુપ્ત થઈ ગયો તો

ગના સાર્થી લુઘાહૌડ । રાજ્યની જિતા કુળ કરાસિ । પ્રજા અનાથ
યાસિ । એહવુ વિમાસી પ્રધાન હૃડ પાટીમુડ । એહવુ મામલી સવ
પાતુ મુ ।

॥ इति एकादशमी कथा संपूर्ण ॥

॥ अथ द्वादशमी कथा ॥

વલી રાજા સવ લેડ નીકલુ । સવ બોલવા લાગુ । રાજા સામલિ ।
ચડપુર એહવડ નામિ નગર । તેહા ચડસેન એહવડ નામે રાજા । દેવશ્વામી
એહવડ નામે પ્રોહિત । તેહને હરિણશ્વામી એહવડ નામે પુત્ર । રુપ તુ
મકરધ્વજ । તેણડ હરિણશ્વામીયે લાવણ્યવતી ડસવરીની કન્યા પરણી ।
તે બિહુ માહડ અપાર પ્રીતિ ઉપની । ગ્રીપમસાલિ રાત્ર ધવલગ્રહ ઉપરિ
સુતા તે બિહુને નિદ્રા આવી । બિદાવર વિમાની વયેસી જાતા હુતા

દવે રાજ્યની ચિતા કોણુ દરશે ? રાજ અનાથ થશે એધુ વિચારીને
પ્રધાનનુ હેધુ ફાગી ગધુ અને તે મરી ગયો એધુ સામળીને ગમ પાડ
જાધુ મધુ

એ રમાણે અગીવારમી કથા અપૂર્ણ

બારમી કથા.

૧૭૧ રાજા રામ લક્ષ્મિ નિમ્જ્યો રામ બોલવા નામુ હ નામ ।
મામળ ચડપુર એવે નામે એક નગર છ ત્યા ચડસેન નામે રાજા છે
દેવ રામી એવે નામે તેનો પુરોહિત છે, તેને હરિજી અમી નામે એક
પુત્ર હતો તે કામપના જોનો આગો હતો ત હરિજી શ્વામી લાર રાત્રી
નામે સિંગીની ન્યા સાથ પગ્યો હતો અને પનિકાલી વન્યે થયો એમ
હતો એ નખત ઉનાગામા ગત અગામીમા મૂતા મેહને નિના આવી
ગત તે વખત એ દિવાનુ વિમામા મેમીને આ રશ માર્વ જતો હતો

આકાસિ માર્ગિ । તે સ્ત્રી નગન દીઠી । કાંમિ મોહ્યો । પછે તે સ્ત્રીની
 વિમાને વેસારીની લેઈ ગ્યો । પછે મર્તાર જામ્યુ તુ સ્ત્રી દેગ્તી નહિ ।
 વિમાસણ કરવા લાગુ । સત્રલે જોવા લાગુ । કિહાં ગૈ । કુંણિ લીધી ।
 પ્રમાતિ નગર પ્રવત પુલ્યા પળ દેપી નહીં । વળી પાત્રું આપણદ વરિ
 આગ્યુ । તુ સમની ન દીઠી । પછિ વિલાપ કરવા લાગુ । હે પ્રિયે । હા
 પતિવ્રતા । હા પ્રાણનાથે । મુહને મુકી કેહાં ગૈ । મુહને ઉત્તર દે ।
 મુર્છાંગ થઈ મુંદ પહિલ । પછિ આશ્વાસના દેઈ કુટુંબિ લટાહિલ । પછે
 તપમીનું વેપ કરી દેસાંતરિ નીકલ્યું । વિ પહુરિ મુપુ થલ । પલાશની
 પત્રાલલી કરીને બ્રાહ્મણને વરિ ભિક્ષા માગવા ગ્યુ । તેણી બ્રાહ્મણે ભાવ-
 પૂર્વક ક્ષીર પાંદ મોજિન આપુ । પછે તે મોજિન લદ સરોવરિ ગ્યુ । વડ-
 વૃક્ષ હેઠિ મોજિન મૂકી આપણાં સ્નાન નિતકર્મ કરવા લાગુ । તેતમ્હ
 મર્પિ વડિ થકી ગર્લ મુંકી । પાળ તે બ્રાહ્મણ ન જાણે । મોજિન કીડું ।

તેણે પેલી સ્ત્રીને નગન દીડી તેથી કામથી મોહિત થયો. પછી તે સ્ત્રીને
 વિમાનમાં બેસાડીને લઈ ગયો. પછી પતિ જાગ્યો તો પોતાની સ્ત્રીને દેખી
 નહિ એટલે બધે જોવા લાગ્યો અને બહુ વિમાસણ કરવા લાગ્યો કે ક્યાં
 ગઈ હશે ? કેાણે લઈ ગયું હશે ? પછી સવાર થયું ત્યારે સહેર અને પર્વત
 શોધી વળ્યો પણ કંઈ દીડી નહીં. વળી પાછો પોતાને ઘેર આગ્યો તો
 ત્યાં પણ પોતાની સહચરીને ન દીડી. ત્યારે છેવટે વિલાપ કરવા લાગ્યો કે
 હે પ્રિયે ! હા પતિવ્રતા ! હા પ્રાણની માલિક ! મને મૂકીને તું ક્યાં જતી
 રહી ? મને જરા ઉત્તર નો દે. એમ કરતો કરતો મુર્છાંગત થઈને પૃથ્વીપર
 પડ્યો. પછી કુટુંબીઓએ આશ્વાસન આપીને ઉઠાડ્યો. ત્યાર પછી તે
 તપસ્વીનો વેશ ધારણ કરીને દેસાંતર ચાલી નિકળ્યો. જે પહેર થયા ત્યારે
 બૂખ્યો થયો એટલે ખાખરાના પાનની પત્રાણી કરીને બ્રાહ્મણને ઘેર ભિક્ષા
 માગવા ગયો. તે બ્રાહ્મણે જાવ પૂર્વક ક્ષીર પાંડનું મોજન આપ્યું.
 તે મોજન લઈ તે તગાવને કાઢે ગયો. પછી વઢનાં જાડ નીચે
 મોજન મુકીને પોતે સ્નાન તથા નિત્યકર્મ કરવા લાગ્યો, એટલામાં
 એક સાપે તડ ઉપરથી તેમાં ગવ (ઝેર) નાખ્યું. જો વાત તે બ્રાહ્મણે

પછે ઘુર્ણમાન સરીર । નેત્ર મમવા લાગું । વિમાસુ । મુહનદ્દ એળી ત્રાંહણીયે
 વિપ દીધું । પછિ જૈ ત્રાંહણનિ ઘરિ કહિડું । તિં મુહનદ્દ વિપ દીધું ।
 હું તુ મરિસિ । એહવું કહિનિ મુડ । પછિ મર્ત્તારિ તે સ્ત્રી ઘરમાંહિથી
 કાઢી । અરિ પાપિણી ત્રાહ્મણ ઘાતકી નીકલિ ઘરમાંહિથી । એતલી
 કથા વહી વૈતાલ બોલ્યું । રાજા કહિ તપસિ મુડું તે પાપ કહિનદ્દ ।
 જાણતુ હુયે ને નહી કહિ તુ તે પાપ તુહનદ્દ । રાજા બોલુ । તે પાપ ઉપ-
 વાદ બોલિડ તેહનદ્દ । સર્પને તુ સ્વમાવે વિપ છટ । તેહને શું પાપ । અનિ
 ત્રાહ્મણીયે તુ વિપ કાંડ નથી દીધું । તુ એ ઉપવાદ બોલિડ તેહનદ્દ પાપ ।
 એહવું સાંભલી સત્ત પાતું મ્યુ ।

॥ રૂતિ દ્વાદશમી કથાનક સંપૂર્ણ ॥

જાણી નહિ તેથી તેણે બોજન કીધું. એટલે થોડીવાર પછી બધું સરી-
 મમવા લાગ્યું તથા આંખોએ ચક્કર આવવા લાગ્યાં. તેણે વિચાર કર્યો કે
 મને એ બ્રાહ્મણીએ ઝેર આપ્યું, તેથી બ્રાહ્મણને ઘેર વસેને કહ્યું કે મને
 તે ઝેર આપ્યું છે તેથી હું મરી જઈશ. એવું કહીને તે મરણ પામ્યો.
 પછી તે સ્ત્રીના મણીએ તે સ્ત્રીને અરે પાપજી ! અઢાળત્યારી ! નિકળ ઘર-
 માથી, એમ કહીને ઘરમાંથી કાઢી મુકી. એટલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો.

રાજા, કહે, તપસી મુલે તે પાપ કોને ? જાણતો હશે ને નહિ કહે તો
 તેવું પાપ તને. રાજાએ કહ્યું. તે પાપ જોડા અપવાદ આપ્યો તે તપસીનેજ.
 મર્યાદા તો ઝેર નાખવાનો સ્વભાવજ છે તેને પાપ શું ? અને બ્રાહ્મણીએ
 જાણી જોઈને કંઈ ઝેર દીધું નહોતું. તેથી જોણે જોડા અપવાદ ચડાવ્યો
 તેનેજ પાપ એવું સામંતીને સમ પાતું હતું રહ્યું.

એ પ્રભાણે ગારમી કથા સંપૂર્ણ થઈ.

॥ અથ ત્રયોદશમી કથા ॥

વલી રાજા મચ લેડ નીકલું । સેવ બોલના લાગ્યું । રાજા માંખલિ ।
 નંદ્રપુર એહવડ નામે નગર તેહાં ધરણીવર એહવે નામે રાજા । ધર્મનજ
 એહવડ નામે શ્રેષ્ઠી । તેદને ક્ષોભણી એહવડ નામિ પુત્રી । સ્વપિ તુ સૂર્ય
 થાંખિ । પરણતા યોગિ યે । ધર્મજ્ઞજિ રાજા ધરણીધરનડ કહૃ ।
 તમ્કારિ નગર વ્યાપુ લોક વસી ન સકી । રાજા બોલિડું । આજ પુત્રી
 તાહરું કાંડ ન જાડ । જુ જાયે તુ હું આપું । એહવું કહીનડ સડકો
 પાછું મોકલ્યું । રાત્રિ રાયે સંરીયે સંરીયે રક્ષપાલ મૃત્યા । તુહી લોક
 રવ કરડ । પછે રાજા રાત્રે અંધાર પછેડડ ઓઢી હાથમાં પટગ લેડ
 નીકલીડ । નગરમાંહિ ભમવા લાગું । જેતલડ મમડ તેતલડ પુરપ એક
 દીઠું । રાજા બોલીડું તું કુળ । તે બોલીડું હું ચોર । પછે ચોરિ પૂછું તું
 કુળ । હું ચોર । અપાર મહું હડું । આહું આપણ વહને નગરહુસીયે । પછે

તેરમી કથા.

૧૪મી રાત્રી રાજા લઈને નિકલ્યો. રાજા બોલવા લાગ્યું. રાજા, શાંભળ
 ચંદ્રપુર નામે એક નગર છે. ત્યાં ધરણીધર નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. તે
 નગરમાં ધર્મધ્વજ નામે શેઠ છે. તેને ક્ષોભણી નામે એક કન્યા છે. તેણી
 ૩૫ એણું છે કે તેને જોઈને સૂર્ય પશુ થાંભી જાય. તે પરણ્યા લાયક
 ઉમ્મરની થઈ હતી. એક વખત ધર્મધ્વજે રાજા ધરણીધરને કહ્યું કે
 આપું નગર ચેરોયી બાપી રહું છે તેથી શહેર વસતું નથી માટે કંઈ
 ઉપાય કરો. રાજાએ કહ્યું. આજ પછી તમારું કંઈ જશે નહિ. જો જશે
 તો તે હું આપીશ. એમ કહીને બધાને પાછા મોકલ્યા. રાજાએ રાત્રે
 શેરીએ શેરીએ રખેવાળ મૂક્યા. તો પશુ લોકોની ફરિયાદ આવી. પછી રાજા
 જાતે રાત્રે અંધાર પાછોડો એટલી દારૂમાં સવવાર લઈ નિકળ્યો. ને શહેર-
 માં ફરવા લાગ્યો. ફરતાં ફરતાં એક પુરુષને દીઠો. રાજાએ તેને પુછ્યું કે તું
 કાણ છે ? તેણે જવાબ દીધો કે હું ચોર છું. ચોરે રાજાને પુછ્યું કે તું
 કાણ છે ? ત્યારે રાજાએ જવાબ આપ્યો કે હું પશુ ચોર છું. તેણે કહ્યું કે
 તો બહું સાડું થયું, ચાલો આપણે બંને મળી નગર છુટીએ. પછી રાજાએ

રાજા વોલું । આપણ ચોરીને કેહાં જાડસિ । ચોર, બોલિહ માહરહ રહડ
 ઠામ છડ તે કો ન જાણડ તેહવી જાયગે છડ । તે વે ચોરી, કરીને ગામ
 બાહિર કુઆમાંહે પયઠા । પાતાલિ મુવનિ ગ્યા । ચોર બોલ્યું તું ઇહાં રહિ ।
 રાજા તેહાં રહિહ । ચોર નામલોકિ મ્યુ । તેતલહ એક સ્ત્રી આવી તેણીયે કહુ
 ઓરે વાપડા માનવી તું ઇહાં કા આવ્યું । એ ચોર તુહનહ મારસિ । તુ રાજા
 બોલ્યુ હું માર્ગ ન જાણું । પછે તેણી સ્ત્રીયે માર્ગ દેપાઢિહું । રાજા આપણહ
 નગરિ આવ્યું । પછહ રાજાએ બીજે દિહાહડ કુહ વિઢાવ્યું । જૈતલહ ચોર
 નીકલ્યુ તેતલહ પાયક ઘોડા રથ દીઠા । ચોરિ સંગ્રામ કીધું । સવલું દલ
 મારું । પછહ રાજા ચોર વાથિ વલગ્યા । રાજાહ ચોર બાંધીનહ આપણહ નગરિ
 આણીહ । પ્રભાતે ચોરને શુલીયે ઘાતીસિ । બીજે દિહાહડ ચોરનહ શુલી
 ઘાતેવા લેહ નીકલ્યા । નગર લોક સહુ જોવા નીકલ્યુ । સહુકો કહહવા
 લાગું । જુઠરે ણે ચોરહ નગર સારુ છુપું । એ તે ચોર । એતલહ

કહુ, આપણે ચોરી કરીને કયા જગથું ? ચોર બોલ્યો, મારું રહેઠાણ મળેતું
 છે તે કોઈ ન જાણે એવી જગ્યાએ છે. પછી તે બંને ચોરી કરીને ગામ
 બહાર એક કૂવામાં ધેરાં ને પાતાલ ભુવનમાં ગયાં. ચોરે રાજાને કહ્યું તું
 અહીં રહે, તેથી રાજા ત્યાં રહ્યો. ચોર નામલોકમા ગયો એટલે એક
 સ્ત્રી આવીને કહેવા લાગી કે ઓરે વાપડા માનવી, તું અહીં કયા આવ્યો ?
 એ ચોર 'તને મારી નાખશે. રાજાએ કહ્યું કે હું રસ્તો જાણતો નથી.
 પછી તે સ્ત્રીએ રસ્તો દેખાડ્યો એટલે રાજા પોતાને નગર આવ્યો. પછી
 રાજાએ બીજે દહાડે કૂવાને ઘેરી લીધી. ચોર બહાર નિકળ્યો તો તેણે
 પાયદળ, ઘોડા, રથ વગેરે દીઠા ચોરે લડાઈ કરી અને બધા લશ્કરને
 નેસાડ્યુ. પછી રાજા અને ચોર બાથેબાથ વળગ્યા. છેવટે ગળ ચોરને
 બાંધીને પોતાના શહેરમાં લઈ આવ્યો ને વિચાર કર્યો કે અવારમાં ચોરને
 શુલીએ ઘાતીશુ. બીજે દહાડે ચોરને શુલીએ ચડાવવા લઈ આવ્યા તે
 વખતે આખું શહેર જોવા નિકળ્યું. સૌ કોઈ કહેવા લાગ્યા કે, જુઓ,
 જુઓ, જો ચોરે આખું શહેર લૂંટ્યું હતું તે આ ચોર. ધર્મધ્વજની પુત્રી

ધર્મધ્વજની પુત્રી ચોર દેવડ કામાતુર થે । તેળીયે પિતાનડ કહુ એ ચોર
મુકાવિ । પછડ ધર્મધ્વજ રાજા મળી ગ્યુ । રાજાનિ કહિડ । દેવ ।
સુવર્ણ કોટિ લેડનડ ચોરનડ મુકિ । રાજા બોલિડ । ણડ માહરું સેન
મારું । માહરું નગર હમું । એહનડ ન મુકું । પછડ એહ વૃત્તાંત ચોરિ
સાંમલિડું । ચોર જેવારી શુલીયે ઘાતવા માંડિડું તિહવારિ પહેલું
રોડ । પછડ હમું । શુલી ધાલીડ ને ચોર મુડું । પછડ ધર્મધ્વજની પુત્રી
કાષ્ટ મેલીને જેતલડ અગ્નિ પ્રવેશ કરડ તેનલડ આકાસિ દેવી બોલી । હે
પુત્રી સાહસ મ કરિ । હું શ્રુતિ માગિ વર । તે બોલી માતા તું શ્રુતિ તુ
માહરા ભર્તારનડ જીવાડી । દેવ્યાને પ્રસાદિ કરિ તે ચોર જીવ્યું । તે
સ્ત્રીને લેડ પાતાલિ ગ્યું । એતલી કયા કહી વૈતાલ બોલિડ । કહિ રાજા
ચોર રોડ કાં । હમુ કાં । રાજા બોલિડ । તે ચોરના હૈયામાંહિ એહવું
થડજે બાંળીયે માહરડ કાજિ એવડું દ્રવ્ય રાજાનિ આલવું માંતું ।

પથુ જોવા નિકળી તે ચોરને જોધને કામાતુર થઇ, તેથી તેણે પોતાના
આપને કહ્યું કે એ ચોરને છોડાવો, મારે એની સાથે સજન કરવું છે. તે ઉપરથી
'ધર્મધ્વજ' રાજા પાસે જઇને કહ્યું, મહારાજ ! એક કરોડ સોના મહોર લ્યો અને
આ ચોરને છોડી દો. રાજાએ કહ્યું, એણે મારા લશ્કરને મારી નાખ્યું અને
મારું નગર લૂંટી ખાધું છે મારે એને હું નહિ છોડું. એ વાત ચોરના
સાંભળવામાં આવી. ચોરને જે વખત શૂળીએ ચડાવવા માંડ્યો તે વખત
તે પહેલો રડ્યો અને પછી હસ્યો. પછી શૂળીએ ચડાવીને ચોરને મારી
નાંખ્યો. તે પછી ધર્મધ્વજની પુત્રી કાષ્ટ એકઠાં કરીને અગ્નિ પ્રવેશ કરવા
લાગી તેટલામાં આકાશમાંથી દેવી બોલ્યાં કે હે પુત્રી, તું સાહસ ન કર;
હું તારા ઉપર પ્રસન્ન થઇ છું; વર માગ. તે બોલી, માતાજી ! તમે
પ્રસન્ન થયાં હોય તો આ મારા ભર્તારને જીવતો કરો. પછી દેવીના પ્રસા-
દથી તે ચોર જીવતો થયો ને તે સ્ત્રીને લઇને પાતાલમાં ચાલ્યો ગયો. એટલી
કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો કે એ ચોર પહેલો રડ્યો કેમ અને પછી
હસ્યો કેમ ? રાજાએ કહ્યું, એ ચોરના હૈયામાં એવું આવ્યું જે એ
વાણીયાએ મારે મારે એટલું બધું દ્રવ્ય રાજાને આપવાનું કપ્પલ કંપું એને ।

एहने हुं शुं उपकार करिसि एहवुं चितवीनइ रोउं । वल्लु हसु ते एहवुं
विमासुं स्त्रीनुं साहसिकपणुं जो जो । शुली घातवा लेइ जाय छइ । मोहे
देपी कामातुर थे । एहवुं सांभली सव पाछुं ग्युं ।

॥ इति तेरमी कथानक संपूर्ण ॥

॥ अथ चतुर्दश कथानक ॥

વલી રાજા સવ લેઈ નીકલું । સવ બોલવા છાગુ । રાજા સાંભલિ ।
કોસંચી એહવડનામિ નગર । સુવિચાર નાંમિ રાજા । ચંદ્રપ્રભા એહવડ નામિ
કન્યા । એ કન્યા રૂપવંતી નવયૌવના હવી । સખી સંગાતિ, ફૂલ લેવા
વાડીમાંહઈ ગે । જેતલઈ ફૂલ લેઈ છઈ તેતલઈ વાંમન એહવડ નામિ
બ્રાહ્મણ આવ્યું છઈ તેણદ દીઠી । તેણીયે તે દીઠડું । માહોમાંહઈ
ઉપકાર હું શી રીતે વાળીય ? એવું વિચારીને તે રડ્યો, પછીથી હત્યો
તે એમ વિચારીને જે સ્ત્રીનું સાહસિકપણું તો જુઓ ! રાજા અને
શ્રીગીએ ધાલવા લઈ જાય છે છતાં એ અને જોઈને કામાતુર થઈ ! એવું
સાંભળીને રાજા પાછું જઈ રહ્યું.

એ પ્રમાણે તેરમી કથા સંપૂર્ણ થઈ.

ચૌદમી કથા.

વળી રાજા રાજ લઈને નિકળ્યો. રાજા બોલવા લાગ્યું રાજા, સાંભળ,
કૌશાંબી એવે નામે નગર છે. ત્યાંનો સુવિચાર નામે રાજા છે તેને ચંદ્રપ્રભા એવે
નામે કન્યા હતી. તે કન્યા રૂપવંતી અને નવયૌવના થઈ. તે એક વખત
સખીઓ સાથે ખુલ વીણવા વાડીમાં ગઈ. તે ખુલ વીણતી હતી તે વખત
વામન નામે એક બ્રાહ્મણ ત્યાં આવ્યો હતો તેણે તેને દીઠી, અને તે કન્યાએ
પણ વામનને દીઠો. એક બીજાને જોઈને તેઓ બન્ને અસ્પરસ કામાતુર

તે કાંમાતુર થાં' । 'પઢ તે કન્યા આપણ' ઘરિ સપી મંચાતી
 આવી । તે બ્રાહ્મણ તેણે રૂપિ મોહિ વિફલ હોડ । માવિતિમ વોલવા લાગુ ।
 તેતલડ સહમદે મૂલદે પાંચસિ ધૂર્ત પરવરા આગ્યા । તેણે માર્ગિ તે બ્રાહ્મણ
 દીટું । મૂલદે વોલિયું સહમદે જોણે, એહ બ્રાહ્મણની ચંપા । મૂલદે
 પૂછે । ઓર બ્રાહ્મણ તુહનડ સું દુઃખ છડ । વામન વોલ્યું । નંન્દ્ર આ
 વાઢીમાંહિ એક મિ રાજકન્યા દીઠી તેહનડ રૂપિ હું મોહિડું શું । કાંમ-
 જ્વર પીડિડ છડ । ઘરિ જ ન મકું । મૂલદે વોલિડું । એહવી વાત કરિસિ
 તુ તાહરિ આપી કાઢીસિ । અને વલી કાંડે ઉપચાર કીજે । તાહરડ
 કાઢ ધન છડ । વામન વોલિડ કાઢ ધન નથી । પઢી મૂલદેવિ બ્રાહ્મણ
 ડઠાડિડું । કોપલી માંહીથી વે ગોલી કાઢી । એક બ્રાહ્મણના મુહમાંહી
 વાતી । તે સ્ત્રી હોડું । આપણપિ યુદ્ધ બ્રાહ્મણ હોડું । તે સ્ત્રીનેલે રાજદ્વાર
 ગ્યું । રાજાને મેટિડ । આસીવાંદ દીધું । રાજાનિ પૂછું । હે બ્રાહ્મણ તુ

થયાં. પછી તે કન્યા સખીઓને લઈને પોતાને ઘેર આવી. પેલા બ્રાહ્મણ
 તે કન્યા જોઈને તેના રૂપમાં મોહિત થઈ જઈ આંડા જોયો થઈ ગયો.
 તે ગમે તેમ ખેલવા લાગ્યો. એટલામાં સહદેવ મૂલદેવ નામે મોટા ધુતારા
 પોતાના પાંચસે ધુતારા સાથે ત્યાં આવ્યા. તેમણે રસ્તામાં તે બ્રાહ્મણને
 દીડો. મૂલદેવે સહદેવને કહ્યું, ભાઈ સહદેવ ! આ બ્રાહ્મણની એટા નો નો!
 મૂલદેવે બ્રાહ્મણને પૂછ્યું, અરે બ્રાહ્મણ ! તને શું દુઃખ છે ? વામને કહ્યું,
 હે નરેન્દ્ર ! આ વાવડીમાં એક રાજ કન્યા મેં જોઈ તેના રૂપથી હું મોહ
 પામ્યો છું. મને કામ જવર ચડ્યો છે તેથી હું ઘેર જઈ શકીશ નહિ.
 મૂલદેવે કહ્યું, એવી વાત કરીશ તો તારી આંખો કાઢી લેશે. પણ રાખ.
 કંઈ ઉપાય કરીએ તારી પાસે કંઈ ધન છે ? વામને જોત્યો, ખારી પાસે
 ધનતો કંઈ નથી. પછી મૂલદેવે બ્રાહ્મણને ઉઠાડ્યો અને પોતાની કાચળી-
 માંથી બે ગોળાઓ કાઢી તેમણી એક તે બ્રાહ્મણના મુખમાં ધાડી એટલે
 તે સ્ત્રી થઈ ગયો. પોતે પણ ધરડા બ્રાહ્મણનો વેપ લીધો અને પછી તે
 સ્ત્રીને લઈને રાજા પાસે ગયો. રાજાને મળી આશીર્વાદ દીધો. રાજાએ

કેહાંથી આવ્યું । તે બોલિત । સ્વામી હું ગંગા તીરે વસું । તેણી મામી
 પરદલ આવ્યું । ગાંમ માગું । લોક સહુ નાઠા । માહરું પુત્ર નાઠું । માહરા
 પુત્રને વિયોગિ પુત્રની મા મુઢ । આ માહરા પુત્રની સ્ત્રી જ્યાંહાં લગી
 પુત્રની સિદ્ધિ લેઈ આનું તાંહાં લગી તાહરિ ઘરિ રાપિ । પછી તેને
 રાજાએ તે બ્રાહ્મણી રાપી । આપણી દીકરી નહ સંભાલી આપી । મૂલ-
 દેવડ કહું । એ ગોલી જ્યાંહાં લગી મુપમાંહી રાપીસિ તાંહાં લગી સ્ત્રી ।
 જેતલડ કાઢીસિ તવારિ પ્રરપ । અનડ જ્યહવારિ દોહિલું પડે તહવારિ મુહ-
 નહ સમરે । એહું કહીનહ મૂલદેવ ગ્યુ । રાજપુત્રી આપણિ આવાસિ લેઈ
 ગૈ । તે વિહુ એક આમને બચઠાં । વાત કરવા લાગ્યાં । બ્રાહ્મણીએ
 પૂછું । હે સખી તું સુની દુર્બલી કાં । રાજકન્યા બોલી । હડયાની વાત કુળ,
 આગલિ કહિયે ।

પૂછ્યું, હે બ્રાહ્મણ ! તું ક્યાંથી આવ્યો ? તેણે કહ્યું, મહારાજ ! હું
 ગંગા તીરે વસું છું. તે ગામ ઉપર ક્ષત્રિય સ્ત્રી આવ્યું તેથી સહુ લોક
 નાશી ગયા ને ગામ બાગ્યું. મારો પુત્ર પણ નાશી ગયો. પુત્રના વિયો-
 ગથી પુત્રની મા મરણ પામી. આ મારા પુત્રની સ્ત્રી છે તેને જ્યાં સુધી
 હું પુત્રની શોધ કરીને આવું ત્યાં સુધી તારી પાસે રાખ. પછી તે
 રાજાએ તે બ્રાહ્મણીને પોતાને ઘેર રાખી અને પોતાની દીકરીની સંભા-
 ળમાં મૂકી. મૂળદેવે પેલા બ્રાહ્મણને કહ્યું કે જ્યાં સુધી આ ગાળી મુખમાં
 રાખીશ ત્યાં સુધી સ્ત્રી રહીશ અને જ્યારે મુખમાંથી કાઢીશ ત્યારે પુરુષ
 થઈશ, અને જ્યારે સંકટ આવી પડે ત્યારે મને સંભારજે. એવું કહીને
 મૂળદેવ ચાલ્યો ગયો. પછી રાજપુત્રી તે બ્રાહ્મણને પોતાને ઝોરડે લઈ
 ગઈ. બન્ને એક આસને બેઠાં અને એક બીજાની વાત કરવા લાગ્યાં.
 બ્રાહ્મણીએ પૂછ્યું, હે સખી ! તું આટલી બધી સુની અને દુખળી કેમ
 થઈ ગઈ છે ? રાજકન્યા બોલી, સખી ! હૈયાની વાત કોની આગળ કહીએ ?
 કહું છે કે,

ગાથા

વિરલા જાણંતિ ગુણ વિરલા પાલંતિ નિર્ધના નેહ ।

વિરલા પરકજ્જકરા પર દુઃખે દુઃખિયા વિરલા ॥

હે બ્રાહ્મણી તુહનદ સ્યં દુઃખની વાત કહું । એક દિવસિ હું વાઢી-
માંહી સખી સંઘાતી રમવા ગૈ હુતી । તેહાં એક અતિ સ્વરૂપ વીઠું । તેહનદ
રૂપિ હું મોહી પડી । પળ તેહનું નામ ઠામ ન જાણું । બ્રાહ્મણી બોલી હું
તેહને મોકલું તુ શું આપિ । સર્વથા તાહરી દાસી થાડું । પછી મુપ-
માહિયી ગોલી કાઢી પુરપ હોડું । તેહનું રૂપ દેખીનિ લાજી । પછી
ગાંધર્વ વિવાહ કરિ પરણ્યા । મુપ સંભોગ કરવા લાગ્યાં । પછે તે બ્રાહ્મણી
દિવસિ સ્ત્રીનું રૂપ કરિ । રાત્રી પુરપ થઈ સંભોગ કરઈ । કેતલેકિ વેહાટિ
રાજકન્યાનિ ગર્ભ હૌડું । તેતલદ પ્રધાનનદ ઘરિ વીહવા લાગું । પ્રધાનિ પરિવાર
સચલું નુહતરિડું । રાજા આપણું પરિવાર લેઈ જમવા ગ્યું । પ્રધાન પુત્રિ

“ કાઠ વિરલા હોય તેજ શુદ્ધ જાણે, વિરલાજ નિર્ધનને રનેહ પાળે,
પારકાનું કામ કરનારા પણ વિરલા હોય છે અને પારકાને દુઃખે દુઃખીયા
પણ વિરલાજ હોય છે. ”

હે બ્રાહ્મણી ! તને મારા દુઃખની શી વાત કહું. એક દિવસ હું
વાઢીમાં સખી સાથે રમવા ગઈ હતી, ત્યાં એક અતિ સ્વરૂપવાન પુરુષ
દીડાન. તેને રૂપે હું મોહી પડી છું, પણ તેનું નામ ઠામ જાણતી નથી.
બ્રાહ્મણી બોલી, હું તેને મોકલું તો શું આપે ? તે બોલી હંમેશા તારો
દાસી થઈને રહું. પછી પોતે મુખમાંથી ગોળી કાઢી એટલે પુરુષ થઈને
રહ્યો. તેનું રૂપ દેખીને પોતે શરમાઈ ગઈ. પછી ગાંધર્વ વિવાહ કરી અને
પરણ્યાં અને મુખ સંભોગ કરવા લાગ્યાં. પછી તે બ્રાહ્મણી રાત્રિ દિવસે
સ્ત્રીનું રૂપ ધારણ કરે અને રાત્રિ પુરુષનું રૂપ ધારણ કરીને મુખ સંભોગ
બોગવે. કેટલેક દહાડે રાત્રિ કન્યાને ગર્ભ રહ્યો. એક દિવસ પ્રધાનને ત્યાં
વિવાહ આવ્યો એટલે તેણે પરિવાર સહિત રાજાને નોતરૂં દીધું. રાજા
પોતાનો પરિવાર લઈને જમવા ગયો તે વખતે પ્રધાન પુત્રે તે બ્રાહ્મણીને

તે બ્રાહ્મણી દીઠી । તેણે ચીતચું જુ એહ ' માહરહ ભાર્યા થાયે તુ હું
 જીતું । તેણે મિત્રનહ કહિયું । મિત્રે પ્રધાન આગલિ કહું । પ્રધાનિ રાજા
 આગલિ કહું । દેવ માહરા પુત્રનિ એહ બ્રાહ્મણી દિ । રાજા બોલિયું એ
 આપણે ધર્મ નહિ । દુર્બલ । અનાય । બાલ । વૃદ્ધ । તપસી । બ્રાહ્મણ ।
 એ ફોકટ માટે સંતાપીયે નહી । એહનું કહી તે પ્રધાન વારુ । વલી લોકિ
 રાજાનિ કહું । દેવ પ્રધાનનું પુત્ર મરસિ । પ્રધાનનું પુત્ર મુઝા પઠી તાહરું
 રાજ વિણસસહ । પઠી તે બ્રાહ્મણની વહુ રાજાનિ બોલાવી । હે બ્રાહ્મણી
 તું પ્રધાન પુત્રની ભાર્યા થા । તે બોલી સ્વામિ માહરહ તુ મેતારિ છડ ।
 વલી અન્યેરાનહ કાં દિડ । પછિ રાજા પગિ લાગું । હે માત તું માહરું
 રાજ વણસતુ રાધિ । બ્રાહ્મણી બોલી । તમો પ્રધાન પુત્રને પૂછું । તે માહરું
 કહિડ કરિ । તુ કહિશુ । કરાવિહ વિંછિ । તે બોલી । પરણ્યા પઠી રામે-
 શ્વરની યાત્રા કરિસિ તુ એ સંઘાતી સંમોગ કરિસિ । પ્રધાન પુત્રિ માનું હું

દીડી. તેણે મનમાં વિચાર્યું જે એ મારી સ્ત્રી થાય તોજ હું જીતું. પછી
 તેણે પોતાના મિત્રને તે વાત કહી. મિત્રે પ્રધાન આગળ તે વાત કહી.
 પ્રધાને રાજ આગળ વાત કહી કે દેવ ! મારા પુત્રને આ બ્રાહ્મણી પર-
 છાવે. રાજાએ કહ્યું કે આપણે એ ધર્મ નહિ. દુર્બલ, અનાય, બાળક,
 વૃદ્ધ, તપસી, બ્રાહ્મણ, એમને નકામા સંતાપીએ નહિ. એમ કહીને રાજાએ
 પ્રધાનને વાર્યો, પછી લોકોએ રાજાને કહ્યું જે દેવ ! પ્રધાનનો પુત્ર મરશે
 અને પ્રધાનનો પુત્ર મર્યા પછી તમારું રાજ્ય નાશ પામશે. આ ઉપરથી
 રાજાએ તે બ્રાહ્મણની વહુને બોલાવીને કહ્યું જે હે બ્રાહ્મણી ! તું આ
 પ્રધાન પુત્રની સ્ત્રી થા. તે બોલી કે મહારાજ ! મારે તો ધણી છે, તો
 વળી બીજાને કાં આપો છો ? પછી રાજા પગે લાગીને તેને કહેવા લાગ્યો
 કે હે મોતે ! તું મારું રાજ્ય વિનાશ પામતું રાજા બ્રાહ્મણીએ કહ્યું કે
 તમો પ્રધાન પુત્રને પુછો કે તે મારું કહ્યું કરશે ? રાજાએ કહ્યું કે તે અમે
 કરાવીશું. પછી તે બોલી, પરણ્યા પછી એ રામેશ્વરની યાત્રા કરશે તો હું
 સંમોગ એની સાથે લગ્ન કરીશ. પ્રધાન પુત્રે માન્યું કે હું રામેશ્વરની યાત્રા કરીશ. પછી

રામેશ્વરની યાત્રા કરિસિ । પછી વિવાહ કીધું । પછિ પ્રધાન પુત્ર ચાલવા લાગું । વિવાહ । નવી સ્ત્રીની માહરી, વડી રાણી કહનિ લેડ મૂકું । પછિ પ્રધાન પુત્રે વડી રાણીનડ કહિત । જ્યાંહાં લગી હું યાત્રા કરી આવું તાંહાં લગી તું એ સ્ત્રી નિજિ માલિ રાખી । એહતું કહી તીર્થયાત્રા કરવા નિકલિતું । પછિ તે પ્રધાન પુત્રની સ્ત્રી માંહોમાંહે વાત કરવા લાગાં । અરિ બ્રાહ્મણિ તું આંહાં મુહન મેલી દુઃખ ભોગવવા કેહાં આવી । इहां तु को पुरुष आवी न सकि । माहरी योवनावस्था फोक जाइछइ । ते ब्राह्मणी बोली । जु हुं पुरुष आंगी आपुं तु मुहनइ शुं आपि । सचलां आमर्ण तुहने आपुं । पछि रात्रे મપમાંથી ગોલી કાઢી । પુરુષ ધ્યુ । પછી સંભોગ કરવા લાગાં । એણે પ્રકારિ નિતમેવ સંભોગ કરિ । ઇમ કરતાં છ મસવાડા હવા । પ્રધાન પુત્ર આવ્યું । પછિ તે વેદુ માંહોમાંહે વિમાસવા લાગાં હવિ આપણ બુધિ કીજે । જેતલડે એહનડે લોક વધાવડે તેતલડે

બન્નેનાં લગ્ન કીધાં. પછી પ્રધાન પુત્ર જત્રા જવા નિકળ્યો. જતી વખતે તેણે વિચાર કર્યો કે નવી સ્ત્રીને મારી વડી રાણી પાસે લઈ જઈને મૂકું તો સાઈ. એમ વિચારી પ્રધાન પુત્રે વડી રાણીને કહ્યું કે જ્યાં સુધી હું જત્રા કરીને આવું ત્યાં સુધી તું એ સ્ત્રીને તારે માલે રાખજે. એવું કહીને તે તીર્થયાત્રા કરવા નિકળ્યો. પછી પ્રધાન પુત્રની તે જાને સ્ત્રીએ માંહો માંહે વાતો કરવા લાગી. મોટી સ્ત્રીએ બ્રાહ્મણીને કહ્યું કે અરે બ્રાહ્મણી તું અહીં મારા ભેગી દુઃખ ભોગવવા ક્યાં આવી ? અહીં તો ઠાંધ પુરુષ પણ આવી શકતો નથી. મારી યોવનાવસ્થા નકામી જાય છે. બ્રાહ્મણી બોલી, જો હું પુરુષ આણી આવું તો મને શું આપે ? તેણે કહ્યું બધાં ધરેણાં આપી દઈ. પછી રાત્રે મુખમાંથી ગોળી કાઢીને તે બ્રાહ્મણી પુરુષ થઈ. અને બન્ને સુખ સંભોગ ભોગવવા લાગ્યાં. એ પ્રકારે દરેકજ સુખ સંભોગ કરે. એમ કરતાં છ માસ થયા એટલે પ્રધાન પુત્ર આવ્યો. પછી તે બન્ને માંહોમાંહે વિચાર કરવા લાગી કે હવે આપણે કંઈ ઉપાય કરીએ. જે વખતે લોક એને વધાવી લેવા જાય તે વખતે આપણે નીકળી જઈએ.

આપણે નીકળી જાયે । તે વેદુ નીકળ્યાં । આઘેરાં ગ્યાં । ॥ એતલે તેણે
 વ્રાહ્મણે મૂલ્દે સમરિત । મૂલ્દે આબ્યું । મૂલ્દે આગલિ સચલું વૃત્તાંતકહું ।
 પછિ મૂલ્દે વલિં એક ગોલી આપો મુખમા રાખવા । અદિષ્ટ થ્યા । મૂલ્દે
 આપણિ નગરિં લેઈ ગ્યું । તે વ્રાહ્મણનિ ઘણું ત્રામ દીધું । પછી તેણે વ્રાહ્મણ
 મૂલ્દેને કહ્યું મૂલ્દે મુહને રાજકન્યા આણિ આપિ । ॥ તાંહાં માહર
 ગર્ભ છડ । વલી મૂલ્દેવિ વ્રાહ્મણનું રૂપ કીધું । ॥ સહસ્રદે સોલ
 વર્ષનું કીધું પુત્ર । રાજદ્વારિ ગ્યા । રાજાએ આમન આપું । તારાં
 વેઠા । રાજાનિં કહુ । માહરા પુત્રની વહુ આપી । રાજા બોલિત ।
 તાહરી વહુ પ્રધાન પુત્રને દીધી । વૃદ્ધ વ્રાહ્મણ બોલિત । તુ માહર
 સાંમલિ । તાહરું રાજ સચલું ભસ્મ કરું । નહિતુ તાહરી પુત્રી દિ । પછિ
 તેણે રાજાએ શ્રાપના ભયેયકુ આપણી પુત્રી દીધી । સહદે પરણ્યો । કન્યા
 લેઈ ઘરિ આવ્યા । તે કન્યાને કાજિ સહદેને તે વ્રાહ્મણ વંદવા લાગા ।

એ રીતે તે બન્ને નિકળી ગયાં ને ધણે-આધે-જતત ગયાં-ત્યા-પેવા-
 બ્રાહ્મણે મૂળદેવનું સ્મરણ કયું એટલે મૂળદેવ આવ્યો. તેની આગળ તેણે
 બધું વૃત્તાંત કહ્યું. પછી મૂળદેવે બીજી ગોળી મુખમા રાખના આપી એટલે
 બન્ને અદ્રષ્ટ થયાં તેમને મૂળદેવ પોતાના આમમાં લિધ ગયાં હ્યા પેવા
 બ્રાહ્મણને ધણે નાસ આધો ત્યારે તે બ્રાહ્મણે મૂળદેવને કહ્યું કે મૂળદેવ !
 મને રાજકન્યા આણી આપ, તેને પેટ મારો ગર્ભ છે. વળી મૂળદેવે બ્રાહ્મ-
 ણનું ૨૫ લીધું અને સહદેવને સોળ પરસનો પુત્ર બતાવ્યો. તેને લખને
 રાજદ્વારે ગયો. રાજાએ આસન આપ્યું. ત્યાં બેઠા પછી રાજાને કહ્યું કે
 આ મારા પુત્રની વહુ આપો. રાજાએ જવાબ દીધો કે તારા પુત્રની વહુ
 તો પ્રધાન પુત્રને પરણાવી દીધી છે એટલે તે વૃદ્ધ બ્રાહ્મણ બોલ્યો, મારી
 વાત સામળ હું તારું બધું રાખ્ય બાળીને ભરમ કરી દઉં છું નહિ તો
 તારી પુત્રી મારા પુત્રને આપ. પછી તે રાજાએ શ્રાપના ભય તી પોતાની
 પુત્રી સહદેવને પરણાવી. સહદેવે કન્યા પરણીને ઘેર આવ્યો. પછી તે
 કન્યાને કાજે સહદેવ તથા પેલા બ્રાહ્મણ વંદવા લાગ્યા. એક કહે એ મારી

એક કહૈ માહરી માર્યા । વીજું કહિ માહરી માર્યા । એટલી કથા
કહીનહ વૈતાલ બોલિહ । રાજા કહૈ । તે વેદુ માહે કોહની માર્યા ।
રાજા બોલ્યું સહદેની માર્યા । વૈતાલ બોલિહ । પહિહિહ વ્રાહ્મણ પરણિહ
તેહનું ગર્ભ હુહ । તે વ્રાહ્મણની માર્યા સિં ન હુયે । રાજા બોલ્યું । વ્રાહ્મણે
તુ ચોરી કીધી અનિ સહદે તુ લોકવપ્યાત પાંણિગ્રહણ કીધું હતુ । એવું
સહદેવની માર્યા । એહવું સાંભલી સજ પાહું ગ્યું ।

॥ ઇતિ ચતુર્દશ કથાનક સંપૂર્ણ ॥

॥ અથ પંચદશ કથાનક ॥

બલી રાજા સજ લેહ નિકલિહ । સજ બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
મલયાચલ એહવહ નાંમિ પર્વત । તેહાં જીમૂતકેતુ એહવહ નાંમિ રાજા । પણિ
તે અપુત્રિહ । તેણહ પુત્રની અર્થિ કલ્પવૃક્ષ રોપિહ । તે કલ્પવૃક્ષ જુહુ ।

ઓ અને ખીજો કહે મારી ઓ. એટલી કથા કહીને વૈતાળ બોલ્યો, રાજા,
કહે એ બન્નેમાં એ કોની ઓ ? રાજા બોલ્યો સહદેવની ઓ. વૈતાળે કહ્યું,
પહેલો બ્રાહ્મણ પરણ્યો ને તેનો ગર્ભ રહ્યો છે તો તેની ઓ કેમ નહિ ?
રાજાએ કહ્યું, બ્રાહ્મણે તો ચોરી કીધી અને સહદેવે તો લોકવિપ્યાત
લગ્ન કર્યું છે. માટે સહદેવની ઓ. એવું સાંભળી સજ પાહું જાણું રહ્યું.

એ પ્રમાણે ૧૪ મી કથા સંપૂર્ણ.

પંદરમી કથા.

વળી રાજા સજ લેહ નિકળ્યો. સજ બોલવા લાગ્યું, રાજા ! સાંભળ.
મલયાચળ એવે નામે એક પર્વત હતો. ત્યાં જીમૂતકેતુ નામે રાજા રાજ્ય
કરતો હતો. પણ તે અપુત્ર હતો તથા તેણે પોતાના આંગણમાં પુત્રને અર્થે
કલ્પવૃક્ષ રોપ્યું. તે કલ્પવૃક્ષ પ્રસન્ન થયું, એટલે તેને જીમૂતવૃક્ષ નામે

જીમૂતવાહન એહેવે નામે પુત્ર હો । મહા મહોચ્છવ વર્ત્યો । તે રાજા રાજ કરતાં લોક અપાર સુખી હોઆ । ઉપસર્ગનું ભય નહીં । પરચકનું ભય નહીં । કાંમ વિપિ સ્મૃતિ, મેઘા, સદાફલા મહી, ગાવો ઘટોદ્રી, સ્ત્રી સચલી પતિવ્રતા । જીમૂતવાહનહ પ્રથવી સચલી' ઊરણ કીધી । સમગ્ર રાજ્ય જાંણીનહ ગોત્રીયે વિમાસુ એહનું રાજ લીનહ । તેણહ ગોત્રીયે નગર વીટુ । જીમૂતકેતે કહુ પુત્ર કિમ કરિસિ । ગોત્રલય કરી આપણું રાજ રાણીયે । પુત્ર જીમૂતવાહન બોલુ ।

શ્લોક.

અનિત્યસ્ય શરીરસ્ય સર્વદોષમયસ્યચ
કૃતે સર્વાધિગ્રસ્તસ્ય નાઽહં પાપં કરોમિચ
ગોશતાદપિ ગોક્ષીરમશ્નં પુઢશતાદપિ
મંદિરે મંચકસ્થાનં કસ્યાર્થં ધાંધત્રાહતિઃ

પુત્ર થયો અને રાજ્યમાં મોટા મહોત્સવ વર્તાયો. એ રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે વખતે લોક બહુ સુખી હતા. કોઈને ઉપદ્રવનું ભય નહિ, પરચકનું ભય નહિ, કામ વિપે સ્મૃતિ, શુદ્ધિ, પૃથ્વી હમેશાં રૂળ આપનારી, ગાવો ઘડા જેવાં મોટાં ખાવસાં વાળા એટલે ધણુ દૂધ આપનારી, સ્ત્રીઓ બધી પતિવ્રતા, એવું એના રાજ્યમાં હતું. શ્રમૂત વાહને આખી પૃથ્વી જીતી લીધી. પોતાના સંબંધીનું રાજ્ય બધીને પિત્રાધઓએ શહેર ઘેરી લીધું. ત્યારે શ્રમૂત કેનુએ કહ્યું, પુત્ર હવે શું કરીશું ? જોત્રનો નાશ કરીને આપણું રાજ્ય રાખીએ ? પુત્ર શ્રમૂત વાહન બોલ્યો,

“ અનિત્ય અને સર્વ દોષથી ભરેલા તથા રોગોથી ઘેરાયેલા શરીરને લીધે હું આ પાપ કરીશ નહિ.”

“ સેંકડો ગાયોના દૂધમાંથી એકજ ગાયનું દૂધ, અતના ઢગલાઓમાંથી ૧૬૦૦ એકજ પડીયો અન્ન, અને આખા મકાનમાં ફક્ત એક પયારી જેટલીજ જગ્યા મારે જોઈએ છે, તો પછી શા માટે ધાંધવોનો નાશ કરવો જોઈએ ? ”

માટે હું લડાઈ કરીશ નહિ. પછી પિત્રાધઓએ રાજ્ય લઈ લીધું.

એક દિવસિ જીમૂતવાહન મિત્ર મધુકર સાથિ રમવા ગ્યુ । તેહાં દેશ્વરીની પ્રાસાદે
 દેવાંગના એક વેળા વાતી દીઠી । તેણીયે જીમૂતવાહન દીઠડ । પરસ્પરિ સાંહનું
 જોડું તે સ્ત્રી કાંમ પીડિત દૂડ । આપણે ઘરિ ગૈ । સસ્ત્રીયે માનિ કહુ । તેણીયે
 આપણા ભર્તારન કહુ । રાજા બોલિડ । મલયાવતીનદ સાંહનું રાગ છડ ।
 દેવ વિદ્યાધર જીમૂતકેત રહાં આવિડું છડ । તેહનું પુત્ર જીમૂતવાહન પુત્રી
 દીઠું । રાજા બોલીડ । જીમૂતવાહનનદ પુત્રી દેસિ । વિશ્વાવસુ જીમૂતકે-
 તને આશ્રમ આમંત્રણ દેવા ગ્યુ । જીમૂતકેત ન આવિ તુ જીમૂતવાહનને
 લેડ વહિલુ આવિ । પછિ તે વિશ્વાવસુ તિહાં જૈને જીમૂતકેત આગલિ
 કહુ । તેણે આપણડ પુત્ર જીમૂતવાહન મોકલ્યું । તે જીમૂતવાહનનદ મલ-
 યાવતી કન્યા દીધી । ગાંધર્વ વિવાહ કરી પરણાવી । પછિ જીમૂતવાહન
 કન્યાનદ લેડ હિંડડ । જીમૂતવાહન સાલિક વિશ્વાવસુ સાથિ વનમાંહિ
 રમવા ગ્યા પારધ્યા । તાંહાં જીમૂતવાહનદ એક હાડનું પર્વત દીઠું । સાલોને

અને પોતે બાપ દીકરો વનમાં ચાલ્યા ગયા. એક વખત શૂન્ય વાહન
 પોતાના મિત્ર મધુકરને સાથે લઇને રમવા ગયો. ત્યાં વનમાં એક દેવીનું
 મંદિર હતું તેમાં એક દેવાંગના વીણા વગાડતી દીડી. તે કન્યાએ શૂન્ય
 વાહનને જોયો. પરસ્પર એક બીજા સામું જોયું. તે સ્ત્રી કામ પીડિત
 થઇ અને પોતાને ઘેર ગઇ. સખીએ તેની માને કહ્યું. તેણીએ પોતાના
 ધણીને કહ્યું. રાજાએ પૂછ્યું, મલયાવતીને શું દુઃખ છે ? ત્યારે માએ કહ્યું,
 દેવ ! વિદ્યાધર શૂન્યકેતુ અંદિયાં આવ્યા છે. તેના પુત્ર શૂન્યવાહનને
 પુત્રીએ દીઠા છે. રાજાએ કહ્યું શૂન્ય વાહનને પુત્રી પરણાવીશું પછી શું ?
 પછી તેણે પોતાના પુત્ર વિશ્વાવસુને શૂન્ય કેતુને આશ્રમે આમંત્રણ દેવા
 મોકલ્યો અને કહ્યું કે શૂન્યકેતુ ન આવે તો શૂન્યવાહનને લઇને વહેયો
 આવજો. પછી તે વિશ્વાવસુએ ત્યાં જઇને શૂન્યકેતુને તે કહ્યું. તેણે
 પોતાના પુત્ર શૂન્યવાહનને મોકલ્યો. તે શૂન્યવાહનને મલયાવતી કન્યા
 ગાંધર્વ વિવાદથી પરણાવી. પછી શૂન્યવાહન કન્યાને લઇને આવ્યો. એક
 વખત શૂન્યવાહન પોતાના સાળા વિશ્વાવસુ સથે વનમાં સિકાર રમવા
 ગયો. ત્યાં શૂન્યવાહનને એક મોટા હાડકાનો ડુંગર જોયો. તે ઉપરથી નેણે

પૃથું । સાહુ બોલિહ, એક નાગકુમાર દેહોડિ આવી ।। ગુરુડ મક્ષ કરિ ।
 અન્યેક નાગની કોડિ સ્વાધી । એવડાં હાડ તેહનાં । જીમુતવાહન બોલિહ ।
 હે મિત્ર તું ધરિ જા । હું દેવદર્શન કરિસિ । સાહુ ગ્યુ । જીમુતવાહન
 જેતલડ નમસ્કાર કરી રહિહ તેતલડ સ્ત્રી રોતી સાંમલી । હા પુત્ર હા
 પુત્ર એહવું સન્દ સાંમલિહ । હે માતા તું કાં રોણ્ણડ તેહ સ્ત્રીને પૃથું ।
 તેહ બોલી આજ માહરા પુત્રનું મરણ હસિ । જીમુતવાહન બોલિહ । હે
 માતુ તુ મ રોયસિ । તાહરા મુત્રનિ ઠામિ હું મરિસિ । એતલડ તે સ્ત્રીનું
 પુત્ર શંખચૂડ બોલિહ સ્વામિ તું કાં મરિ । મુહ સરસા પ્રાંણી કેતલા
 હુઆ અને કેતલા હુસડ । પળ જીમુતવાહન સાંમલિ । પીઆરાનિ પ્રાંણિ
 કરીનિ આપળ પ્રાંણ સહુકો રાખિ પળિ આપળિ પ્રાંણિ કરી પીઆરા પ્રાંણ
 રાખિ તેહનું તું દીસડ છડ । એતલડ આકાસિ માર્ગિ ગુરુડ આવતુ દીડું ।
 એતલડ જીમુતવાહન વધ્યસિલા બેઠહ । ગુરુડડ આવી પ્રહાર કીડું । પગે

પોતાના સાળાને પૂછ્યું કે આ શું ? સાળો બોલ્યો, આહી દરેરાજ એક
 નાગકુમાર આવે છે અને તેને ગરુડ બક્ષ કરી ન્યાય છે. એ પ્રભાણે અનેક
 કરોડો નાગને ખાધા તેનાં આં હાડકાં. પછી શ્રમુતવાહને કહ્યું કે હે મિત્ર
 તું ઘેર જા. હું દેવનાં દર્શન કરીને આવું છું. તે ઉપરથી સાળો ગયો.
 શ્રમુતવાહન દેવને નમસ્કાર કરી રહ્યો એટલામાં તેણે એક સ્ત્રી રોતી
 સાંબળી. હા પુત્ર ! હા પુત્ર ! એવો શબ્દ સંભળાયો. તે સ્ત્રીને શ્રમુત-
 વાહને પૂછ્યું, હે માતા ! તું કેમ રડે છે ? તે સ્ત્રી બોલી, આજ મારા
 પુત્રનું મરણ થયે. શ્રમુતવાહને કહ્યું હે માતા ! તું રોષશ ના, તારા
 પુત્રની જગ્યાએ હું મરીશ. એટલે તે સ્ત્રીનો પુત્ર શંખચૂડ બોલ્યો સ્વામી !
 તું શા માટે મરે ! મારા જેવા પ્રાણીઓ કેટલાએ યધ ગયા અને કેટ-
 લાએ યધ જશે; પણ શ્રમુતવાહન ! સાંબળ, પારકાના પ્રાણે કરીને પોતાના
 પ્રાણ સહુ કોઈ રાખે, પણ પોતાના પ્રાણ આપીને જીવનના પ્રાણ રાખે
 એવો તો તું જ દેખાય છે. એટલામાં આકાશ માર્ગે ગરુડને આવતો દીઠો,
 એટલે શ્રમુતવાહન વધ્યસીલા ઉપર બેસી ગયો. ગરુડે આવી તેના

સાહિનડ ફેરવીડ । તેતલિ નાંમકિત આમરણ હાથનું કાંકળ રુધિરે મરું
મલયવતીનડે છુલિ પડિડ । તેતલડ શંખચૂડ બોલિડ । હે ગુરુડ તાહર
મક્ષ નુહિ । ગુરુડનડ વિકલ્પ ઉપનુ । ઓર મિં એસું કીધું । ગુરુડ બોલિડ
તું કુળ છડ । અને રૂહા કા વયઠડું । તું જા । તું માહરું મક્ષ નુહિ ।
એહનું કહી જંતલી મુક્તી તેતલિ જીમુતવાહન બોલિડ । સ્વામિ મુહનડ
હિતકરિ તુ શું કરિસિ । અનિ રે મુહનડ મક્ષ કરિ । ગુરુડ બોલિડ । હે
માહા સાત્વિક તુ પીઆરા ઝાજિ આપણા પ્રાંણ કા તર્જિ । એહનું વિવાદ
કરડે છડે તેતલડ મલયવતી કન્યાએ આમ્રણ ડલ્લ્યું । પઠિ સપરવાર રોતી
તેહા આવી । મર્તાર મુર્ઝાગત હૌડ દીઠડ । રોવા લાગી । હે પ્રાણપતિ
સ્વામિ પરોપકાર મહોદધિ હે સાત્વિક હે કાત હે સદા શાત હે વિદગ્ધ
ચૂદામણિ હે પ્રાન્નમી મીમ હે જનવલ્લભ મુહનિ કૃપાકરિ પ્રત્યુત્તર દિ ।
એહનું વિલાપ કરતી ગુરુડિ સાંભલી । ગુરુડિ પાતાલિ થકુ અમૃત આળી
અભિષેક કીધુ । જીમુતવાહન જીવ્યું । ગુરુડ બોલિડ હું ત્રુઠો । જીમુત-

ઉપર પ્રકાર કીધો અને પછે ઝાલીને ફેરવ્યો. એટલામા નામાકિત આમરણ
હાથનું કમળ તે મનમનતીના ઝોળામા રુધિરે ખરડાયલું જમને પડ્યું.
શખ્યુડે કહ્યું કે હે ગરુડ ! આ તારું મક્ષ ન હોય. ગરુડને વિદગ્ધ ઉપજ્યો
કે અરે મેં આ શું કીધું ? પછી ગરુડ બોલ્યો કે તુ કાણુ છે ? અને
અહીંઆ શું માટે બેઠો ? જા, જતો રહે, તું માત્ર મક્ષ નથી, એવું કહીને
તેને છોડી મૂક્યો. એટલે શ્રમુતવાહન બોલ્યો, સ્વામી ! હવે તુ
મારું શું હિત કરવાનો છું ? હવે તો માત્ર મક્ષ કર. ગરુડે કહ્યું હે
મહાસાત્વિક ! તારા પાસેને માટે પોતાના પ્રાણ શા માટે તજે છે ? એવો
વિવાદ કરે છે એટલામા મલયવતી કન્યાએ આમરણ ઝોળખ્યું. પછી
સપરિવાર રોતી તમા આતી, પોતાના ધણીને મુર્ઝાગત થયેલો જોઈને રોવા
લાગી કે હે પ્રાણપતિ ! સ્વામી ! હે સદાશાત ! હે વિદગ્ધચૂદામણિ !
હે પરાક્રમી ભીમ ! હે જનવલ્લભ ! મને કૃપા કરીને પ્રત્યુત્તર આપો. એવો
વિલાપ કરતી ગરુડે સાંભળી પછી ગરુડે પાતાલમાંથી અમૃત આણીને
છાટ્યું એટલે શ્રમુતવાહન શ્રવણ થયો. ગરુડે તેને કહ્યું કે હું તારો

વાહન બોલિડ જુ તુ પ્રસન્ન હૌડ તુ આજ પુઠિ નાગ મ સ્વાહસિ । ગુરુડ
બોલિડ પ્રમાંજ । પછડ જીમુતવાહન સપરિવાર આપણિ આશ્રમડ ગ્યુ ।
એતલી કથા કહીનડ વૈતાલ બોલિડ કહડ - રાજાં વક્રમાદૈત્ય તે વે માંહિ
સાત્વિક કુળ । રાજા બોલું જીમુતવાહન સાત્વિક । એહવું સાંભલિ સત્ર
પાહું ગ્યું ।

॥ इति पंचदश कथानक ॥ १५ ॥

॥ अथ षोडश कथानक ॥

બલી રાજા સત્ર લેડ નીકલુ । સત્ર બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
જયેપુર એહવડ નાંમિ નગર । તેહાં ધર્મશીલ એહવડ નાંમે રાજા । રત્નદત્ત
એહવે નાંમે શ્રેષ્ઠ । તેહને ઉન્માદની એહવડ નાંમિ કન્યા । સદા ઉન્માદ
હીંડડ । પછી તેણે શ્રેષ્ઠિ રાજાનિ કહુ । દેવ માહરડ ઘરિ રત્ન કન્યા

ઉપર પ્રસન્ન થયો છું. વર માગ. ત્યારે શૂભૂતવાહને કહ્યું કે દેવ ! જો તમે
પ્રસન્ન થયા હો તો આજ પછી નાગ ન ખાશો, ગરડે કહ્યું કે કપુત્ર.
પછી શૂભૂતવાહન પરિવાર સાથે પોતાના આશ્રમે ગયો. એટલી કથા કહીને
વૈતાલ બોલ્યો, રાજા વિક્રમાદિત્ય ! કહે, એ બેમાં સાત્વિક કોણ ? રાજાએ
કહ્યું, શૂભૂતવાહન સાત્વિક. એણે સાંભળી સત્ર પાહું ગ્યું.

એ પ્રમાણે પંદરમી કથા સંપૂર્ણ.

સોળમી કથા.

વળી રાજા રત્ન લઈને નિકળ્યો. રત્ન બોલવા લાગ્યું. રાજા !
સાંભળ. જયેપુર એવે નામે નગર છે. ત્યાં ધર્મશીલ નામે રાજા છે.
એ નગરમાં રત્નદત્ત એવે નામે શેઠ વસે છે તેને ઉન્માદની નામે કન્યા છે.
તે સદા ઉન્માદમાંજ ચાલે. એ શેઠે રાજાને કહ્યું કે મહારાજ ! મારે ઘેર

છડ । જુ સ્વપ દૂડ તુ વિહવા કરુ । નહી તુ અનેરાનડ દૈડસિ ।' રાજાએ
 કન્યાનાં લક્ષણ જોવા પ્રધાન મોકલિહ । તેહ કન્યા દેહી મોહ પાંસુ ।
 વિસાલ નેત્રા । ચંદ્રમાના સિરખુ મુલ । ચૈત્ર હીડોજા સિરલા કાંન ।
 ચંદ્રકાંતિ સિરલા કપોલ । તિલ પુષ્પ સરખી નાસિકા । આવર્ત સરિલા
 નાભિ । ચિત્ર સરિલા હોઠ । સૂક્ષ્મ ઉદર । એહી તે સ્ત્રી સર્વ લક્ષણે
 સંપૂર્ણ । એહી તે કન્યા દેહી પ્રધાને વિમાસુ । જુ એહ કન્યાને રાજા
 પરણસિ તુ રાજા એહનડ રુપિ મોહુ થકુ રાજ્યનિ ચ્યંતા નહી કરડ ।
 એહનુ વિમાસીનડ રાજા આગલિ કહુ । સ્વામિ તે કન્યા અપલક્ષણી છે ।
 રાજા યોગિ નહિ । પઢડ તે કન્યા ધવલધીરનડ દીધી । ધવલધીરિ
 પરણી । એકવારનડ સમડ રાજા વાઢીયે 'જાતુ હુડ તે' સ્ત્રી ધવલગૃહ
 ઉપરિ દીઠી । રાજાનું મન ચંચલ હયું । જોવા લાગુ । એહ દેવકન્યા ।
 માનુષી । કિંનરી । ઇમ ચિંતવતો કાંમ પરવશ હુડ । પાસિ જે રહુ હુતુ

રત્ન જેવી કન્યા છે જે આપની ધમ્મ હોય તો આપના સાથે તેનો
 વિવાહ કરી નહિ તો પછી ખીજ કોઇને પરણારી દષ્ટ. રાજાએ કન્યાનાં
 લક્ષણ જોવા પ્રધાનને મોકલ્યો તે કન્યાને જોઇને મોહ પામ્યો. તે કન્યાનાં
 નેત્ર વિશાળ હતાં, ચંદ્રમાના જેવું તેનું મુખ હતું, ચૈત્ર હિડોજા (?)
 જેવા તેના કાન હતા, ચંદ્રની કાંતિ જેવા માલ હતા, તપના પુષ્પ
 સરખી નાસિકા હતી, આવર્ત સરખી નાભિ, પાકા ધીસોડા જેવા હોઠ,
 પાતળું પેટ, એવી તે સ્ત્રી સર્વ લક્ષણે કરી સંપન્ન હતી. એવી કન્યાને
 જોઇને પ્રધાને વિચાર્યું, જે એ કન્યાને રાજા પરણશે તો રાજા એના
 રૂપમાં મોહ પામીને રાજ્યની ચિંતા નહિ કરે. એવું વિમાસીને રાજા
 આગળ કહ્યું કે સ્વામી ! એ કન્યા તો અપલક્ષણી છે. રાજાને લાયક
 નથી. પછી તે કન્યા ધવલધીર સાથે પરણાવી. એકવારને સમે રાજા
 વાઢીએ જતો હતો તે વખત તે સ્ત્રીને અગાસી હપર દીઠી. તેને જોઇને
 રાજાનું મન ચંચળ થયું. રાજા જેવા લાગ્યો કે આ તે દેવકન્યા હશે, કે
 માનુષી હશે, કે કિંનરી હશે ! એમ વિચાર કરતાં રાજા કામવશ થયો.

તેણે કહુ દેવ એ માંત્રી । જે તમને અપલક્ષણી કહી મુંકી તે કંન્યા
 સેવક ધવલધીર પરાણિ । રાજા બોલિડ । હું તુ પ્રધાનદ વાહ । પ્રધાન
 બોલાવ્યું । સ્વામિ કહ્યું છે તે સત્ય । પણ કારણ કહુ તે સાંભલિ ।
 મ્વાંમી અહ્યાએ એહવું વિમાસુ રાજા રાજ્યનિ ચ્યંતા નહીં, કરડ । પઠિ
 રાજ વળમસિ । પડદ ધવલધીર આવીનિ કહુ । દેવ અહંતવદાસોસ્મિ ।
 તુ દાસી અણાવીયે । મ્વાંમીનદ જિમ સુખ થાયે તિમ કીજે । રાજા
 બોલિડ । પર સ્ત્રી ગમન હું ધર્મ ।

શ્લોક.

માતૃવત્પરદારેષુ પરદ્રવ્યેષુ લોઘવત્ ।

આત્મવત્સર્વભૂતેષુ યઃ પશ્યતિ સ પશ્યતિ ॥

સર્વથા પરસ્ત્રીગમનનું સ્વપ નથી । પણ રાજાનિ શરીરિ વ્યથા
 ઉપની । પહિલું ચિંતા ઉપજડ । પઠિ જોવા હોંડિ । પઠિ નીસાસા મુકડ ।

પોતાની પાસે જે હતા તેમણે, કહુ મહારાજ ! એ માંત્રી છે. તમને જે
 અપલક્ષણી કહી હતી તે એ કંન્યા સેવક ધવલધીર સાથે પરણાવી છે.
 રાજાએ કહુ પ્રધાને તો મને ના કહી હતી. પછી પ્રધાનને બોલાવ્યો.
 પ્રધાને કહુ સ્વામી ! એ કહે છે તે ખરું, પણ એનું કારણ કહું તે
 સાંભળો. અમે એનું વિચાર્યું કે રાજા એને પરણશે તો પછી રાજ્યની
 ચિંતા નહિ કરે, અને પછી રાજ્ય નાશ પામશે તે પછી ધવલધીર
 આવીને કહુ કે હું તમારો દાસ છું; તો એ આપની દાસી છે; માટે એને
 ભેદ્યે તો તેડાવો, અને સ્વામીને જેમ સુખ થાય તેમ કરો. રાજાએ
 કહુ પરસ્ત્રીગમન એ શું ધર્મ છે ?

“ પારકી સ્ત્રી તરફ માની પેઠે, પારકા દ્રવ્ય તરફ માત્રીના દેહની
 પેઠે, અને તમામ જૂત પ્રાણી તરફ પોતાની જાતની પેઠે જે જુએ છે
 તેજ ખરું જુએ છે. ”

માટે સર્વથા પરસ્ત્રી ગમનનો મારે ખપ નથી. તે પછી રાજાના
 શરીરિ વ્યથા ઉપની. વિરહની અવસ્થાઓ આ પ્રમાણે છે: પહેલી ચિંતા
 ઉપજે, પછી તેને જોવા દોડે, પછી નિસાસા મુકે, પછી કામજવર ચડે,

પછિ કાંમજ્વર વડ્ડ । પછિ ગાત્ર વલ્ડ । પછિ અંન ન રુચિ । પછિ
 સુંનકાર થાયે । પછિ પ્રાંણ સંદેહ યાય । પછડ તેળડ વિરહે તે રાજા મુડ ।
 રાજા મુઆ પુંઠિ ધવલધીરિ તે અગ્નિ પ્રવેસ કરિડ । પછડ ધવલધીરની
 સ્ત્રીયે કીધું । ઇતલી કયા કહીનિ વૈનાલ બોલિડ । રાજા કહિ તે તિહુ-
 માંહિ સાત્વિક કુળ । રાજા બોલ્યુ । રાજા સાત્વિક । ઇર્ધું સાંભલિ મવ
 પાહું જડ બિહું ।

इति सोलमी कथा पुनी थद्

॥ अथ सप्तदशमी कथा ॥

વલી રાજા સવ લેડ નિકલિડું । સવ બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
 ડજેળી નામે નમરી તેહાં વજ્રગ, રૈત રાજા । તેહાં વિસણુસર્મા ઇહવે નામે
 વ્રાહ્મણ । વલિ તેહનું ગુણાકર નામે પુત્ર । તેળડ જે કાંડ ધન હતુ તે જુ

પછી અગમાં બળત્રા થાય, પછી અન્ન પર અગ્નિ યાય, પછી શૂન્યકાર
 થાય, અને પછી પ્રાણ સંદેહ થાય. એ પ્રમાણે તે સ્ત્રીના વિરહથી રાજા
 મરણ પામ્યો. રાજા મરણ પામ્યા પછી ધવલધીર અગ્નિમાં પ્રવેશ કરીને
 મરણ પામ્યો. ધવલધીરની સ્ત્રી તેની પાછળ સતી થઇ. એટલી કથા કહીને
 વૈતાલ બોલ્યો, રાજા, કહે, એ ત્રણેમાં સાત્વિક કોણુ ? રાજાએ કહ્યું
 રાજા સાત્વિક. એવું સાંભળીને રાજા પાહું જમને બેઠું.

એ પ્રમાણે સોળમી કથા પૂરી થઇ.

સત્તરમી કથા.

વળી રાજા રાજા ઘડને નિકળ્યો. રાજા બોલવા લાગ્યું. રાજા સાંભળ,
 હજેણી નામે નમરી. ત્યાં વિક્રમાદિત્ય રાજા, તેમાં વિષયુ રામ નામે
 બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેને ગુણાકર નામે પુત્ર હતો. તે પોતાની પાસે જે

રમી હારિં । પિતાયે ધરમાંહ પક્કુ કાઢિં । , દેશાંતરિ જવા જાગુ ।
 માર્ગિં એક દેવતું પ્રાપ્તાદ દીઠું । તેહાં એક યોગી વેઠડ દીઠું । યોગિ
 બોલીં હે બ્રાહ્મણ ભોજન કરિ । બ્રાહ્મણ બોલિં યોગીનું અંન ન જાડયે ।
 યોગી બોલીં । હું તુંહનહ પરહુણાગતિ કરિસિ । પછહ તેણહ યોગી
 મધ્યાનિ વેસીનિ યક્ષણી સમરી । તતકાલ આવી । બોલી ભગવાન શું
 કહિછહ । યોગી બોલિં હે યક્ષણી । બ્રાહ્મણને સ્નાન ભોજનાદિ કરાવિ ।
 એહવું સાંભલિ તે યક્ષણીયે દેવમંદિર નિષાયાં । તેહાં સ્નાન ભોજનાદિક
 કરાવ્યાં । રાત્રે તે સંચાતિ સંભોગ કીધું । પ્રભાતિ ગૈ । તે બ્રાહ્મણ જુએ
 તુ મંદિર નહીં । અર્નિ યક્ષણી નહીં । યોગી કન્હિ જડિં બોલિં । એહ
 યક્ષણીને વિયોગિં હું મરિસિ । યોગી બોલિં હે બ્રાહ્મણ । એહ વિદ્યા તે
 સધાસિ । બ્રાહ્મણ બોલિં । હું એકવાર કુટુંબનહ મિલી આવું । કુટુંબનહ
 મિલુ । પિતાયે પુછું । ગુણાકર એટલા દિવસિ તું કેહાં રહિં હુતુ ।

કંઈ ધન હતું તે જુગાર રમીને હારી ગયો. તેના બાપે તેને ધરમાંથી કાઢી
 મૂક્યો. પછી તે દેશાંતરમાં ફરવા લાગ્યો. રસ્તામાં એક દેવતું મંદિર દીઠું,
 તેમાં એક યોગીને બેઠેલો દાઢો. યોગીએ કહ્યું હે બ્રાહ્મણ ! ભોજન કર.
 બ્રાહ્મણે કહ્યું યોગીનું અન્ન ન ખવાય. પછી યોગીએ કહ્યું હું તારી
 પરોણાગત કરીશ. પછી તે યોગીએ મધ્યાહ્નને સમે બેસીને યક્ષણીને સમરી
 એટલે તત્કાળ તે આવીને બોલી ભગવાન ! શું કહો છો ? યોગી બોલ્યો
 હે યક્ષણી આ બ્રાહ્મણને સ્નાન ભોજનાદિ કરાવ. એવું સાંભળી તે યક્ષ-
 ણીએ દેવના જવાં મંદિર નિષ્પન્ન્યાં ને તેમાં સ્નાન ભોજનાદિ કરાવ્યાં,
 રાત્રે તેની સાથે સુખ શૈવામાં આરામ કરીશ, અને પછી પ્રભાતે ચાલી
 ગઈ. સવારમાં તે બ્રાહ્મણ જુએ તો મંદિર નહિ ને યક્ષણીએ નહિ. પછી
 યોગી કને જઈને બોલ્યો એ યક્ષણીને વિયોગે હું મરી જઈશ. યોગી
 બોલ્યો હે બ્રાહ્મણ એ વિદ્યા તારાથી સધાશે ? બ્રાહ્મણે કહ્યું હું એકવાર
 મારા કુટુંબને મળી આવું. પછી ધેર આવ્યો ત્યારે, તેના બાપે કહ્યું હે
 ગુણાકર ! એટલા દિવસ તું આં રહ્યો હતો ? તું ધરતું સુખ વિસરી

તુહનફ ઘર મુલિ વીસરુ । પછિ તેણફ ગુણાકરિ સર્વ તજું । ઘરિ થકું
નીક્લી ગ્યુ । યોગી પાસિ આવ્યું । નમસ્કાર કીધું । યોગીએ મંત્ર
આપ્યું । તિળેં જપ્પુ વિદ્યા સમરી । યક્ષણી નાવી । વૈતાલ બોલિડ રાજા
વક્રમાદિત્ય યક્ષણી નાવિ તે કારણ સ્યું । રાજા બોલિડં ।

શ્લોક.

ત્યાગેન હીનસ્ય કુતોઽસ્તિ કીર્તિઃ

સત્યેન હીનસ્ય કુતોસ્તિ પૂજા ।

ચિત્તેન હીનસ્ય કુતોસ્તિ મંત્રઃ

ત્યાગેન હીનસ્ય કુતોસ્તિ સિદ્ધિઃ ॥

તે વ્રાંહ્મણ દગ્ધચિત્ત હુતુ । તેહ જાણી નાવી । યોગીનફ કાં નાવી ।
એતલિ નાવી એહવા વિમનાર્નિ વિદ્યા આપી । બુદ્ધિકર્માનુસારણી । એહવું
સાંભલિ સત્ર પાહું ગ્યું ।

इति सप्तदशम कथानरु संपूर्ण ।

ગયો ? પછી તે ગુણાકર સર્વનો ત્યાગ કરીને ઘરમાંથી નિકળી ગયો. અને
યોગી પાસે આવીને નમસ્કાર કર્યો. પછી યોગીએ મંત્ર આપ્યો તે જાપ્યો.
વિદ્યા સમરી પણ યક્ષણી આવી નહિ. આ ઉપરથી વૈતાલે પૂછ્યું કે રાજા
વિક્રમાદિત્ય કહે શા કારણથી યક્ષણી નહિ આવી હોય ? રાજા બોલ્યો:-

“ જે દાન ન કરે તેને કીર્તિ શી ? સત્ય ન હોય તેની પૂજા શી ?
જેવું ચિત્ત ઠેકાણે ન હોય તેને મંત્ર શો ? અને જેનામાં ત્યાગ ન હોય
તેને સિદ્ધિ શી ? ”

માટે તે બ્રાહ્મણ દગ્ધ ચિત્ત હતો તેથી યક્ષણી આવી નહિ. વળી
પૂછ્યું કે યોગી પાસે પણ કેમ ન આવી ? રાજાએ કહ્યું કે એટલા માટે
ન આવી કે એના બેમનાને વિદ્યા કેમ આપી ? કર્મ પ્રમાણેજ બુદ્ધિ
સહે છે. એવું સાંભળીને રાજા પાહું ગયું.

એ પ્રમાણે સત્તરમી કથા પૂરી થઇ.

અથ અષ્ટાદશમી કથા.

ઘલી રાજા સત્ર લેઈ નીકલિહ. સત્ર બોલવા લાગુ. રાજા સાંમલિ. અંત્રકોલ એહવડ નામે નગર. તેહા ગુણસુંદર એહવડ નામે રાજા. તેહાં ધનદત્ત એહવડ નામિ શેઠ. તેહને ધનવતી એહવડ નામિ કન્યા. અલુકા વાસ્તવ્ય ગૌરીદત્ત એહવડ નામિ વણિક. તેણે તે કન્યા પરણી. તેનિં કન્યા થૈ. મોહની એહવડ નામ. તે જન્યા પૃથિ પિના મુડં. તે અપુ-ત્રીડ જાંણી મોત્રીયે ઘર સઘલું હુલું. પઠિ તે સ્ત્રી દીકરીનિ લેઈ નાઠી. જેતલિ માર્ગિ જાયે તેતલદ શુલી ચાલ્યુ. ચોર દીઠડ. ચોર બોલિહ.

શ્લોક.

સુખસ્ય દુઃખસ્ય નકોપિ દાતા
પરોદદાતીતિ કુબુદ્ધિ રેપા ।
પુરાકૃતં કર્મ સદૈવ ભુજ્યતે
સ્વકર્મ સૂત્ર ગ્રથિતો હિ લોકઃ ॥

અઠારમી કથા.

ઘણી રાજા રામ લાઇ નિકલ્યો. રામ બોલવા લાગ્યું. હે રાજા, મામળા, અબકાલ એવે નામે નગર, ત્યા ધનદત્ત નામે શેઠ રહેતો હતો. તેને ધનવતી નામે કન્યા હતી, તે અલુકા નગરમાં રહેનાર ગૌરદત્ત નામે વણિક સાથે પરણાવી હતી. તેને એક કન્યા થઇ તેનું નામ મોહની પાડ્યું. તે જન્મ્યા પછી તેના બાપ મરણ પામ્યો. પછી તેને અપુત્ર ગણીને પિત્રાધ્યાએ તેની મિલકત લઇ લીધી, એટલે તે સ્ત્રી પોતાની દીકરીને લઇને નાશી ગઇ. રસ્તે જતા તેણે ઘણી ઉપર ચઢાવેલા એક ચોરને દીઠા. તે ચોર ઉપર રહ્યો રહ્યો આ પ્રમાણે બોલતો હતો.

“ સુખ અને દુઃખનું આપનાર બીજું કોઇ નથી, પોતેજ છે. બીજો કોઇ આપે છે એમ ને માને છે તેની તે કુબુદ્ધિ છે. કમકે પૂર્વે ને કર્મ કરેલું હોય તેજ ભોગવવું પડે છે. કમકે લોકો પોતાના કર્મરૂપિ મૂત્ર વડેજ બધાયેલા છે.

અઘટિતઘટિતાનિ ઘટયતિ, મુઘટિતઘટિતાનિ જર્જરી કુસ્તે ।
ત્રિધિરેવ તાનિ ઘટયતિ યાનિ પુમાન્નૈવ ચિન્તયતિ ॥

પછિ તે સ્ત્રી બોલી । ચોર તુહનડ એવડડ શું દુઃખ છે । ચોર
બોલિડ । મુહનડ દુઃખ છે જે હું પરણિડ નથી । જુ તાહરી દીકરી દિ
તુ મુવર્ણ લક્ષ આપુ । તેણિયે ચોરનડ દીકરી દીધી ।

શ્લોક.

લોભ મૂલાનિ પાપાનિ રસ મૂલાનિ વ્યાધયઃ ।

સ્નેહ મૂલાનિ દુઃખાનિ ત્રિણિત્યક્ટ્વા મુક્તી ભવેત્ ॥

પછિ તેણે ચોરિં કન્યા પરણી । લાસ સોવર્ણ આપુ । પછે તેણી
સ્ત્રીયે પૂછુ । તાહરડ કિમ પુત્ર હોસડ । ચોર બોલિડ । રિતુ સમયે
માહરું દ્રવ્ય લેડ આપીનિ ત્રાંહણ પાહિ રતિ દેવારિ । ચોરિં જેહાં ધન
ઢાટું હુતું તેહાંધુ દેલાહિડું । પૂર્વદર્શિ ઘસ હેઠિ સોવર્ણ લક્ષ છિ । એહનું

" ન બનવા જેવું હોય તેને બનાવે છે, સારી રીતે બનવા જેવું
હોય તેને બગાડી નાખે છે, એ પ્રમાણે નસીબન જે વસ્તુનો માથુસ
વિચાર નથી કરતો તેને પણ બનાવે છે. "

પછી તે સ્ત્રી બોલી હે ચોર । તને એવડું શું દુઃખ છે ? ચોર
બોલ્યો મારે એ દુઃખ છે જે હું પરણ્યો નથી. જે તારી દીકરી મને
આપે તો હું તને એક લાખ સોના મહોર આપું. આથી તેણે પોતાની
દીકરી તે ચોરને દીધી.

" લોભ એ પાપનું મૂળ છે, સ્વાદ એ રોગનું મૂળ છે, સ્નેહ એ
દુઃખનું મૂળ છે. એ ત્રણેનો જે ત્યાગ કરે તે મુક્તી યાય. "

એક લાખ સોના મહોર આપીને તે ચોર તે કન્યાને પરણ્યો. પછી
તે સ્ત્રીએ પૂછ્યું તને પુત્ર શી રીતે યશે ? ચોર બોલ્યો. ઋતુકાળે મારું
દ્રવ્ય લઈ ટાઈ સારા ગ્રાહણને તેમાંથી આપીને રતિ કરાવજે. પછી ચોરે
પોતે જે ધન ઘટ્યું હતું તે દેખાડ્યું. પૂર્વ દિશાએ એક ઝાડ નીચે લાખ

કહીનહ ચોર મુઝં । પછહ સ્ત્રી ધન લેહનહ કંકોલ એહવહ નામિ નગર
તેહાં ગૈ । કેનલેક દેહાડહ તે કન્યા નવયૌવના હવી । એક દિવસિ ધવલ
ગૃહિ ઉપરિ બેસીનિ માર્ગ સાંહમું જોવા લાગી । તેતલહ બ્રાહ્મણ એક
આવતુ દીટુ । તે દેસી કાંમાતુર ચૈ । સત્તીયે તેહની માનિ કહુ । માયે
તે બ્રાહ્મણ તેડાવિડ । કહ્યુ હે બ્રાહ્મણ માહરી પુત્રીનિ રતુ દાંન દિ । પુત્ર
ઉપજાવિ । સોવર્ણ સત આપેસ । પછે તે બ્રાહ્મણ સ્નાન ભોગ તાંબુલાદિક
મુગંધાદિક કરીનિ રાત્રે તેહ સંવાતિ સંભોગ કરીધું । પછે તેહને ગર્ભ હોડ ।
દમમસવાદિ પુત્ર જાયુ । પછે તે પુત્રનહ દસ સહસ્ર સોવર્ણ પેટીમાંહહ ઘાતી
રાજદ્વારિ મુંકી । રાત્રે રાજાચે સ્વપન દીટું । માથે જટા અર્ધચંદ્ર સરીર
મસ્માંગ યજ્ઞોપવીત પદમાસન બેઠડ દીટુ । એતલહ પ્રમાતિતું સમય થડ ।
પોલીયે રાજાને કહુ સ્વામી આપણિ દ્વારિ એક પેટી છિ । રાજાનિ તે પેટી
અળાવી । જોયે તુ પેટીમાંહે પુત્ર । અનંદ દસ સહસ્ર સોવર્ણ દેગ્રી । રાજાચે

સોનામહેર છે એમ કહીને ચોર મરણ પામ્યો. પછી તે સ્ત્રી તે ધન
લઈને કંકોલ નામે નગરમાં ગઈ. કેટલેક દહાડે તે કન્યા નવયૌવના થઈ.
એક દિવસ અગાસી ઉપર બેસીને માર્ગ સામું જોવા લાગી એટલે એક
બ્રાહ્મણને આવતો દીડો. તેને જોઈને કામાતુર થઈ. સખીએ તે વાત તેની
માને કહી. માથે તે બ્રાહ્મણને તેડાવીને કહ્યું કે હે બ્રાહ્મણ ! મારી પુત્રીને
અવુદાન દઈ પુત્ર ઉપજાવ, હું તને સૌ સોના મહેર આપીશ. પછી તે
બ્રાહ્મણે સ્નાન ભોગ તાંબુલ મુગંધ આદિ કરીને રાત્રે તેની સાથે પિંહાર
કીધો. પછી તેને ગર્ભ રહ્યો. દસ માસે પુત્ર થયો. પછી તે પુત્રને પેટીમાં
ઘાતી તેમાં દસ હજાર સોના મહેરો મૂકી તે પેટી રાજમહેલ આગળ
મૂકી આવી. તે રાત્રે રાજાએ સ્વપ્નમાં માથે જટા, કપાળમાં અર્ધ ચંદ્ર,
શરીરે ભસ્મ, યજ્ઞોપવીત પહેરેલી અને પદાસન વાળાને બેઠેલો એવા પુ-
રૂષને દીડો. સવાર થયું ત્યારે પોળીયે રાજાને કહ્યું કે સ્વામી ! આપણા
આંગણમાં એક પેટી છે. રાજાએ તે પેટી મંગાવી. જુઓ છે તો પેટીમાં
એક પુત્ર અને દસ હજાર સોનામહેર છે તે દીડી. રાજાએ તે પુત્ર પટરાણીને

પુત્ર પટરાંણીને આપુ। એહ પુત્ર વગીસ લક્ષણો। રાજાને પુત્ર કરી થાપુ।
 એહ પુત્ર શ્રી માહાદેવિ દીધુ। હરદાસ એહનું નામ દીધું। તેણે તે સર્વ
 સાચુ મળિડ। સોલ વર્ષનું હૌડ। કેતલેક દાહડે તે રાજા મરણ પા-
 મિડ। હરદાસ રાજ્ય વેસારું। તેણે ચિતવિડું મુહ પુત્ર જખ્યાનું શું ફલ
 છડ જો માતા પિતાનડે ઉઘરું નહીં। એહનું ચીતવીની ગંગાતીર્થની યાત્રા
 કરવા ગયુ। ગયા જૈનિ જેતલે પિંડ મુકિ તેતલિ પિંડ લેવા ત્રણિ હાથ
 નીકલ્યા। હરદાસ વિસ્મય પામિડ। કેહાનિ હાથિ પિંડ મુકું। એટલી
 કથા કહીનિ વૈતાલ બોલિડ રાજા વત્રમાદિત્ય કહડિતિ ત્રહુમાંહડ પિંડનું
 અધિકાર કહનડે હાથિ। રાજા બોલિડ। ચોરનડે હાથિ। વૈતાલ બોલુ તે
 શું। ત્રાંછણનું વીર્ય વેચાતુ લીધું તુ ત્રાંછણને અધિકાર નહી। રાજાએ દમ
 સહસ્ર સોવર્ણ માટે પાલિડ। તુ રાજાનિ અધિકાર નહી। ચોરની માર્યા।
 ચોરનું પુત્ર। અત એવ ચોરનડે અધિકાર। એહનું સાંમલી સવપાહું જૈ વેતું।

इति अष्टादशम कथानक.

આપ્યો. એ પુત્ર બનાસ લક્ષણો હતો તેથી રાજાએ તેને પેતાનો પુત્ર કરી
 થાપ્યો. એ પુત્ર શ્રી મહાદેવે આપ્યો માટે તેનું નામ હરદાસ પાડ્યું. પછી
 તેને સર્વ સાચુ બણાવ્યાં. એમ કરતાં તે સોણ વર્ષનો થયો. કેટલેક દહાડે તે
 રાજા મરણ પામ્યો. હરદાસને ગાદીએ બેસાડ્યો. તેણે વિચાર કર્યો, એ માતા
 પિતાનો ઉદ્ધાર ન કરું તો હું પુત્ર ઉત્પન્ન થવાનું શું રજી? એવો વિચાર
 કરીને તે ગંગા તીર્થની યાત્રા કરવા ગયો. ગયાજી જાને જેવા પિંડ મૂકે
 એવા પિંડ લેવાને ત્રણ હાથ બહાર નિકળ્યા. હરદાસ વિસ્મય પામ્યો
 ને વિચારવા લાગ્યો કે કયા હાથમાં પિંડ મૂકું? એટલી કથા કહીને વૈતાલ
 બોલ્યો, રાજાવિત્રમાદિત્ય! કહે એ ત્રણમાં પિંડનો અધિકાર કોના હાથને?
 રાજા બોલ્યો ચોરના હાથને. વૈતાલ બોલ્યો તેનું કારણ શું? રાજાએ કહ્યું,
 ત્રાંછણનું વીર્ય તો વેચાતું લીધું તેથી ત્રાંછણને અધિકાર નહિ; રાજાએ દસ
 હજાર સોનામહોર માટે પાલ્યો તેથી રાજાને અધિકાર નહિ; ચોરની માર્યા,
 ચોરનો પુત્ર, માટે ચોરનેજ અધિકાર, એવું સાંમળી રાજ પાહું જામું બેડું.
 એ પ્રમાણે અઠારમી કથા પૂર્ણ થઈ.

અથ ઈકોનવિંશતિતમ કથાનક

વલી રાજા સત્ર લેઈ નીકલું । સત્ર બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
ચિત્રકોટ એહવે નામે નગર । તિહાં રુપદેવ એહવિ નાંમિ રાજા । તે રાજા
પારધિ રમવા ગ્યુ । વેગલુ । આગલિ એક સિરોવર દીઠુ । તેહાં ઘોડડ
થકુ ઉતરુ । ઘોડડ વાંધિડ । તેતલડ રૂપીશ્વરની કન્યા ફૂલ ચુટતી દીઠી ।
તેણી કન્યાએ તે દીઠડ । પુછું તું કુળ । રાજા બોલિડ હું તમારુ અતિથિ ।
ચોર હુયે અથવા ચાંડાલ હુયે અથવા વેરી હુયે તુહિતે આવતે અતિથિની
પૂજા કીજડ તુ સ્વર્ગ પાંમીયે । ઉત્તમ વર્ણ હુયે નીચ ઘરિ આવી બાલ
હુયે અયંવા વૃદ્ધ હુયે પણિ અતિથિ સઘલાનડ ગુરુ જાણતુ । એહવું કહી
માંહોમાંહે સાંમું જોડ । એતલડ તે કન્યાનું પિતા રૂપીશ્વર આવિડ ।
રાજાએ રૂપીશ્વરનડ નમસ્કાર કીધું । રૂપીશ્વરિ આસીર્વાદ દીધું । રાજાને
પુછું તું એકલું કાં । રાજા બોલિડ હું પારધિ રમવા નિકલિડ છું । રૂપી-

ઓગણીશમી કથા.

વળી રાજા સત્ર લઈ નિકળ્યો. સત્ર બોલવા લાગ્યું. રાજા સાંભળ.
ચિત્રકોટ એવે નામે નગર છે. ત્યાં રૂપદેવ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. તે
રાજા એક વખત શિકાર રમવા ગયો. તે બહુ વેગળો નિકળ્યો ગયો. આ-
ગળ જતાં-એક સિરોવર દીઠું. ત્યાં ઘોડેથી ઉતર્યો અને ઘોડો બાંધ્યો. એ-
ટલામાં એક ઋષિકન્યા ફૂલ વિધવા ત્યાં આવી હતી તેને દીઠી, તે કન્યાએ
પણ રાજાને દીઠા. તેણે રાજાને પૂછ્યું કે તમે કાણ છો ? રાજાએ કહ્યું
હું તમારો અતિથિ છું. ચોર હોય, ચાંડાલ હોય કે પોતાનો દુશ્મન હોય
તો પણ તે અતિથિ થઈને આવે તો તેની પૂજા કરીએ. એથી સ્વર્ગ મળે
છે. પોતે ઉત્તમ વર્ણ હોય અને પોતાને ઘેર નીચ આવે, અથવા બાળક આવે
અથવા વૃદ્ધ આવે તો પણ અતિથિ સઘળા શ્રેષ્ઠ જાણવા. એવું કહીને માંહો-
માંહે સામું જોડું. એટલે તે કન્યાનો પિતા ઋષીશ્વર ત્યાં આવ્યો. રાજાએ
ઋષીશ્વરને નમસ્કાર કરીયા. ઋષીશ્વરે આસીર્વાદ દીધો. પછી રાજાને પૂછ્યું
કે એકલું કેમ ? રાજાએ કહ્યું હું શિકાર રમવા નિકળ્યો છું. ઋષીશ્વરે

શ્વર બોલિહ । રાજા એવું પાપ તું કાં કરહ । જાણારનહ તુ પાપ નથી ।
 સ્વામી સુહનહ ધર્મ કહહ । રૂપીશ્વર બોલિહ રાજા સાંભલિ । ગૌદાન
 પૃથ્વીદાન અન્નદાન સવલાં દાનથી દયાદાન અધિક । એહ કાજિ પ્રાંણીનિ
 હંસ્યા ન કીનહ । જેહ પુરુષ મહું હુયે તેણે ભય થકિ પ્રાંણી રાખવું । તુ તેહ
 પુરુષ રાજા હુયે । તે પ્રાંણી તેહના સેવક હુયે । તેહ સરખું તપ નહી ।
 સંતોષ સરખું સુખ નહી । વિદ્યા સરખું દાન નહી । દયા સમું ધર્મ નહી ।
 એહવું સાંભલિ રાજા બોલિહ । આજ પછી પાપ ન કરું । એહવું સાંભલિ
 રૂપીશ્વર બોલિહ હું ત્રુટો । વલી રાજા બોલિહું તું ત્રુટો તો તાહરી કન્યા
 દિ । પછિ પરણી ઘોડહ ચઢાવી આપણા નગર ભળી લેહ નીકલિહ । એતાલિ
 રાત્ર પડી । એક ઘૂસ હેઠિ રહ્યાં । તેતલહ મધ્ય રાત્રે રાક્ષસ એક આવ્યુ ।
 રાજાહ દીટુ । પુહું તું કુંળ । તે બોલુ હું રાક્ષસ । એ તાહરી સ્ત્રીનિ
 જાણસિ । રાજા બોલિહ એ કાંદ માર્ગિ તે સુહનહ આપું પણિ માહરી

હયું રાજા । તું એટલું બધું પાપ થા માટે કરે છે ? ખાનારને તો એ-
 માંતું કયું પાપ ભોગવવાતું નથી. રાજાએ કયું સ્વામી ! મને ધર્મનો
 ઉપદેશ કરો. ઋષીશ્વરે કયું રાજા સાંભળ. ગૌદાન, પૃથ્વીદાન, અન્નદાન,
 સધળાં દાનથી દયાદાન અધિક છે. એટલા માટે કોઈ પ્રાણીની હિંસા ન
 કરવી. જે પુરુષ ભલો હોય તે ભય થકી પ્રાણીને બચાવે, તો તે પુરુષ
 રાજા થાય, અને તે પ્રાણી તેનાં સેવક થાય. એના જેવું બીજું તપ નથી.
 સંતોષ સરખું સુખ નથી. વિદ્યા સરખું દાન નથી. અને દયા સરખો
 ધર્મ નથી. એવું સાંભળી રાજા બોલ્યો. આજ પછી પાપ નહિ
 કરું. પછી ઋષીશ્વરે કયું હું પ્રસન્ન થયો. ત્યાં રાજાએ કયું જો તું પ્ર-
 સન્ન થયો તો તારી કન્યા મને પરણાવ. પછી તે કન્યાને પરણી પોતાના
 ઘોડા ઉપર બેસાડી રાજા પોતાના નગર બહી વાઘ જવા નિકળ્યો. રસ્તામાં
 રાત પડી ત્યાં એક ઝાડ નીચે તેઓ રહ્યાં. એટલામાં મધરાતે એક રાક્ષસ
 આવ્યો. તેને જોઈને રાજાએ પૂછ્યું તું કોણ છે ? તે બોલ્યો હું રાક્ષસ
 છું, આ તારી સ્ત્રીને ખાઈ જમશ. રાજાએ કયું જો કંઈ માગે તો તેને

સ્ત્રીનિં મુર્કિ । રાક્ષસ બોલિડું જુ સાત વરસના બ્રાહ્મણનું મસ્તક વાઢીને
ચઢાવડ તુ મુર્કું । રાજાનિ અંગીકાર કીધું । રાક્ષસ બોલિડું । હું સાતમિ
દિવસિ આવું છું । એહતુ કહી રાક્ષસ ગ્યુ । રાજા આપણિ નગરિ
આવિડ । પ્રધાન આગલિ સગલું વૃત્તાંત કહ્યું । પ્રધાન બોલિડું ।

શ્લોક.

આપદર્થે ધનં રક્ષેત્ દારાન્ રક્ષેત્ ધનૈરપિ ।

આત્માનં સતતં રક્ષેત્ દારૈરપિ ધનૈરપિ ॥

દેવ હું ઉપાય કરિસિ । પઢડ તેણડ પ્રધાનિ સાત મળ સુવર્ણનું પુરપ
કીધું । અન્યેક રત્ન પહિરાવ્યાં । નગર માંહડ માંડિડ । સાદ પઢાવ્યું ।
જે કો બ્રાહ્મણ સાત વરસનું પુત્ર આપિ તેહને સોવર્ણનું પુરપ રાજા આપિ ।
એહવયે નગર માંહડ બ્રાહ્મણ ૧ દરિદ્રી તેણે રાજાનડ કહ્યું । સ્વામિ હું
લેઈસિ । એતલિ તે બ્રાહ્મણનાં માય વાપ આવ્યા તેણિ કહ્યું પુત્ર આપણડ
ધન સ્યું કરવું છડ । પછિ પુત્ર બોલિડું ।

આપુ, પણ મારી સ્ત્રીને છોડી દે. ગણસે કહ્યું જો સાત વરસના બ્રાહ્મણનું
મસ્તક વાઢીને મને ચઢાવે તો મૂક. રાજાએ તે વાત કબૂલ કરી. રાક્ષસ
જોઈયો હું સાતમે દિવસે આપું છું. એવું કહીને રાક્ષસ ગયો. રાજા પો-
તાના નગરમાં આવ્યો. પ્રધાન આગળ સધળી વાત કહી. પ્રધાન જોઈયો.

“ આપણને માટે ધનનું રક્ષણ કરવું જોઈએ, અને ધન ખર્ચીને
સ્ત્રીનું રક્ષણ કરવું જોઈએ; પરંતુ સ્ત્રી અને ધનથી પણ પોતાની જાતનું
રક્ષણ કરવું જોઈએ. ”

માટે દેવ ! હું ઉપાય કરીશ. પછી તે પ્રધાને સાત મળ સોનાનો
પુરપ બનાવ્યો. તેને અનેક રત્ન પહેરાવ્યા અને પછી નગર વચ્ચે તે મૂક્યો.
પછી માદ પડાવ્યો કે જે કોઈ બ્રાહ્મણ સાત વર્ષનો પુત્ર આપશે તેને
આ સોનાનો પુરપ રાજા આપી દેશે. તે નગરમાં એક દરિદ્રી બ્રાહ્મણ રહેતો
હતો તેણે રાજાને કહ્યું, મ્હામી ! હું એ લખશ. પણ એટલામા તે બ્રહ્મ
ણનાં માળાપ આવ્યાં તેનસે કહ્યું પુત્ર ! આપણે ધન શુ કરવું છ ? ત્યારે
તે બ્રાહ્મણના પુત્રે માળાપને કહ્યું —

શ્લોક.

સંસારે દ્રવ્યમેવ સારં દ્રવ્યહીને કુતઃ મુખમ્ ।
ભવતૌ દારિદ્યાક્રાન્તૌ કર્તવ્યમિતિ સર્વથા ॥

હે તાત તારો દરિદ્રે પીડિયા છડ । સોવર્ણનું પૂરુષ લિડ । વલિતમાહરિ
પુત્ર હસિ । પઢઈ તેણઈ રાજાનિ આપુ । તેતલઈ રાક્ષસ આતુ । જેતલઈ
સ્વર્ગિ કરી રાજા ત્રાંસણનું માયું વાઢઈ તેતલઈ રાક્ષસ હસુ । એતલિ કયા
કહીનઈ વૈતાલ બોલિડ । રાજા કહિ તે રાક્ષસ હસુ કાં । રાજા બોલિડ
એ જે રાક્ષસ હસુ તે કારણ સાંભલિ । જુડેરે સંસારની સ્થિતિ જે માય
વાપ પુત્રનઈ પાલિ રક્ષા કરઈ તે પુત્ર મારવા આપુ । એહનું સાંભલિ સત્ર
પાહુ જે વેઠુ ।

॥ इति एकोनविंशतितम कथा संपूर्ण ॥

“ આ સંસારમાં દ્રવ્ય એજ સાર છે, દ્રવ્ય વગરનાને શુભ શું ?
તમે દરિદ્રતાથી પીડાઓ છો, માટે તમારે એમ કરવુંજ નોંધવું. ”

માટે હે તાત ! તમે દરિદ્રતાથી પીડાઓ છો તો આ મુવર્ણને
પુરુષ લઈ જાઓ. વળી તમારે ઘણા પુત્ર થશે. પછી તે બ્રાહ્મણે રાજાને
પોતાને પુત્ર આપ્યો. રાજાએ તે રાક્ષસને આપ્યો. જે વખત તત્કાલ
લઈને રાજા બ્રાહ્મણના પુત્રનું માયું કાપવા જાય છે તે વખત તક્ષ
હસ્યો. એટલી કયા કહીને વૈતાલ બોલ્યો રાજા કહે તે રાક્ષસ હસ્યો કેમ
રાજા બોલ્યો એ રાક્ષસ જે હસ્યો તેનું કારણ સાંભળ. “ બુઝારે મ સા-
રની સ્થિતિ ! જે માળાપે પુત્રને પાળી પોપીને રક્ષા કરી તે માળાપે દ્રવ્યને
માટે તે પુત્રને મારવા આપ્યો ! ” એમ બ્રાહ્મણે રાક્ષસ હસ્યો. એવું
સાંભળી રાજા પાહું જઈ બેઠું.

એ પ્રમાણે આગળીયમી કથા સંપૂર્ણ થઈ.

॥ અથ વિશતિતમ કથાનક ॥

વલી રાજા સવ લેઈ નીકલુ । સવ બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
 વિસલ એહવડ નાંમિ નગર । વિસાલસેસર એહવડ નાંમે રાજા । તેહાં
 અર્થદત્ત એહવડ નાંમિ શ્રેષ્ઠ તેહનડ અનંગસુંદરી એહવડ નાંમિ કન્યા । તે
 કન્યા અલકાનગરીયે મણિનામિ પરણી । પિનાનડ ઘરિ મુંકી નવયૌવના
 હવી । તે મણિનામ વણિક વણિજ કરવા સમુદ્રનડ તટિ ગ્યુ । એક દેહાડંડ
 તે અનંગસુંદરી પિતાના ઘવલ્ગૃહ ઉપરિ ચઢી હતી । મારગિ કમલાકર
 ગ્રાંહણ દીડુ । તેણે તે દીઠી । પરસપરિ પ્રીતિ ઉપની । વિચલેંદ્રિ હૌઆં ।
 તે અનંગસુંદરી વિરહ કરી રોવા લાગી । એતલડ સહીયે કહુ હે અનંગ-
 સુંદરી લાજતી નથી । વલી તે બોલી હે સહી એણડ પાપી કંદર્પિ નિર્લજ
 કીધી । પછડ તે અનંગસુંદરી મદ્રિકાને પ્રાસાર્દિ જૈનિજેતલડ એહવુ વહી
 ગલિ પાસ ઘાતી જે માહરડ આવતિ જન્મ એ મર્તાર હૌડ । તેતલડ

વીશમી કથા.

વળી રાજા રામ લખને નિકળ્યો. રામ બોલવા લાગ્યું. રાજા સાંભળ
 વિસળ એવે નામે એક નગર છે ત્યાં વિશાળશેખર નામે રાજા છે. એ રા-
 હેરમાં અર્થદત્ત નામે એક શેઠ છે તેને અનંગ સુંદરી નામે કન્યા છે તે
 કન્યાને અલકા નગરીમાં મણિનામિ સાથે પરણાવી હતી. તે પિતાને ધેર
 રહેતી હતી. તે નવયૌવના થઈ તે વખત મણિનામિ વણિક વેપાર કરવા
 સમુદ્ર કિનારે ગયો. એક દિવસ તે અનંગ સુંદરી પિતાને ધેર અગ્રાણી
 ઉપર બેઠી હતી, તે વખત રસ્તે કમલાકર નામે એક બ્રાહ્મણને જોતો તેણે
 દીઠો. તે બ્રાહ્મણે તેને દીડી પરપર પ્રીતિ ઉપજી અને વિકલેન્દ્રિય થયા.
 તે અનંગ સુંદરી વિરહે કરીને રોવા લાગી એટલે તેની સખીએ કહ્યું કે
 હે અનંગસુંદરી તું લાજતી નથી ? એટલે તે બોલી કે હે સખી ! જો
 પાપી કામદેવે મને નિર્લજ બનાવી દીધી છે. પછી તે અનંગસુંદરી મદ્રિકા
 દેવીના મંદિરે જઈને જેવી એમ કહીને ગળામાં કંસૌ નાખવા લાગી કે
 “ આવતે જન્મ એ ભર્તાર મને મળશે ”, તેવીજ તેની સખીએ આવીને

સતી આવીનિ હાથિ વળી । અનંગમુંદરી સાહસ મ કર । તે વોલી હે
 સતી મિં કામપીડા ન સમાઈ મુહનઈ પ્રાણ કાઢવા દિ । સતી વોલી
 કણ એક રહિ જેતલિ તાહરા વહ્નભનિં તેડીડ । કમલાકર ચંદન અવગાદુ
 કદલીયન માંહઈ વઢઠડ નિસાસા મુંકિ છડ । માવિ તે વોલિ છડ ।
 મિત્રાઈ કહઈ છડ હે મિત્ર વિલ લામિ હું સ્વાડં । સગલાં દુઃખતું સયે
 કરું । એવી અવસ્થા દેહીનઈ સતી વોલી હે કમલાકર હું અનંગમુંદરી
 તુહનઈ તેડવા મોકલી હું । કમલાકર વોલિડ તે શું કરઈ છડ । સતી
 વોલી તેહનઈ માહા દુઃખ છડ । એહવું સાંમલી કાંપતો યિકુ નીકલ્યુ ।
 જેતલઈ તેજઈ ગાંમિ આવઈ તેતલઈ અનંગમુંદરી મુઢ દીઠી । તે મુઢ દેહી-
 નઈ કમલાકર હૈડ ફાટી મુડ । તેજઈ સમઈ તે સ્ત્રીનું મર્યાર આવિડ ।
 તેજઈ આપણી સ્ત્રીનઈ કન્હિ પરપૂરુપ દેહીનઈ આપણપિ મુડ । એતલી
 કથા કહીનઈ વૈતાલ વોલિડ રાજા કહિ તે ત્રિહુમાંહિ કાંમાતુર કુળ ।

તેનો લાય પકડી લીધો, અને કહ્યું કે અનંગમુંદરી ! સાહસ ન કર. તે
 બોલી હે સખી ! મારાથી કામપીડા ખમાવી નથી, માટે મને પ્રાણ કા-
 ઢવા દે. સખી બોલી એક ક્ષણ રહે, એટલીવારમાં હું તારા વસ્ત્રભને તેડી
 લાવું છું. પછી તે તેડવા ગઈ તો કમળાકર સરીરે ચંદન ચોપડી કેળના
 વનમાં બેઠો છે અને નિસાસા મૂકે છે. તથા ગમે તેમ બકે છે અને પો-
 તાના મિત્રને કહે છે હે મિત્ર ! વિષ લાવી આપ, હું ખાઈ જઈ અને
 સઘળાં દુઃખનો અંત લાવું. એવી અવસ્થા દેખીને તેની પાસે જઈને
 સખી બોલી હે કમળાકર ! મને અનંગમુંદરીએ તને તેડવા મોકલી છે.
 કમળાકર બોલ્યો, તે શું કરે છે ? સખી બોલી, તે તારા વગર મહા
 દુઃખી છે. એવું સાંભળી કામજ્વરથી ઝુજતો ઝુજતો તે નિકળ્યો. તે જ-
 ગ્યાએ આગ્યો એટલે અનંગમુંદરીને મુલેલી દી. તેને મરેલી જોઈને ક-
 મળાકરનું હૃદય શરીર મધુને તે મરણ પામ્યો. તે વખતે તે સ્ત્રીનો પછી
 પણ આવ્યો. તે પણ પોતાની સ્ત્રી પાસે પરપૂરુપને મરેલો દેખીને મરણ
 પામ્યો. એટલી કથા કહીને વૈતાલ બોલ્યો રાજા કહે, એ ત્રણેમાં કાંમાતુર

રાજા બોલિઉ મર્મર કામાતુર । એહવું સાંભલિ સત્ર પાઠુ મ્યુ ।

इति वीसमी कथा संपुरण.

॥ अथ एकविंशतितम कथानक ॥

ઘણી રાજા સત્ર લેઈ નીકલુ । સત્ર બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
મલહસ્થલ એડવડ નામે નગર । તેહા વિષ્ણુશર્મા એહવડ નામે બ્રાહ્મણ ।
તેહનડ પુત્ર ચ્યાર । એક જુઝારી । બીજુ વેશ્યાસ્ત । ત્રીજું
પરદાર રત । ચુધુ નાસ્તિક । ચ્યારિ એકઠા મિલ્યા । માહોમાહે વિમા-
સવા લાગા । આપણ કેદાં જડ વિદ્યામ્યાસ કીજે । ચિહું ઢસિ નીકલ્યા ।
કેતલેક દાહડે । એકઠા મિલ્યા । માહો માહડ પૂઝવા લાગા । તેં સી
વિદ્યા પામી । એક બોલિઉ જુ એક કટકુ અસ્થિ દેહુ તુ સત્રલાં અસ્થિ

કોણુ ? રાજા બોલ્યો તે બીજો ધણી કામાતુર. એવું સાંભળીને રાજા
પાઠુ જવું રહ્યું.

એ પ્રમાણે વીસમી કથા સંપૂર્ણ

એકવીસમી કથા.

વળી રાજા રાજ લઇ નિકળ્યો. રાજા બોલવા લાગ્યું. રાજા ! સાંભળ,
મનમ રથળ એવે નામે એક નગર છે તેમાં વિષ્ણુશર્મા નામે એક બ્રા-
હ્મણ રહેતો હતો તેને ચાર છોકરા હતા તેમાં એક જુઝારી, બીજો વે-
શ્યાને ધેગ જનાર, ત્રીજો પરબી સાથે પ્યાર રાખનાર, અને ચોથો નાસ્તિક.
ચારે એકઠા મળ્યા તે માહો માહે વિચાર કરવા લાગ્યા કે આપણે ક્યાં
જઈને વિદ્યામ્યાસ કરીએ. ધણી તે ચારે ચાર દિશાએ નિકળી રાય કે-
ટલેક દહાડે પાછા એકઠા થવા ત્યારે માહોમાહે પૂછના લાગ્યા કે તમે શી
શી વિદ્યા મેળવી ? તે ઉપરથી એક બોલ્યો કે મેં હાડકાનો એક કડકો
મળે તો શરીરના બધા હાડકા હું આકર્ષણ કરી લાવું, બીજાએ કહ્યું હું

આકરપી આંણું । વીજો બોલિડ હું ચર્મ આંણું । ત્રીજુ બોલિડ હું માંસ
મેદ આંણું । ચુથુ બોલિડ હુ જીવ આંણું । તે ચ્યારિ ઘરમણી નીકલ્યા ।
માહા વનમાંહિ આવ્યા તુ હાઢ પટિડું દીઠું । એક બોલિડ થાકતાં હાઢ
આંણું । વીજુ બોલિડ હું ચર્મ આંણું । ત્રીજુ બોલિડ હું માંસ મેદ
આંણું । એતલડ વાઘ નિપડું । ચુથિ જીવ આંણિડ એતલડ વાઘ હાક
મારી ઉઠિડ । ચ્યારડ સ્વાધા । એતલી કપ્પ કહીનડ વૈતાલ બોલિડ
રાજા કહિ તે ચિહુ માંહડ મૂર્લ્લ કોણ । રાજા બોલિડ જેણડ જીવ
આંણિડ તે મૂર્લ્લ । એહડું સાંભલીની સવ પાહુ મ્યુ ।

इति एकवीसमी कथा संपूर्ण.

अथ द्वाविंशतितम कथानक.

વલી રાજા સજ લેડ નીકલુ । સજ બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।

તેના ઉપર ચામડું લાવી દઈ. ત્રીજાએ કહ્યું હું તેમાં માંસ મેદ લાવું.
પછી ચોથો જાણ્યો હું તેમાં જીવ લાવું. એમ વાત કરી તે ચારે જણા
ઘર બહારી જવા નિકળ્યા. રસ્તે જતાં મહાવનમાં આવ્યા તો એક હાડકું
પડેલું દીઠું. તે જોઈ એકે પીળા હાડકાં આકપેલું કરી લાવી ખોખું ઉઠું
કપું, પીળાએ તેના ઉપર ચામડું બનાવી દીધું, ત્રીજાએ તેમાં માંસ અને
મેદ આણ્યું એટલે વાઘ ઉભો થયો. પછી ચોથાએ તેમાં જીવ આણ્યો
એટલે વાઘ ઢાક મારી ઉઠ્યો અને ચારે જણને ખાધ ગયો. એટલી કથા
કહીને વૈતાલ ખોલ્યો રાજા કહે, એ ચારેમાં મૂર્ખ કોણ ? રાજાએ કહ્યું
જેણે જીવ આણ્યો તે મૂર્ખ. એવું સાંભળીને રાજા પાહું જતું રહ્યું.

એ પ્રમાણે એકેવીસમી કથા સંપૂર્ણ

બાવીસમી કથા.

વળી રાજા રાજ લાઇ નિકળ્યો. રાજા ખોલવા લાગ્યું. રાજા ! સાંભળ,

વિદગ્ધપુર એહવડ નાંમિ નગર તેહાં વિદગ્ધેશ્વર એહવડ નાંમિ રાજા । નારા-
યણ એહવડ નાંમિ વ્રાહ્મણ । તેણદ્ ચિનવ્યુ યોગામ્યાસ કરી પરકાયા
પરવેસ કરીનિં અન્યેક ભોગ ભોગવું । તેણદ્ આપણુ કુટુંબ તજી પરકાયા
પરવેસ કરીનદ્ રોયુ । પઢદ્ યોગ વચન મળીનદ્ હસુ । રાજા બોલિડ જે
માતાદ્ વાલપણિ સરીર રહુ પિતાયે પોહુ તે સરીર તનુ એહવડ વિમાસી
રોયુ । અને તત્તણ સરીર પાંમિડ તેહ જાણી હસુ । એહવડ સાંભલી સત્ર
પાહું ગ્યુ ।

इति बावीशमी कथा संपूर्ण.

अथ त्रेवीशमी कथानक.

વલી રાજા સત્ર લેઈ નીકલ્યુ । સત્ર બોલવા લાગ્યુ । રાજા સાંભલિ ।

વિદગ્ધપુર એવે નામે એક નગર છે. ત્યાં વિદગ્ધેશ્વર નામે રાજા રાજ્ય
કરે છે. તે નગરમાં એક નારાયણ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેણે એવું
ધાર્યું કે યોગામ્યાસ કરીને પરકાયા પ્રવેશ કરી અનેક ભોગ ભોગવું.
પછી તેણે યોગામ્યાસ કરી પોતાના કુટુંબનો ત્યાગ કરીને પરકાયા પ્રવેશ
કર્યો પરકાયા પ્રવેશ કરીને તે રોયો અને પછી યોગ વચન બહુને પાછો
હસ્યો. એટલી કથા કહીને પેતાલે પૂછ્યું કે હે રાજા ! તે રોયો ને હસ્યો
તેનું કારણ શું ? રાજાએ કહ્યું કે માતાએ બાળપણમાં જે સરીરનું
રક્ષણ કર્યું અને પિતાએ પોષણ કર્યું તે સરીરને તજી દીધું એમ બહુને
રોયો; અને જીવાન સરીર પામ્યો એમ બહુને હસ્યો. એવું સાંભળીને
રાજા પાછું જવું રહ્યું.

એ પ્રમાણે બાવીશમી કથા સંપૂર્ણ

તેવીશમી કથા.

વળી રાજા સત્ર લક્ષને નિહળ્યા. સત્ર બોલવા લાગ્યું. રાજા, સામળ,

આકરપી આણું । બીજો બોલિડ હું ચર્મ આણું । ત્રીજુ બોલિડ હું માંસ
મેદ આણું । ચુથુ બોલિડ હુ જીવ આણું । તે ચ્યારિ ઘરમળી નીકલ્યા ।
માહા વનમાંહિ આવ્યા તુ હાઢ પડિતું દીતું । એક બોલિડ થાકતાં હાઢ
આણું । બીજુ બોલિડ હું ચર્મ આણું । ત્રીજુ બોલિડ હું માંસ મેદ
આણું । એતલડ વાઘ નિપતું । ચુથિ જીવ આણિડ એતલડ વાઘ હાક
મારી ઉઠિડ । ચ્યારડે સ્વાધા । એતલી કય્યા કહીનડ વૈતાલ બોલિડ
રાજા કહિ તે બિહુ માંહડ મૂર્ખ કોણ । રાજા બોલિડ જેણડ જીવ
આણિડ તે મૂર્ખ । એહવું સાંભળીને સત્ર પાહુ ગ્યુ ।

इति एकवीसमी कथा संपूर्ण.

अथ द्वाविंशतितम कथानक.

वली राजा सत्र लेइ नीकलु । सत्र बोलवा लागु । राजा सांभलि ।

તેના ઉપર ચામડું લાવી દેડ. ત્રીજાએ કહ્યું હું તેમાં માંસ મેદ લાવું.
પછી ચાલે બાલ્યો હું તેમાં જીવ લાવું. એમ વાત કરી તે ચારે જણા
પર બધી જવા નિકળ્યા. રસ્તે જતાં મહાવનમાં આવ્યા તો એક હાડકું
પડેલું દીડું. તે જોઈ એકે જીજી હાડકાં આકર્ષણ કરી લાવી ખોખું ઉઠું
કપું, જીજીએ તેના ઉપર ચામડું બનાવી દીધું, ત્રીજાએ તેમાં માંસ અને
મેદ આપ્યું એટલે વાઘ ઉભો થયો. પછી ચાલ્યો તેમાં જીવ આપ્યો.
એટલે વાઘ હાક મારી ઉઠ્યો અને ચારે જણને ખાધ ગયો. એટલી કથા
કહીને વૈતાલ બોલ્યો રાજા કહે, એ ચારેમાં મૂર્ખ કોણ ? રાજાએ કહ્યું
જેણે જીવ આપ્યો તે મૂર્ખ. એવું સાંભળીને રાજા પાહું જતું રહ્યું.

એ પ્રમાણે એકવીસમી કથા સંપૂર્ણ

બાવીસમી કથા.

પણી રાજા રાજા લઈ નિકળ્યો. રાજા બોલવા લાગ્યું. રાજા ! સાંભળ.

વિદગ્ધપુર એહવડ નાંમિ નગર તેહાં વિદગ્ધેશ્વર એહવડ નાંમિ રાજા । નારા-
યણ એહવડ નાંમિ વ્રાહ્મણ । તેણદ્ ચિંતવ્યુ યોગામ્યાસ કરી પરકાયા
પરવેસ કરીનિં અન્યેક ભોગ ભોગવું । તેણદ્ આપણુ કુટુંબ તજી પરકાયા
પરવેસ કરીનદ્ રોયુ । પછદ્ યોગ વચન મળીનદ્ હસુ । રાજા બોલિડ જે
માતાદ્ બાલપણિ સરીર રક્ષુ પિતાયે પોશ્તુ તે સરીર તનુ એહવુ વિમાસી
રોયુ । અને તરુણ સરીર પાંમિડ તેહ જાણી હસુ । એહવું સાંમલી સઘ
પાહું ગ્યુ ।

इति बावीशमी कथा संपूर्ण.

अथ त्रेवीशमी कथानक.

ઘલી રાજા સઘ લેદ્ નીકલ્યુ । સઘ બોલવા લાગ્યુ । રાજા સાંમલિ ।

વિદગ્ધપુર એવે નામે એક નગર છે. ત્યાં વિદગ્ધેશ્વર નામે રાજા રાજ્ય
કરે છે. તે નગરમાં એક નારાયણ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેણે એવું
ધાર્યું કે યોગામ્યાસ કરીને પરકાયા પ્રવેશ કરી અનેક ભોગ ભોગવું.
પછી તેણે યોગામ્યાસ કરી પોતાના કુટુંબનો ત્યાગ કરીને પરકાયા પ્રવેશ
કર્યો. પરકાયા પ્રવેશ કરીને તે રોયો અને પછી યોગ વચન બહીને પાછો
હસ્યો. એટલી કથા કહીને વેતાલે પૂછ્યું કે હે રાજા ! તે રોયો ને હસ્યો
તેનું કારણ શું ? રાજાએ કહ્યું કે માતાએ બાળપણમાં જે શરીરનું
રક્ષણ કર્યું અને પિતાએ પોષણ કર્યું તે શરીરને તજી દીધું એમ બહીને
રોયો; અને જુવાન શરીર પામ્યો એમ બહીને હસ્યો. એવું સાંભળીને
રાજા પાહું જઈ રહ્યું.

એ પ્રમાણે બાવીશમી કથા સંપૂર્ણ

તેવીશમી કથા.

વળી રાજા સઘ લઈને નીકળ્યા. સઘ બોલવા લાગ્યું. રાજા, સાંભળ,

મલ્લ્ય સ્થલ એહવદ નામિ નગરી । તેહાં ધર્મધ્વજ એહવદ નામિ રાજા ।
 તેહાં વેદ શાસ્ત્રનુ મળનાર ગોવ્યંદ એહવદ નામિ બ્રાહ્મણ એક તેહનદ પુત્ર
 ચ્યાર । એક હરિદત્ત । બીજુ સોમદત્ત । ત્રીજું વ્રહ્મદત્ત । ચુથુ દેવદત્ત ।
 ચ્યારદ વેદ શાસ્ત્રના મળનાર । કેતલેક દિહાદદ વડડ પુત્ર હરિદત્ત
 મરણ પામિડ । તે દુઝે કરી પિતાયે મરણ માડિડ । પછિ વિષ્ણુ શર્મા
 બ્રાહ્મણે આવીને પ્રતિબુધ । પછિ તેણે ચીંતવ્યું હું યજ કરુ । પછદ યજ-
 નું આરંભ માંડિડ । ત્રણ પુત્ર હતા તે કલ્પ આંજવાનિ સમુદ્ર તીરિ
 મોકલ્યા । ધીવર જાલમાંહદ કલ્પ પડિડ દીઠડ । પછિ કહુ એ મુંડડ
 ગંધાયે । ત્રણ વાદ કરતા રાજદ્વારિ ગયા । પોલીયે રાજાનદ કહુ ।
 રાજાએ તે તેડાવ્યા । પુહું । તુલ્લ કાં વાદ કરહું । વડડ બોલિડ હું
 મોજિન ચંગ । બીજું બોલિડ હું નારીચંગ । ત્રીજુ બોલિડ હું તલાઈચંગ ।

મલ્લયસ્થળ એવે નામે એક નગર છે ત્યાં ધર્મધ્વજ નામે રાજા છે. એ
 નગરમાં વેદશાસ્ત્રને જાણનાર ગોવિંદ નામે બ્રાહ્મણ રહે છે, તેને ચાર પુત્ર
 છે. એક હરિદત્ત, બીજો સોમદત્ત, ત્રીજો વ્રહ્મદત્ત, અને ચોથો દેવદત્ત.
 ચારે વેદશાસ્ત્રને જાણનાર હતા. કેટલેક દહાડે મોટો પુત્ર હરિદત્ત મરણ
 પામ્યો તેના દુઃખે કરીને પિતા મરવા પડ્યો, એટલે વિષ્ણુશર્મા બ્રાહ્મણે
 આવીને હિપદેશ આપ્યો.

પછી તેણે વિચાર્યું કે હું યજ કરું. પછી યજનો આરંભ કર્યો. ત્રણ
 પુત્ર હતા તેમને કલ્પ લાવવા સમુદ્રને તીરે મોકલ્યા. તેમણે માછીની
 જાળમાં કલ્પને પડેલો જોયો. તે જોઈને તેઓ બોલ્યા કે બહુ ખરાબ
 ગંધાય છે. પછી તે ત્રણે જણા વાદ કરવા લાગ્યા અને બોલતા બોલતા
 રાજા આગળ ગયા. પહેરેગીરે રાજાને ખબર આપી એટલે રાજાએ તેમને
 તેડાવ્યા અને પૂછ્યું કે તમે કેમ વાદ કરો છો ? ત્યારે મોટો પુત્ર બોલ્યો
 કે હું ભોજનચંગ છું તે સ્વાદની પરીક્ષા સારી નાહું છું. બીજાએ કહ્યું
 હું નારીચંગ છું તે સ્ત્રીની પરીક્ષા સારી કરું છું. ત્રીજાએ કહ્યું હું તલા-
 ઈચંગ છું તે પથારીની પરીક્ષા સારી કરી શકું છું. એવું સાંભળી રાજાએ

એહવું સાંભલિ યમવા વેલા મોજિનચંગ તેહિડ । આપણી થાલી પ્રીસું
 હતુ તે આપ । જેતલડ મુલમાંહડ મુકડ તેતલડ ચિનાનું પરિમલ આવ્યુ તે
 ન યમ્યુ । રાજાનિ પૂછું કાં નથી યમતુ । તેં બોલિડ સવની ગંધ છડ ।
 રાજાનિ કોઠારી તેહીનડ પૂછું એ શાલિ કેહાંયી આળી । તેં બોલો દેવ
 પટલિ આંળી । પટલ પ્રહિડ । તેં બોલુ દેવ મસાંગમાં વાવી હતી । રાજા
 બોલો સહિ તું મોજિનચંગ હુયે । બીજું વેસ્યાનડ ઘરિ મોઝલુ । તેણડ
 વેસ્યાસુ સંમોગ ન કીધું । એહનો પ્રીમલ વોકડીના સરિહુ છડ । પછડ
 રાજાનિ ગણિકા પૂછી એ દીકરી કેહાંયી આંળી । તેં બોલી માહરી
 વહિનિ એ દીકરી માસ એકની મુંકી મુડ ડુતી । પઝડ મિં છાલીનડ
 ઘરવાવી ઉઠેરી । રાજા બોલિડ તું સહી નારીચંગ । ત્રીજુ વારુ તલાઈ
 માંહે ઉપરિ મુઆરુ । નિદ્રા આવી પણ કહિજે એ તલાઈ માંહે નીમાલુ

જમવા ટાણે મોજનચંગને બોલાવ્યો, અને પોતાની થાળી પીરસી હતી
 તે આપી. તે જોયો મુખમાં કાળીઓ મૂકવા જાય છે તેવોજ મડદાનો વાસ
 આવ્યો તેથી જમ્યા પગર છડી ગયો. રાજાએ પૂછ્યું કે કેમ નથી
 જમતો ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે અંદર મડદાની વાસ આવે છે. પછી રાજાએ
 કાઠારીને તેડાવીને પૂછ્યું કે એ કાંઈ ક્યાંથી આણી ? તે બોલ્યો કે દેવ ।
 એ તો પટેલે આણી હતી. પટેલને બોલાવીને પૂછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે
 દેવ ! એ તો મસાણમાં વાવી હતી. તે સાંભળીને રાજા બોલ્યો કે તું
 મોજનચંગ ખરો. પછી બીજાને વેસ્યાને ઘેર બોલ્યો. તે વેસ્યાનો સંગ
 ક્યાં વગર પાછો આવ્યો. તેને રાજાએ પૂછ્યું ત્યારે કહ્યું કે એની ગંધ
 બોકડીના જેવી આવે છે. તે ઉપરથી રાજાએ ગણિકાને બોલાવીને પૂછ્યું
 કે એ છોકરી ક્યાંથી આણી હતી. તે ચુકડા બોલી કે મારી બેન એ
 છોકરીને એક મહિનાની મૂકીને મરી ગઈ હતી. પછી એ એને બોકરીનું
 દૂધ ધરવાનીને એને ઉઠેરીને મોટી કરી. તે સાંભળીને રાજાએ કહ્યું કે તું
 નારીચંગ ખરો. પછી ત્રીજાને સારી તળાઈ ઉપર સવાડ્યો. તેને નિદ્રા
 આવી પણ તે ઉઠીને કહેવા લાગ્યો કે એ તળાઈમાં નિમાળો છે. પછી

છડ । રાજાએ નીમાલુ કઢાવિડ । સહી તુ તલાઈચંગ । એતલી કયા કહીનડ
વૈતાલ બોલિડ રાજા કહિ તે ત્રિદુ માંહડ સવાદિડ કુળ । રાજા બોલિડ
તલાઈચંગ સવાદિડ । એહવુ સાંભલિ સવ પાહું જૈ વેતુ ।

इति त्रैवीसमी कथा संपूरण २३.

अथ चुवीसमी कथा.

વલી રાજા સવ લેડ નીકલુ । સવ બોલવા લાગુ । રાજા સાંભલિ ।
પ્રભાવતી એહવડ નાંમિ નગરી । પ્રધુમ્ન એહવડ નાંમિ રાજા । પ્રીતિકરા
એહવડ નાંમે રાણી । ચંદ્રસુતા એહવડ નાંમિ કન્યા । તે દક્ષણાદિ પંથિ
વિજયકર્ણને પરણાવી । તેહનડ લાવણ્યવતી એહવડ નાંમિ કન્યા । તેહનડ
નગરિ પરદલ આવ્યુ । વિજયકર્ણ મારિડ । તેહની સ્ત્રી દીકરી લેડનાઠી ।
તે મા દીકરી સિરોવરિ મ્યાં । રાજે તાંહાં રહિયાં । પ્રમાતિ ડઠી ચાલ્યાં

રાજાએ નિભાવો કઢાવ્યો અને કહ્યું કે તું તળાઈચંગ ખરો. એટલી કયા
કહીને વૈતાલ બોલ્યો રાજા, કહે એ ત્રણેમાં ખરી પરીક્ષાવાળું કોણ ?
રાજાએ કહ્યું કે તળાઈચંગ. એવું સાંભળીને રાજા પાહું જઈ બેઠું.

એ પ્રમાણે તેનીશમી કથા સંપૂર્ણ

ચોવીશમી કથા.

વળી રાજા રાજ લઈ નિકળ્યો. રાજ બોલવા લાગ્યું. રાજા, સાંભળ.
પ્રભાવતી નામે એક નગર ત્યાં પ્રધુમ્ન નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. તેને
પ્રીતિકરા નામે એક રાણી અને ચંદ્રસુતા નામે કન્યા છે. તે કન્યા દક્ષિણ
દેશમાં વિજયકર્ણ રાજા સાથે પરણાવી હતી. તેને લાવણ્યવતી નામે એક
કન્યા થઈ. એક વખત એના શહેર ઉપર ખીજે રાજા ચડી આવ્યો અને
તેમાં વિજયકર્ણ માર્યો ગયો. તેની સ્ત્રી પોતાની દીકરીને લઈને નાઠી. તે મા
દીકરી સિરોવરને કાઢે ત્યાં ને ત્યાં રાત રલાં. સવારે ઉઠીને ચાલતાં

તેતલડ હુસંગપુરિ થિકુ કુસુમસેસર એહવડનામે રાજા પુત્ર સંચાતિ આહેડડ
 રમવા તેણડ માર્ગિ આવ્યા । લક્ષણવંનાં પગલાં દેસીનડ બોલ્યો કે રાજાની
 સ્ત્રી માર્ગિ જાય છડ । રાજા બોલ્યો પુત્ર સાંમલિ । 'એક દીર્ઘપદી, છડ
 બીજી લઘુપદી છડ । પુત્ર લઘુપદી તે તાહરી માર્યા । દીર્ઘપદી તે માહરી
 માર્યા । તે વેહુ પુંઠિ ગ્યા । તે વેહુયે સ્ત્રી દીઠી । પુછવા લાગા । લઘુ-
 પદી તે માતા દીર્ઘપદી તે પુત્રી । રાજા બોલિહ પુત્ર દીર્ઘપદી તે તાહરી
 માર્યા । પુત્ર બોલિહ આપણિ જિમ પહિલું તિમ પઝડ । જે લઘુપદી તે
 દીકરે લીધી દીર્ઘપદી તે પિતાયે લીધી । કેતલેક દિહાડડ તેહ બિહુનડ
 છોકરાં હૌઆં । એકે પુત્ર જણિહ । બીજીયે પુત્રી જણી । એતલી કથા
 કહીનડ વૈતાલ બોલિહ કહિ રાજા તે સાં સગાં । રાજા બોલ્યો પગે
 લાગીનડ જે એ નાતરુ હું ન જાણું । એહવું સાંમલ્યો સવ પાછું જૈ મેહું ।

इति श्री चुवीसमी कथा पूरी यद्.

યયાં એટલે હુસંગપુરથી કુસુમસેસર એવે નામે રાજા પુત્ર સંગાતે શિકાર
 રમવા આવ્યા. લક્ષણવંતા પગલાં જોઇને તે રાજા જોલ્યો કે આ, રસ્તે
 કાઠ રાજાની સ્ત્રી ગઇ છે. તે રાજાએ પોતાના પુત્રને કહ્યું કે હે પુત્ર !
 સાંમળ, આ રસ્તે જે સ્ત્રીઓ ગઇ છે તેમાં એક દીર્ઘપદી છે અને બીજી
 લઘુપદી છે, માટે જે લઘુપદી એટલે નાનાં પગલાં વાળા છે તે તારી સ્ત્રી
 અને જે દીર્ઘપદી એટલે મોટાં પગલાં વાળા છે તે મારી સ્ત્રી, પણ તે
 બંને પાછળ પાછળ ગયા. તે સ્ત્રીઓને જોઇને તેમણે પૂછ્યું તો જણાવ્યું કે
 લઘુપદી છે, તે માતા છે અને દીર્ઘપદી છે તે દીકરી છે તે ઉપરથી રાજાએ
 કહ્યું કે હે પુત્ર ! દીર્ઘપદી તે તારી સ્ત્રી, પણ પુત્રે કહ્યું કે ના આપણે જેમ
 પહેલું કહ્યું હતું તેમજ હવે પણ પચ્ચ કસ્યું જોઇએ. પણ જે લઘુપદી હતી
 તે દીકરાએ લીધી ને દીર્ઘપદી હતી તે બાપે લીધી. કેટલેક દહાડે તે બંને
 છોકરાં યયાં. એકે પુત્ર જણ્યો ને બીજાએ પુત્રી જણી એટલી કથા કહીને
 વૈતાલ જોલ્યો કે કહે રાજા, એ છોકરાં શા મગાં કહેવાય? રાજા પગે લાગીને
 જોલ્યો કે એ સગપણ હું જાણુતો નથી એવું સાંભળી સજ પાછું જમ મેહું.

એ અમાણે, ચોવીસમી કથા પૂરી થઇ

અથ પચવીસમી કથા.

વલી રાજા સવ લેઈ નીકલુ । સવ વોલવા લાગુ । હે રાજેન્દ્ર હુ
 ધુઠો । વર માગિ । રાજા વોલિહ સર્વ સિદ્ધિ આપિ । વૈતાલ વોલુ હે
 રાજન જ્હેવારઈ એ દેગંવર તું પાહિ નમસ્કાર કરાવઈ તેહવારઈ તું એહવું
 કહઈજે મુંહને નમસ્કાર કરિ દેલાહિ । તેહવારઈ તું લડગ લેઈ માથું
 વાઢજે અનઈ તિ લોહીનું અર્ધ દેજે । પછઈ રાજા સવ લેઈ નીકલ્યુ । તિહાં
 ગ્યુ । દેગંવર વોલિહ રાજા અપાર વારુ કીધું । એ મંડલનઈ પ્રદક્ષણા
 કરીનઈ મંડલનઈ નમસ્કાર કરિ । રાજા વોલિહ સ્વામી નમસ્કાર કરી
 દેલાહિ । તે યોગી દેલાહઈ તેતલઈ રાજાએ માથું વાઢુ । તે વચીસ લક્ષ-
 ãાનિં રુધિરિ અર્ધ દીધુ । રાજાનિ અષ્ટ મહાસિદ્ધિ હોઈ । તે યોગી
 સોનાનું પુરપ હોઈ । પછઈ દેવ ગંધર્વ સિદ્ધ કિન્નર વિદ્યાધર યક્ષ રાક્ષસ

પચીસમી કથા.

વળી રાજા રાજ લઈ નિકલ્યો. રાજા જોલવા લાગ્યું હે રાજેન્દ્ર !
 હું ઘુષ્ટમાન થયો છું. વર માગ. રાજા જોલ્યો, જે એમ છે તો મને સર્વ
 સિદ્ધિ આપ. વૈતાલ જોલ્યો હે રાજા ! જે વખતે એ દિગંબર તારી
 પાસે નમસ્કાર કરાવે તે વખતે તું એવું કહે જે કે મને નમસ્કાર કરી
 દેખાડો. પછી એ નમસ્કાર કરવા જાય ત્યારે તું તલવાર લઈ તેનું માથું
 વાઢી નાખજે અને તે લોહીનું દેવીને અર્ધ દેજે. એવું સાંભળીને પછી
 રાજા રાજ લઈ ચાલતો થયો, અને મહાસ્મશાનમાં જ્યાં યોગી બેઠો હતો ત્યાં
 ગયો. તેને યોગીએ કહ્યું કે રાજા, બહુ ઉત્તમ કામ કર્યું. હવે આ મંડળને
 પ્રણામ કરોને નમસ્કાર કર. રાજાએ કહ્યું સ્વામી, નમસ્કાર કરી દેખાડો.
 તે પ્રમાણે યોગી દેખાડવા ગયો એટલે રાજાએ માથું વાઢી નાખ્યું, અને
 તે બત્રીસલક્ષણા પુરપના રુધિરથી અર્ધ આપ્યું. એટલે રાજાને અષ્ટ
 મહાસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ. તે યોગી સોનાનો પુરપ થઈ ગયો. પછી દેવ,
 ગાંધર્વ, સિદ્ધ, કિન્નર, વિદ્યાધર, યક્ષ, રાક્ષસ, સધળાએ રાજાને વરદાન

સચ્ચે રાજાનિ વરદાનં દીધું તું સવલી પૃથ્વીનું રાજા હુદ્ । ઇંદ્ર બોલિહ
રાજા વર માગિ । રાજા બોલિહ એ સોવર્ણનું પુરષે અષ્ટમાસિદ્ધિ થાહ ।
યમ પૃથ્વી ઉરણ કરું અર્નિ કયા પૃથ્વીમાંહે પ્રસિદ્ધ થાહ ।

૧ ઇતિશ્રી વૈતાલપંચવિંશતિકાયાં પંચવિંશતિતમ કથાનક સંપૂર્ણ ।

યાદશં પુસ્તકે દૃષ્ટં તાદશં લિખિતં મયા ।

યદિ શુદ્ધમશુદ્ધંવા મમદોષો ન દીયતે ॥

ઇતિશ્રી વૈતાલપંચવીસી કથા પૂરી થઈ ।

આપ્યું કે તું સધળી પૃથ્વીનો રાજા યજ્ઞ, પછી ઇંદ્રે કહ્યું કે હે રાજા વર
માગ. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે એ સુવર્ણના પુરુષ વડે મને અષ્ટ મહાસિદ્ધિ
પ્રાપ્ત થાઓ અને હું આખી પૃથ્વી જીતું તથા આ કથા પૃથ્વી માંહે
પ્રસિદ્ધ થાઓ.

એ પ્રમાણે વૈતાલ પંચવિંશી કથામાં પચીસમી કથા સંપૂર્ણ.

“ પુસ્તકમાં જોયું જોયું તેવું મેં લખ્યું છે. એમાં શુદ્ધ કે અશુદ્ધ
હોય તે તેનો હોય અને દરો નહિ. ”

એ પ્રમાણે વૈતાલપચીસી પૂરી થઈ.

महत्त्वनी अशुद्धिओनी शुद्धिः

शृष्ट	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३	१९	घरो	घेरो
११	२३	योगी वग्संति	योगीवर संति
४	१२	निमित्तकं	नैमित्तकं
५	२०	मौन पर्णित सुहृद थद् न	मौनपर्णि सुहृद थद्
६	१	शंकाशं	संकाशं
११	२	वर्तुलाक्षं	वर्तुलाक्षं
११	१३	भय सत्तना	भयमेवत्ता
११	११	कद्वायणे	कद्वायणे
११	१४	विमगां	विमगं
११	११	प्लोयन्ति	प्लोयन्ति
७	१२	चरि	यसि
११	१४	मम	म
१४	११	वात जड्मी	वातन इस्ती
१६	५	पृथीउ	पृथीउ
११	२०	यदाम्याः	यदाम्युः
१७	७	जाप	जवाप
२०	१६	नमं	ग्मे
२३	६	ए	एक
११	११	तुं मम ल्सी मारिं धाव	तुंम मलसी रारिं भाव
३४	३	मेटि	भेटि
११	११	ग्रहें	ग्रहें
११	११	कहें	कहें
११	२०	कहि	कहि
३५	छेछी	मण	पण
३६	७	मलाउं वार	म लाउं वार
४१	१२	चिता	चितां
११	१५	चितायत्तं	चित्तायत्तं
११	११	धातुबद्ध	धातुबद्धं

४२	१६	तं	तद्
४४	१२	मली	गली
४८	१२	जांय	जांम
५०	११	विभासे	विभासे
५६	१९	मोक्षीर	मोक्षीर
११	२१	जंतुनां	जंतुना
११	२२	यदर्ध	यदर्ध
११	११	तत्क्षरीर मन्यता	तच्छरीरे ननित्यता
५७	२	तृष्णेका	तृष्णेका
११	५	वातातप	वातातप
११	६	तपस्तप	तपस्तप्त्वा
५९	८	अमृत	अमृत
६६	८	तरयत्वयिदृष्टम्	तर या त्वया कृता
११	१०	तान्	तानि
११	११	यान्	यानि
६७	१५	मर्वम्ब	मर्वम्बं
६८	१९	श्रीवतो	श्रीमतो
११	२०	देव	देवः
७४	२३	जांय	जांम
७६	१६	धयो	धयो
७७	२०	तुगे	तुमे
७८	४	संक्ते	शंक्ते
११	६	नास्ति	नास्ति वै
११	११	जागरतो	जामतो
७९	१	रवि	रचि
९६	२५	शिल्पिन्याद्या	शिल्पिन्याद्याः
११७	८	विनिता	विनीता
१२२	६	भयनुमाभूय	भवतुमाभूयात्
१२३	१०	वर्षिपिकन्या	वर्षिकन्या
१३८	४	मातुपाः	मानुपाः